

47-A 39-2

16889514

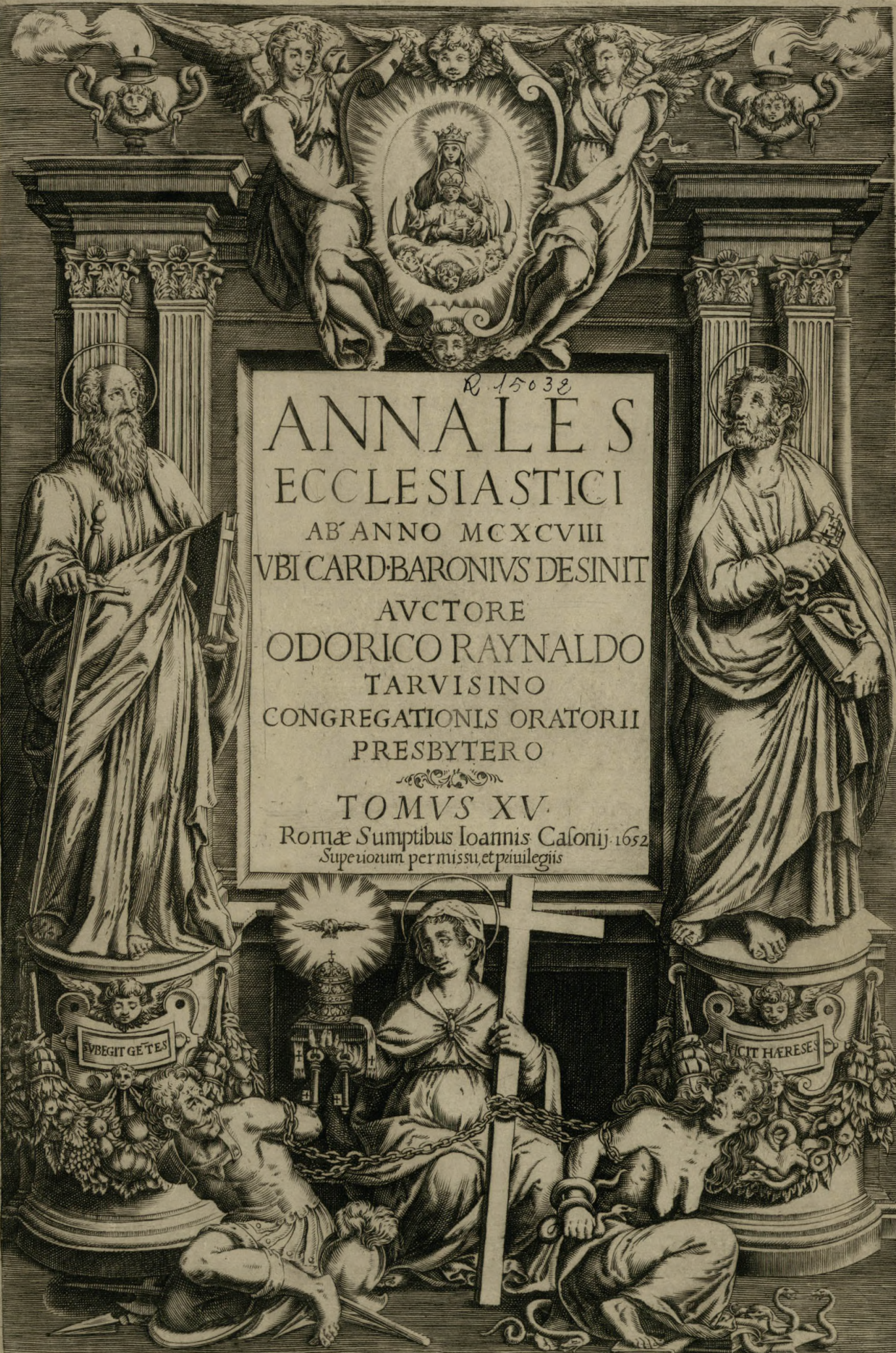
~~Lib. 17
10
13~~

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL
GRANADA
Sala: B
Estante: 1
Numero: 45

~~56-2-2~~

4
1-3

R. 15038

ANNALES
ECCLESIASTICI
AB ANNO MCXCVIII
VBI CARD. BARONIVS DESINIT
AVCTORE
ODORICO RAYNALDO
TARVISINO
CONGREGATIONIS ORATORII
PRESBYTERO
TOMVS XV.

Romæ Sumptibus Ioannis Casonij. 1652
Superiorum permissu, et privilegio

EVBEGIT GENTES

VICIT HÆRESES

IN PETRA EXALTAVIT ME. ET NVNC EXALTAVIT CAPVT ME VM SVPER INIMICOS ME OS

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO PATRI
ET DOMINO NOSTRO.
INNOCENTIO X.
PONTIFICI MAXIMO.

ODORICVS RAYNALDVS CONGREG. ORATORII PRESBYTER SEMPITERNAM F.

VO sunt potissimum, Beatissime Pater, quæ ad conscribendos Annales Ecclesiasticos impulere Cæsarem Cardinalem Baronium, cuius memoria Sanctitati Tuæ ob antiquam cum ipso familiaritatem suauissima est, egregiaque magni illius ingenij monumenta gratissima: vnum quidem, vt offusæ ab hæreticis errorum tenebræ clarissima veritatis luce discuterentur: alterum vero, vt magis magisque enitesceret Romanæ Ecclesiæ ac Sedis Apostolicæ maiestas, in quam non solum aperti hostes, sed (quod sæpe queritur idem Baronius) plerique etiam recentiores politici, catholicum nomen ad pompam præferentes, proh dolor! non sine manifesta non salutis modò, sed & rerum suarum iactura, videntur conspirasse.

Non alio ductus ego consilio iniunctum mihi propagandæ ad posteritatem historiæ Ecclesiasticæ onus imbecillibus humeris suscepi: tantæ molis operi succubiturus profectò, nisi me sacra Beatitudinis Tuæ dextera sustentaret; cui, post Deum Optimum Maximum, acceptum referendum est qualecunq; hoc idem opus. Cum enim superioribus annis duos priores Annalium Ecclesiasticorum tomos, qui Baronianos proxime excipiunt, Beatitudinis Tuæ auspicijs editos, ad sanctissimos pedes attulissem, cohortari me dignatus es humanissimis verbis ad cœpta persequenda: labentemque deinde fulcire beneficentiæ Apostolicæ præfidijs non destitisti, dum vetera probatissimaque monumenta, quorum in locupletissima bibliotheca Vaticana, Sedisque Apostolicæ scrinijs ingens copia est, mihi suppeditari tradique iussisti.

His itaque confirmatus beneficijs, supplex iterum sanctissimorum pedum oscula repetens, alios duos Annalium tomos defero: in quibus lector nefaria quidem a pluribus hæresiarchis disseminata,

in agro Dominico errorum zizania perhorrescet; diuina tamen, ope, atque Antecessorum tuorum studio & sollicitudine radicitus euulsa simul conspiciet: mirabiturque ipsorum opera in extrema Scythia conditam Tartarorum Ecclesiam: Bulgaros, Valachos, Alanos, Rascios, Georgianos, Gochios, Gazaros, Zichos, Nascarinos, Ingros, Persas, Indos, aliosque populos ad catholicae Ecclesiae gremium vel reuersos, vel primùm adductos: Armenios, damnatis erroribus, decreta Romanorum Pontificum in Concilio promulgantes: Ioan- nem Palæologum Græcorum Imperatorem Romæ schisma coram Urbano V. publice eiurantem: indicta a Pontificibus aduersus Sa- racenos, Tartaros, Turcas, Mauros, aliosque fidei hostes bella: Rho- dum subactam, expugnatam Alexandriam; Orientemque vniuersum facili negotio subdendum Christi iugo, si cum eorum pietate studia Principum occidentalium consensissent.

Quod verò ad politicos attinet; etsi in his voluminibus illorum se prodit impietas, qui Sedem Apostolicam Deique Vicarium Cæ- sarum dominio per summam impudentiam subijcere tentarunt, eòq; prorupere, vt conculcata sacrosancta Pontificum maiestate, abomina- tionem desolationis, idolumq; execrandum in loco sancto statuere co- nati sint, dum Ioanni XXII. vero Pontifici opposuere Petrum Cor- bariensem, hominem impium, vxoris suæ desertorem iniquum, quem Nicolaum V. vocitarunt; mox diuina in eos ultio emicat: siquidem nefarius antipapa, tiara deposita, capite in laqueum inserto, veniam petiturus Pontifici se sistit: exauctoratus Cæsar fremit atque indi- gnatur, euectum ab Apostolica Sede ad folium Augustale meliorem Principem, qui certissima fidei & obseruantiae pignora dederat; tan- demq; miserando casu perit, quemadmodum Christi Vicarius ei præ- nuntiauerat hisce verbis ^a: *Noli, quæsumus, procrastinare ulterius, nec de die in diem differre tam salutaris inspirationis parturire spiritum, ne subito ira Dei in te desæuiat, & extincto Spiritu, in vindictæ tempore te disperdat. Nec plane dis- similem illi fauentes Itali Principes exitum habuere: nam excelsam, vt Ioannes Pontifex ait ^b, extendente diuina potentia manum suam, tyranni cru- deliores partium Italiæ, videlicet Castrucius, Galeatus, Passarinus & eiusdem Passarini filius, alijque quamplures nequam homines, qui Deum & Ecclesiam fi- demque catholicam hætenus impugnarunt ferociter, à suis resiliere pertinaciter recusantes erroribus, infelicissimæ mortis persoluerunt occasum.* Quibus rerum conuersionibus perculsæ Etruria atque Insubria Sedi Apostolicæ sese submitunt, eique vacante Cæsareo folio, suprema auctoritate omnia moderanti vectigalia persoluunt: denique Germani, qui ab Ecclesiae Romanæ obsequio se subduxerant, expiato rite crimine, ad illius gremium felicissime reuocantur.

^a Ioan. XXII. tom. 9. par. 2. ep. secr. pag. 224.
^b Id. 10. tom. 7. par. 1. ep. secr. pag. 169.

In ijs quidem omnibus adoranda diuina prouidentia, quæ sicuti Sedis Apostolicæ dignitatem conseruare nunquam cessat; ita etiam nostris temporibus, te summo Pastore annitente & gaudente, errantes oues ad sacras catholicæ Ecclesiæ caulas & Petri obsequium magna cum frequentia in dies reuocare dignatur: supplicibusque oranda votis, vt politicos hosce misericordiæ suæ radijs collustratos ad bonam mentem quamprimum perducatur. O vtinam aliquando tandem agnoscant malorum omnium fontem ex Apostolicæ Sedis auctoritate contempta, inuasisque iuribus Ecclesiasticis emanare! O si perpendant Clementis VI. oraculum ^a Ludouico Vngariæ Regi, qui regnum Neapolitanum Ecclesiæ Romanæ vectigale inuaserat, a Bertrando Card. Apostolico per Italiam legato proponi iustum: *Attendere velit diligenter, inquit Pontifex, quod raro vel nunquam aliquis aduersus eandem Ecclesiam supra firmam petram, quæ est Christus Iesus, stabili firmitate fundatam, contra quam (teste ipso Christo) portæ inferi præualere non possunt, legitur erexisse calcaneum, quin finaliter diuina Maiestas dexteræ suæ virtute illum deiecerit, contriueritque deiectum!* Ita enim profecto fieret, vt te summo Hierarcha, pacisque inter Reges ac Principes Christianos sequestro, ad quem, vt ait Nicolaus IV. ^b sine dubitatione pertinet quemlibet Christianum de peccato mortali corripere, ac oppressos omnes ab eorum oppressionibus liberare; reflorescentem sui seculi felicitatem, bella composita, versa in fidei hostes arma, restitutamque Religionis pristinam gloriam intuerentur. Quæ quidem hominum piorum vota, vt copiosius quotidie impleantur, vna mecum Congregatio nostra tibi addictissima Deum assidue orat, vt Sanctitatem Tuam, catholicæ Ecclesiæ bono, incolumem diutissime seruet.

^a Clem.
VI. to.
6. epist.
secr.
1397.

^b Nicol.
IV. in
M. S.
archiu.
Vatic.
sign. n.
539.

INNOCENTIVS PAPA X.

ad futuram rei memoriam.

VM, sicut nobis nuper exponi fecit dilectus filius Odoricus Raynaldus presbyter Congregationis Oratorij de Vrbe, ipse Decimum tertium Annuum Ecclesiasticorum composuerit, & alios eorundem Annum Tomos (benedicente Domino) componere, illosque typis edi facere intendat; ve-
 demtate consulere, & ne quis Tomos predictos sine eius licentia imprimere praesumat, prouidere, dictumque Odoricum specialibus fauoribus &
 gratijs profecti volentes, & a quibuscumque excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijque Ecclesiasticis sententijs, censuris, & penis a iure, vel
 ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum-
 serie absolventes, & absolutum fore censentes, supplicationibus illius nomine nobis super hoc humiliter porrectis inclinatis; eidem Odorico, vt
 decennio proximo a primordia dictorum respectiue Tomorum (dummodo antea a dilecto filio Magistro Sac. Palatii Apostolici approbati sint) im-
 pressionem computanda, durante, nemo tam in Vrbe, quam in vniuerso statu Ecclesiastico mediate, vel immediate nobis subiecto Tomos sine speciali dicti Odorici,
 aut eius heredum, & successorum, vel ab eis causam habentium licentia, imprimi facere, aut ab alio, vel alijs impressos vendere, seu venales habere, vel proponere
 possit, auctoritate Apostolica tenore praesentium concedimus & indulgemus. Inhibentes propterea vn vniuersis & singulis vniuersis, seu venales habere, vel proponere
 librorum & typorum omnium, pro duabus cameris nostrae Apostolicae, ac pro altera tertijs partibus accusatori & Iudici exequenti irremissibiliter applicandis;
 quam per totam Italiam, & extra eam vbicunq; gentium & locorum constitutis, sub excommunicationis maioris lae sententia penis, eo ipso absque vlla declara-
 tione incurrendis, ne dicto decennio durante Tomos predictos, aut aliquam eorum partem, sine huiusmodi licentia imprimere, & alios locorum Ordinarijs, corumque,
 praeterea mutatos, vel alio quocumque idiomate verfos edere, vel ab alijs impressos & editos vendere, aut venales habere, seu proponere quocumq; modo audeant,
 seu praesumant. Mandantes propterea vniuersis & singulis venerabilibus fratribus nostris Patriarchis, Archiepiscopis, & alijs locorum Ordinarijs, Vicarijs, &
 Vicarijs, seu officialibus in spiritualibus generalibus, ac in dicto nostro statu Ecclesiastico Legatis, Vicelegatis, Praesidentibus, Gubernatoribus, Potestatibus, &
 alijs Iustitijs ministris, quatenus eidem Odorico, eiusque hereditibus & successoribus, seu ab eis causam habentibus huiusmodi in praemissis, efficacis defensionis praer-
 sidio assistentes, quandocumque ab eodem Odorico, seu alijs praedictis fuerint requisiti, penas praedictas contra quoscuq; inobedientes irremissibiliter exequan-
 tur, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac statutis & consuetudinibus,
 etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, & literis Apostolicis, quibuslibet personis quomo-
 libet concessis, & confirmatis. Quibus omnibus & singulis illorum tenoribus, ac si de verbo ad verbum infererentur praesentibus, pro sufficienter expressis habentes,
 ad effectum praemissorum, specialiter & expresse derogamus, ceterisque contrarijs quibuscuq; Volumus autem, vt praesentium transumptis, etiam in ipsis
 Tomis impressis, & sigillo alicuius personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus vbique fides adhibeatur, quae adhiberetur ipsis praesentibus,
 si forent exhibitae, vel ostensa. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XXI. Aprilis MDCXLVI. Pontificatus nostri Anno secundo.

Loco ✕ Annuli.

M. A. Maraldus.

F E R D I N A N D V S I I I.

DIVINA FAVENTE CLEMENTIA ELECTVS ROMANORVM IMPERATOR SEMPER AVGVSTVS, AC GERMANIAE, HUNGARIAE, BOHEMIAE, DALMATIAE, CROATIAE, SCLAVONIAE REX, ARCHIDVX AVSTRIAE, DVX BVRGVNDIAE, STYRIA, CARINTHIA, CARNIOLAE, ET VVRTEMBERGAE, COMES TYROLIS, &c.

GNOSCIMVS. & notum facimus tenore praesentium vniuersis, quod cum nobis deuotus nobis dilectus Odoricus Raynaldus Taruifinus, presbyter
 Congregationis Oratorij Romani humillime exposuerit, constituisse se opus quoddam intitulatum (Annales Ecclesiastici post Cardinalem
 Baronium) a se magna industria ac labore confectum typis excudendum dare, vereri autem, ne (quod fieri solet) alij Typographi quatuor causa,
 hanc suam editionem imitentur; ideoque demisse nobis supplicari, vt indemnitati ipsius consulere, atque aduersus eiusmodi periculum, priuilegio
 nostro Caesareo munire dignaremur; nosque id genus precibus vt aequitati consentaneis, benigne annuendum censuerimus, prout
 per praesentes annuimus; idcirco omnibus & singulis typographis, bibliopis, alijque quibuscuq; librarum negotiationem exercentibus, fir-
 miter inhibemus & vetamus, ne quis praedictum librum per decem annorum spatium a prima editionis die computandum, intra sacri Romani Imperij,
 Regnorumque & Dominiorum nostrorum hereditarium fines, simili aut alio quouis typo vel forma, siue in toto, siue in parte recudere, vel
 alij recudendum dare, vel etiam alibi impressum vendere, vel distrahere clam aut palam, citra voluntatem, & abique ipsius Raynaldi in scriptis obenta licentia,
 praesumat. Si quis vero, secus faciendo, priuilegium & interdictum hoc nostrum Caesareum spernere, negligere, aut transgredi ausus fuerit, eum non modo huius-
 modi libris perperam quippe reclusis, & adductis (quos quidem praedictus Odoricus Raynaldus vbicunq; deprehensos, siue propria auctoritate, siue Magistratus il-
 lius auxilio, sibi vendicare poterit) de facto priuandum; sed & pena insuper decem marcaram auri puri Fisco nostro Caesareo fraudis vindicta pendenda, omni spe
 veniae sublata, decernimus multandum; dummodo tamen praefatus liber nihil bonis moribus contrarium, aut Caesarem nostrae, & Archiducali auctoritati, vel sacri
 Imperij constitutionibus aduersum in se contineat, & terna minimum exemplaria ad Cancellariam nostram Imperialem alicam transmittantur. Mandamus ergo
 vniuersis nostris, & sacri Imperij Regnorumque & Dominiorum nostrorum hereditarium subditis, cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis, aut
 praerogatiuae existant, tam Ecclesiasticis, quam secularibus praesertim vero ijs, qui in Magistratu constituti vel proprio, vel superiorum suorum nomine & loco
 iuris & iustitiae administrationem exercent, ne quemquam priuilegium hoc nostrum Caesareum temere & impune transgredi, aut violare patiantur: quin potius
 rumaces, quos compererint, praescripta pena plecti, alijque idoneis modis coerceri curent, quatenus & ipsi eandem multam cutare maluerint. Harum testimonio
 literarum, manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri Caesarei appensione munitarum. Datum in Regia nostra Pragensi, xvi. Ianuarij. Anno Domini MDCXLVIII.
 Regnorum nostrorum Romani XII. Hungarici XXIIII. Bohemici vero XXI.

F E R D I N A N D V E T C.

V. Ferdinandus Comes Cartig.

Ad mandatum Sac. Caes. Maiestatis proprium.

I. Vvalderodus.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo P. Mag. Sac. Pal. Apost.

A. Riualdus Vicefg.

ANnales Ecclesiasticos post Baronium, ab Odorico Raynaldo Taruifino Congregationis Oratorij presbytero conscriptos, iussu Reuerendissimi Patris Vincentij Candidi, Sacri Apost. Palatii Magistri, perlegi: in quibus non modò nihil reperi, quod fidei, aut bonis moribus aduersetur; sed eos Baronianis Annalibus quam simillimos agnoui, iisdemque Ecclesiasticæ eruditionis luminibus vbique micantes. Quapropter eosdem publica luce dignissimos existimo, tum ad pietatem augendam Christianosque mores informandos, tum ad eorum mentes recreandas, qui sacra eruditione delectantur. Ex ædibus S. Mariæ in Vallicella ix. kal. Iulij A. MDCXLVI II.

Iulius Diotalleuius presbyter eiusdem Congregationis Oratorij.

Imprimatur,

Fr. Vincentius Fanus Mag. & Socius Reuerendiss. P. F. Vincentij Candidi S. P. A. Mag. Ord. Præd.

ANNALS ECCLESIASTICI.

IESU CHRISTI

Annus 1305.

CLEMENTIS PP. V. ALBERTI ROM. REG. 7.
ANNUS I. ANDRONICI IMP. ORIEN. 22.

EDITIS, Deo auctore, duobus prioribus Annalium Ecclesiasticorum tomis XIII. & XIV. iam ipse fulti auxilio, imploratique beatissimæ Virginis suffragijs, quintodecimo conscribendo manum admo- uemus, in quem, ac

proximum ea a nobis conijcienda sunt, quæ in ecclesia Dei obtigere, sede Apostolica magno rei Christianæ detrimento excidio Italia, orbis scandalo, funesto scædissimorum schismatum exitu, a Clemente V. traducta in Gallias, ubi tanquam in transmigratio- nis Babylonica, ut insignis auctor Gallus syncere scribit a, exlavit usque ad Gregorium XI. qui post septuaginta & eo amplius annos, diuino instinctu afflatus, in Urbem feliciter eam reuexit. Tanto transferenda sedis malo occasionem dedere, sine vilo tamen eius rei sensu, anno Christi millesimo trecentesimo quinto indictione tertia congregati Perusij ad sacra comitia Cardinales, qui defuncto Benedicto XI. ab illius exemplis alieni, inuidia & odio, vel ambitione in duas factiones diuisi, cum in designando sanctissimi Pontificis successore in aliquo ex purpuratorum collegio conuenire non possent, demum dum pars altera alteram circumscribere nititur, ac non ecclesiæ, sed suam, suorumue rem agit, archiepiscopum Burdegalensem Romanum Pontificem dixere. Qua de re hæc Bernardus b.

Cum Cardinales pro electione summi Pontificis in Perusia inclusi stetissent menses undecim, & archæati, diuisi in partes æquales, non est inuentus in eis lapis aliquis angularis, qui utrumque parietem coniungeret, vnumque faceret ex iisdem; tandem versus occidentem dirigentes intuitum, in Burdegalensem archiepiscopum suos oculos erexerunt, &c. Verum hæc, quæ auctor paucioribus verbis perstringit, ab alijs explicatius petenda sunt: in-

Annal. Eccl. Tom. XV.

ter quos Ioannes Villanus a fustus & accuratius profequitur, quæ in Latinum, uti consuevit, sermone S. Antoninus rem ab exordio ipso nitide exponens, conuertit. b

2 *Ingressi, inquit, domini Cardinales in conclaue Perusij pro electione faciendâ concordari non poterant, quærentes magis suâ, quam quæ Iesu Christi: erant enim diuisi in duas partes quasi æquales: vna pars erat cismontana, cuius capita erant dominus Matthæus de Vrsinis, & dominus Franciscus de Guatanis, alias Caietanus, qui fuerat nepos Papæ Bonifacij: altera pars erat ultramontana, vel adherentium ei, quorum principales erant dominus Neapoleon alias Neapulio de Vrsinis, & dominus Nicolaus Pratenfis. Primi vota sua dirigebant ad aliquem Italicum, & fauentem amicis & consanguineis Bonifacij Papæ: alij tentabant eligere aliquem Gallicum, vel amicum Regis Franciæ, qui manifestam inimicitiam ostenderat ad Bonifacium Papam, & excommunicatus fuerat ab eo. Sicque per plures menses qualibet partium fixa in proposito suo ad numerum duarum partium ex eis, prout exigitur, non poterat perueniri.*

Vna igitur dierum Cardinalis Pratenfis dominus Nicolaus, vir valde sagax & experientissimus, ait secreto domino Cardinali de Guatanis domino Francisco: Nos magnum malum facimus, & ecclesiæ detrimentum, unde populi scandalizantur, non prouidendo de pastore. At ille: Per me non stat, inquit. Tunc Pratenfis: Sibonum medium ad hanc rem efficiendam inuenirem, placeretne tibi? Respondit: Placebit utique. Ego, ait Pratenfis, cogitavi hunc modum tenendum, ut videlicet vna pars collegij Cardinalium eligeret tres ex ultramontanis idoneis ad papatum prelati, prout eis videretur; & altera pars teneretur intra quadraginta dies vnum ex illis tribus propositis eligere, prout eis placeret, & ille Papa intelligeretur canonice electus & esset. Placuit domino Francisco forma predicta, persuasitque sequacibus suis hunc modum acceptare; ita tamen, quod ipsi haberent proponere seu nominare illos tres; intendentes tales assumere, qui fuissent amici olim Bonifacij, & Regi Franciæ parum affecti; & Pratenfis partem suam induxit ad id efficiendum, intendens & ipse taliter prouidere quod haberent sibi propitium & beneuolum & Regi amicum.

3 *Facta igitur hac conuentione & solenni stipulatione*

a Io. Vill. l. 8. c. 8.

b Anton. p. 3. tit. 21 c. 1. Baron in M. S. sched. ad hunc ann. Qui aduersarum factionis signiferi.

Pars Bonifacij nepotibus, pars Philippo Regi studebat.

Nicolaus Card. Pratenfis dolus.

Noua eligendi ratio, conuictio.

Dura factio alteri ne sit dolosa, utraq; delusa est.

a Genebr. in chron. hoc ann.

Ut scilicet in contrariis partibus Card. Pontificatum ad Gallos traduxerint. b Bern. chr. Rom. Pöt. Diu in conclauis altercati sunt.

latione per scripturam firmata, pars illa, qua dominum Franciscum sequebatur, nominavit tres archiepiscopos Gallicos eis familiares & Regi Francia infensos, inter quos fuit * Raymundus Burdegalensis archiepiscopus, qui creatus fuerat archiepiscopus a Bonifacio Papa, nec Regis amicus propter offensas factas suis consanguineis in Vasconia per dominum Carolum Valesianum. Illis igitur tribus nominatis, alia parte secreto ad inuicem conferente, persuasit Pratenfis sagax & industrius, ut * Raymundum Burdegalensem decernerent praeligendum, nulli hoc insinuando; & ante electionem velocissima Regi Francia per literas intimarent negotium, & quia illum Burdegalensem, quem procuraret reconciliandum sibi & amicum fieri, si sibi placeret, Papam facerent: quem cum nosset auidum honoris & gloriae, ut Vasconem, & ad omnia flexibilem, ut illa consequeretur, sperabant facile inducendum ad omnem partem & amicitiam contrahendam cum Rege Francia, & illum ad optata exauditurum, sicut rei postmodum probauit euentus.

Ista igitur conclusione firmata secreto, & iuramento vallata, cum dies quadraginta haberent ad eligendum vnum e tribus, destinarunt secreta nuntios fideles cum literis continentibus seriem facti ad Regem Francia, ut responsiles subito redderentur; et si in illo sibi reconciliato Burdegalensi complaceret, ipsum eligerent, persuadendo ei ut hoc faceret, ut recuperaret statum suum & honorem in sancta ecclesia, a qua fuerat alienatus, et eius inimicus. Mittuntur nuntij seu cursores ita veloces, ut intra vnde decem dies a Perusio, vnde mittebantur, vsque Parisios peruenirent. Redditis Regi literis, gaudius est gaudio magno: & persuasionibus Cardinalium acquiescens, destinauit amicabilem literam archiepiscopo Burdegalensi, insinuans quod pro bona & ardua causa oportebat habere cum eo secretum colloquium; vnde intra sex dies in certo sibi loco occurreret. Quod cum factum fuisset, Rex cum modica societate accessit ad locum deputatum curusdam abbatia, quae & archiepiscopus accesserat. Conuenientes igitur Rex & archiepiscopus Burdegalensis post auditionem missa simul iurarunt sibi inuicem secretum haberi eorum colloquium.

4 Post hoc Rex verbis placabilibus archiepiscopum induxit reconciliatum habere Carolum Valesianum, non obstantibus damnis illatis, addensque, inquit, Rex: Domine archiepiscopice scias in manibus meis esse positum te facere posse Pontificem summum; ostendens ei literas super hoc destinatas. Si igitur vis, ut faciam te fieri summum antistitem, volo promittas mibi concedere certas gratias, quas postulabo. Quibus perlectis archiepiscopus ait stupefactus ex re ipsa: Domine mi Rex video, quod magis me diligis, quam alium quemcumque in mundo, & bona mibi retribuis pro malis: demum noueris tuum esse precipere, & meum obedire, sum enim ad omnia exequenda paratus. Tunc Rex osculatus est eum: Iste sunt, ait, gratiae, quas a te requiro. Prima est, ut me perfecte reconcilies ecclesiae sacrosanctae, relaxando & veniam dando de adiutorio dato in captura Bonifacii Papa. Secunda est, ut censuras excommunicationis amoueas contra me, & meos sequaces prolatas. Tertium est, quod mibi concedas omnes decimas regni per quinquennium in reparacionem expensarum multarum in bello inito contra Flandrenses. Quarta quod promittas mibi casare, & ad nihilum reducere memoriam Bonifacii Papa. Quinta quod restituas honorem & dignitatem Cardinalatus domino Iacobo & domino Petro Columenensibus ablatam eis per Bonifacium, & reponas

eos in statum pristinum, cum eis etiam creando aliquos Cardinales amicos meos. Sextam mibi reseruo exprimendam loco & tempore suo arduam & magnam. At archiepiscopus omnia seruare promisit cum iureiurando super venerabile Eucharistiae sacramentum: & ad confirmationem praedictorum archiepiscopus dedit Regi obsides germanum suum & duos nepotes. Rex autem contra iurauit se operaturum, ut Papa eligeretur: sicque discesserunt ab inuicem amici facti cum magno gaudio, re occultata alijs, & solum manifestata reconciliatione facta, & pace inter Carolum & archiepiscopum. Reuersus ergo Parisios Rex subito rescripsit Pratenfi Cardinali & socijs, quod gestum erat: quapropter libere eligerent * Raymundum Burdegalensem archiepiscopum. Et intra triginta quinque dies reuersi cursores Perusium, Regis litteras reddiderunt Pratenfi & socijs. Quibus omnibus alteri parti ignotis, dixit Pratenfis ceteris Cardinalibus alterius partis, quod parati erant procedere ad electionem vnus illorum trium, & iterum pacta & conuentiones super bis fuerunt renouata & firmata.

Congregatis igitur omnibus Cardinalibus, Pratenfis prius proposita autoritate sacrae scripturae ad materiam congruente, post orationem suam vice omnium elegit in Papam dominum Raymundum Burdegalensem archiepiscopum: sicque cum gaudio acceptatus fuit ab omnibus, & populo pronuntiatus, Deo gratias & laudes referendo. Ignorabat adhuc pars altera quod gestum fuisset occulte circa Burdegalensem factum amicum Regis, quem adhuc inimicum existimabant. Diuulgatione igitur facta ab extra per ciuitatem, contendebant familia Cardinalium & aliorum magnatum, asserentes quemlibet electum sibi amicum & beneuolam.

5 Hac ex Io. Villano S. Antoninus: quae si veritate nitantur, e funesta adeo Cardinalium, dissensione, conuentione fallaci Nicolai Pratenfis, Philippi Regis artibus, Bertrandi archiepiscopi Burdegalensis tanta pollicentis ambitione, quid aliud quam rei Christianae perniciēs, Romanae ecclesiae depressio, ac nouus aliquis & luctuosissimas casus expectari poterit? Certe turpis alicuius foederis inter Clementem & Regem initi suspicionem iniicit illud effusum postea in Philippum studium. Quod ad patrum genus, aliaque noui Pontificis primordia attinet, haec Bernardus literis mandauit: Clemens V. natione Vasco de loco, qui Vilandrau dicitur, Burdegalensis diocesis oriundus, & patre Beraudo milite, fuit electus in Papam in Perusio in vigilia pentecostes, qui fuit nonis iunij MCCCV. Hic prius vocabatur Bertrandus del Got, seu de Gotho. Hic fuit primo episcopus Conuenarum, factus per prouisionem Bonifacii Papa VIII. anno Domini MCCCXCV. fuit Conuenarum episcopus annis quinque, & exinde transfuit ipsum idem Bonifacius Papa in Burdegalensem archiepiscopum paulo ante natale Domini anno eiusdem Domini MCCXCIX. ubi iam sederat archiepiscopus annis quasi sex. His consensa Ptolemaeus b Lucensis hitoriae ecclesiasticae tradidit, atque etiam consentiunt, quae ipse Clemens in literis, quibus Burdegalensem ecclesiam prerogatiuis auxit c, tum in alijs ad Arnaldum electum Burdegalensem datis, quibus de primatu Aquitaniae inter ipsum & Bituricensem archiepiscopum controuersiam diremit, deque suis primordijs edisserit d: Ecclesia, inquit, Burdegalensis dudum nos habuit primo filium, suis nos educans uerbis, secundo sponsum nostro commissa regimini, & demum patrem & dominum

* Bertrandum
Tres archiepiscopi
Gall. a Bonifaciana factione
alijs propositi
* Bertrandum
Monitus Philippus Rex, ut Burdeg. arch. sibi deuin fieret.

Ipsam in colloquio vocat.

Significat traditam sibi conferendi Pontificatus potestatem.

Ad iniqua pacta adducit.

Mandat studiosis suis Cardd vt arch. Burdeg. eligant.

* Bertrandum

Bonifaciana cu alijs in eligendo arch. Burdeg. consentiant.

Inuicta inde ecclesiae grauiora nata.

a Bernchro. Rom. Pont. Clemēis patria: & genus.

Gesta ab illo dignitates.

b Ptol. Luc. hist. eccl. lit. 24. c.

c l. 3. ep. cur. 6.

d l. 4. ep. cō. 820.

Clericatus primordia in Burdeg. ecclesia posuit.

recognoscit, cum de ipsa simus ad summum apostolatus officium euocati.

Incumbebat tum lustrandæ prouinciæ, atque in Pictanenſi diœceſi verſabatur, cum ſuffragia in ipſum Cardinales contulere, moxque Burdegalam repetijt: Redijt autem, inquit Bernardus a, de Piſtania Burdegalam idibus menſis iulij ſubſequentis, receptuſque fuit Burdegala proceſſionaliter a toto clero & populo cum ingenti gaudio & honore totius ciuitatis, & patriæ, vndique concurrentibus baronibus & prælatiſ. Adhuc tamen more tantum archiepiſcopi ſe gerebat vt prius, electioniſ ſua decreto nondum recepto, quod poſtea miſſum ſibi a Cardinalibus de Peruſio recepit in Burdegala in craſtino S. Mariæ Magdalena ſecrete: ſed palam & publice ſequenti die xi. kalen. auguſti in præſentia prælatorum & magnatum in Burdegaleſi eccleſia cathedrali, vbi ſedens in cathedra vocari Clemens voluit & elegit, & ex tunc cepit agere & ſe gerere ſicut Papa. Porro pro pontificio emblemate hanc ſententiam vſurpauit: Benedicat nos Deus, Deus noſter, Benedicat nos Deus vti in eius ſigillo diplomatibus appoſito inſcripta legitur. Superioribus conſentanea hitoria monumentis conſignant Martinus Polonus b, eius vitæ M. S. auctor c, Ioannes Villanus d, S. Antoninus aliique, quorum catalogum texere ſuperuacaneum foret. Memoratum porro decretum Cardinalium de Clementis electione ad ornandam hitoriam in lucem educimus ex inſigni M. S. e Vaticanæ bibliothecæ, in quo veterum temporum ſelectiſſima & præcipuæ dignitatis monumenta continentur, atque hoc titulo: Diſtamina Berardi de Neapoli Pape notarij, inſignitur.

Sanctiſſimo Patri & D. D. Bertrando archiepiſcopo Burdegaleſi diuina prouidentia in ſummum Pontificem electo, miſeratione diuina Ioannes Tuſculanus . . ciuitatis Papaliſ & . . epiſcopi & . . præbyteri & . . diaconi Cardinales pedum oſcula beatorum.

6 Recordatus eſt Dominus miſericordiæ ſuæ & plebem ſuam non deſpexit in ſinem, quia dum prolixa vacationis Romanæ, & per conſequentes quodammodo vniuerſaliſ eccleſiæ reſpexiſſet incommoda, & longa illius ex varijs cauſis ſuſpiria cognouiſſet, in tempore accepto exaudiuit eam, & in die ſalutis miſertus eſt eius; ſanauit quidem, quia commota erat, contritiones ipſius, & vidua per electionem canonicam generoſo ſponſo oblata eſt: ſpecioſa facta & ſicut crapulatus a vino & a ſomno dormiens excitata ſurrexit, & vbi deſperabat magis, vt lucifer eſt exorta, vnde ſerenus dies illuxit nobis & S. Spiritus illuſtratis ardore populis, qui orbatuſ patre gradiebantur in tenebris, tanquam quoddam ſyduſ apparuit, quod fulgore proprio velut ſtella matutina coruſcans, cunctos fideles irradiat ſuæ lumine claritatis. Dudum ſiquidem eadem Romana eccleſia per mortem ſanctæ memoriæ domini Benedicij PP. XI. paſtoris ſolatio deſtituta, nos Theodericus ciuitatis Papaliſ, Leonardus Albanenſis, Petrus Sabinenſis, frater Ioannes Portuenſis, Nicolaus Oſtienſis & Velletrenſis epiſcopi; Ioannes SS. Marcellini & Petri, Robertus S. Potentianæ, Gentiliſ S. Martini in montibus, Neapoleo S. Adriani, Landulphus S. Angeli, Guillelmus S. * Angeli in carcere Tulliano, Franciſcus S. * Angeli in ſilice, Iacobus S. * Angeli ad velum aureum, Franciſcus S. Mariæ in Coſme-

din & Lucas Sanctæ Mariæ in via lata diaconi Cardinales; vna cum venerabilibus patribus Ioanne Tuſculano epiſcopo, Matthæo S. Mariæ in porticu, & Richardo S. Euftachij diaconiſ Cardinalibus apud Peruſium fuimus pro ſubſtituendo Pontifice conclaue palatiſ, in quo idem dominus Benedictus mortis ſuæ tempore morabatur, ingreſſi; & tandem dictis Tuſculan. * epiſcopiſ, nec non Matthæo & Richardo diaconiſ, nec non fratre Vualtero S. R. E. præbytero Cardinali, qui abſens poſtmodum ſuperuenit & prædictum intravit conclaue, ex manifeſtis infirmitatum cauſis vt aſſerebant, idem conclaue egreſſiſ, & tunc extra illud morantibus certis; ex nobis votorum noſtrorum ſcrutatoribus, inquiſitoribus voluntatum eorundem ſcrutatorum electiſ, per viam ſcrutinij ad electionem de vobis hac die ſabbati in vigilia pentecoſtes proceſſimus in hunc modum.

Quia primo per deputatos ad inquiſitores ſcrutatorum ipſorum, & demum per ipſos ſcrutatores ſingulorum noſtrum votis inquiſitiſ ſecreto & mox in communi etiam publicatiſ, compertum extitit, quod in vniuerſo eramus XXV. Cardinales in conclauſ manenteſ, & qui depoſueramſ in ſcrutinio vota noſtra: quodque noſ Albanenſiſ, Sabinenſiſ, Portuenſiſ, & Oſtienſiſ epiſcopi; Ioannes, frater B. Lucas, Guillelmus, & . . Gaytani diaconi Cardinales prædicti, voſ in eodem ſcrutinio in ſummum nominaueramſ & elegeramſ Pontificem. Quo comperto noſ Theodericus ciuitatiſ Papaliſ epiſcopoſ, frater Gentiliſ præbyter, Franciſcus, Iacobus & Lucas diaconi Cardinales prædicti, acceſſimus iuxta morem, ac ſubſequenter de voluntate & ſpeciali mandato noſtro venerabilis pater Franciſcus Gaytanuſ prædictuſ ſuo nomine & omnium noſtrorum, forma ſubſcripta voſ elegit, nominauit in Romanum Pontificem, & paſtorem in nomine Patris & Filij & Spirituſ ſancti ad honorem Dei & B. Mariæ matris eiſ. Ego Franciſcuſ S. Mariæ in Coſmedin diaconoſ Cardinaliſ venerabilem patrem dominum Bertrandum archiepiſcopum Burdegaleſem nomine meo & omnium, qui eum in ſummum Pontificem elegerunt & nominauerunt, conſenſerunt & acceſſerunt, eligo in ſummum Pontificem. Quam electionem cantico diuina laudiſ præcantato fecimſ iuxta morem clero & populo ſolemniter publicari. Pie igitur pater, electioni huiuſmodi veſtrum dignemini præſtare conſenſum. In prædictorum autem teſtium irrefragabilem fidem ea in præſentis decreti ſcripturam redigi fecimſ, & noſtrorum nec non dictorum Tuſculani epiſcopiſ, fratris Gentiliſ S. R. E. præbyteriſ, Matthæi S. Mariæ in porticu, & Richardi S. Euftachij diaconorum Cardinalium ſigilliſ & ſubſcriptionibus communiri. Actum & datum Peruſij anno Domini MCCC. non. * iulij indiſtione III.

Ego Ioannes Tuſculanuſ epiſcopuſ electioniſ facta de venerabili patre domino Bertrando archiepiſcopo Burdegaleſi in ſummum Pontificem conſenſio, & eam approbo, atque gratam habeo, & acceptam; i ipſumque, licet abſentem, in ſummum Pontificem recipio & recepi, nec non ſigillum meum huic decreto appoſui & ſubſcripſi. Et ſic ſcribant ſe omneſ qui interſuerunt.

Ego Leonarduſ epiſcopuſ Albanenſiſ venerabilem patrem dominum Bertrandum Burdegaleſem archiepiſcopum in ſcrutinio nominauit & elegit in ſummum Pontificem, & electionem factam de eo in ſum-

* & cetera

Scrutinij rituſ.

Redactuſ in tabulaſ conſenſuſ

* iunij.

Ver. chr. Rom. Pon. & M. S. bibl. Vat. ſignat. n. 3765 in Clem. V.

Vt publice electio. nis decretum receperit.

Clemētis nomen ſibi indiderit.

Pol. l. 4. & Err. in bibl. Vall. ſig. lit. C. n. 25. & M. S. Vat. ſig. n. 3765 in Clem. V. d. 10. Vill. de Anſ. l. c. cit. f. M. S. ſig. n. 3977. pag. 181.

Decretuſ formula.

Electoſum nomina. * Nicolai * Lucia. * Georgij

summum Pontificem recepi & huic decreto sigillam meum apponi feci & me subscripsi, & sic omnes, qui dederunt voces suas in scrutinio, se subscribant.

Ego Theodericus ciuitatis Papalis episcopus post publicatum scrutinium ante electionem communem subsequutam accessi, & electionem mandauit fieri de venerabili patre domino Bertrando archiepiscopo Burdegalensi in summum Pontificem electo, & facta electioni de eodem archiepiscopo consensio & consensu; & ipsum licet absentem, in summum Pontificem recipio & recepi, nec non sigillum meum huic decreto apponi feci, & sic omnes, qui accesserunt.

7 Addidere huic decreto Cardinales alias literas, ad quas Pontifici designato Burdegaliam perferendas oratores legarunt, vt narrat S. a Antoninus. Perfunctosque eo munere Guidonem, abbatem Belli loci, Petrum Narbonensis ecclesie sanctioris ararij presbiterum, atque Andream canonicum Catalaunensem, e subiectis Cardinalium literis b constat, quibus magnis ab eo precibus contendere, vt Clementis IV. & Gregorij X. exemplo, qui sanctitate emicere, quorum cum alter ex Syria peregrinatione, alter ex Anglicana legatione ad Cardinales, accepto electionis nuncio, magnis itineribus se contulissent, Burdegala Perusium accederet, ac pluribus grauissimis rationibus ad id hortati sunt. Proposuerunt fluctuantis ecclesie pericula, omnia vbiq; ciuili bello ardentia, orientem Saracenum expositum vastitati, ac ni infidelium retunderentur conatus, reliqua Christiana regna ad exitium prona; ipsius denique muneris & glorie fore, vt in Romana ecclesia federet.

Sanctissimo in Christo patri domino Bertrando Burdegalensi archiepiscopo, diuina prouidentia in summum Pontificem electo, miseratione diuina episcopi, presbyteri, & diaconi sancte Rom. ecclesie Card. pedum oscula beatorum. Recordatus est &c. vt in superiori vsq; ad vocem dudum. Dudum Rom. ecclesia per mortem sancte memorie domini Benedicti Papae XI. pastoris solatio destituta, de vobis, sicut per electionis ipsius decretum, quod sanctissime paternitati vestra vna cum presentibus literis per prouidos & discretos viros fratrem Guidonem abbatem monasterij Belliloci Cluniacensium ordinis Viridunensis diocesis Apostolica sedis, & magistrus Petrum de Montegiello sacram ecclesie Narbonensis, ac Andream de Hugugio canonicum Catalaunensis, eiusdem sedis in Romana curia obsequijs insistentes, nostros ad id speciales transmittimus nuncios, liquere poterit, est canonice, in summum Pontificem electio celebrata, Pie igitur pater, vos suppliciter exoramus, vt ad locum predictae sedis, & ad partes terrarum ipsius exemplo felicitis recordationis Clementis IV. & sanctae memorie Gregorij X. Romanorum Pontificum accedentes presentia vestra, sicut noster aeternus medicus, qui praesens iacentem mundum erexit, & curauit infirmum, ecclesie laboribus consulatis. Fluctuat namque Petri nauicula, sagena rumpitur piscatoris, pacis serenitas in nubium versa est, ac ecclesie Romanae terras, & nonnullas adiacentes prouincias vastat bellorum calamitas, & in eis sagitta zizaniam seminantis ardentibus effecta complentur; ex quibus rerum, personarum, & animarum, quod grauius est, pericula subsequuntur. Soldanus insuper Babylonius hostis insultat, & post clades miserabiliter Christi fidelibus partium illarum inflicta, & urbium Christianarum ex-

cidia deteriora minatur; & residuum, quod ibi Christiani possident, vt singularis ferus exterminare satagit, & hiaru terribili nititur deuorare. Succurrite, inquit, succurrite pater, & fauciatorem vulnera presentialiter purgate vino, & purgata oleo confouete. Non dubium quippe quod in sede Petri residebitis fortior, lucebitis clarior, in terra eius viuetis quietior, & remotis Regibus, principibus, atque populis admirabilior eritis; & ipsorum deuotionem, & obedientiam plenius acquirere; In sua namque domo est vnusquisque planeta potentior. In ecclesia propria quiescit quis dulcius: ensis iuxta capulum minus, eiusque pars, quae magis distat a capulo, plus incidit: vna frequenter plus sperantur persepis, ac facilius adita vel quaesita vilescunt. Venite ergo, atque nostris in hac parte votis assentite vestra benignitas, quam bene, diuque valere cupimus, iterum supplicamus. Vt autem adhibeatur his nostris plena fides, eas sigillorum nostrorum munimine roborari fecimus, & muniri. Dat. Perusij anno Domini MCCCXV. indit. 3. sexto idus iunij. Vocatus ad Apostolatum Clemens magno rei Christianae malo Italicum iter non aggressus est, sed Cardinales in Gallias exiuit: qua de re inferius nobis agendum erit, cum de accepta Lugduni solemniter pontificia tiara disseremus: nunc quae ante eam celebritatem gesta, percurrenda sunt.

8 Praecipiti iam aetate discessit Burdegala, quem Gallias discurreret Bernardus hisce verbis describit a: De Burdegala recessit; in fine sequentis mensis augusti versus Lugdunum direxit gressus suos, pertransiens per Agennum & Tolosam & montem Pessulanum. In eam urbem Clementem se contulisse, vt cum Rege Aragonum in colloquium descenderet, ex Surita b colligitur, qui ex vetustis magne auctoritatis monumentis constare refert in annalibus, Iacobum II. Regem adijisse apud Montepessulanum Clementem, atq; etiam Perpiniano Consalium Gasiam misisse, vt pro Sardinia & Corsica iure sacramento fidei se deuinciret: verum non admissum ad id munus oratorem in indice idem obseruat.

Pontifex, inquit, cum absentis Regis rationem habendam minime censisset, mandatunquereuocasset, Regi persuadet, vt Montpellerium concedat. Iacobum itaque, vt antea Bonifacij clientem, Sardinia & Corsica nomine praesens se professus erat, ita nunc apud Montepessulanum id officij Clementi praesentem detulisse exploratum est, teste ipso Rege, cuius haec verba sunt: Nuper in monte Pessulano nos vobis presentialiter detulimus homagium; qua de re idem Rex Montepessulano Perpinianum regressus litteras regias, vt Corsica & Sardinia regnorum donationis legibus a Bonifacio constitutis cautum erat, ad Clementem dedit, qua subiecta verborum forma concepta sunt d.

Sanctissimo ac reuerendissimo in Christo patri ac domino domino Clementi, diuina prouidentia sacrosanctae Romanae & vniuersalis Ecclesiae summo Pontifici, Iacobus Dei gratia Rex Aragonum & Valentiae, Sardiniae & Corsicae, comesque Barcinoniae ac praescriptae Romanae ecclesiae vexillarius, ammiratus, & capitaneus generalis, & humilis filius & deuotus, pedum suorum oscula beatorum.

Sanctitati vestrae tenore litterarum nostrarum praesentium pateat, quod viso ac plenarie intellecto papali rescripto super collatione, concessione, & donatione confecto, quam felicitis recorda-

Eius aduentum maxima gloria & gloriati fore.

Spretz a Clemente iuxta Card. preces.

Discedit Burdegala. a Bern. in chro. Rom. Pont. Eius itinera. Montepessulanum adir. b Sur. ann. l. 5. c. 68. in Iacob. II.

Id. in Ind. l. 2. hoc an. Clementi Sardiniae, & Corsicae regna solenni ritu accepta refert Rex Arag.

Rem gestam publicis literis ratam habet.

d Ext. apud Cle. l. 1. ep. com. 258. et in l. prim. R. Eccl. 10. 3. pag. 159. & in M. S. Vall. sign. l. B. n. 12. pag. 393. Iacobi Regis honoris tituli.

a Ant. 3. p. 11. 21. 1. in prin. Qui a Cardinalibus ad eum missi. b Ext. in M. S. Vat. bibl. sig. n. 3977. pag. 180. & apud Mas in Cle. V. ex arch. Burdeg. et apud Brix in Gall. purpur. Sollicitatur ab ijs, vt in Italiam se transferat

Propositu Clem. IV. & Greg. X. exemplum vt Perusium accedat.

Occidentalis & orientalis ecclesie miser status, cui consulturus sit, describitur.

Ve a Bo-
na Sard.
& Corsica
regna ac-
ceperit.

• Anno
Ch. 1297.
• 2.

Bened. IX
fidem eo-
rū regno-
rum no-
mine de-
uinxerit.

Clementi
ipsi gligium
hoatiniū
detulerit.

Gesta a se
in ea cau-
sa confir-
mat.

Pacta ini-
ta corro-
borat.

cordationis dominus Bonifacius Papa VIII. prædecessor vester nobis fecit, nostrisque heredibus in perpetuum feudum de regno Sardinia & Corsica cum iuribus omnibus & pertinentijs suis sub certo seruitio, sub certisque conditionibus largius conscriptis in prædicto rescripto continentia subsequenti: *Bonifacius episcopus seruus seruorum Dei. Charissimo in Christo filio Iacobo Sardinia & Corsica Regi illustri ad perp. rei mem. Super Reges et regna, &c.* [adducuntur litteræ Bonifacii anno pontificatus tertio exarata, quibus Sardinia & Corsica regna Iacobo fiduciario iure transmissa sunt, quas cum suo loco a instituta de ijs oratione insinuauerimus annalibus, superuacaneum foret, ipsas iterum exscribere: ijs ergo omisiss, quæ in litteris Iacobi Regis sequuntur, decerpimus.]

9 Idcirco, *inquit*, reducto ad memoriam nos iam tempore donationis præmissæ memorato domino Papæ Bonifacio iuxta continentiam dicti rescripti ex causis in eo scriptis iuramentum, fidelitatem, vasallagium, & homagium personaliter præstitisse; & postmodum etiam per Vitalem de Villanoua militem, & Guillelmum de Lateria ciuem Barchinonen. procuratores nostros, ambasciatores, & nuntios speciales olim per nos ad Romanam curiam destinatos homagium & alia prædicta renouasse, fecisse & præstitisse felicis recordationis domino Benedicto, præfato dom. Bonifacio in apostolatus officio succedenti; & per eosdem nuntios præfato domino Benedicto summo Pontifici dedisse litteras nostras aurea bulla nostra bullatas recognitionis, & acceptationis contentorum in rescripto prædicto iuxta eiusdem tenorem; de quorum homagij & aliorum prædictorum præstatione, nec minus de traditione litterarum regiarum aurea nostra bulla bullatarum fuerunt concepta, seu mandata papalia rescripta, quæ sunt in cancellaria papali, aut penes cancellarium dicti quondam domini Benedicti Papæ, quia eidem domino Papæ, morte superueniente, expediri non potuerunt, neque bullari, vt hoc habuimus per assertionem nostrorum nuntiorum ad nos reuertentium prædictorum, quodque nuper in Monte Pessulano nos vobis præfentialiter obtulimus homagium & alia supradicta; considerato etiam, nos nunc ex eiusdem rescripti serie inductos nostrum constituisse procuratorem solemnem ad eadem vestra sanctitati præstanda; prouidimus propterea, sanctissime pater, has fieri litteras bullatas aurea nostra, sanctitati vestrae per prædictum procuratorem nostrum tradendas & dandas, prout fieri debere iam dicti rescripti tenor inducit: per quas siquidem litteras nunc prout ex tunc modos, conuentiones, conditiones, tenorem, & formam in dicto papali rescripto conscriptorum acceptamus expresse: & per quas etiam fatemur & recognoscimus expresse dictum Sardinia & Corsica regnum a domino summo Pontifice & Romana ecclesia recepisse in feudum sub conditionibus, modo, & forma, atque tenore, qui in dicto papali rescripto continetur: quos tenorem, modum, conditiones, conuentiones & formam promittimus nos inuolabiliter obseruaturus. Pro quorum obseruantia obligamus nos & dictum regnum Sardinia & Corsica, iura & bona nobis competentia & competitura in eo. Humani generis conditor & redemptor personam vestram ad sua sancta seruitia conseruare dignetur per tempora longiora. *Dat. Perpiniani 10. kal. nouem. anno Domini MCCCV.*

10 Confirmavit postea Clemens Iacobo ea regna post accepta solemniter pontificia insignia: de quo hæc habet M.S. Vaticanum: *Anno Domini*, scilicet a Verbo incarnato MCCC. *prædicto mense martij Regi Aragonum Sardiniam confirmavit, & Rex promittens & iurans Papa fidelitatem, promisit insulam ascendere in septembri proxime veniente.* Flagitasse vero Iacobum opem, dum Montispeffulani cum ipso egit, ad ea armis comparanda, refert Surita a. Postulatamque opem explicuisse liberaliter constat tum ex literis Burdegala 14. non Iulias exaratis b, tum ex alijs xvi. kal. nouembr. apud Montem Pessulanum datis, quibus Iacobo Regi quadriennales decimas in ipsius regnis attribuit, quarum colligendarum prouincia Valentino episc. est demandata c. Cum etiam alijs literis ad Iacobum Regem datis d ad leuandos sumptus expeditionis, quam intrarebat, iussit omnes vinculis anathematis ob inuectas Aegypto merces, commerciumque Saracenis earum partium habitum irretitos liberari, qui nefarij questus quartam partem, si mares essent, quintam, si feminam, Regi Aragonum impendissent. Confirmata etiam est a Clemente e, exposcente Rege eodem, venditio nonnullorum locorum, quæ Hospitalarijs distraxerat, vt pecuniam redigeret ad instruendum necessarium apparatus, cum in Italiam ab Romano Pontifice pro subijcienda Carolo Regi Sicilia insula euocaretur, quibus litteris dies xvi. kalend. nouembris est adscripta.

Hæc decernebat Clemens, cum ab æquitate abhorreret, vt Aragonij Sardiniam Corsicamque suo adijcerent imperio, nec tamen resituerent Trinacriam: tum etiam excidisset Fridericus iure in eam insulam parto ex fœdere iam cum Roberto & Carolo duce Valesiorum iusto, cumque vectigal trium millium vnciarum auri Romanae ecclesiae, vt sancitum fuerat f, non persoluisset. At Fridericus cum in eo versaretur discrimine, procuratores ad Clementem decreuit, qui illius nomine censuras, quibus se irretierat, solui exposcerent: tum de vectigali pendendo cum Apostolica sede, commendata vniuersa re illius clementia, paciscerentur. Extant ea de re publica documenta g, quibus Trinacrij oratores ijs mandatis a Friderico sulti sunt.

Fridericus Dei gratia Rex.

Notum facimus vniuersis, quod nos constituimus, fecimus, & ordinamus, ac facimus & ordinamus in procuratores nostros & nuncios speciales venerabilem in Christo patrem Ioannem Syracusanum episcopum, & nobilem Corradum Lancea de castro Mamardo militem, magnæ curiæ nostræ magistrum rationalem, consiliarios, familiares, & fideles nostros, vt si forte occasione tardæ missionis & tardationis pecuniæ per nos debita sacrosanctæ Romanæ ecclesiae pro censu insula Sicilia & aliarum insularum sibi adiacentium in aliquam sententiam excommunicationis & interdicti nos & terra nostra inciderimus, vel pœnas alias temporales; quod ipsi pro nobis & dicta terra nostra misericorditer & gratiose possint petere a sanctissimo patre & domino nostro D. Clemente diuina prouidentia Papa V. absolutione prædictæ sententiæ excommunicationis & interdicti, nec non remissionem, & relaxationem pœnarum temporalium prædictarum. Et si forte alteruerum prædictorum nunciorum nostrorum aliquo impedimento contingeret detineri, ita quod non possent ambo dicti domini nostri

Renouata
a Clemen-
te eorum
regnorum
donatio.

a Sur. l. 5.
c 68. in 2.
lac. 2.

Ad ea regna
sibi subijcienda
opem flagitat a
Pont.

b Cl. l. 1.
ep. com.
140.

Annuuit
eius votis
Clemens.
c Ibid. ep.
207.

d An. 1.
l. 2. ep. cõ.
204.

Concessit
multæ
ob iniustitiam
cum Sar.
initium
commer-
cium.

e lb. pag.
37.

Confirma-
tæ vendi-
tiones ab
eod. Rege
factæ.

f To. Ann.
14. ann.
1303. n. 25.
et 28.

Frideric^o
ob non so-
lutum cen-
sum cen-
suris irreti-
tus.

g Ext. in l.
prim. Rom.
Ecl. 10. 2.

pag. 248.
et in M.S.
Vall. sign.

lit. E. n. 1. 2
pag. 211.

h

i

j

k

l

Efflagitæ
suscepta
noxæ solui

rum sepeliri, accepta pro eius reconciliatione ingenti copia auri & argenti, quod ecclesia persecutor existens, ipsam grauissimis damnis implicasset, Nec penarum expers Suecus Rex Birgerus fuit, qui criminis in ecclesia in seruitutem redigenda prauis subornatus consilij particeps extiterat. De eo enim hac traduntur a: Hic Birgerus primus Rex erat, qui huius Trugilli suggestione ecclesiam regnorum Gotbia & Suecia tributis atque oneribus grauare non verebatur, archiepiscopumq; Upsalensem Nicolaum & reliquos episcopos pro ecclesiastica libertate respondentes eodem auctore captiuasset, nisi se ad tutiora loca a conspectu tyranni confestim recepissent, Sed quem fructum tunc assecutus est Birgerus ex rebus Deo pridem consecratis, & postea in regium fiscum sacrilega audacia translatis? Profecto nullum alium, nisi ut ad pericula insuperabilia deiectus se & omnes suos, atque vtrumque regnum ad extremam ruinam precipitaret, & tandem post infamem vitam infami morte periret: primo namque ad inextinguibile odium cum fratribus suis deuenit, sub quo totis sedecim annis adeo periclitatum est totum Gotborum & Sueonum imperium, ut nihil ultra ad illarum terrarum desolationem addi posse putaretur, &c, hec Magnus, cum quo sequenti anno Birgeri Regis calamitatum initium videbimus.

18 Eodem anno, inquit S. Antoninus b, in comitatu Nouariensi prouincia Longobardia exorta est quadam heresis pessima, cuius auctor fuit quidam frater Dulcinus vocatus, qui non erat religiosus alicuius regulae approbata, sed lupus sub pelle ouina habitus religiosi. Hic zizaniam disseminans in medio tritici pessimorum errorum, & inter ceteros asserens, quod omnia debebant esse communia, etiam mulieres ad commixtionem, quod quidem peccatum non erat, sed actus charitatis; & quod Papa & Cardinales, ceterique prelati ecclesiarum non erant veri pastores ecclesia, cum non seruarent vitam euangelicam; sed ipse erat verus apostolus Christi dignus papatu, cum pluribus alijs articulis falsitatis; multos secum populares vtriusque sexus, vitis tamen conditionis ad illam heresim attraxit vsque ad numerum quatuor millium, qui habitabant in montibus & locis syluestribus, ut animalia bruta. Cum autem deficiebant eis victualia, pradabantur vndecunque habere potuissent, tanquam omnia forent communia. Per duos autem annos permanfit talis congregatio hereticorum. Sed quia, ut ait Saluator, omnis plantatio, quam non plantauit pater meus caelestis, seradicabitur, ideo ad nihilum redacta est: & tedio vite paupertatis & incommodorum, qui eum sequebantur, multi eum dimiserunt ad fidem reuersi. Demum captus ipse haesiarcha cum quadam Margarita socia sui erroris per Nouarienses, combusti fuerunt cum multis alijs vtriusque sexus perseverantibus in pertinacia sua. Sed de illius supplicio ac religiosa militia Clementis iussa aduersus impurissimos homines indicta rursus inferius.

19 Cum epicureus ille pseudomonachus voluptatum lenocinijs simplicem populum foedissimis erroribus irretiret, Ioannes e monte Corbino Minorita A.S.N. in oriente euangelium apud Tartaros propagabat c, cuius praclara gesta ac labores pro Christi fide amplificanda susceptos ex ipsius literis d accipere operae pretium est. Narrat in primis vt Taurisio Persarum regia profectus anno MCCXCI. penetrarit in Indiam, & ecclesiam S. Thomae sacram lustrarit, ac centum circiter infideles ad Christi cultum eo in loco traduxerit;

dein ad Catay Tartarorum imperium excurrerit, adieritque Magnum Cham, & porrectis pontificijs literis ad Christiana sacra eum pellicere pententiarit: sed ipsum pristinis erroribus inuolutum oculos ad euangelij lucem non extulisse, Christianos tamen regijs studijs affectisse. Addit Ioannes se duos iam annos in Cham regia versari, appetitumque fuisse calumnijs a nonnullis Nestorianis liuore in eum imbutis, quasi missa a Pontifice ad Chamum munera trucidato in India socio inuasisset: sed ex eo discrimine feliciter ereptum, affectosque supplicio calumniatores. Tum subiicit, vt Tartari ad excipiendos diuinos fatus parati sint, conditaque fuerit a se Cambaliensis ecclesia.

Vicario generali ministro ord. fr. Minorum, &c.

Vnam, inquit, ecclesiam aedificaui in ciuitate Cambaliech, vbi est praecipua residentia Regis, quam ante sex annos compleui, vbi etiam feci campanile, & ibi tres campanas posui. Baptizaui etiam ibidem, vt existimo, vsque hodie circa sex millia personarum, & nisi fuissent supradictae infamationes, baptizassem vltra triginta millia, & sum frequenter in baptizando. Item enim successue 150. pueros, filios paganorum aetatis infra septem & vndecim annorum, qui nullam adhuc cognoscebant legem, & baptizaui eos, informauit eos literis Latinis & Graecis ritu nostro, & scripsi pro eis psalteria, cum hymnarijs triginta & duo breuiaria, cum quibus vndecim pueri iam sciunt officium nostrum, & tenent chorum, & hebdomadas, sicut in conuentibus fit, siue praesens sim, siue no, & plures ex eis scribunt psalteria & alia opportuna, & dominus Imperator delectatur multum in cantu eorum. Campanas ad omnes horas pulso, & cum conuentu infantium & lactantium diuinum officium facio, & secundum vsum cantamus, quia notarum officium non habemus. Quidam Rex illius regionis Georgius de secta Nestorianorum Christianorum, qui erat de genere illustri magni regis, qui dictus fuit presbyter Ioannes de India, primo anno, quo huc ego veni, mihi adhaesit, & ad veritatem verae fidei catholicae per me conuersus, minores ordines suscepit, mihiq; celebranti, regijs vestibus indutus, ministravit. Sed quidam alij Nestoriani ipsum de apostasia accusauerunt: tamen ipse magnam populi sui partem ad veram fidem catholicam adduxit, & ecclesiam pulchram secundum regiam magnificentiam construxit ad honorem Dei nostri, sanctae Trinitatis, & domini Papae, vocans eam ecclesiam Romanam. Qui Rex Georgius ante sex annos migravit ad Dominum verus Christianus, relicto filio herede ferme in canabulis, qui nunc est annorum nouem. Fratres tamen ipsius Regis Georgij, cum essent perfidi in erroribus Nestorij, omnes quos ille conuerterat, post Regis obitum subuerterunt, ad schisma pristinum reducendo. Et quia ego fui solus, nec potui recedere ab Imperatore Cham, ire non potui ad illam ecclesiam, quae distat ad viginti diartas: tamen si venerint aliqui boni coadiutores & cooperatores, spero in Deo, quod totum poterit reformari, nam adhuc habeo priuilegium praedicti Regis Georgij defuncti. Iterum dico, si non fuissent infamationes supradictae, magnus fructus fuisset secutus. Si habuissem, autem duos, vel tres socios coadiutores meos, forte Imperator Cham fuisset baptizatus. Rogo ergo, vt tales fratres veniant, si venire aliqui volunt, qui studeant se in exemplum dare, & non suas simbrias magnificare.

20 De via notifico, quod per terram Gothorum

¶ 11. c. 14.

¶ Ann. p. 3. tit. 21. c. 1. S. 1. Bar. in M. S. sched. ad huc an. Dulcinus haesiarcha infandae dissemi. nat.

Plures in scit.

Excisa ca pestis.

Ioannes Minorita fide apud Tartaros praedica. c. v. vading. anal. 10. 3. hoc an. n. 9. et seq. d. Ex. in M. S. cod. Odorici Foroiul. & ex eo apud v. vad. hoc an. no. 10.

In regia Tartaror. vrbe sex mill. hom. baptismo ablu.

Ad diuinum officium ecclesiam brandum ipsos inu. struit.

Rex Indicus ad fid. cathol. conuersus

Vt induc. regis vestibus in diuinis mysterijs illi inferuierit. Rom. ecclesiam coluerit. Et extinto Nestorij inuasuerit.

Ioannes sodales in laboris, & gloriae societatem vocat.

rum Imperatoris Aquilonarium Tartarorum est via breuior & securior, ita quod cum nuncijs inter quinque vel sex menses poterant peruenire. Via autem alia est longissima, & periculosissima, habens duas navigationes, quarum prima est secundum distantiam inter Achon & prouinciam. Prouincia, alia vero est secundum distantiam inter Achon & Angeliam, & posset contingere, quod in biennio vix perficeret viam illam, quia prima via facta non fuit a multo tempore propter guerras. Ideo sunt duodecim anni, quod de curia Romana & de nostro ordine & statu occidentis non suscepi noua. Iam sunt duo anni, quod venit quidam medicus chirurgicus Lombardus, qui de Romana curia & nostro ordine & statu occidentis istas partes incredibilibus blasphemijs infecit, propter quod multum desidero percipere veritatem. Rogo fratres, ad quos hae littera perueniet, vt ita studeant, quod eius contumacia possit peruenire ad notitiam domini Papae & Cardinalium & procuratorum ordinis nostri in curia Romana. Ministro generali ordinis nostri supplico pro antiphonario, legenda, sanctorum, graduali & psalterio cum nota pro exemplari, quia non habeo nisi breuiarium portatile cum lectionibus breuibus, & paruum missale. Si habuero exemplar, pueri praedicti scribent. Modo sum in actu edificandi aliam ecclesiam, ad diuidendum pueros in pluribus locis. Ego iam senui, & canus factus sum potius laboribus & tribulationibus, quam aetate: sum enim annorum quinquaginta octo. Didici competenter linguam & litteram Tartaricam, qua lingua visualis Tartarorum est, & iam transtuli in linguam illam & litteram totum nouum testamentum; & psalterium, qua feci scribi in pulcherrima littera eorum, & seribo & lego & praedico in patenti manifesto in testimonium legis Christi. Et tractaui cum supra dicto Rege Georgio, si vixisset, totum officium Latinum transferre, vt per totam terram cantaretur in domino suo, & eo viuente in ecclesia sua celebrabam missam secundum ritum Latinum, in littera & lingua illa, legens tam verba canonis, quam praefationis. Et filius dicti Regis vocatur Ioannes propter nomen meum, & spero in Deo, quod ipse imitabitur vestigia patris sui. Secundum vero audita & visa credo, quod nullus Rex, nec princeps in mundo possit equari domino Cham in latitudine terrae, & multitudine populi, & magnitudine diuitiarum. Finis. *Data in ciuitate Cambalicae regni Catan anno Domini mcccv. die 8. mensis ianuary.* Recurret iterum mentio de Ioanne e monte Coruino, quem eiusdem ecclesiae Cambalensis, cuius erat conditor, creatum archiepiscopum a Clemente visitati sumus.

De Tartarorum rebus gestis, deque amplificata apud eos Christiana religione edidit nobilem commentarium Aythonus princeps Curchi, qui eundem Latinis verbis reddidit Clementi obtulit, vt ipsum ad conficiendam pro recuperanda Palaestina sacram expeditionem incitaret; quique hoc anno in Cypro post varia cum Saracenis gesta praelia monastica disciplina sese addixit, vt ipse narrat his verbis a: Ego frater Haythonus intersui omnibus praebatis, qui dudum proposueram habitum sumere regularem: sed propter inconuenientia discrimina, & ardua negotia regni Armenia cum honore meo non poteram tantis necessitatibus derelinquere consanguineos & amicos. Vnde postquam Deus sua pietate mihi con-

cessit gratiam dimittendi regnum Armenia & populum Christianum post multos labores meos in statu pacifico & quieto, confessim votum, quod diu voueram, volui adimplere. Accepta itaque licentia domino meo Rege & ab alijs consanguineis & amicis, in campo illo, ubi Deus de inimicis triumphum concesserat Christianis, arripui iter meum, & perueniens in Cyprum in monasterio episcopie Praemonstratensis ordinis suscepi habitum regularem, vt qui in iuuentute mea militaueram mundo, in seruitijs Dei residuum vitae meae, pompis huius saeculi relictis, consumerem anno Domini mcccv. Gratias igitur ago Deo, quoniam regnum Armeniae hodie est in statu equo, bono, & pacifico reformatum, praecipue per modernum Regem dominum Liouonum, filium quondam domini Theodori, qui tanquam indolis gloriose virtutibus illustratus omnibus regentibus est speculum gratiosum.

Migraffe traditur a hoc anno ex hac vita ad felicem immortalitatem: B. Ioachimus ordinis Seruorum

IESV CHRISTI
Annus 1306.

CLEMENTIS PP. V. ALBERTI ROM. REG. 8.
ANDRONICI IMP. OR. 23.

Composuit Clemens anno Christi millesimo trecentesimo sexto indictione quarta litem arduam de subiectis Pontifici Romano Regibus, quae Bonifacium inter & Philippum Regem Francorum intercefferat, vniuersa re in pristinum statum restituta, reuocataque praedecessoris constitutione, de qua haec Bernardus b: In kalendis Februarij duas constitutiones Bonifacij quondam Papae, vnam, quam direxerat Regi Francie, in qua scribebat eidem, ipsam Regem esse subiectum Romanae ecclesiae in temporalibus & spiritualibus: aliam vero, qua in sexto libro decretalium est inserta c, qua incipit: Clericis laicis, reuocauit, & omnia qua ex ipsis consecuta. Eadem alij d. Prioris sanctionis initium est: Vnam sanctam; ac licet Bonifacius ad sopienda hominum murmura duriora illius capita molliuisset, cum tamen necdum Galli quiescerent, Clemens diplomate apostolico promulgauit e, ipsos nullo nouo iure sedi Apost. subditos censendos, quam ante Bonifacianam constitutionem conditam, quam ipsorum libertati nullo modo detrahere pronuntiauit, obnoxij extitissent: Meruit, inquit, charissimi filij nostri Philippi Regis Francorum illustris syncera affectionis ad nos & ecclesiam Romanam integritas, & progenitorum suorum praecleara merita meruerunt; meruit insuper regnicolarum puritas ac deuotionis sinceritas, vt tam Regem quam regnum fauore beneuolo prosequamur. Hinc est, quod nos Regi & regno per definitionem & declarationem bonae memoriae Bonifacij Papae viii. praedecessoris nostri, qua incipit: Vnam sanctam; nullam volumus, vel intendimus praedudicium generari; nec quod per illam Rex, regnum, & regnicole praebati amplius ecclesiae sint subiecti Romanae, quam antea existebant: sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante definitionem praesatam tam quantum ad ecclesiam, quam etiam ad Regem, regnum, & regnicolas superius nominatos.

Quod ad secundam constitutionem attinet, abrogauit illam Clemens Benedicti XI. exemplo: Bonifacius enim & ecclesiasticis censuris eos inuoluerat, qui laicis decimas persoluerent, vt ipsos

Vt Praemonstr. ordinem sit ingressus.

Pia mors B. loachimi. a Ferrar. in nouo cat. ex ord. Sep. Tab. 16. ap. Nic. Burghes. patr. Se. in eius vit.

Nonnullae Bonifacij constitutiones abrogatae.

b Bern. in chron. Ro. Pon. et chr. Reg. Fra. et M. S. Var. bibl. fig. n. 3765. in Cle. v.

c De imm. eccl. in 6. incip. Cler. laic.

d Mar. Pol. l. 4. & alij e Extr. inter extra. u. g. de pri. m. & Mal. rari.

f Constitutio vna sanctam Gallorum Regis diu. g hcati no. detrahi.

f Cle. l. 2. to. 2. ep. 28. 753. pag. 153.

Pij labores ab eo suscepti.

De Imp. Cham potentia. Cambalia in regno Caray.

Aythonus iussu Clementis h. Romam scribit. a Aython. h. orien. c. 46.

ipfos ad constantiam contra extortorum minas impetusque cogeret: ex quo cum magni tumultus emerissent, contendentibus principibus ab ecclesiasticis subsidia in angustiis rebus elicere, rescissis Bonifacianis edictis, sancitum est, extortores & alios, qui ipfos fulcirent, censuris implicitum iri atque in exhibendis ab ecclesiasticis principibus pecuniarum subsidijs seruanda, quæ in Lateranensi, alijsque synodis œcumenicis fuissent decreta.

Clemens, &c. Quoniam ex constitutione felices recordationis Bonifacij Papæ VIII. prædecessoris nostri, quæ incipit: *Clericis laicos*; & ex declaratione seu declarationibus ex illa postmodum subsecutis nonnulla scandala, magna pericula, & incommoda grauias sunt secuta, & ampliora sequi, nisi celeri remedio succurratur, præsumitur verisimiliter in futurum; nos de consilio Fratrum nostrorum constitutionem & declarationem, seu declarationes prædictas, & quidquid ex eis secutum est, vel ob eas, penitus reuocamus, & eas haberi volumus pro infectis, volentes & firmiter statuentes illud contra quoscumque laicos exigentes, seu extorquentes ab ecclesijs ecclesiasticisque personis tallias, seu collectas, aut exactiones quascumque, vel dantes ad id faciendum consilium, auxilium, vel fauorem; nec non & circa præstandas subuentiones laicis ab ecclesiarum prælatis & alijs viris ecclesiasticis inuoluntate obseruari, quod super his a prædecessoribus nostris in Lateranensi & * generalibus concilijs, quæ nos sub obtestatione diuini iudicij præcipimus obseruari, districte & salubriter est prouisum. *Dat. Lugduni kal. febr.*

Temperata hoc modo Bonifaciana constitutione, ita ecclesiasticorum fortunis consuluit, vt principibus eliciendi alicuius in rebus angustijs subsidij spem auctoritatemque non adimeret: ad quod non adigi, sed allici & sponte ecclesiasticos consentire voluit. Atque adeo cum ex pacis inter Robertum Flandriæ comitem, ac Philippum Francorum Regem percussæ legibus Robertus grauisimam pecuniarum vim Philippo refundere, vel ipsi aliquos agros extra Flandriæ limitem comparare teneretur, atque exhaustus ærario promissis facile se exoluere non posset, Flandriæ comiti permisit a, vt ecclesiastici tam in terris Francorum regni, quam imperij ipsi obnoxijis agentes pecunijs ipsum iuuarent, modo comes ipsos imperijs suis, vel obscuris artibus ad id vi non compelleret.

Superioribus constitutionibus tertia addenda est b, qua Clemens Bonifacij sanctionem de citationibus publico edicto propositis, quæ nimiam seueritatem redolebat, mitigauit; restrinxitque ad reos, qui darent operam, ne concepta citationis formulâ ad ipsos perueniret.

2 Sanciuit plura alia, dum Lugduni morabatur Clemens, quæ ad componendum orbem Christianum, amplificandamque ecclesiam pertinebant. Atque in primis Benedicti XI. qui zelo diuino flagrans Græcorum schismaticorum perfidiam domare armis duce Carolo Valesiorum comite in animum induxerat, in hæsurum vestigijs, pactus est cum eodem comite, vt susceptum eripiendi Græcis schismaticis orientalis imperij consilium perduceret; cum illud Catharinæ ipsius uxori Balduino a Michaele Palæologo depulsi nepti debitum esset, atque inde diuina gloria amplificanda, proferendique ecclesie limites essent: demum in scriptis eo argumento litteris

hæc ipsi atque illius signa secuturis præmia sacra proposuit a. *Tibi & omnibus, qui pro dicta Terra sancta subsidio signum crucis nullatenus receperunt, proficiscentibus tecum in expeditionem huiusmodi negotij dicti imperij; & eis etiam, qui proprijs expensis illuc iuxta eorum facultatem miserint idoneos bellatores, vel qui, licet in alijs expensis, cum non possint suis, in personis tamen proprijs tecum curauerint proficisci, illam concedimus tuis & ipsorum veniam peccatorum, quam haberetis, si transfretaretis in Terra sancta subsidium prælibata. Crucesignatis autem pro eiusdem terra sancta succursu præstando, qui tecum ad recuperandum prædictum imperium in proprijs personis accedant, vel in expensis eorum illuc iuxta eorum facultates bellatores idoneos destinauerint, similem suorum concedimus veniam peccatorum, ipsos si forsan in huiusmodi negotio dicti imperij prosecutione decesserint, ab executione voti per eos emissi de transfretando in dicta terra sancta subsidium, eadem auctoritate absoluimus, votum eorum prædictum totaliter commutando. Quod si forsan in prosecutione huiusmodi negotij, vel dicti Imperij non decesserint, ad executionem voti eorum quod pro eiusdem Terra sancta emisissent, nullatenus teneantur. Negotium itaque prælibatum virtute tua magnanimitatis assume, & assumptum tanquam vir strenuus viriliter prosequaris, nam in ijs & alijs, ubi expedierit, Apostolicus non tibi deerit fauor. Dat. Lugduni xviii kal. febr.*

Vt facilius bellicos sumptus in ea expeditione ornanda profundendos toleraret, ecclesiasticorum vestigialium decimas in Gallijs obuenturas ad biennium ipsi attribuit: ingentes enim spes conceperat Clemens, Constantinopolitanam expeditionem, quæ iam ante a Benedicto XI. decreta fuerat, ac varijs de causis discussa, demum Imperatore Carolo Valesiaco confectum iri. Indictæ b etiam ytriusque Siciliae clero decimæ, quæ Fridrico Regi Trinacriæ & Philippo principi Tarentino ad parandas copias ascriptæ, si eandem expeditionem obire decernerent; sin eum labore defugerent, Carolo duci belli sacri conferendas sanxit.

3 Excitati etiam ad sacri belli societatem Veneti c, quorum res in Imperio e Græcorum manibus eripiendo ageretur, cum ad ipsos quarta illius pars, atque alterius quartæ partis dimidia ex inuitis olim cum Balduino conuentis pertineret.

Clemens, &c. Dilectis filijs duci & communi Venetiarum,

Cunctis per orbem terrarum venit in publicum, quod longe iam dudum orientalis ecclesia, damnabili deceptione seducta, a Petri ouili & ecclesie catholice vnione se reddidit per iacturam execrabili scissionis extraneam; circumseptam errorum inuolucris, pluribusque prauitatis schismaticæ falsis dogmatibus inuoluta: propter quæ felices recordationis Martinus Papa IV. prædecessor noster, videns ex hoc quasi vniuersale prouenire dispendium, & ex tanto schismate religioni fidei orthodoxæ plurimum derogari, quondam Michaelem Palæologum, schismatis prædicti fautorem, eiusque complices, utpote ab vnitate eiusdem fidei deuiantes, pronunciauit excommunicationis vinculo innodatos, pluribus per eundem prædecessorem quæsitis remedijs, vt imperium Constantinopolitanum de prædictorum schismaticorum manibus liberatum ad ouile Christi vicarij & vnionem catholicorum reuocaret.

4 Cum autem Regis æterni prouiso tantum nego-

Constitutio de non exigendis a clero subsidijs temperata.

Extortores ac participes talem censuris deuincti.

* alij.
 b L. 1. ro. 2 pag. 41.
 Frid. Trinac. Rex arma cum Carolo in Græcos iungere meditatur c Ib. pag. 43. ep. 68. 220.
 De Schismaticorum erroribus.
 Ut Michael Palæologus a Martino deuinctus anathematice.

* Ib. ep. 220.
 Præmia indulgentiarum proponit.

Decimæ attributæ.

b L. 1. ro. 2 pag. 41.
 Frid. Trinac. Rex arma cum Carolo in Græcos iungere meditatur c Ib. pag. 43. ep. 68. 220.

De Schismaticorum erroribus.

Ut Michael Palæologus a Martino deuinctus anathematice.

negotium (utinam per nos humilem seruum eius feliciter consummandum) vsque ad hæc tempora prorogari, & ad præsens, sicut firmiter speramus & credimus, tempus venerit, Domino miserante, prouisum, ut in eisdem ecclesijs, quas primitus unio fidei in Christi charitate coniunxit, per ipsum sanioris consilij, præcis veteris scissura radicibus, vnionis fœdera reformentur, cum dilectus filius magnificus vir Carolus claræ memoriæ Philippi Regis Francorum genitus comes Andegauensis, ad quem ratione charissimæ in Christo filia Imperatricis Constantinopolitana illustris coniugis suæ dictum Imperium, noscitur pertinere, ad recuperationem ipsius se offerit velle feruenter & potenter intendere, & ad id exponere vires suas, multorum stipatus comitum, baronum, & aliorum nobilium comitiu; ac per hoc speremus in eo, qui in occursum implorantium nomen eius clementer exurgit, quod prædicti imperij recuperatio diutius expectata præstabitur, ac per recuperationem ipsius terræ sanctæ negotium, quod non sine lacrymarum profluuium ad memoriam reuocamus, facilius immo felicius peragetur; per id etiam præcedunt hæreses, schismata euellentur, gloria ipsius fidei orthodoxæ tanto potentiori virtute vallabitur, quanto ad laudem diuini nominis tanti imperij prouincias plurimas complectetur, & regna feliciori decorabuntur vnione; frangentur ex hoc Parthorum seu Tartarorum animi, eidem imperio vicinorum, trement Arabes, & a Christianorum facie Christi fugient inimici, & alia innumerabilia bona ex ijs fidelibus cunctis euenient, & plurima optata succedent; considerantes quoque, quod dictus comes ad sic arduam expeditionem negotij absque sedis Apostolicæ & fidelium prædictorum auxilio non sufficit per seipsum; quodque, utpote eiusdem ecclesiæ matris vestræ dilecti filij, quos nulla præterit vel mutauit aduersitas erga eam, in sic agendorum negotiorum arduorum * constituētis vos athletas Dei & fortissimos bellatores; vnīuersitatem vestram rogamus, monemus & hortamur attente, obsecrantes per dominum Iesum Christum, quatenus ob reuerentiam eiusdem sedis, & nostram magnanimitate solita in promptum auxilium eiusdem comitis sub velamento diuinæ dexterae consurgentes, sic eidem potenter & viriliter assistatis, quod dictus comes vestra & aliorum fidelium fultus potentia, felicem tanti operis exitum, annuente Domino, consequatur.] Gratuitam demum penarum noxarumque condonationem, ijs proponit, qui expiata rite conscientia aduersus schismaticos strinxerint arma, opemque contulerint. *Dat. Lugd. xix. kal. february.* Solicitati etiam, transmissa ad ipsos earundem literarum exemplo, Cennenses a, ut aduersus Andronicum arma cum Carolo Valesiano Philippi Regis Francorum fratre coniungerent.

5. Cæterum quo expeditionis illius sacra, reuocandique ad ecclesiæ obsequium imperij orientalis consilium perduceret Pontifex, principes inuicem conciliare studuit, præcepitque Cluniacensi & Cisterciensi abbatibus, ut inter Amedæum Sabaudia comitem & delphinum Viennensem mutuo implicito bello inducias indicerent. De instruenda a Carolo duce expeditione in Græcos schismaticos iterum recurret sermo. Comparatam vero in eos hoc anno, inita a Carolo Rege Siciliae cum Templarijs, qui ex Cypro redierant, armorum societate, in Neapolitano regno classem fuisse duce

Rogero Templario equite belli peritissimo, ac plures Templarios, aliosque viros præda & rapinarum cupidos in eam confluisse, narrat Bosius a, captaque tunc Thessalonicam fuisse: sed mox Templarios in Latinos, qui aliquas Græciæ prouincias tenebant, impetus vertisse. Alias præterea maritimas oras Peloponæsi, Thraciæ & Hellesponti expilarunt Templarij, onustique diuitijs in Gallias, ut ijs tuto perfruerentur, se receperunt; effusaque luxu pompa, vitiorumque fœditate adeo omnium odia in se accenderunt, ut extremam sibi perniciem, consciuerint, ut dicitur inferius.

6. Dum prope Lugdunum Clemens agebat apud S. Genesium, Robertus b dux Calabriae, qui anno superiore Pistoriensis obsidione pontificio iussu discesserat, parentis Caroli II. Regis Siciliae nomine mense february Siciliae regnum, Apostolicæ beneficentiæ, ac liberalitati solemniter acceptum retulit. A quo clientelares honores sibi exhibitos ita admisit Clemens, ut Romani Pontificis iuribus consultum sanxerit, Siciliae nimirum Reges ad præstandum illud officium ad apostolicam aulam euocari posse; ac literas exerit, quibus Carolus gesta a Roberto filio rata haberet. Assensit Carolus iustis petitis, inserisque Roberti filij literis de clientis a se præstitis officijs, singula ab eo gesta confirmauit, dato hoc Neapoli ad Clementem diplomate. c

Sanctissimo in Christo patri, & clementissimo domino suo, domino Clementi diuina prouidentia sacrosanctæ Romanæ ac vniuersalis ecclesiæ summo Pontifici, Carolus II. Dei gratia Rex Ierusalem & Siciliae cum omni reuerentiâ & honore deuotipedum oscula beatorum.

Robertus primogenitus dux Calabriae, ac meus in regno Siciliae vicarius generalis per literas suas mihi nuper aperuit, quod in præstatione sacramenti fidelitatis & homagij, ad quam cum benigne de speciali gratia meo nomine recepistis, idem primogenitus ad vestri & ecclesiæ Romanæ cautelam suas concessit literas sub serie subsequenti.

Nos Robertus illustris Ierusalem & Siciliae Regis primogenitus Calabriae dux, eiusque vicarius generalis tenore præsentium notum facimus vniuersis, quod die nono præsentis mensis february iv. indict. apud sanctum Genesium prope Lugdunum offerentibus nobis procuratorio nomine dicti domini genitoris nostri, cuius inde mandatum speciale suscepimus, sanctissimo in Christo patri & clementissimo domino nostro domino Clementi, diuina prouidentia sacrosanctæ Romanæ ac vniuersalis ecclesiæ summo Pontifici, sacro dominorum Cardinalium assistente collegio, ligium homagium, & fidelitatis debitæ iuramentum pro regno Siciliae & tota terra citra Pharum, quæ dictus dominus genitor noster a Romana ecclesia tenet in feudum, ipse dominus noster Papa tanquam pius pater & dominus benigne respondit, quod iuxta formam conventionum initarum ab olim inter Romanam ecclesiam & claræ memoriæ dominum Carolum Regem Siciliae auum nostrum non tenetur per procuratorem, vel nuntium homagium & iuramentum prædicta recipere; quin immo ex illarum vigore posset ad id dominum patrem nostrum personaliter euocare, vel ad eum aliquem mittere, qui nomine Romanæ ecclesiæ præmissa reciperet ab eodem; de paterna tamen benignitate, & gratia speciali a nobis illa nomine, quo supra, reciperet, cum ea protestatione videlicet, quod ipsa receptio sibi vel futuro Romano Pontifici præiudicium

a Bos. hist. equit. His resp. 2. 1. Expeditionis aduersus Græcos suscepta.

a Io. Vill. l. 9. c. 42. Robertus dux Calabriae Pontifici patrio nomine fidem obstringit.

c Extr. in l. 3. prinil. Rom. eccl. pag. 127. & in arce s. Ang. & inter Collect. Plat. 10. 1 pag. 305.

Cauet iuri Pont. de vocando Rege Sicil. ad præstanda clientis officia.

BIBLIOTHECA UNIVERSITARIA GRANADA

Carolus Valesianus Imperatrix in ra repete re moliantur.

Secutura ex imperij Græci recuperatione bona.

Tartaros & Arabes debilitacū in.

Pontificia ad Venetos exhortatio, ut illud bellum suscipiant.

a Reg. post eand. ep. Genuens. ad idē sollicitati.

Imperatore Sabaudū inter, ac delphinū induciæ.

cium aliquod non pararet: quin vtiq̄ue vocare possent ad personalem præstationem illorum Regem Sicilię, etiam si & quod sibi placuerit dictum dominum patrem nostrum, vel ad eum personam aliquam mittere, quę suo & ecclesię Rom. nomine illa reciperet ab eodem, cum nollet ipse dominus noster ad consequentiam trahi receptionem seu præstationem huiusmodi, nec per illum domino patri nostro, vel nobis, aut eius successoribus in præstando per procuratorem, etiam primogenitum suum, homagium & iuramentum prædicta in posterum nouum aliquod acquiri. Quia quidem protestatione, vt præfertur, emissa nos eidem domino nostro, sacro assistente collegio, dictum homagium dicti domini genitoris nostri fecimus nomine, & fidelitatis præstitimus iuramentum.

7 Et quia, sicut decet gratum filium & deuotum, cum ipsius domini nostri beneplacito in ijs & alijs concurrere promptis affectibus cupimus, & proinde nolumus propter ipsam præstationem nostram in aliquo derogari Romanę ecclesię, dicto domino nostro, aut futuro Romano Pontifici; nec domino patri nostro, nobis, aut successoribus eius in præstatione iuramenti & homagij prædictorum per procuratorem vel nuntium nouum aliquod in futurum propterea ius acquiri, ecce protestationi præmissę liberaliter assentimus; sic tamen quod per assensum huiusmodi domino patri nostro, nobis, vel successoribus eius in iure, si quod circa id sibi quomodolibet competit, nullatenus detrahatur: & nihilominus nos facturos & curaturos expresse promittimus, quod dictus dominus genitor noster infra festum beatorum Apostolorum Petri & Pauli proximum eidem præstationi præbebit assensum: de cuius præbitione infra idem tempus mittet ad sedem Apostolicam regias patentes literas aurea bulla regię maiestatis impressa typario communitas. In cuius rei testimonium presentes fieri fecimus literas sigilli nostri appensione munitas. *Dat. Lugduni die vndecimo februarij anno Domini MCCCVI. IV. indict.*

8 Ego igitur, pie pater, pro dicta gratia vestra gratus, sicut & de alijs vestris beneficijs esse Deo dante confido, omnia & singula in præfatis literis dicti ducis contenta ratificans & acceptans, illis expresse consentio & mea ratihabitione confirmo. In cuius rei testimonium presentes literas fieri feci, & aurea bulla meę maiestatis impressa typario communitur. *Actum Neapoli anno Domini MCCCVI. Datum ibidem per manus Bartholom. de Capua militis logothetę & protonotarij regni Sicilia sub eisdem annis Domini die xv. April. IV. indict. regnorum meorum anno XXII.* Cum se pluribus beneficijs Clementi obstrictum Carolus in superioribus literis professus sit, haud quidem inter alia id premendum silentio est, quod ei, ob præterita bella exhausto ærario, nonaginta trium millium vnciarum auri supra trecentas quadraginta, ad quas pontificio fisco census exactis annis debiti ergo inferendas deuincus erat, solutio a Clemente extracta est. Et quidem primum cum Bonifacius VIII. memoratam vim auri labente anno huius sæculi secundo, & festo Petri & Pauli Apostolorum die recurrente repetere, nec soluendo esset Carolus, ad biennij flexum solutionis diem prorogauit. Cum vero tunc Benedicto XI. vita sancto sedes vacaret, Carolus Rex a Cardinalium senatu precibus elicit, vt illius auri pensio ad proximum annum prorogaretur. Eucto vero superiore an-

no ad Pontificios apices Clemente V. Rex defuit officio: cumque censuris ob id se illaqueasset, missis oratoribus Clementem flexit, vt illum suscepta noxa solueret, diemque soluendę illius vis auri ad Apostolorum Petri & Pauli celebritatem proferret. Quo beneficio affectus Carolus, grates Pontifici præstitit a regijs literis hac formula consignatis. *Dat. Neapoli per Bartholomæum de Capua militem logothetam & protonotarium regni Sicilia anno Domini MCCCVI. die XVIII. martij IV. indictionis regnorum meorum anno XXII.* Appetente sacro Apostolorum Petri & Pauli die omne illud vectigale aurum tot annis debitum Pontificijs quęstoribus numerare non potuit: solitam vero in eum benignitatem explicuit Clemens: quare accepti beneficij testes repetitę sunt de extracta solutione census ad Clementem V. Caroli literę, cum in Prouinciam venisset, quę hac formula consignatę sunt. *Dat. Massilia anno MCCCVI. XI. nouembr. v. indict. regnorum nostrorum anno XXII.* Vt vero demum Clemens insigni liberalitate ingentem illam vim auri, quam pendere haud poterat Carolus, nisi plura ditionis suę loca, iurauerat regia distraheret, condonarit, suo loco dicitur.

9 Contulit porro se proximo anno ad Clementem Carolus Rex, vt cum eo & Gallię, Anglię, Nauarrę Regibus, alijsque principibus Pictauenfes conuentus iniret, quos cum celebrare pro instaurandis rebus orientalibus meditaretur Clemens, Lugduno egressus, non Italico itineri, sed Burdegalę repetendę se accinxit. Cum vero Desefiam peruenisset. xv. kal. aprilis, ne Italia omnino oblitus videretur, præfecerat b ducatu Spoletano prenobilem virum fratrem suum Arnaldum Garfiam vicecomitem Leomanię. Quę autem mala postea e desertæ prædecessorum sede, atque exteris ditioni ecclesiasticę præfectis emerferint, videbitur inferius. Profectus est deinde Niuernum, vbi datę vii. kal. aprilis iterę ad Antonium Dunelmensem episcopum inferius adducendę, indeque Bituriges adiit. De quo itinere hæc Bernardus c: *Papa de Lugduno recedens redijt Burdegalam, transiens per Bituricam & Lemouicas, vbi fuit in festo sancti Georgij & Petragoram, sedique in Burdegalia cum sua curia illo anno.* Bernardo consentit Vvestmonasteriensis d, qui vetusto oraculo id prædictum subdit, sed quod vehementi fictionis suspitione laborat.

10 Afferuisse eo tempore Pontificem Iacobo II. Regi Aragonum Sardinie regnum, confirmasseque apostolica auctoritate, refert Bernardus his verbis: *In mense martij Clemens Papa confirmauit Regem Aragonum in regno Sardinia, dictusque Rex iurauit Papę fidelitatem pro dicto regno, promittens subiuramento, ascendere dictam insulam in mense septembri tunc proxime venienti.* Verum irreppisse niendum in Bernardi orationem, ac loco martij mensis maij reponendum, ex Pontificijs literis ea de re Burdegalę mense maij confectis constat; tum ex Surita f ac regio Iacobi diplomate x. kal. maij edito, quo Ioannem Burgundum sanctioris ærarij ecclesię maioris Balarium præfectum & Martinum Godorem procuratores instituit, vt Sardiniam iure fiduciario acceptam sacramento profiterentur, eoque nomine fidem Clementi deuincirent, cum non modo suffecisset Iacobum Bonifacio clientelare officium exhibuisse; verum etiam e donationis legibus sigulis Romanis Pont. Aragoni Reges, euolvente se primo adepti apostolatus anno, in eorum verba iurare tenerentur. Concepta est hisce verbis Regis Iacobi diplomatis forma.

a Ext. in arce S. Angel. & inter collect. Plas. so. 1. pag. 330. & in M. S. Vallis. sign. lit. B. n. 12. pag. 568. &c.

Clem. Lugduno Burdegalam repetit.

b Clem. V. an. 1. so. 2. ep. 295. Valcones ditioni ecclesiasticę præfecit. Eius itinera.

c Ber. chr. Rom. Pont. d Vvestm. flor. hist.

e Ber. chr. Rom. Pont. & M. S. Vatic. bibl. signat. nu. 3765. Rex Arag. Sardinie regni nomine fide Clementi obligat.

f Sur. in d. h. hoc an.

Eius gesta a Carolo II. rata habita.

Alia in Casoli Clementis beneficijs.

Ext. apud
Clem. l. 1.
sp. 258.

Procurato
res idonea
ad id au-
thoritate
instruit.

Nouerint vniuersi, quod nos Iacobus Dei gratia Rex Aragonum, Valentia, & Sardinia & Corsica, comesque Barchinonia, ac sancta Romana ecclesia vexillarius, ammiratus, & capitaneus generalis, considerantes quod tempore donationis & concessionis per felicis reordationis dominum Bonifacium Papam VIII. nobis & nostris facta in feudum de regno Sardinia & Corsica personaliter praestitimus dicto domino summo Pontifici, prout prestare debuimus iuxta continentiam rescripti papalis pro dicta concessione confecti, homagium vasallagium, & fidelitatis iuramentum sub forma in eodem rescripto contenta; attendentes etiam quod homagium & alia praedicta nos & nostri tenemur secundum conditiones in dicto rescripto contentas renouare, facere, & prestare unicuique Romano Pontifici, & dictae ecclesiae infra annum a die, quo in Romanum Pontificem electus fuerit computandum, per idoneum vel idoneos substitutos, postquam nos & nostri in dicto regno praestiterimus personaliter vni Romano Pontifici iuramentum, fidelitatem, homagium, seu vasallagium supra dicta; idcirco nominamus, facimus, ordinamus, & loco nostri substituimus procuratores nostros nuntios & ambasciatores solemnes discretos viros Ioannem Burgundi sacristam Maioricensem & canonicum Valentinum, ac Petrum Martini de Godor militem consiliarios & familiares nostros praesentis procuratorij exhibitores ambos insimul, & utrumque in solidum; sic quod vnus sine altero possit procedere, & processus vnus alterius minime processum impediatur, ad praesentandum se nomine, loco, & pro parte nostra ante sacram praesentiam sanctissimi in Christo patris ac domini domini Clementis, diuina prouidentia nouiter in Romana & vniuersali ecclesia summum Pontificem ordinati; & ad praestandum loco, nomine, & pro parte nostra tamquam Regis Sardinia & Corsica & pro ipso regno Sardinia & Corsica memorato domino summo Pontifici Clementi homagium, vasallagium, & fidelitatis iuramentum iuxta tenorem dictae donationis rescripti; & ad dandum etiam dicto domino summo Pontifici, & Romanae ecclesiae loco, nomine, & vice nostra literas nostras patentes bulla aurea nostra bullatas, confectas super acceptatione conuentionum & aliarum conditionum, sub quibus dictum Sardinia & Corsica regnum nobis & nostris collatum extitit & concessum. Ad quas dandas summo Pontifici & Rom. ecclesiae praedicti papalis rescripti series nos astringit, & ad postulandum & recipiendum de praestatione homagij, vasallagij, fidelitatis, & iuramenti praedictorum, & de datione dictarum literarum nostrarum rescriptum seu rescripta papalia, aut alia publica instrumenta in aeternam certitudinem, memoriam, & testimonium praemissorum.

Nos autem ipsis & eorum alteri circa ista plenarie committimus vices nostras, ratum & gratum habituri perpetuo quod per ipsos, vel eorum alterum actum fuerit in praemissis, & quolibet eorundem. In euidentiam cuius rei praesens scriptum per subscriptum notarium nostrum indifferenter, & maiestatis nostrae sigillo iussimus communiri. Dat. Valentiae x. kal. maij anno Domini millesimo trecentesimo sexto. Signum Iacobi Dei gratia Regis Aragonum, Valentia, Sardinia & Corsica, comitisq; Barchinonia, ac sanctae Rom. ecclesiae vexillarij, ammirati & capitanei generalis. Testes sunt Petrus de Ayerbe, Gondisalvus Eximmi de Arenoso, Iacobus de Xercita, Berengarius de Enteza, Ioannes Martini de Suna. Signum meum Bernardi de Auarfone.

Annal. Eccl. Tom. XV.

notarij domini Regis Aragonum praedicti, qui de mandato suo hoc scriptum feci, & clausi loco, die, & anno praefixis.

Peruenere Burdegalam Iacobi II. Regis oratores, atque vbi literas Bonifacij, quibus Iacobo Sardinia & Corsica stipendiariae ab eodem Bonifacio essent tradite, regioq; nomine obstringende fidei factam potestatem exposuissent, solemniter in Cardinalium consilio ea regna fedi Apostolicae accepta retulere: a reque perfecta flagitarunt a Clemente, vt rem gestam publicis literis consignaret, atque etiam promulgaret, vt viuo Benedicto XI. alij Regis Iacobi oratores ipsius imperijs Pontifici Sardiniae iure fiduciario acceptae causa clientelari sponcione se deuinxissent; cum tamen ob praecipitem Benedicti mortem diploma apostolicum de re gesta non emanasset. Admisit eorum preces Clemens, atque acta publica conscripsit.

Clemens, &c. Ad futuram rei memoriam.

Dilectissimi filij Ioannes Burgundi sacrista ecclesiae Maioricensis, & Petrus Martini de Godor miles Illderensis procuratores, nuntij, & ambasciatores Regis praedicti ad nostram praesentiam accedentes, ac recognoscentes regnum praedictum ad omnia & singula obligatum, quae superius sunt expressa; procuratorio nomine ipsius pro eodem regno in nostra & fratrum nostrorum praesentia huiusmodi vasallagium, ligium, & homagium infra annum posteaquam ad apicem fuimus apostolatus assumpti, fecerunt & praestiterunt in ipsius Regis animam simile iuramentum: nobisque postmodum in continenti praesentauerunt & exhibuerunt ex parte Regis eiusdem litteras dicti Regis eius aurea bulla bullatas, in quibus non solum modi, conditiones, & conuentiones praedictae; sed & totus tenor literarum dicti Bonifacij praedecessoris super concessione huiusmodi confectarum totaliter inseruntur, recognoscendo & confitendo procuratorio nomine dicti Regis, quod idem Rex regnum praedictum sub ipsis modis, conditionibus, & conuentionibus in feudum receperat: ipsosque modos, conditiones, & conuentiones dicto nomine obseruare per omnia promiserunt, prout super ijs plenam ab eodem Rege receperant potestatem, sicut de huiusmodi potestate constabat per instrumentum publicum, dicti Regis sigilli munimine roboratum.

Nos itaque huiusmodi vasallagium, ligium, & homagium, recognitiones, & promissiones facta & iuramenta praestita a dictis sacrista & Petro milite procuratoribus dicti Regis nomine, vt praefertur, de praedictorum fratrum nostrorum consilio acceptamus. Tenores autem literarum eiusdem Regis, & instrumentorum praedictorum exhibitorum nobis ex parte ipsius, vt superius continetur, praesentibus inferi fecimus, qui tales sunt: Sanctissimo ac reuerendissimo in Christo patri ac domino, domino Clementi diuina prouidentia sacrosancta Romana, & vniuersalis ecclesiae summo Pontifici, &c. [Affert Iacobi literas superiori anno Perpiniensi exaratatas, quas nos suo loco attulimus. Quibus expositis adducit eiusdem Regis diploma Valentiae x. kal. maij hoc anno exaratatum, quo oratoribus deuincienda sacramento Pontifici fidei prouinciam contulerat, eoque recitato subijcit]: Nulli ergo omnium hominum liceat hanc paginam nostrae acceptationis infringere, &c. Si quis autem, &c. Dat. Burdegala v. kal. iunij anno 1. Vt vero Iacobus Rex Sardiniam & Corsicam ex inuastorum manibus eriperet, vti sigillum ecclesiasticorum, quae in terris Regi obnoxij per-

B cipe-

a Sur. ind.
l. 2. hoc an.

Perfuncti
imposito
munere
oratores

Lib. 1. ep.
com. 258.

Apostoli-
cum ea
de re di-
ploma.

Admissa a
Pont. re-
gia offi-
cia ac pro-
missa.

Data ei
pro com-
paranda
Sardinia
decima.

ciperentur, decimas in ijs regnis, quibus potiebatur, ad biennium ipsi attribuit a

12 Permoerat Pontificem, vt in literis rv. non iul. eo argumento conscriptis constat, ea ratio ad ecclesiasticas opes in sumptis pro Sardinia & Corsica recuperandis conuertendas, vt Iacobus eo regno auctus potentiam suam veluti classis Christiana praefectus maiori terrore aduersus Saracenos explicaret: agitasse enim eum de perditis Syriae rebus instaurandis consilia, demonstrant inter caetera litera ad Hospitaliariorum equitum magistrum data b, quem veluti transmarinarum rerum peritissimum ad sedem Apostolicam, vt ea de re cum ipso, ac Templariorum ordinis principe conferret, exciuit. Urgebant enim Clementem Cypri & Armeniae Reges, vt orientali ecclesie in periculum a Saracenis adducta opitularetur. Nos, inquit, mouent non modicum ad praedicta, quam citius commode poterimus, exequenda illustri-
 finorum Regum Armeniae atque Cypri, quibus compatimur toto corde, praesidia postulata propter quod considerare compellimur aliquas certas vias ad ipsum negotium promoendum, super quibus tecum & cum dilecto filio magistro domus militiae templi; de quorum circumspccta probitate, & probata circumspcctione, ac vulgata fidelitate fiduciam obtinemus; deliberandum de fratrum nostrorum consilio decreuimus & tractandum: praesertim quod tu & ipse de praemissis vijs, negotijs, atque factis, & canctis circumstantijs eorumdem propter locorum vicinitatem, longam experientiam, & meditationem diutinam melius quam ceteri consulere poteritis quid agendum: & quia negotium ipsum principaliter quam ceteros post nos & Romanam ecclesiam, vos contingit. Et infra: Mandamus, quod ad ventendum te pares quanto secretius poteris bono modo, & quod quanto pauciores poteris tecum adducas, de ijs, qui ad pugnandum & resistendum inimicis terramq; illam sunt habiles gubernandi, cum citra mare poteris tui ordinis socios inuenire, atq; sic prouidos, sic probatos & probos, pro te & terra defensione, ac gubernatione vicarium, militesque tui ordinis, & alios utiles & necessarios pro te in terra illa dimittas, quod terre illi ex absentia tua, qua non longa erit, Domino concedente, nullum possit periculum imminere: Aliquos tamen tecum adducas, qui experientia, discretione, ac fidelitate pollentes tecum nos dirigere valeant in agendis. Dat. Burdegala viii. id. iunij. Egregiam hoc tempore virtutem bellicam Hospitalarios equites aduersus Turcas in insula Rhodi oppugnatione, quam demum post conferta plura annis quatuor grauissima praelia in suam redegeret potestatem, explicuisse docet Bernardus his verbis c: Anno Domini mcccvi. Hospitalarij cum exercitu Christianorum oppugnare coeperunt insulam Rhodi cum circumadiacentibus insulis circiter quinque, quae ab infidelibus Turcis, qui illas inhabitabant, sub dominio Imperatoris Constantinopolitani. Ceperunt autem statim ab initio aliquas insulas & castella, steteruntque in pugna & consuetu obsidentes pariter & obfessi annis quatuor contra Turcos, & obtinuerunt finaliter Christiani. Coniunxisse aduersus infideles arma nonnullos Templarios ex Pontificijs literis encyclicis ad Reges, praesulesque datis idibus aprilis colligitur, quibus significauit Clemens Hymbertum Blanco equitum Templariorum in Aruernia praepotorem, ac Petrum de Leugres Massiliensem patrium, zelo defendendi Christiani nominis incitatos, gerendi in Saracenos belli prouinciam ab

se sede Apostolica accepisse; quos propterea, vt studijs suis complecterentur, hortatus est: quibus etiam conceptum animo restituenda Christi cultui Palaestina ardorem his verbis aperuit: Terram sanctam, quam vnigenitus Dei filius Dominus Iesus sanctus, patrimonium sibi & hereditatem elegit, conspicientes feritate infidelium immaniter lacerari, & coinquinatorum pedibus conculcari, acerbis sentimus in corde puncturas, quasi nostris visceribus laessitis: ideoque vias & modos solerter exquirimus, quibus eidem terra nostro cooperante ministerio, possint opportuna subsidia, donec tempora felicitiora succurrant, prouenire. Confirmauit alijs literis Hymbertum Blanco Templariorum praepotorem ac Petrum de Leugres praenobilem Massiliensem in suscepto consilio, quos fortiter aduersus Saracenos bellum aggredi sollicitauit. 13 Erexit eodem tempore Clemens orientales Christianos, quos finitimi Saraceni occidentaliu ope destitutos continuis excursionibus, de quibus Iordanus b meminit, lacefebant: inter quos Leonem Regem Armeniae, eiusque patruos, qui bellum assidue gerebant cum infidelibus, ad induendos altiores animos excitauit: de ornanda enim occidentaliu expeditione agi, atque interea vere proximo aliquot egregie instructas copias auxiliares ad eos traiecturas.

14 venerabili fratri Gregorio patriarcha & charissimo in Christo filio Leoni Regi Armenorum illustri, nobilibus viris, fr. Ioanni ordinis Minorum gubernatori terra Armenorum dictorum, Vxiano & Amacho patris Regis eiusdem.

Sicut primo per venerabilem fratrem nostrum Constantium archiepiscopum Mamistan. & deinde per duces filios magistrum Ioannem Antiochen. & Colozanum & Aegidium nuncios vestros accepimus, te charissime fili Rex, regnumque tuum grauius inimici Crucis infestant, illudque hostilibus aggrediuntur incurfibus &, quod abfit, moliantur suae ditioni subijcere, funestis fedare ritibus inhiant, nefarij *. secta inficere satagunt, & impuris suis legibus profanare nituntur; laboribus vestris compatimur, in vestris vobiscu aduersitatibus condolemus, in horum auditu terribili tinnunt aures, tremunt viscera, & animus noster horret, turbatur in turbationibus vestris, in filiorum nostrorum timemus pauoribus, & in exultationibus hostium contristamur: contra haec per generale passagium prouidere cupimus, intentio nostra versatur, idque futurum, Domino fauente, speramus. Sed quia hoc dilationem ex aliqua causa posset forsan recipere, ad praesens de aliquo, in vere autem proximo de alio conuenienti & particulari subsidio vobis & regno praedicto, Deo auctore, putauimus succurrendum. Vos igitur confortamini & estote robusti, in bello fortes existite, cum antiquo serpente viriliter pugnaturi. Dat. Burdegala vi. non. iulij. Casos magna strage ab Armenis Saracenos proximo anno ex Iordania 4 visari sumus. Caeterum de Ioanne Leonis Regis patruo addenda videntur, quae de eo refert S. Antoninus e, illum nimirum iam ante gessisse, sceptrum Armeniae ac nepoti Leoni transmisisse, vt diuini ex Franciscana disciplina vacaret, ac demum in tuenda fide sanguinem fudisse. Rex, inquit, Armeniae Ioannes dimisso regno nepoti suo Leoni ex magna deuotione ordine Minorum intravit, sed quia contra regnum infideles Turci insurgebant, & dictus Leo resistere eis non valebat, zelo fidei succensus arma cum habitu suo assumpsit & infideles quamplurimos fugat & prostrernit, demum ab infidelibus occisus fuit. Dum

Lib. 1. ep. 140.

Lib. 1. ep. 1. pag. 176.

Molitur Clemens in Syria Christianam rem instaurare Armenie & Cypri Reges oppressi a Sarac. Pot. opem implorant.

Hospitaliarioru magistrum ad se euocat Pont.

Hospitalarij Rhodi oppugnationem aggressi. e Bern. in chr. Rom. Pont. & M. S. Vas. bibl. sign. n. 3765.

Tenuit illa annos quatuor.

Nonnulli Templarij cum Hospital. arma iungunt.

Reg. post eand. ep. 176.

Iord. M. S. chr. Vas bib. sign. n. 1960. e. 23. Armeni a Saracenis bello appetiti. e Bern. apud Vas. ad. 10. 3. hoc an. n. 26. ex Vas. reg. huius an.

Eoru calamitatis moueri se. Pot. significat. * Mahometis.

Auxilia vere proximo pollicetur. Confirmat ad constantiam.

Iord. chr. M. S. Vas. sign. nu. 1960.

De Ioanne Aytono. e S. Ant. 3. p. tit. 24. c. 9. S. 13.

Patriar-
cha Hier-
crucem
induit.
av vestm.
for. hist ad
an. 1309.
b Lib. 1.
ep. 155.

Dunel-
men. epi-
scopatum
gerere
premissus
Lib. 1. 10.
2. post ep.
pag. 72.
Glasguen-
sis episc.
iudicio a
Clem.
postulatus

Cantu-
riensis
arch. in-
crimen
epud Cle-
ment vo-
catus.
av vestm.
flor. hist.
hoc ann.
e Harpsfel
hist. ecl.
Angl. 13.
secul. c. 9.
f v vestm.
flor. hist.
V valsing.
in Eduar.
Boeth.
Scot. hist.
1. 14.
Robertus
Brufius re-
bellionē
in Eduar.
mouet.
g Georg.
Buchan.
1. 8.
Qua arte
regiam fe-
ueritatem
eluserit.
Cumei-
num in
loco sacro
confodit.

14. Dum parantur pro Armenis auxilia, pro-
fessus est inter ceteros religiosam militiam, ac-
cepto crucis symbolo, Antonius Dunelmensis
episcopus, idemque patriarcha Hierosolymitanus
superiore anno a Clemente ea dignitate exornatus
: cuius eximium zelum Pontifex commen-
davit b, ac tunc ipsius sociorumque bona, dum
in oriente ageret, in clientelam apostolicam ad-
sciuit: ornauit etiam pluribus alijs prerogatiuis,
vt extra prouinciam pallio vteretur. Cumque
Dunelmensis episcopatus causa Eboracensis archie-
pisc. obnoxius esset, ne ab illo iura petere teneretur
sanxit. Præterea eidem patriarchæ prouinciam
imposuit e, vt Glasguensem episcopum, quem
ad sedis Apostolicæ tribunal se sistere iusserat, si
imperia respueret, in custodiam traderet: si
vero itineri se accingeret, liberi & tuti commea-
tus syngrapham ab Eduardo Rege ipsi obtineret.
Ea porro causa Clementem ad exercendam seue-
ritatem ecclesiasticam in Glasguensem permouerat,
cum is quæ Romano Pontifici referuata erant,
temere sibi arrogaret: *Quis tuta, inquit, conscien-
tia sine offensa Dei tacere aut dissimulare valeret
tantam presumptionis arrogantiam, vt quæ solus
Romanus potest Pontifex, inferior contra fas et licitum
diuina & humana iura usurpet, & in contemp-
tum Dei, nostrum & Rom. ecclesiæ dedecus inaudita
exempli perniciem usurpare nitatur, ac falso
& temerarie sibi vindicare conetur? Solus sum-
mus sacerdos Aaron, cuius Rom. Pontifex typum
gerit, intrat in sancta sanctorum, solus perscrutatur
& tractat, quæ intra sancta sanctorum sunt a Deo,
vt Domini voce iubeat Moyses, vt si quis exterius ad
perscrutandum & pertractandum accesserit, moria-
tur, &c.* Imponit archiepiscopo Eboracensi prouin-
ciam, vt Glasguensem episcopum omni ecclesiæ
tam in ijs, quæ ad diuinæ, quam quæ ad humanæ
spectant, administratione submoueat, iubeatque
intra mensem sedi Apostolicæ se sistere, vt quæ
iustitia suaserit, imperia capescat.

Vocatum etiam hoc tempore apud Clemen-
tem in iudicium Robertum Cantuariensem ar-
chiepiscopum, ac pacis perturbatæ atque aliquo-
rū perduellionis defensæ crimine onerasse Vvest-
monasteriensis d docet: profectum itaque Ang-
lia Burdegalam ad causam dicendam se contulisse,
se, ac munere pontificali abstinere iussum, donec
impositum crimen a se depulisset. Verum ipsum
ob ecclesiasticam libertatem, quam Eduardus in
pluribus labefactabat, generose contra regiam
potentiam defensam in inuidiam & odium ad-
ductum, calumnijsque circumuentum ex Harpsfel-
dio e colligitur, vnde biennio post pristina digni-
tati bonisque est restitutus.

15. Interea cum Eduardus f senior Rober-
tum archiepiscopum a Cantuariensi sede exulare
cogeret, Robertus Brusius in eum, affectato Scotia
regno, rebellionem mouit, quam defectionem
diuinæ in Eduardum vindictæ nonnulli vertere.
Admirationi sane perisique fuit g Eduardum,
qui rebellionis meditata certior factus a Ioanne
Cumeino consiliorum Roberti particeps, qui ipsas
etiam Roberti literas rei indices miserat, adeo
imminens periculum neglexisse, vt Robertum
custodiæ non traderet. Is enim acceptis literis,
quas diligentius inspectas adulteratas probaturum
sequenti die contendebat, libertati permissus
contentis itineribus, inuersis equorum ferreis soleis
ne vestigia dignoscerentur, in Scotia se proripuit,
atque Ioannem Cumeinum apud Dumfrens iv.
idi. februarij in choro Minoritarum tum forte

agentem, prodita fidei increpitum gladio cõfixit,
quem repetitis vulneribus focij consecere. Inde
ea cruentatus cæde Sconam profectus mense aprili
huius anni regale diadema, quod sibi heredi-
tario iure debitum, adiudicatumque ab Eduardo
perperam Ioanni Baliolo contendebat, sumpsit;
collectisque raptim copijs, ad deturbandos Scotia
Anglos se accinxit. Verum ab Eduardi ducibus
gemino prælio deletus magna suorum strage,
quorum toto regno publica cædes & proscriptio
suebat, in siluas & antra compulsus a est.

Hoc etiam anno, vt narrat Io: Magnus
archiepiscopus Vpsalensis b, Suecia intestino bello
implicata est: exeunte enim septembri Birgerus
Rex ab Erico & Vvaldemaro fratribus, quorum
odia male sopita erant, conflata coniuratione, vna
cum vxore & filijs, excepto primogenito Magno,
qui ad Ericum Regem Daniæ auunculum a fidi-
ssimo famulo humeris traductus est; tum
etiam cum Nicolao episcopo Arosiensi ac viginti
duobus proceribus interceptus est, ac Gothia
Sueciæq; imperium fratribus permittere coactus,
claususque arce Nicopensi. Inde atrox bellum
exarsit, cum duces Sueciam & Gothiam vnus anni
flexu sibi subiecissent, Ericus vero victum Regem
pristinæ libertati ac dignitati asserere nitetur.

16. Non minoribus malis Boemia inuoluta,
quam Suecia, hoc anno luxit cæso Vvenceslao III.
Boemiæ Rege in prociuctu Poloniæ expedi-
tionis, dum exutis ob æstum ad lineam tunicam
vestibus in conclauis obambulabat. Cuius nece
funesta perditæ vita respondente, regnum in ciui-
les fluctus coniectum est, concertantibus Boemis
de eligendo Rege: deniq; in Henricum ducē Cha-
rinthiæ, qui Annam Regis defuncti forem duxerat,
germanorum odio conferentur. Sed Alber-
tus Romanorum Rex filio duci Austriæ, pulso Hen-
rico, regnum armis comparauit. Quibus de re-
bus hæc Siffridus c: *Rex Boemiæ Vvenceslaus
III. nondum coronatus, occisus est fraudulentè a
quodam mi. ite, procurantibus quibusdam baronibus
regni sui. Hic cū esset adolescens vix sexdecim annorū
& nouiter auxisset filiam cuiusdam ducis Polonia
in uxorem, eodem anno nuptiarum sic miserabiliter
peremptus est, non relinquens heredem regni. Tunc
barones aucti regni elegerunt sibi Regem ducem Car-
inthiæ sororium scilicet præfati Regis occisi, inconsulto
tamen Rege Romanorum, cuius interest conferre
iam dictum regnum. Igitur Rex Romanorum
Albertus forti manu intrauit in Boemiam,
& constituit ibi Regem filium suum Rodolphum ducem
Austriæ, dans ei uxorem Reginam Boemiæ,
videlicet Elizabetham Regis Vvenceslai II. vi-
duam. Sic ergo regnum Boemiæ ad Theudonicos
translatum est.*

His consentanea scribit Dubrauius d, qui
addit Vvenceslaum perditorum morum fuisse, ac
iuuenili infania regia bona in helluones & com-
potatores profudisse, pluresque arces vili pretio
distraxisse, deinde non refuso pretio repeteret
voluisse: ad quod vt adigeret proceres, in eorum
conspectu collocatis ordine pluribus ollis, singu-
las bacillo confregisse, vnumquemque suo nomine
cientem, insultantemque: *Redde Regi quod re-
gium est, aliqui tergiuersanti caput ad hunc mo-
dum comminuetur*; ac plarium odium, quos ea-
res afficiebat, sibi confasse. Regnasse porro duo-
bus tantum annis affirmat ab obitu patris, atque
adeo cum Vvenceslao senior superiori anno ob-
ierit, filij interitum in sequentem coniecisse vide-

Anglos
bello ag-
gressus
prælio ge-
mino vin-
ciatur.

a V vestm.
V valsing.
Boeth. Bu-
chan. vbi
sup.
b Magn.
Goth. Sueo
num. hist.
1. 20. c. 17.
Albert.
Krant. l. 5
c. 26.

Vvences-
laus III.
ex insidijs
cæsus.

Dux Char-
rinth, a
Boemis
Rex eligi-
tur.

c Siff. ep.
1. 2.
Pellitur
ab Alber-
to Rege
Rom.

Rodolphus
filius ab-
eo Rex
Boemiæ
constitu-
tus.

d Dubrauius
hist. l. 19.
Vt Vven-
ceslaus in
se coniu-
ratos esse
rarit.

tur. Verum certissime constat, antequam Clemens literas apostolicas ad confirmandum Carolo Regis Sicilia nepoti Vngariæ regnum anno sequenti iv. id. augusti exararet, fuisse defunctum, vt iisdem literis suo loco afferendis Pontifex testatur 2.

17 Ex hac vero Vvenceslai morte non modo in Boemia, vt diximus, verum in Polonia, cuius regios titulos sibi vendicabat, magnæ rerum conuersiones secuta b: Vvladislaus enim Loëticus, qui post Vvenceslai senioris mortem Cracouiensem principatum, Boemis deiectis, receperat, ac iunior Vvenceslao in Polonica expeditionis conatu cæso, molimina omnia ad regnum recuperandum conuertit. Congregati vero ad conuicia Poloni, Boemorum Regum excusso iugo, e Polonica gente principem sibi constituere aggressi sunt, sed studijs discrepantes, alij maiori numero Vvladislaum sibi præferere, alij vt Posnanienses & Califfenses Henrico duci Glogouienfi se subiecerunt; Vvladislaus bellum intulit, progressusque in Pomeraniam, eam suæ ditioni adiunxit: in qua tamen postea magnæ defectiones secuta, bellorumque ingentium semina pullularunt.

Quod ad Henricum ducem Charintia spectat; non sine diuinæ iustitiæ exemplo adeptus Boemia regno depulsus est, qui parentis ac fratrum perniciosis exemplis subornatus, Tridentinam ecclesiam suis iuribus exauerat: Mavnardum enim ducem Charintia, Tirolique comitem vna cum filijs Othone, Ludouico, & Henrico censuris sæpius ab Romanis Pontificibus ob inuasa Tridentini episcopi iura vidimus: qui cum intercessore Alberto Rege concordia spem iniecessent, Clemens Bartholomæo episcopo Tridentino ea lege relaxandarum pœnarum auctoritatem contulit e, vt erepta ecclesiæ restituerent, iisdemque pœnis forent irretiti, cum eodem crimine se deuincerent.

18 Hoc anno Henricus archiepiscopus Colonienfis pastoralis munere egregie functus, synodum coegit d aduersus Beguardos, qui fallaci religionis specie scelera omnia exercebant. Apostolorum nomen ij sibi arrogabant, vt eo fucio simplicibus illuderent, quam sectam iam ante a summis Pôtificibus damnatam vidimus: religiosorum vero retento cultu, contra apostolicas sanctiones veteribus flagitijs fœdas hæreses adiunxerant, iactabantque puros se ab omni crimine, nec nisi ipsorum sectæ socios salutem posse adipisci: matrimonium crimini, fornicationem virtuti ducebant, coniuges altero etiam inuito sequendi Dei causa segregare se posse, & quod horrorem cogitanti incutit, cæleste & æternum Numen perditioni obnoxium effutiebant. Quos nefarios errores cum synodus Colonienfis confutasset, huiusmodi impios mares ac fœminas religiosum illum cultum ponere, labore manuum, non mendicitate sustentare vitam intentato anathemate iussit, ac mensis vnus excurrentis spatio, ni parent, constitutas in hæreticos leges in eos exercendas pronuntiauit. Porro alios Beguardorum errores in concilio Viennenfi damnatos dicemus.

Traductus est hoc anno, vel proximo ineunte (quo Clementem ancipiti morbo laborasse visurum) e Basiliensi sede ad Moguntinam Petrus Aichspadius, vir ingentis virtutis, qui magna exempla in gerendo episcopatu, reuocandisque amissis ecclesiæ iuribus explicuerat: commendatusque a Clemente clero Moguntino, tum Alber-

to Regi Romanorum pontificijs literis, quibus a eum fecit certiore, creatum ideo Petrum non expetitis canonicorum suffragijs, quod Bonifacius etiã adhuc superstite Gerardo archiepiscopo sanxisset, præficiendi Moguntinæ archiepiscopi ius sedi Apostolica referuatum b. Ferunt ipsum ad eam dignitatem improviso casu euectum, missum nempe ab Henrico comite Lucemburgensi, vt Balduinum fratrem ad ecclesiam Moguntinam promouendum curaret apud Clementem, sed ob imparem tanto muneri Balduini ætatem repulsam passum: Dum itaque reditum parabat, implicitum fuisse aduersa valetudine Clementem, cumq; Basiliensem episc. medica arte, quam olim erat professus, excellere accepisset, ipsum curandæ valetudini adhibuisse, illique breui restitutum, vt gratiam reponeret, eundem Petrum in Moguntinam sedem extulisse, addita hac voce: *Quia tam felix esset corporum curator, maxime conuenire, vt & insignis constituatur animarum pastor, curator, & medicus.* Concepit inde Henricus Lucemburgensis graues iras in Petrum, sed is postea Henricum ad imperium Romanorum excitauit e, vt suo loco dicatur.

Liberata est Gallia eodem anno magna lue, damnatis nimirum perpetuo exilio Iudæis, quos etiam spoliatos bonis omnibus Philippi Regis iussa fuisse scribit Iordanus d: *Anno, inquit, mcccvi. in festo Magdalena fuerunt capti omnes Iudæi & expulsi, confiscatis eorum bonis in regno Franciæ.* Eadem Bernardus e & alij tradunt, eaque arte Rex magnas opes cumulauit. Interea restituendæ in Gallijs pristino splendori Aurelianensis academiæ cupidus Clemens, pluribus priuilegijs ipsam exornauit, sui que in illam singularis studij causam hanc attulit f: *Quod nos olim, inquit, essentiam minoris status habentes legendi & docendi in legibus scientia decorauit. Dat. Lugduni v. kal. febr.*

19 Hoc anno ad immortalitatem g euolauit S. Nicolaus Tolentinas, cuius vitæ exordia, exitusq; miraculis claruere. S. Nicolai enim Myrensis episc. meritis sterilibus parentibus datus, virtutemque cum ipso lacte suxisse visus, cælestibus beneficijs adeo ornatus est, vt puer inter diuina mysteria h Christum in sacra Eucharistia conspiceret. Postea Eremitarum S. Augustini sacra instituta complexus omni virtutum genere, multisque cælestibus prodigijs effloruit. Demum piorum laborum præmia in cælo adepturus felicissimum mortis genus obiit, quod S. Antoninus his describit f verbis: *Per sex menses ante obitum eius omni nocte ante matutinas auribus corporalibus cantum angelicum eum Dominus faciebat audire, & cum esset in vltima aegritudine, quidam visitantes eum a diuersis languoribus sanati sunt.*

Morti appropinquans, vocatis fratribus, sic eos alloquitur: *Quamuis nihil mihi conscius sim, tamen non in hoc iustificatum me esse sentio, seu cognosco, & ideo si quem lesi, si in aliquo quempiam offendi, vos ipsi iudicate, & delictis parcite, vt dimittantur & vobis delicta vestra. A prioris petij absolutionem, & omnia ecclesiæ sacramenta, qua deuotissime suscepit. Deinde rogauit, vt cruce poneretur ante oculos eius, vt continue aspicere posset eam. Salutans & multipliciter se ei commendans, exhilaratusque ait: Dominus meus Iesus Christus, suæ matri inherens & beato Augustino, mihi dixit: Buge serue bone & fidelis intra in gaudium domini tui. Demum orantibus fratribus, directis oculis ad crucem ait: In manus tuas Domine*

Lib. 2. ep. 302. Poloni in creando principe diuisi. Mich. l. 4 c. 6. Crom. l. 11.

Henricus spoliata ecclesiæ Trid. re gno spoliatus pœnas dedit.

Lib. 1. ep. 302. p. 126

Synodus Coloniz a Petro archiep. congregata. Ext. ad. in Collect. synod. Col. Damnati Beguardi & eorum errores.

Petrus Ba filii episc. ad sedem Mog. tras latus.

a Clem. l. 1. ep. com. 53 & post eand. ep.

b Serar. Mog. rer. l. 5. in Petro Triebem. in chron. Hisaug. Annal. archiep. Mogunt. Restitut. Clementi valetudinis ergo ea dignitate auctus.

c Albert. Mussat. l. 1. c. 1. Iudæi regno Francorū pulsi d Iord. chr. M. S. vat. bibl. fig. n. 1960.

e Ber. chr. Reg. Frac. Genab. in chron. & alij. Inuadit eorū spolia Philip. Rex. f Lib. 1. to 2. ep. 263. Genab. in chron.

Aurelianensis academia.

g Bar. in not. ad Mar. Rom. 4. id. sep. Pia S. Nicolai Tolent. mors

h S. Ant. 3. p. tit. 24. c. 10. Sur. to 5. 10. sept. Momb. to. 6. Bar. in not. Mar. Rom. ad 4. id. sept.

i Anron. sup. c. 5. Puer Christi in Euch. conspicit.

Augustiniani se addicit. Audit cō centus angelicos.

Recreatur cælestibus visis.

mine commendo spiritum meum ; sicque anima sancta feliciter in calum euolauit . Post mortem eius & sepulturam multa miracula ad inuocationem nominis eius facta sunt , cæci multi illuminati sunt , claudi plures erecti sunt , surdi auditum receperunt , loquelam muti non pauci , & quod maximum est , sex mortui resuscitati per merita eius , quorum nomina & loca & modus describitur in legenda eius , sed ob breuitatem dimitto . Captiui quidam carceres euaserunt , alij in mari naufragium .

Post mortem miraculis effulget .

Consecrata eius memoria ab Eugenio IV. Ext. in Bullar. in Eug. IV.

Institui de ijs miraculis sacrum examen Ioannes XXI I. & Innocentius VI. iussere, ob quorum splendorem ac numerum decursu temporum auctum. Eugenius IV. solemniter ritu ecclesiastico sanctorum honores insigni diplomate a illi decreuit .

I E S V C H R I S T I

annus 1307.

CLEMENTIS PP. V. ALBERTI ROM. REG. 9. ANDRONICI IMP. OR. 24.

Præcipua res hoc anno gesta .

D Igredus Burdegala Pictauium Clemens anno salutis millesimo trecentesimo septimo, quinta indictione, ubi Francorum, Navarra & Sicilia Reges, Flandria comes & Carolus Valesiorum dux grauissimis de rebus colloquium habituri ipsum conuenere, Andronicum Græcorum Imperatorem anathemate perculit, Vngaria regnum Carolo aduersus ducem Bauaria ad iudicauit, Francos inter & Anglos arctius fœdus astrinxit, Flandricam pacem confirmauit, celebranda synodi œcumenicæ consilium inijt, plures episcopos ad Tartaros religione Christiana excolendos transmisit; denique Philippum, Ludouicum & Carolum Reges, qui ipsum adierant, amplissimis studijs beneficijsque est complexus. Quæ singula antequam percurramus, celeberrimi illius conuentus cum ijs Regibus principibusque habiti historia illustranda est. Sane Ioannes Villanus b, Bernardus c, & S. Antoninus d Pontificem Burdegala hoc anno Pictauium concessisse consentiunt: quom profectioem nonnullæ confirmant apostolicæ literæ, ascripta est enim decima septimæ dies x. kal. martij apud Pessacum Burdegalensis diœcesis, atque vndecimæ adiecta VII. idus martij dies Metali Pictauiensis prouinciæ; eoque Philippi Regis Francorum precibus adductum Clementem ex Villano S. Antoninus refert his verbis: *Ipso anno scilicet MCCVII. mense iunij, cum Papa Clemens ad instantiam Regis Francia cum curia sua ad ciuitatem Pictauiensem aduenisset, ipse Rex Francia Philippus cum tribus filijs suis & domino Carolo Valesiano & Loysijs alias Ludouicis germanis suis, & multis baronibus suis, ac cum comite Flandria cum suis filijs & fratribus uenerunt ad illam ciuitatem.*

b Io. Vill. l. 5. c. 91. c Ber. chr. Rom. Pict. c. M. S. d var. bibl. signat. 214. 2765. in Clem. V. a Ant. p. 3. in 21. c. 1. S. 1.

Clemens e Burdegala leni secessu Pictauium petit.

Colloquiū inijt cum Philippo Rege.

e Clem. l. 2. ep. cur. 23. Accedit ad illud Carol. Rex Sicil. Agitatum in eo de recuperanda Syria. f Ay. in pref. hist. Clem. l. 3. ep. com. 624.

Aytenus Pontificis iussu orientalem histor. scribit .

Accessit etiam ad hos conuentus Carolus Siciliae Rex, vt ex literis Pontificis eliquet. Neque Eduardi Regis Anglorum oratores defuere, cum is Scotico bello implicitus esset. Hunc vero Regum cum Pontifice congressum ad instaurandam in Syria rem Christianam celebratum testatur Aythonus f Regis Armenia confanguineus, qui missos ob ida Carbanda Rege Tartarorum oratores refert, rogatusque a Pontifice, vt de Syriacarum ac Tartaricarum reru statu scriberet, Nicolao Falconi pontificio interpreti historiam, qua typis enfa est, dictauit; suumque de consicienda Asiatica expeditione consilium exponit, de quo in præfatione hæc habet: *Non habuissim audaciam consulendi super tam arduo negotio nisi de mandato*

uestra sanctitatis processisset, qua postquam ascendit solium pastorale prouisione diuina, toto mentis affectu studuit procurare, qualiter illa sancta ciuitas Hierosolymitana Christi cruore respersa de seruitute infidelium eripi valeat, & reduci ad pristinam libertatem: & ob hanc causam Reges & principes Christianos in statu pacifico reformatos per gratiam Iesu Christi ad suum consilium reuocauit, vt super his concilium fiat, & adoratio pro subsidio terra sancta. Ad libri vero calcem expeditionis succipiendæ vindicandæ; de Saracenorum manibus Palestinae tempus appetiisse subiectis argumentis adstruit a.

Ayten. 55

3 Primo enim concessit nobis omnipotens & misericors Deus pastorem, & patrem sanctissimum, qui postquam sedit in sede pontificatus prouisione diuina, toto mentis affectu diu nocturne anxie cogitauit, qualiter terra sancta subsidium valeat imperitare, qualiter sepulchrum Domini valeat liberari a seruitute inimicorum, blasphemantium nomen Christi. Et infra: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, quo adeo firmiter demonstratur, quod terra sancta debeat liberari de potentia inimicorum; nam per gratiam Iesu Christi omnes Reges & principes Christiani, & communia inter se sunt in statu pacifico & quieto, nec aliqua procella odij, vel scandali perturbantur, sicut olim fieri consuevit; unde Deus omnipotens hoc nobis demonstrat, volens terra sancta misericorditer opitulari. Præterea omnes Christiani diuersarum partium, & regnorum fide, ac deuotione accensi parati sunt tam humeris, quam cordibus figere signum crucis, & ad terra sancta subsidium transire, non pariendo laboribus, nec expensis, & pro nomine Iesu Christi exponere se & sua viriliter & seruentur.*

Datū ab eo ad suscipiendū bellum sacrum cōsiliū.

Ecce nunc tempus acceptabile, quod Christianis a Domino demonstratur: nam potentia inimicorum fidei Christianæ est ad præsens mirabiliter diminita tum propter guerras Tartarorum, cum quibus nuper bellando passi fuerunt confictum, in quo Saracenorum innumerabilis cecidit multitudo, que nondum potuit restaurari; tum præterea quod ille soldanus, qui regnat hodie in Aegypto, est homo nullius valoris, & nullius penitus bonitatis. Est etiam aliud, quia omnes principes, & soldani Saracenorum, qui consueuerunt impertiri subsidium & iuueniam soldano Aegypti tempore opportuno, totaliter defecerunt per potentiam Tartarorum, quod non remansit nisi vnus, qui dicebatur soldanus Meredini, cuius etiam posse, & domina redacta sunt sub seruitute & potentia Tartarorum, & ipse personaliter est detentus: unde his temporibus absque magno discrimine & labore poterit recuperari terra sancta, & acquiri regnum Syria & Aegypti, ac totaliter destrui ac confundi potentia inimicorum impiorum facilius per gratiam Iesu Christi, quam fieri potuisset multis temporibus iam elapsis. Ecce nunc tempus acceptabile Christianis a Domino demonstratum, nam Tartari offerunt se paratos Christianis dare subsidium & iuueniam toto posse contra perfidos Saracenos; & ob hanc causam Rex Tartarorum Carbanda speciales nuntios destinauit, qui fratris sui Casani uestigijs inhaerendo, offert se exponere libentissime posse suam ad subuersionem & totalem destructionem inimicorum nominis Iesu Christi. Et tempore quidem isto cum auxilio Tartarorum terra sancta recuperari possit, & regnum Aegypti absque magno discrimine facilius subiugari. Deceret igitur Christianos dare subsidium terra sancta & absque tarditate. De propagata inter Tartaros Christiana religione, vtque ab ea etiam Carbandas ad superstitionem Mahumeticam descuerit, memorat auctores. Nunc de agitata Asia-

De Saracenorum labefactata potentia.

Missi a Carbanda Rege Tartarorum oratores ad iungendam cum Christianis arma.

tica expeditionis consilij institutam orationem prosequamur.

4 Obstrinxit se ad ea perducenda inter alios Reges Carolus II, Siculus, qui Hierosolymitani regni titulos gerebat, vel unum e filijs missurum spondit, siue ad comparandam ferro Syriam, seu partam Tartarorum armis recipiendam, vt constat e literis, quibus illum Clemens ingenti auri vi, qua Rom. ecclesie deuictus erat, liberauit a: *Conuenisti & promissisti*, his Carolum compellat Pontifex, *quod quando passagium generale fiet pro recuperatione terre sancte, tu in propria ibis persona, vel unum de filijs tuis mittes: quod si tu, quod absit, prius rebus solueris humanis, heres tuus regni Sicilia personaliter perget, vel unum de fratribus, aut filijs suis in huiusmodi passagium destinabit. Et siue tu personaliter uadas, vel filium tuum mittas, siue dictus heres tuus uadat, aut fratrem, vel filium suum mittat, duces tu vel ille de predictis, qui ibit, trecentos armatos equites equos phaleratos habentes, ita quod habeat quilibet eorum tres equos, & eosdem equites ibi tandiu tenebis, siue tenebit heres tuus presatus, quamdiu durabit ipsius passagij prosecutio generalis: & post etiam, terra ipsa, vel parte ipsius acquisita, pro illius custodia equites ipsos tandiu tenebis, aut heres tuus iam dictus tenebit ibidem, quamdiu ecclesia uile reputabit usque ad complementum dictorum reliquorum debiti supradicti; quodque in ipso generali passagio, & prosecutione illius quatuor mensibus singulorum annorum, quibus durabit ipsa prosecutio generalis, vel acquisita terra custodia supradicta, tu & heres tuus predictus habebitis viginti galeas bene armatas, atque necessarijs munitis proprijs vestris per omnia sumptibus, donec ecclesia ipsa id uile reputabit usque ad complementum presatum.*

5 Quod si, antequam dictum passagium generale fieret, Tartari acquisierint dictam terram sanctam, vel partem ipsius de Saracenorū manibus, & offerant acquisitam libere restituere Christianis; & summus Pontifex, seu Romana ecclesia reputet tutum & uile oblationem ipsam recipere, & ipse summus Pontifex, vel ecclesia, seu alij principes mundi pro recipienda ea gentem ad ipsum negotium sufficientem, quam idem summus Pontifex vel Romana ecclesia, prout sibi uidebitur, & placuerit, estimabit & arbitrabitur; tunc mittes cum dicta gente, seu aliorum principum pro recipienda terra predicta equites centum, equos similiter phaleratos & tres equos habentes, & galeas quinque, tenendos sumptibus tuis, equites scilicet continue, & galeas quatuor mensibus singulorum annorum, quamdiu gens sufficiens ecclesia, vel aliorum principum ibi morabitur, vel ecclesia Romana huiusmodi equites & galeas utiliter & necessario prouiderit ibi esse, usque uidelicet ad satisfactionem reliquorum dictorum debiti memorati.

Agitasse sane Clementem de expeditione ad restituendam Christiano cultui Syriam consilia, præter superiora demonstrant plures literæ a, quibus indictas iam ante a Gregorio X. in concilio Lugdunensi decimas ad bellicos sumptus redigi iussit; poscebatque, vt ante insinuatum est b Pontificis & principum occidentalium opem Armenia, quam Saraceni continuis atterebant excursionibus, vt deletio penitus Christi cultu in Asia Europæ Asiaticas expeditiones amplius non cogitarent. Verum de Saracenis hoc anno feliciter triumphatum ab Armenis, refert Iordanus c; Saraceni, inquit, intrauerunt Armeniam, sapius discurrerunt, & afflictiones multas patria intule-

runt, Tandem meceuii. de septem millibus usque ad Tarsum percurrentibus uix euadere potuerunt trecenti, quoniam mortui vel capti fuerunt: nec amplius Saraceni ausi fuerunt regnum introire, sed treugas inuicem firmauerunt. Ea autem non diu tenuere, conflataque sunt proximo anno ad Armeniam tutandam auxilia.

6 Nec modo de propugnanda Armenia, Syriaque a Saracenis vindicanda actum est, verum, etiam Constantinopolitano Imperio schismaticis eripiendo, ex quo ingentis ad religionem in Asia instaurandam præsidij spes affulgebat a. Iunxerat ob id armorum fœdus cum Venetis Carolus Andegauis comes, idemque dux Valestorum, qui vxoris Catharinæ, Balduini II. Imperatoris Constantinopolitani neptis, iura ab Andronico Palæologo occupata recuperare, atque orientale imperium ad ecclesie obsequium reuocare meditabatur, ac Pontifex fideles ad religiosam militiam accepto crucis symbolo profitendam, propositis indulgentiarum præmijs, excitari iussit b; ipsos enim optime de ecclesia meritorios, si operam ad eripiendum Græcis imperium, ne Turci eo aliquando potirentur, collocarent: *Profecto*, inquit, *ad ipsum imperium, de filiorum alienorum eripiendum manibus, ipse fidei zelus debet corda fidelium uelut ignis accendere, nam si, quod Deus auertat, presatum imperium ad Turcos, Saracenos, & infideles alios, qui assidue Andronicum presatum impugnant, deuenire contingeret, graue discrimen & confusionem grauissimam reciperet mater ecclesia, totaque religio Christiana, &c. Dat. Burdegal. vi. idus marty anno 11. Quam iuste hæc decerneret Clemens, tristis rerum euentus edocuit. Ad sustinendos uero illius contra schismaticos sacri belli sumptus decimæ c imperatæ, iussique præsules ad inflammandam ad pia arma iuuentutem Christianam nauare operam d.*

Venerabilibus fratribus archiepiscopo Raennati, & uniuersis episcopis prouinciæ Romaniole.

Plenis in Domino gaudijs exultamus, & plenitudinem sibi gratiarum exsoluimus, quod dilectum filium nobilem virum Carolum comitem Andegauensem secundum cor nostrum filium deuotionis habentes, ubi pro dilatazione & augmento catholicæ fidei profundis cogitationibus, laboriosisque uigilijs excitamur, in ipso secure quiescimus, uelut in alto robustoque matris ecclesie membro & stabili firmamento. Ipse quidem ipsius fidei cultor eximius, pugil ecclesie strenuus, pacis amator inclytus, & unitatem memoratæ fidei persequentium inimicus, sic progenitorum suorum gesta recolenda prosequitur, & eorum uestigia grandium meritorum studijs imitatur, quod ad Deum & sedem Apostolicam deuotionem filialem manifeste ostenditur habere. Scimus enim, quod ab eisdem comitis primordio iuuentutis exaltationem ecclesie & fidei predictorum, uelut eiusdem ecclesie specialis alumnus, promouere sollicitè studuit, assistens eidem ecclesie eiusque fidelibus temporibus opportunis; & in hoc Dei negotium agi considerans, feruenti animo, brachio potenti, & prompto exercitio, nullis parcendo laboribus, propriam & suorum exposuit personas pro defensione sapeditæ fidei & ecclesiasticæ libertatis. Huiusmodi namque deuotionis præclaram soliditatem in eodem comite, uelut in filio benedictionis & gratiæ, non diminuerunt annorum curricula, sed ex eo potius ipsa deuotio comprobatur suscepisse per lapsum temporis incre-

Lib. 2. ep. cur. 23. lib. priuileg. B. 6. eccl. 10. 3. pag. 163. & 183. M. S. Vall. sig. lit. B. n. 12. pag. 328.

Carolus Rex Sicil. ad prosecutionem Syriam se obstrinxit.

Imperata illi a Clemente subsidia.

Vt Tartari Persidis Syriam Christianis restituere pollicij sint.

Coactæ decimæ. a Ep. com. 446. 448. 449.

6 Anno 1306 n. 13.

107. chro. M. S. Vall. signat. nu. 1960. c. 23. de Tartar.

Saraceni in Armenia delicti.

M. S. arch. Vat. de reb. Tart. Armen. & schismat. pag. 1. 2. 3. Meditati Carolo Valef. comiti recuperat. Const. imperium fauet Cl. b Lib. 2. ep. 273. Perpendit periculum in Turcorum redigatur potestatem.

M. S. arch. Vat. de reb. Tart. Armen. Schism. pag. 1. 2. 3. 4. Decimæ ea de causa impostæ. d Ep. 273.

Agitata de prosecutione Constantinopolitana consilia.

incrementum, quod ad recuperationem incliti imperij Constantinopolitani ardentem affirans, ad id se disponit attingere viriliter & potenter.

Dum enim intra claustra nostri pectoris sollicita meditatione reuoluimus, quod imperium ipsum a cultu memoratae fidei, qui vigere solebat in eo, separatam attendimus; dum illud ab olim per quondam Michaelum Palaeologum tempore, quo vinebat, & post eius obitum per Andronicum eius filium, ipsorumque complices & fautores schismaticos, & ab unitate Christianae fidei deuiantes, eleuatis superbiae cornibus in diuina maiestatis offensam, Apostolicae sedis iniuriam, & totius Christianitatis opprobrium conspiciamus damnabiliter occupatum; multo nimirum mœrore * complectimur, trahimur in amara suspiria, & diris vexamur angustijs, & ad subueniendum ei de remedio, per quod ab ipsorum dominio, immo potius exterminio, Deo propitio, liberari & ad fidem reduci valeat orthodoxam, vias & modos libenter exquirimus, ac solícite opem & operam adhibemus. Quorum namque Christianifidelium, possent animi non turbari, & quorum corda extantio Christianitatis opprobrio non moueri? Profecto ad ipsum imperium de filiorum alienorum, eripiendum manibus, ipse fidei zelus debet corda fidelium velut ignis accendere. Nam si, quod Deus auertat, praefatum Imperium ad Turcos, Saracenos, & infideles alios, qui assidue Andronicum praefatum impugnant, deuenire contingeret, graue discrimen, & confusionem grauissimam, reciperet Romana mater ecclesia, totaque religio Christiana.

Cum itaque dictus comes, * qui idem charissimae in Christo filiae nostrae Catharinae Imperatricis Constantinopolitanae illustris uxoris suae ad eiusdem recuperationem Imperij, vt praedicitur, ipsumque reducendum ad cultum fidei memoratae se affirmet potenter velle intendere, & ad id disponere vires suas; multique barones, nobiles & potentes zelo deuotionis accensi secum propter hoc, sicut asseritur, sint proficisci parati; nos qui ad tam necessarium, salubrem, & felicis prosecutionem negotij debemus Christianos principes solícite quarere & dirigere, diligentia exacta quæsitos & quibus possemus modis inducere & inuitare præmijs, subsidijs, & auxilijs opportunis, cupientes ab inimsis quod praefatum negotium, quod non modicum Apostolicam sedem, omnesque Christi fideles nostrae fidei sepedita contingit, salubrem, Deo fauente, sortiatur effectum; & considerantes attentius, quod ad eiusdem consummationem negotij absque sedis & fidelium praedictorum auxilio, sub quorum fiducia praefatum negotium comes ipse intendit assumere, non potest sufficere per seipsum; huiusmodi & alijs pluribus dignis considerationibus seruenter induci, vniuersis Christianicis in regno Siciliae tam ultra quam citra Pharam, ac Romandiola, ac marchiae Anconitanae, & terris ac districtu Venetiarum, & eisdem Venetis communiter vel diuisim subiectis prouincijs, ac terra Venetiarum & dioecesis Castellanae, quae partibus praefati imperij vicinae noscuntur fore, de fratrum nostrorum consilio verbum viuifica Crucis deliberauimus proponendum, ac ministerium praedicandi eandem, nec non tradendi venerabile signum eius cunctis de regno prouincijs, terris, districtibus, & dioecibus supradictis deuotepotentibus vobis, & vniuersis regni, terrarum, pro-

uinciarum, districtus, & dioecesis praedictorum, praelatis prouidimus committendum. Quocirca fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus per vos, vel per alium seu alios, quos ad hoc idoneos esse noueritis, vniuersis Christianifidelibus Rauennae, & in prouincia Romandiola constitutis proponatis iuxta datam a Deo vobis prudentiam verbum ipsum, & venerabile signum crucis studeatis illud deuote recipere volentibus elargiri, &c.] Proponit Pontifex indulgentiarum praeiudicia ijs, qui rite expiata mente sacro in schismaticos bello se deuouerint, vel ijs, qui milites suo sumptu in ea expeditione sustentarint. Quae litera hac loci & temporis nota consignata. *Dat. Burdegalis 11. id. martij anno 11.*

7 Allicere etiam studuit ad armorum societatem cum Carolo comite Fridericum Trinacriae Regem, cui totius insulae decimas biennio colligendas, si conscripsisset exercitum & cum classe regia ad sacrum bellum in Graecos proficisceretur, dari voluit: qui si iter non susciperet, praesules, quibus decimarum cogendarum prouincia commissa est, eas Carolo comiti numerare iussit a. Denique, vt nihil pontificiarum partium in Carolo comitis promouendo consilio praetermitteret Clemens, Andronicum in schismatis scelere obfirmatum anathemate percussit b, atque ad diuellendos ab illius societate catholicos, fidelium communione depulit omnes, qui cum ipso sentirent; conuentionesque initas, etiam iureiurando sancitas, conuulsit.

Clemens, &c. ad certitudinem praesentium, & memoriam futurorum.

Andronicum Palaeologum, qui Graecorum Imperium se nominat, tanquam eorundem Graecorum antiquorum schismaticorum & in antiquato schismate constitutorum, & per hoc haereticorum & haeresis ipsorum, ac schismatis antiquati fauorem, de fratrum nostrorum consilio denunciamus excommunicationis sententiam latam a canone incurrisse, ac ipsius fore sententiae vinculo innodatum. Caterum vniuersis & singulis Regibus, principibus, & ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, & ceteris omnibus, cuiuscumque sint praesentia, conditionis, aut status; necnon vniuersitatibus ciuitatum, castrorum, & aliorum locorum distinctius inhihemus, ne cum eodem Andronico Palaeologo, in huiusmodi excommunicatione manente, societatem vel confederationem aliquam contrahere sub quouis ingenio, vel machinatione praesumant; vel ei alias in ijs, pro quibus excommunicatus est denunciatus a nobis, praestare consilium, auxilium, vel fauorem, publicum vel occultum; et si secus praesumptum fuerit, omnes singulares personas contrarium praesumentes, non obstante qualibet indulgentia sub quacunque forma verborum vel expressione ipsis ab Apostolica sede concessa, vel imposterum concedenda, quam quoad hoc viribus volumus omnino carere, sententiam excommunicationis, quam ex nunc in ipsos ferimus, incurrisse volumus ipso facto. Terras autem ipsorum, necnon & vniuersitates praedictas, quae secus attentare praesumpserint, prout expedire videbimus, ecclesiastico subiaccere curabimus interdicto; ad priuationem omnium bonorum, quae a quibuslibet tenent ecclesijs, & ad poenas alias spirituales & temporales, prout utile putabimus, processuri. Et nihilominus societatem & confederationem ipsas, etiam poenarum & iura-

* complemur

Clementis
Constantinopolitani
Turci sub
iudicio
ad ius

Aduertit
cum id
nolum
Carolum
sacri belli
ducent
creat

Collatum
crucis
symboli
arma cor
septuris

Fridericus
Rex Tri-
nacriae, ad
bellificiam
tatem in-
uitatus.

a Eod. l. 2.
ep. 261.
b Ibid. ep.
264. & M.
S. arch.
Vat. de
reb. Turca
ror. Arm.
& schism.
pag. 5 ext.
etiam in
extranag.
com. de
sententia
excom.

Anathematis
sententia in
Andronico
com. Imp.
Graecor.

Veriti Ca-
tholice
dus cum
ipso com.

Specimen
tibus im-
peria in
atum sua
thema.

iuramenti adiectione, vel quacunq; fuerint alia firmitate vallata, decernimus irritas, & inanes. Datum Pictauij III. non. iunij anno secundo.

8 Ad traducenda igitur in orientem occidentis arma Pontifex tollere bellorum civilium causas, in itaue ante fœdera arctiori firmare nexu aggressus est. Ad asserendam in primis in Gallijs concordiam, tradit S. Antoninus a eo consilio Philippum Regem ac Robertum comitem Flandriæ conuenisse Clementem, vt in itam iam ante inter ipsos pacem, qua perniciosissimo ac diuturno bello finis erat impositus, auctoritate apostolica corroboraret. Extat de ea confirmata IV. non. iun. exaratum diploma Clementis, lqui vbi nonnulla de ingenti eius conciliandæ inter omnes Christianos principes concordia, mutnarumque voluntatum coniungendarum desiderio pramissit; tum quanta voluptate fuerit delibatus, vbi adductam in Gallias felicissime pacem, ac tumultus compositos accepit; hæc demum de fœderis initi ratione adnectit b: *Post exitiosos excessus, nec non contrarietates & discordias, quas actore suggerente discordia babuerunt quondam Guido comes Flandria, & dilecti filij nobiles viri Robertus eius primogenitus, ipsius fratres, nec non nobiles bona villa & gentes Flandria comitatus contra charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum illustrem ipsorum dominum; ex quibus plurima guerrarum incommoda, rerum & personarum pericula, sicut est vbique quasi notorium prouenerunt; placuit altissimo, qui actor pacis & amator charitatis existit, quod dissensiones huiusmodi sedarentur. Ipse quidem Rex attente considerans, & prudenter aduertens, quod exaltat mansuetos Dominus in salutem, quoadque optimum vindictæ genus existit nolle punire cum possit, & quod magnifice parcere magnanimitas est censenda; ac propterea eligens erga dictum Robertum, eius fratres, & alios supradictos, vti potius in hac parte mansuetudine, quam rigore; ipsos ad eius obedientiam & mandata humiliter redeuntes, ad gratiam suam de abundantia clementia regalis admisit: sicque inter Regem predictum ex vna parte, dictosque Robertum, eius fratres, nobiles, & alios supradictos ex altera est pax & concordia, diuina faciente clementia, reformata.*

Secutura ex eo fœdere ingentia bona describit Pontifex, subditque vt Petrus episcopus Prænestinus, Berengarius tit. SS. Nerei & Achillei, & Stephanus tit. S. Cyriaci in thernis presbyteri, & Raimundus S. Mariæ Nouæ diaconus Cardinales retulerint, se conceptam in eundæ pacis certis verbis formulam perlegisse, atque inter cætera capita illud adiectum, Robertum, aliosque fœderatos Belgas flagitatos a prouincia præfibus, vt ipsos anathemate defigerent, & eorum loca sacris interdicerent, si vnquam scriptas leges infregissent; idemque pariter ab Romano Pontifice postulatos, vt censuris iisdem eos percelleret, si ea perfidia se adstrinxissent, adeo vt eæ nunquam, nisi ad preces Francorum Regis amouerentur: cumque Roberti oratores id etiam sedi Apostolica exposuissent, ad firmiori vinculo adstringendam concordiam decernere Belgas ijs penis implicitum iri, si pacta violare pertentassent. Vtq; sapienter statuta in opus perducerentur, Clemens Rhemenfi archiepiscopo, episcopo Siluanectensi, atque abbati S. Dionysij prouinciam dedit c, vt si Robertus dux, Guillelmus, alijque proceres in itas concordia pactiones te-

merassent aliquando, ijs anathema & sacrorum iustitium infligerent.

9 Deuincta ea religione Belgarum fide, actu de faciundo inter Eduardum Anglorum & Philippum Francorum Reges fœdere, cuius gratia Pictauienses cœtus etiam celebratos testatur Bernardus his verbis a: *Clemens Papa cum curia vadit Pictauium magna ex parte pro tractanda, & confirmanda concordia inter Regem Francie Philippum, & Regem Anglie Odoardum.* Eadem iisdemque concepta verbis M. S. Clementis gesta, quæ ex Bernardo excerpta videntur, afferunt b. Ad componendam sane pacem, quæ Pontificis in Gallia & Anglia Reges propensissimi animo altius infidebat, missus fuerat c superiori de uexo anno Petrus Card. episcopus Ostiensis: *Pro finali, vt loquitur Clemens, completionem negotiorum ipsorum, qua restant ad presens super pace perficienda inter charissimos in Christo filios nostros Philippum Francie & Eduardum Anglie Reges illustres.* Meminit de eo Vvestmonasteriensis d, & Sabinensem vocat, quem magnis in Anglia exceptum honoribus ait: impositam vero prouinciam feliciter obiit, arctiorique nexu fœdus, coniugandis nimirum matrimonio Eduardo iuniore & Isabella Philippi filia, firmatum est.

10 Constitutis ijs fœderibus, Philippum Francorum Regem, quem teterrimis plenam calumnijs prouocationem in Gallijs aduersus Bonifacium diuulgasse vidimus, vt iuste flagitium commississe videretur, contendisse vt prædecessoris memoriam hæreseos crimine damnaret, eiusq; corpus, quod diuina prouidètia trecentos post annos omnis corruptionis experts seruauit, flammis daret, docet Ioannes Villanus e, cuius narrationem S. Antoninus f latinis verbis donatâ historia insinuauit, & qua arte Regis postulata Clemens eluserit, cum non ea valeret constantia, vt aperte repellere auderet, subiectis verbis depromit: *Rex Francia supplicauit Papa, quod sextam petitionem, quam ipse promiserat regi, vsque ad illam horam nondum expressam adimpleret, sicut alias obseruauerat.* Et hoc erat, vt memoriam Bonifacij VIII. deleret de catalogo Pontificum, ac combureret corpus eius & ossa, asserens se posse probare contra illum per clericos suos, ipsum fuisse hæresi infectum & pluribus alijs sceleribus irretitum. Ad quam petitionem turbatus est Papa cum Cardinalibus in huiusmodi: cum rex multum instaret, vt impletet quod iuramento firmauerat sibi factò, angustia erant illi vndique. Nam importunius se dabebat [Rex] ad offerendum probationes contra Bonifacium, & Regi iuramento [Pontifex] se obligauerat, licet eum promissionis pœniteret, id in genere se facturum. Et ex alia parte considerabat, quia hoc agere esset iniustum, & impium dedecus ecclesie redundans: cum Papa Bonifacius in nullo de hæresi argui valeret, sed potius ex lib. 6. quem edidit, decretalium ostendebatur sinceritas fidei eius; Sed & ipse satis ecclesiam exaltauerat in tuendis inribus suis. Et ex Cardinalibus plures erant ab eo creati, inter quos erat Cardinalis Pratenfis; vnde sequebatur, quod si damnari debebat memoria Bonifacij, etiam & Cardinales ab eo institutos oportebat a dignitate sua deijci. Quamobrem contrarij erant huic sententia non solum qui erant sectatores nepotis Papa Bonifacij, sed etiam alij Cardinales, qui fuerant in electione Clementis pro Rege Francia. Cum ergo Põtifex perplexus esset inter has angustias, nam irritare Regem ex violatione promissi durum videbatur & scandalosum; implere vero promissum firma-

Conciliatua Clē. inter Frac & Angl. Regem fœdus. a Ber. chr. Rom. Pon. & M. S. V. ar. bibl. signat. n. 3765. in Clem. V. b Ext. in M. S. Vail. bib. sig. lit. C. n. 25. Petrus ep. Ostie. in Angl. missus. c Cle. l. 2. d V. vestm. flor. hist. hoc ann. Pax affinitate deuincta.

Philippus Rex execrandum scelus nlicia vltimendi libidine cepit.

e Io. Vill. l. 8. c. 91. f Ant. 3. p. tit. 21. c. 1. §. 2.

Contendit a Clemente, vt Bonifacij crimine hæreseos damnet, eiusq; corpus redigat in cineres.

Bonifacij innocentia.

Clementis pusillanimitas in Rege non repromendo

a An. 3. p. tit. 21. §. 1. S. i. Pacis fœdera Fracos inter & Belgas confirmat Pontif.

b Lib. 2. ep. 287.

Eximia clemetiz laus.

Comendatur Philippus Rex ea in Belgas vsur. est.

Is flagitibus, vt conuentu erat, obiecte ipsis si fœdfragi forent cœsur.

c Reg. post eand. ep.

firmatum iuramento impium & praelatorum perturbationi occasionem prebens omnino apparebat. Super cuius igitur ambiguitatis deliberatione sollicitus Pontifex, consilium secretum quasi a domino Cardinale Pratenfi, viro sagaci scripturarum peritissimo, & in agilibus mundi experientissimo, qui & nouerat secretetractata. Cui respondit: quod hic solum vnum restabat remedium, videlicet dissimulatio; & quia Regi significaret rem etique arduam esse & difficilem, nec omnes Cardinales assentire huic rei: & ideo, ut efficacius petitio sua fortiatu effectum, opus celebrari generale concilium, & in ipso concilio proponantur articuli contra ipsum Bonifacium, quod erit ad maiorem eius vituperationem, & stabilius firmari poterit protestus contra eum. Et ne impedimentum habeat negotium solum, vniuersis publicetur edictum de concilio celebrando vniuersali, ad reformationem morum, & quaedam ecclesie proficua instituendum, & tunc in eo congregato sua petitio impleatur. Ut autem locus sit magis communis omnibus quo ad situm, quod assignetur illud celebrandum Vienna, ubi omnes nationes fidelium satis apte concurrere possunt. His propositis, Rex contradicere non valebit: tu autem cum curia illuc pergens eris extra territorium iurisdictionis Regis in tua libertate, nec tibi vel curie nocere valebit. Placuit Pontifici consilium Pratenfis, & illud executus est. Cum autem hoc Regi exposuisset, male contentus fuit, quod res ipsa tantum differretur: verum et si grauaretur in mente sua, tamen videns se apte contraire non posse, acquieuit placito. Sicque Pontifex de concilio celebrando publice per orbem destinavit edictum, pluraque etiam postulata a Rege gratiose concessit, ut etiam in concilio futuro quod postulauerat circa Bonifacium, obtinere speraret. Hacenus S. Antoninus.

Effudisse conatus suos Philippum Francorum Regem, ut Bonifacii Pontificis nomini infamia, hareseos inureretur a Clemente, ex publicis documentis constat. Angebat enim Philippum grauis cura, se apud vniuersos fideles coniecturam in Bonifacium, quem ut Christi vicarium colere tenebatur, calumniarum, patratique in eo capiendi sceleris ignominia laborare: utque tanta facinora religionis zelo commisisse probaret, tum apud Benedictum XI. tum apud Clementem Lugduni omni studio incubuerat, ut extincto Bonifacio iudicium hareseos intenderent: cumque ut suspectus accusator & hostis iustissime repelleretur, ex ea mora ingentia sibi & suis creari pericula querebatur, quas etiam querelas Pictanij apud Clementem vehementius vrsit. At Pontifex adducta re in consilium cum Cardinalibus, cum ij Philippi iras execrati suaderent Clementi, ut Regem a ceptis abduceret, permoueretque ut vniuersam hanc Bonifacianam litem ecclesie discutendam, dirimendamque permitteret; proposuit illi Pontifex ex eiusmodi controuersie prosecutione veterem inter ecclesiam & regiam coniunctionem admodum labefactari posse, confundi pacem, Asiaticae expeditionis consilia disturbari, offendi fideles, malaque ingentia oboritura: demum flexit, ut eam litem dimitteret, eumque iterum de commissis in Bonifacium flagitijs amplissima venia donauit, vt nulla ipsi posterius ob praterita labes adharsceret, edito ea de re subiecto decreto. a

Clemens, &c. Philippo Regi Francorum.

Ex parte tua fuit propositum coram nobis, quod denuntiantibus olim tibi nonnullis subli-

mibus, & magna auctoritatis personis, quod Bonifacius PP. VIII. praedecessor noster erat crimine prauitatis haereticae irretitus, quibusdam etiam ex personis eisdem ipsum super hoc accusantibus, & accusare volentibus solemniter & directe; ac requirentibus te tanquam fidei pugilem, & ecclesiae defensorem, ut cum ex vitioso & illegitimo ingressu, progressu damnabili, peruersis actibus, detestandis operibus & perniciosis exemplis dicti Bonifacii status fidei, & ecclesiae miserabilibus dispendijs, & arumnis, grauisque ruina periculis subiaceret; ac in huiusmodi & similibus casibus, vbi de haeresi, aut illegitimitate summi Pontificis ex causa huiusmodi agitur, directrix veritatis, ac fidei, & ecclesiae defensoria semper extiterit incluta domus tua, pro declaratione veritatis huiusmodi procurares generale concilium conuocari; tu qui pudenda patris proprio libenter pallio contempsisses, denuntiatorum & accusatorum ipsorum frequentibus pulsatus instantijs, & assiduis clamoribus excitatus, negotium huiusmodi pro declaratione veritatis, ut videlicet praefati Bonifacii innocentia in hac parte claresceret, sicut teste conscientia exoptabas; aut ipso, si denuntiatis, & obiectis contra eum lux veritatis afflueret, tanquam illegitimo profusus amoto, & cunctis erroribus, iniquitatibus, & spurcitijs a domo Domini procul pulsus, de vero & legitimo pastore prouideretur ecclesiae sanctae Dei; vna cum praelatis, baronibus, collegijs, vniuersitatibus, & communitatibus ciuitatum, & altarum villarum, ac clero & populo regni tui, necnon alijs praecellentibus, & magna auctoritatis personis status tam ecclesiastici, quam mundani, alijsque fautoribus, adiutoribus, valitoribus, & sequacibus tuis ex feruore fidei & zelo iustitiae, ac pro reformatione status ecclesiae & generali bono totius reipublicae Christianae deliberato consilio assumpsisti sub certis modis, & vijs ad laudem diuini nominis & exaltationem catholicae fidei promouendam, ipsiusque promotioni & prosecutioni negotij tam in vita dicti Bonifacii, quam post eius obitum apud bonae memoriae Benedictum Papam XI. praedecessorem nostrum, & eo sublato de medio, apud nos ad ecclesiae praefatae regimen, licet insufficientibus meritis, diuina dispositione vocatos, dum paulo post nostrae promotionis auspicijs Lugduni nobiscum pro huiusmodi, ac terra sanctae, & alijs negotijs arduis personaliter conuenisses; operosis studijs, & indefessis sollicitudinibus institisti. Quare nobis humiliter supplicabas, vt cum exhibitionis iustitiae in hac parte morosa protractio tibi & tuis diuersis ex causis dispendiosa foret, & periculosa quamplurimum, in negotio memorato procedere, ac exhibere super iustitiae plenitudinem dignaremur.

Nos autem & fratres nostri considerantes attentius, & infra claustra pectoris meditatione sollicita reuoluentes, quod infesta nimis negotij prosecutio memorati vnitatis & charitatis antiquae inter praefatam ecclesiam, ac te & progenitores tuos, regnumque praedictum, diuina faciente clementia, seruata diutius esse posset multipliciter detractiua turbatiua pacis, impeditiua praetacti negotij terrae sanctae, ac scandali generalis & malorum multiplicium productiua; ac volentes tot & tantis malis & scandalis, ne in segetem periculose succrescerent, sed praecisis radicibus suo praefocarentur in ortu, ex debito pastoralis officij sollicitius obuiare; apud te de-

fra-

Quo pietatis furo scelus sit aggressus.

Tentata saepius ab eo molimina.

Vigetur a Clemente ut ceptis abstitat.

Diffugia caprat de que celebrando concilio agitat.

Delecta pro eo co gregando Vienna.

Que cause Philippum ad insectandum Bonifacii nomen in flammamur.

Ex bul-la autogra pha Cle. V que extat in archiuo Vat. inc. Latamur in te.

fratrum nostrorum prædictorum consilio, & ad eorum supplicationem instantem salutaribus monitis, paternis exhortationibus, & multa precum infinitis lenitate, vt pro reuerentia Regis Regum, cuius idem Bonifacius vices gessit in terris, pro honore ecclesiæ, ac pro vitandis tantis malis & scandalis, omisso rigore, ac reiectis anfractibus denuntiationum & accusationum huiusmodi præactum negotium, cognitionem, examinationem, ac totalem decisionem, seu determinationem eidem nostro & ecclesiæ supradictæ iudicio vel arbitrio, prouisioni & dispositioni totali tu ipse relinqueres, ac cum denuntiatoribus & accusatoribus prælibatis, quod similiter omnino relinquerent ordinare: ita quod nos & eadem ecclesia in negotio procedamus eodem, disponamus, & statuamus de ipso eique finem congruum imponamus, prout catholica fidei ac vniuersalis ecclesiæ statui & honori conueniens ac terræ prædictæ negotio & alias viderimus expedire.

Permittat
totam cō
trouersia
sedi Apost

Pōtificijs
votis a sē
titur.

Omnib^o
sentētijs,
quibus se
deuinxerāt,
liberatur.

II Et demum post repetitas & iteratas quampluries huiusmodi nostrarum exhortationum & precum instantias, ac petitæ & habitæ longæ deliberationis inducias, te votis nostris & benedictis in hac parte filiales affectus de abundantia regalis clementiæ per effectum operis conformante, nos mansuetudinem regiam ac expertam in ijs potissimum deuotionis & reuerentiæ filialis gratitudinem plenis in Domino laudibus commendantes, ac volentes propterea tibi & tuis aduersus futura pericula paternæ sollicitudinis studio prouidere; omnes sententias canonicas & hominis & processus suspensionum, excommunicationum, interdictionum, priuationum, depositionum, & alios quoscumque processus iuris vel facti, verbo vel literis, in scriptis vel sine scriptis, directe vel indirecte, implicite vel explicite, publice vel occulte contra te, regnum tuum, denuntiatores & accusatores prædictos, ac prælatos, barones, & alios incolas regni eiusdem quibuscumque præteritis temporibus; nec non contra confederatos, alligatos, fautores, adiutores, valitores, & sequaces tuos viuos vel mortuos, cuiuscumque nationis, præminentia, honoris, ordinis, dignitatis, aut status, ecclesiastici vel mundani existant, etiam si cardinalatus, archiepiscopali, episcopali, imperiali, vel regali dignitate præfulgeant; a tempore motæ inter præfatum Bonifacium & te discordiæ, videlicet a festo sanctorum omnium, quod fuit anno natiuitatis dominicæ mccc. citra per dictum Bonifacium per quoscumque alios in vita, vel in morte ipsius, auctoritate sua, quibuscumque causis, vel occasionibus, aut exquisitis coloribus & figmentis, quam per præfatum Benedictum immediatum successorem suum pro facto, vel occasione captionis dicti Bonifacii, & eorum, quæ in conflictu, vel facto captionis eiusdem, vel alias captione ipsius quomodolibet contigerunt, spiritualiter & temporaliter factos, & habitos, ex certis & legitimis causis relaxamus, reuocamus, irritamus, annullamus, cassamus, & ex nunc nullos, cassos, & irritos nuntiamus ex certa scientia, & de plenitudine apostolicæ potestatis: & si quæuis calumnia, macula, siue nota, ex præfatis denuntiationibus, vel accusationibus, aut blasphemijs, aut quibuscumque contumelijs, iniurijs verborum vel factorum, in chartis, vel scriptis, aut quibuscumque libellis famosis, occulte & publice, aut publicatione eorundem,

Deterfa
ab eo quā
susceperat
infamiae
macula.

vel alias quoquo modo in memoratum Bonifacium in vita eius, & post mortem illatis, aut eorum assumptione, vel prosecutione, aut culpa, offensa, vel iniuria quælibet, seu infamia iuris, vel facti tibi, posteritati tuæ, denuntiatoribus, accusatoribus, prælatibus, baronibus, vel alijs incolis; necnon confederatis, alligatis, fautoribus, adiutoribus, valitoribus, sequacibusque prædictis, aut aliquibus ex eis, aut alijs consentientibus, mandantibus, vel ratum habentibus, viuis vel mortuis, ex captione prædicta, aut ex rapina, seu deperditione thesauri ecclesiæ, aut ex alijs quibuscumque quæ in conflictu, vel facto captionis prædictæ, vel alias ipsius occasione, vt præmittitur, contigerunt, impingi, imponi, vel imputari possent in posterum, etiam si supponeretur, vel diceretur captio ipsa facta nomine tuo, aut te mandante, procurante, vel ratum habente, aut sub vexillo tuo, vel insignijs armorum tuorum; profusus amouemus, & tollimus, ac omnino remittimus, & quitamus, &c.]

Addit Pontifex apostolica etiam benignitate a se detergi omnem infamiae maculam, censurarumque notam, qua præfules, proceres, alijque ob impactas Bonifacio calumnias, in vitam in eum coniurationem, pontificijque thesauri expilationem iniusti forent. Sanxit etiam Guillelmum Nogaretum, & Reginaldum Supinum equites, qui Bonifacium ceperant, eiusque thesauros rauerant, venia donatos, modo crimen susceptis rite penis a Petro episcopo Prænestino, Berengario tit. SS. Nerei et Achillei, et Stephano S. Cyriaci in thermis presbyteris Cardinalibus imponendis expiant. Et quidem Reginaldo, et alijs Campanis eius socijs nullas, cum absint, penas ad delendam noxam infligere, sed postea inflicturum: Nogareto vero, qui pluries coram memoratis Cardinalibus comparuerit, auditusque sit, ad criminis expiationem imperare transmarinam in Saracenos expeditionem, quam armis egregie instructus quinquennio vertente obeat, nec ab ea nisi ab ecclesia reuocatus abscedat, nulloque publico munere vnquam fungatur, neque ob has penas vllius infamiae macula aspersus censetur. *Dat. Piſtaniꝝ kal. iunij pontificatus nostri ann. II.*

Participes
sceleris in
capto Bo-
nifacio pa-
trati pen-
nis eccle-
siasticis
subijciun-
tur.

12 Non exiit propterea Philippus Rex concepta in Bonifacium odia, sed iudicium iterum eodem exitu vrsisse visuri sumus: quam ne calumniatoris penas subiret, finxit se orthodoxæ pietatis zelo litem mouisse, eamque ecclesiæ perferendam permiserit, vt suo loco dicitur. Interim cum Piſtano Parisios esset reuersus, exagitanos discrucianosque supplicijs Templarios suscepit ob immania defectiois a Christo, magis que crimina ab accusatoribus ijs obiecta. Rem adeo insolentem ex his iniurijs prodijisse ferunt; priorem e Monte Falcone Tholose inquinatissimum flagitijs & hereſeos nota inustum a magistro ordinis perpetuo addictum carceri, atque alium equitē Noffum nomine, Florentinum genere, suis insignē sceleribus custodia traditum, communicato consilio, seque ex ergastuli squalore liberandi spe regijs magistratibus horrenda Templariorum ordinis flagitia indicasse, prædæque ingentis ex Templariorum maximis opibus redigendæ occasionem patere docuisse; donatos tamen impunitate male perisse, nam & Noffum laqueo demum extinctum, prioremque gladio caſum esse. Ea vero per calumniam subornata nonnulli scripsere, inter quos S. Antoninus hæc ha-

Instaura-
ta postea
eadem lis
a Philip-
po.

a Io. Vill.
l. 2, c. 92.
Bonifacius
l. 1.

b Hofsem
in Theob.
29. &
alij.

habet: Totum dicitur falso confictum ex avaritia, ut illi religiosi Templarij (qui initium habuerant in Hierusalem, & postea multiplicati & diffusi per Franciam, & alias prouincias habebant opulenta loca, & magnas diuitias & possessiones) expoliarentur bonis suis, prout factum est, &c. Haud sane dissimulandum est, augeri hanc ex eo coniecturam, quod Philippus Rex scelestissimos impostores & calumniatores habere consiliarios, quorum artibus omnino ducebatur: si enim ipsi Christi vicario, quem orthodoxum esse constabat, magiæ, hæreseos, aliaque immanissima scelera, obijcere ac iudicio persequi constantissime, vel impudentissime potius non perhorruit, certe minus conscientia in appetendis calumnijs Templarijs ac persequendis habuisse conijci possidetur. Suadere etiam consiliarijs ipsius id flagitium potuisse avaritiam a versimili non abest, cum avaritia fœdissimas notas ubique reliquerint, ac Philippum ad ecclesiarum bona inuadenda, opprimendos populos, iniustam conflandam monetam, spoliandos toto regno Iudæos, & alia turpia lucra aucupanda, quæ turpius dissipabantur, impulerint: demum Templariorum opes, quantumuis Philippus contrarium literis regijs profiteretur, magna ex parte inuaserunt. Ferunt etiam aliquot prodigijs eorum, qui ignibus fuere traditi, non exustis ipsorum crucibus, comprobata innocentiam: acerbissime præterea ob delatores suspectos supplicijs discruciatos ex humana fragilitate succubuisse ad crimina nõ admittenda confitenda, eaque postea ad pyram constanter pernegasse. Sed ut vniuersos Templarios obiectis sceleribus non fuisse pollutos existimari potest, cum in Germania a concilijs prouincialibus absoluti fuerint; ita plures Gallos, eosque insignes dignitate ipsidem contaminatos flagitijs maximis argumentis constat, atque ordinem ex allatis probationibus iuste abolitum visuri sumus, cum duo millia testium & eo amplius obiecta ijs crimina confirmarint; & ipse Pontifex eandem confessionem a septuaginta duobus Templarijs nullo obiecto metu, sed ab ijs præterita crimina multa doloris significatione effusoque planctu execrantibus expresserit, de quo suis locis inferius.

Ut vero, cum Regi Francorum de Templariorum criminibus delatum esset, vna literarum significatione eodem die regio iussu, maximoque omnium stupore comprehensi sint, narrat Bernardus a; Anno, inquit, Domini prætaxato mccc. vii. res mira, res magna, nostris accidit temporibusque futuris scribitur memoranda. In festo siquidem S. Eduardi confessoris tertio idus octobris, feria vi. fuerunt capti primo Templarij ubique in regno Francia, & ex ordinatione Regis & consilij inopinante sane, mirantibus cunctis audientibus, antiquam templi militiam, ab ecclesia Romananimis privilegiatam, vna die subito captiuari, causamque ignorantibus captionis tam repentina, exceptis paucis secretarijs & iuratis: qua causa tandem detecta fuit & publice infamata, profana videlicet professio eorumdem cum abnegatione Christi & expuitione super crucem in opprobrium Crucifixi; fueruntque plures ex eis, etiam de maioribus illius ordinis, confessi sua nefanda professionis ritum, tam abominabilem, quam execrabilem, quam nefandum, qui antea a nemine potuit unquam ferri. Plurimi autem ipsorum confiteri minime voluerunt, quamuis nonnulli subiecti fuerint questionibus & tormentis. Demum sedes Ro-

mana, cui prius factum incredibile videbatur, & captionem prædictam egre ferebat, effecta est certior in Pictauis, ubi tunc curia morabatur; Templarijque nonnullis perductis coram Papa, & aliquibus (nonnulli obiecta scelera confessi, negarunt alij) Cardinalibus, ibidem denuo consentibus, & confessiones factas a se antea recognoscentibus esse veras, ipsorum confessionibus intellectis consequenter extitit ordinatum, ut ubique Templarij caperentur, ut veritas prodiret in lucem. Eadem Jordanus a paucioribus verbis perstringit: mccc. vii. Templarij subito in toto regno Francia capti sunt, & tandem depositi in sequenti concilio generali. Eos porro regia quidem opera, sed pontificio imperio non ex leuibus coniecturis, sed grauissimis argumentis captos, & magno numero adductos ad Pontificem; ac pluribus vicibus tum ex arcano tum palam eadem factos crimina, eaque acerbè planxisse testem producimur ipsum Clementem, hæc publico postea edicto promulgantem.

Ad perpetuam rei memoriam. Ad omnium fere notitiam iam credimus peruenisse, nefanda scelera & crimina abhorrenda hæresim notorie sapientia, quibus ordo & persona Templariorum non leuibus argumentis, sed manifestis indicijs, & violentis præsumptionibus diffamati noscuntur, super abnegatione videlicet domini saluatoris nostri Iesu Christi, & super nefanda, temeraria, & præsumptiua & hæretica conspiratione super eiusdem imaginem crucifixi; nec non & super pluribus alijs articulis (sodomitico nimirum vitio, idololatria & alijs) quos quia fore credimus manifestos, exprimi non oportet. Sicque excrebescente infamia, imminentibus scandalis plurimis minime contemnendis, qua non leuiter totam scandalizabant ecclesiam, urgente conscientia, per totum orbem terrarum iam dudum ipsos capi mandauimus; & tandem cepimus super ijs contra eos inquirere per nos ipsos, nonnullis ex fratribus nostris ascitis ad inquisitionem prædictam nobiscum solite peragendam. Et tandem præsentatis nobis eisdem personis non paruo, sed grandi numero, non leuis, sed magna auctoritatis viris, olim in ordine super prædicto sacerdotibus, præceptoribus, militibus, feruentibus, per eorum confessiones & depositiones spontaneas libere factas coram nobis, & fratribus nostris in secreto prius, & postmodum coram nobis, totoque collegio fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium patuit manifeste, quoad personas ipsas consententes, dicta crimina & scelera esse vera; iidemque consententes omnes & singuli suum humiliter recognoscentes errorem, nostram & Apostolicæ sedis non iustitiam, sed misericordiam & veniam implorarunt. Quibus cum omni humilitate & reuerentia, & proprijs eorum recognitione erroris omnino persistentibus pro absolute ab excommunicationis sententia, quam ex huiusmodi hæresis reatibus & sceleribus incurrerant, ipsis misericorditer impendenda; nos, qui licet indigni vicarij simus illius, & miseraciones super omnia opera eius existant, & quia Romana mater ecclesia non claudit, prout nec claudere debet, gremium redeuntibus; facta à prædictis consentibus cum humilitate & reuerentia abiuratione huiusmodi hæreseos secundum canonicas sanctiones, eis iuxta formam ecclesiæ fecimus munus absolutionis impendi, potestate iniungendi eis propterea salutarem penitentiam nobis & dictæ sedi, seu quibus id committendum duxerimus, specialiter reseruata, &c.

a Tord. M. S. Vas. sig. n. 1960.

Vt grauissimis de causis in eos motus sit Clementis.

Vt nullo incusato merito expressa sit scelerum confessio. Ea sepius confitetur repetita.

Data venia criminata abiurationibus.

* cuius in

Templarij apostata a fide ac culati.
 Ber. chr. R. m. P. n. & M. S. Vas. bibl. signat. n. 2765. in Clem. V. In Gallijs eadē die comprehenti.

Datum Tolosa III. kalend. ian. pontificatus nostri ann. 10.

Ex his refellas authores plures, qui nimis facile inanibus leuissimorum hominum susurris fidem adhibuere, promissam fuisse Templariis veniam a Pontifice, eaque pollicitatione subornatos fuisse. Quis enim, si rem perpendat accurate, viros graues tanto in numero tam immania crimina, putet tanto cum dedecore sine tormentis confiteri, sibi que falso imponere potuisse; cum ne quidem id vnquam imbelles muliercula factura videantur, nisi scelerum facibus ardens conscientia, eam confessionem, vberesque illas lachrymas expressisset? At de his, deque seruato a Pontifice in Templarios iudiciorum ordine proximis annis dicturi sumus. Non leuiter vero ea res expeditionis Syriacę consilia retardauit, cum Templariorum opera eam aggredi Clemens constitulisset.

13 Obfucere etiam admodum secuta in Anglia rerum conuerfiones ob Eduardi senioris mortem, quam hoc anno media ætate contigisse scribit Vvestmonasteriensis a, qui de illius maxima expeditione in Scotiam aduersus Robertum Brusium, quem regnum illud mota rebellione inuassisse ait, locutus, confectisque aduersus Scotos pluribus felicibus prælijs, quibus ipsos magnis attriuit cladibus, ac noui Regis fratres captos extremo affecit supplicio, Roberto in paludes ac loca nemoribus obsita depulso, subdit b: *Cæpit Rex vexari dysenteria. Mouit tamen nihilominus de Caerleolo, quinto nonas iulij, paruis dietis versus Scotiam proficiscens. Pridie vero nonas iulij, venit vsque Burgum super Sabulo, vbi inualescente infirmitate, die crastina, scilicet sexta feria, presenti vita valesaciens, dies suos in bono, & annos suos in gloria consummauit. Regnavit autem annis triginta quatuor, mensibus septem, diebus viginti vno, compleuitque ætatis suæ annos sexaginta octo, & dies viginti.* Addit auctor Eduardi elogium, sed in quo, quamuis amplissimo, præmittit defensionem Syriam contra sultani Babylonici impetus, cum Ptolemaid castra admo- uisset: stetit enim tum illius virtute rem Christianam vidimus. Decreuisse etiam ipsum expeditionem Syriacam, quam tunc Clemens cum multis Regibus, principibusque occidentalibus, atque etiam cum Carbanda Rege Tartarorum agitabar, obire, tradit Vvallinghamus c. De eo porro hæc subiicit memoratus Vvestmonasteriensis: *Hic Eadwardus fuit strenuus in armis per totam vitam suam in omni statu, adeo quod totam Angliam de manu Simonis de Monteforti, comitum & baronum eidem Simon adherentium, qui etiam Regem Henricum patrem suum, & se ipsum tenuit in carcere, adquisiuit, sicut superius in chronici continetur. Totam etiam Vvalliam de manibus Leolini principis & Davidis fratris eius, Aquitaniam de manu Regis Francia extorsit. Scotiam sibi sapius subiugauit, sicut superiora gesta testantur. Sed capta Scotia proditioe per Robertum Brusium, vt supra proximo capitulo continetur, ipse idem inter exercitum in lecto mortis iacens, ex magnanimitate cordis mandauit & iussit corpus suum ibi remanere non sepultum, sed deferri in exercitu quousque tota Scotia esset finaliter acquisita. Sed hoc mandat non potuit effectui demandari. Fuit corpus itaque delatum in Angliam & sepultum Vvestmonasterij anno proximo sequenti * XVIII. die octobris, iuxta sanctum Eadwardum: ad caput patris, per manus venerabilium patrum domini Antonij patriarchæ Hierosolymitani &*

Dunelmensis episcopi, & Guillelmi archiepiscopi Eboracensis, cum cæteris episcopis, abbatibus & prælati totius regni. Hisque verbis auctor finem imponit historiæ, cui appendix adiecta est. Meminere porro Eduardi vt rerum gestarum gloria florentissimi Ioannes Villanus * ac Bernardus b, quorum posterior hoc præclaro elogio ipsum exornat: *Eodem anno mense iulij obiit memoratus Rex Angliæ Odoardus, vir in omni probitate famosus, cui successit in regno filius eius nominis similiter Odoardus, qui eodem anno in sequenti mense february, numerat auctor annos ab incarnati Verbi die, duxit uxorem Regis Franciæ nomine Isabellam.*

14 Hoc eodem anno, quo Eduardus II. Rex Anglorum sceptrum capeffuit, Ludouicus Hutinus, Philippi Galliarum Regis filius natu maior Ioannæ matris superiore anno vita functæ titulo Nauarrena corona est redimitus: qui cum ad ineuandam regni possessionem, adigendosque in sua verba sacramento Nauarros proficisceretur, flagitauit a Clemente, vt interdictum, quo regni princeps ciuitas Pompeiopolis, ardente inter episcopum ac iustitiæ præfectos dissensione, perculsa fuerat, amoueretur, quod pôtificia clementia viribus carere iussit c, dum ille in ea vrbe versaretur. Exceptum a Nauarris fausta procerum ac populi acclamatione refert S. Antoninus his verbis d: *Rex Parisios remeauit, nimirum a Pitæuiensi colloquio cum Clémente habito, & inde filium suum primogenitum Aloysium siue Ludouicum nomine in Nauarram misit cum multitudinè procerum, eumque ibi in Regem Nauarræ coronari fecit in ciuitate Pampelonia.* Agunt de eo Hispani scriptores e, ac Iacobum Regem Aragonum nonas curas concepisse aiunt, ne Galli in Aragoniam proferre imperium molirentur; atque adeo Ocam profectum, ne vel ipsum a Sardica expeditione distraherent.

15 Firmatum eodem anno est Caroli Regis Vngariæ solium a Clemente, qui insignem constitutionem aduersus Othonem ducem Bauariæ æmulum edidit, vt Vngariam ciuilibus bellis laniatam pristina paci restitueret, & Carolo Regi, qui auiæ Stephani Regis Vngariæ filia, ac Ladislai sororis iure legitima successione sceptrum sibi debitum contendebat, dignitatem regiam assereret. Profecto iam ante Bonifacius, cum Vvenceslaus Boemiæ Rex electionis iure illud affectaret, seruatis iudiciorum legibus sanxerat, non electionis, sed successioneis iura in Vngariæ regno spectanda, neque Vngaros electione celebrata legitimi heredis iuribus detrahere potuisset; ac Vvenceslaum regno Vngarico abstinere iusserat. Cum vero extincto Vvenceslao seniore Vngari seditiosi Othonem ducem Bauariæ exiissent ad regnum, idque bellis ciuilibus confusum extremo exitio pateret, Clemens Bauarum, neq; ab eo, ad quem conferenda regni inunctionis ius spectaret, corona redimitum, neq; vllo successioneis iure suffultum, incussa censura religionis, regno, quod inuaserat, abscedere, ac iura sua apud sedem Apostolicam disceptare imperauit f.

Clemens &c. Ad perpetuam rei memoriam.

Dudum clara memoriæ Vvenceslao Rege Boemiæ tunc viuente, per eius nuncium & literas supplicante felicis recordationis Bonifacio Papa VIII. prædecessori nostro, vt negotium quondam Vvenceslai eiusdem Regis filij tunc viuentis, quem in Regem Vngariæ concorditer & canoni-

Hic Vvestmonasteriensis historia adiecta illi appendit a Io. Vill. l. 8. c. 90. Eduardus iunior patri succedit. b Bern. & M. S. gesta Clem. ubi sup. M. S. Var. sign. n. 3765. in Clem. V. Buchan. l. 8. Isabellam sibi despo det.

Lib. 2. ep. com. 388.

dAnt. 3. p. rit. 2. l. 6. l. S. 2. Paul. Aemil. in Phil. pul. Gaguin. in eod. Solemni ritu Pompeiopolis coronatur, & sur. ind. l. 2. hos au Marian. l. 15. c. 7. & alij.

Vngaricū regnum Carolo Martello contra Bauaria ducem adiu dicatum.

f Lib. 2. ep. 302.

Præiudiciū Bonifacij pro Carolo cōtra Vvenceslaū iuniorē electum.

a Vvest. hist. flor.

Scoti magnis cladibus attriti ab Eduardo seniore

b Vvest. ibid. V. val. in Eduard & alij.

Illius mors.

Regni tempus.

etiam in

c Vvallingham. in Eduard II.

d Eiusdem elogium.

Iussit corpus insepultum manere donec per domitiam omnino esset Scotia.

* XXVII. Res operi non mandata.

ce proponebat electum, & eundem Regem Boemiæ, ac tam suos quam eiusdem filij in hac parte sequaces in benevolentiam & gratiam eius reciperet, ac se ipsis adiutorem, directorem benignum, & fauorabilem in ipso negotio exhiberet; idem prædecessor super hoc pia & rationabili meditatione perpensans, quod præfatum regnum Vngariæ, tam nobile hæcenus quam præclarum, in spiritualibus & temporalibus, per collisiones varias dignoscebatur esse collapsum; quodque charissima in Christo filia nostra Maria Regina Sicilia illustris in eodem regno Vngariæ tanquam heres proximior se ius asserere habere, & charissimus in Christo filius noster Carolus Rex Vngariæ illustris nepos eius regnum ipsum in parte non modica ex persona iam dictæ suæ paternæ auæ possidebat, de quo etiam in Strigoniensi ecclesia, iuxta ritum antiquum Vngariæ, per personam idoneam regale susceperat diademam; memoratos Regem Boemiæ, ipsius filium, & prædictum Carolum, eorumque sequaces & alios, qui si a crederent interesse, per piæ memoriæ Benedictum Papam XI. prædecessorem nostrum, tunc Nicolaum Oslensem & Velletrensem episcopum, & in præfato Vngariæ regno Apostolicæ sedis legatum peremptorie citari mandauit, vt infra certi temporis spatium, in literis eius expressum, cum omnibus actis, iuribus, & munimentis suis, negotium contingentibus memoratum, coram prædecessore ipso Bonifacio deberent legitime comparere, super ijs complementum recepturi iustitiæ, ac facturi quæ pro dicti regni statu prospero per ipsum prædecessorem Bonifacium essent prouide ordinanda.

16 Eodem autem legato prædictos Regem & filium ac Carolum citante legitime, ac adueniente dicto termino; præfata Regina Sicilia, intimato iam sibi ex parte prædecessoris eiusdem, vt & ipsa, si sua interesse putabat, in eodem termino compareret, & iam dictus Carolus nepos eius per procuratores idoneos sufficienter instructos coram eodem prædecessore Bonifacio comparere cum reuerentia debita curauerunt; venerabilibus fratribus nostris M. Zagabriensi T. Iauriensi, & B. Vvesprimiensi episcopis, & bonæ memoriæ S. archiepiscopo Colocensi, ac dilectis filijs nonnullis præpositis & archidiaconis de ipso regno Vngariæ ex vigore præfate citationis comparentibus similiter cum eisdem: iam dicti vero Boemiæ Rex ac natus eius in prædicto termino, vel etiam postea comparere per se vel alium non curarunt; sed sub cuiusdam palliationis astutia excusatores dilectos filios Henricum doctorem decretorum clericum, Ioannem cantorem ecclesiæ de Veterrubuda, & Ioannem Romanum iurisperitum laicum ad præfati prædecessoris Bonifacij præsentiam destinarunt: qui eosdem Regem Boemiæ ac natum eius excusare super eo, quod iuxta præfate citationis edictum ad eundem prædecessorem Bonifacium procuratores sufficienter instructos non miserant, nitebantur; causas super hoc minus rationabiles, immo inanes & friuolas pretendentes: & nihilominus in pluribus confistorijs per eundem prædecessorem Bonifacium ab ipsis excusatoribus seriose petito, si alias causas rationabiles excusationis haberent, vel ampliori forent potestate suffulti, in excusatione culpæ contumaciam geminantes, dixerunt improbe, quod præfatus Boemiæ Rex nullo vnquam tempore intendebat de ipso regno Vngariæ liti-

gare; procuratoribus ipsis & nuncijs eorundem Regina Sicilia ac nepotis instantibus, vt in contumaciam ipsorum Boemiæ Regis & filij ad declarationem & determinationem iuris Regina ac nepoti competentis eisdem, prædecessor procederet memoratus.

17 Idem vero prædecessor, habita super ijs cum fratribus suis examinatione solemnī, profunda maxime meditatione recogitans statum præfati regni Vngariæ miserabilem & depressum, flebili quidem compassione condignum, quod reuera ex præfata præsertim contentione regnandi in peius continue labebatur; quodque, sicut facti notorium permanentis euidentius ostendebat, notum prædecessori erat eidem, prædicta Regina Sicilia, sicut primogenituræ ius obtinens claræ memoriæ Stephani Regis Vngariæ patris sui in eodem regno, propinquior erat successor & heres quondam Ladislao Regi Vngariæ fratri suo ex vtroque parente, per quod opitulabatur eidem cõmunis iuris præsumptio, quæ in tali casu probandi onus in aduersarium iuste transfert; quia etiam quondam Carolus ipse Regina primogenitus dicti Caroli genitor habitus erat quasi communiter, & præcipue per Romanam ecclesiam pro Vngariæ Rege dum vixit; nec ex parte dictorum Boemiæ Regis & filij de iure competente ipsis in Vngariæ regno prædicto allegatum erat aliquid vel assertum, nisi sola electio, quæ de ipso filio Regis proponebatur facta fuisse, quæ proculdubio diuersis ex causis, prout ratio prima facie indicabat, minus legitima, immo prorsus videbatur inutilis; ex eo maxime quod, sicut scripti canonis series aperit, regnum ipsum Vngariæ successione iure prouenit, & electionis suffragio, arbitrioque non deseritur; rationibus præmissis & causis, alijsque motiuis plurimis, quæ religionem debent iudicantis instruere, in trutina rectæ deliberationis appensis, expedientia commixta licentiæ ac benigna humanitate seruata; de plenitudine potestatis in apertam contumaciam eorundem Boemiæ Regis & filij in præsentia plurium prælatorum, capellanorum, familiarium prædecessoris eiusdem, & aliorum in confistorio vocatorum, & præsentibus eorundem Boemiæ Regis & filij nuntijs, ac excusatoribus superscriptis; idem prædecessor decreuit, diffiniuit, declarauit, & voluit de fratrum consilio prædictorum, quod prædicta Maria in toto ipso regno Vngariæ ac pertinentijs suis omnibus, ac vbique terrarum Regina, & dictus Carolus nepos Rex Vngariæ nuncuparentur apertis labijs, scriptionibusque vulgatis, & intitularerentur in publicis documentis; quodque prælati, clerici cuiuscumque dignitatis, status, aut conditionis existerent, ac religiosi alij cuiuscumque forent ordinis; nec non comites siue bani, barones, milites, ciues, incolæ cuiuscumque status, præminentij, dignitatis, aut conditionis existerent, iam dicti regni Vngariæ, omniumque iurium & pertinentiarum eius, ac aliarum regionum annexarum sibi, etiam si regionum haberent titulum, dictis Regine Regique nepoti, tanquam eiusdem regni Vngariæ Regine ac Regi legitimis, parere & intendere, ac de fructibus, redditibus, seruitijs, iuribus, & obuentionibus alijs consuetis & Regi Vngariæ debitīs, deuote respondere curarent: prælati, clericis, & religiosi, comitibus siue banis, baronibus, militibus, ciuibus, incolisque prædictis sub pœna excommunicationis iniungens

Negante ipso subire iudicium institit Carolus, vt contumaciæ dā naretur.

Ius possessorium a Bonifacio datum Carolo.

Carolus parentem habitum a Rom. eccl. Vng. Regem.

Obtenta Venceslao electionis iuramentum.

Vt res Vngariæ consuetudines.

Data Vngaris imperia, vt Carolo & Maria obsequentes essent.

Vt Carolus paternæ auæ iure Strigonijs corona cinctus sit.

Maria Regina & Carolo comparere iudicium declinauit.

Boemi excusationes non admittit.

expresse, quam incurerent eo ipso, si secus facerent, vt eisdem Reginae & Regi Vngariae circa recuperationem, defensionem, & conseruationem regni praedicti assisterent auxilijs, consilijs, & fauoribus opportunis; quodque memoratos Regem Boemiae vel eius filium Regem Vngariae nominare, vel titolare nulla nominatione, vel descriptione praesumerent, neue ipsis aut ministris eorum de fructibus, redditibus, prouentibus, alijsque iuribus dicti regni, & praefatorum sibi adiacentium quomodolibet responderent, vel ipsis circa occupationem, inuasionem, detentionem, seu vsurpationem memorati regni Vngariae, ac praemissorum, quae annexa sunt illi, publice vel occulte praestarent auxilium, vel consilium, seu praesidium fauoris alicuius impenderent. Praelibatus enim praedecessor, praelatos, clericos, & religiosos, comites siue banos, barones, milites, ciues & incolas memoratos ab omnibus homagijs, sacramentis fidelitatis, colligationis, aut coniurationis, quae praelibatis Regi Boemiae, filio, aut ministris eorum praestiterant, vel cum ipsis in praedictum dictorum Reginae ac Regis Vngariae aliquatenus inierant; etiam si ea forent iuramentorum, poenarum adiectione, vel quouis alio vinculo roborata, quae vacua iuribus, & nulla fore censuit & carere decreuit omni robore firmitatis; absoluit, & ad eorum obseruationem quomodocumque, aut quantumcunque se astrinxissent pro obseruandis eisdem, ipsos non teneri decreuit.

18 Et vt quae grauitati sedis Apostolicae congruebant, praedecessor idem cum debita maturitate seruaret, nec excluderet a suis processibus amicam in throno sedentibus aequitatem; Regi Boemiae, filioque praefatis certum preemptorium terminum assignauit, infra quem ipsi per se, vel alium, seu alios, si qua iura de proprietate dicti regni Vngariae se habere credebant, eidem praedecessori & Apostolicae sedi reuerenter ostenderent, illaque peterent & prosequerentur ordine debito, & vt rationale foret, sicut eis videretur melius expedire. Super possessorio tamen cuiuscumque speciei vel generis de dicto regno Vngariae memorato, Regi Boemiae vel filio competente, propter eorum contumaciam sic contractam perpetuum eis duxit praedecessor ipse silentium imponendam. Ultra praemissi vero termini spatium, ne in potestate foret dictorum Boemiae Regis & filij inquietare pro libito, molestare frequenter; & vt vitandi scandali occasionem tolleret, ad quam causam ex tunc in iure & proprietate competentibus ipsis forsitan in regno praefato, iurisdictionis suae ac sedis Apostolicae denegauit praedecessor idem incommutabili edictione praesidium, & eis in tribunali quocumque tam de iustitiae fomite, quam de potestatis plenitudine perpetuum silentium imposuit de fratrum consilio praedictorum: ita quidem, quod praedicta termini praesinitio, iurisdictionis denegatio, impositioque silentij ex tunc elapso ipso termino periinde vigorem & effectum haberent, ac si in eorundem Boemiae Regis & filij per formam citationis solite notitiam peruenissent; cum non foret verisimile, vt praemissa in notitiam & conscientiam dictorum Boemiae Regis & filij debito tempore deuenire non possent, quae in praesentia ipsius consistorij, praedictorum praefatorum, aliorumque plurium, & eorundem nuntiorum, & excusatorum maxime erant tam vulgata, tamque solemniter publicata, prout haec & alia

in ipsius praedecessoris Bonifacij bullatis literis inde confectis plenius & seriosius continentur: quae omnia postmodum fuisse dicuntur in locis solemnibus dicti regni Vngariae de mandato praedecessoris eiusdem tempore debito solemniter nihilominus publicata.

Nos autem eiusdem praedecessoris Bonifacij in hac parte vestigijs inherentes, ipsorum Reginae ac Regis Vngariae supplicationibus inclinati, constitutionem, diffinitionem, declarationem, voluntatem, mandatum siue mandata, censuram, absolutionem, termini praefixionem, silentij impositionem, praesidij denegationem, & alia supradicta, quae per eundem praedecessorem Bonifacium taliter facta sunt, rata habentes, & grata, ea ex certa scientia de fratrum nostrorum consilio & assensu auctoritate apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus: excommunicationis vero sententiam supradictam volumus vsque ad satisfactionem condignam auctoritate nostra, appellatione remota, inuiolabiliter obseruari. Verum sicut fama publica, quinimmo infamia referente, non absque grandi admiratione seu potius turbatione didicimus, quod etiam sic manifestum atque notorium nedum in ipso regno Vngariae ac vicinis, sed in remotis etiam partibus esse dicitur, quod nulla potest tergiuersatione celari, nonnulli ex praelatis, clericis, religiosis, comitibus siue banis, baronibus, militibus, ciuibus, & incolis memoratis praefatorum Boemiae Regis & filij in hac parte fautores atque sequaces, immemores salutis eorum, huiusmodi praecipua, sententia, & processus praedecessoris eiusdem damnabiliter contententes, ac venientes temere contra ea, praefatis Reginae ac filio Regi Vngariae iuxta praemissum mandatum ipsius praedecessoris assistere circa recuperationem, defensionem, & conseruationem iam dicti regni Vngariae, ipsisque parere, intendere, ac respondere minime curauerunt; quin potius ipsi Boemiae Regi & filio, dum viuebant, eorumque ministris aduersus eosdem Reginae & Carolum Regem Vngariae, ac in eorum praedictum praestiterunt postmodum auxilium, consilium, & fauorem, praedictos Reginae & Carolum Regem super ipso regno, ac eius bonis & iuribus inquietando nequiter, & multipliciter molestando; propter quod praefatam excommunicationis sententiam, latam per eundem praedecessorem Bonifacium, damnabiliter incurerunt.

19 Eodem autem Rege Boemiae viam deinde vniuersae carnis ingresso, praefato adhuc ipsius Regis viuente filio, nonnulli ex praemissis praelatis, clericis, & religiosis, comitibus siue banis, baronibus, militibus, incolis, atque ciuibus, in sensum dati reprobum, & spiritu obsecrati nequitiae, in multiplicationem excessuum, iniuriarum contemptus, & offensarum ausu praecipiti collabentes, contra eosdem Carolum Regem & Reginae Vngariae, nobilem virum Othonem Bauariae ducem nequiter conuocarunt, seu potius obduxerunt, adhaerendo & assistendo sibi patenter & publice ad inuasionem, occupationem, & detentionem dicti regni Vngariae, vel alicuius partis ipsius, ac praestando auxilium, consilium, & fauorem, ex quo etiam ipsos tenet excommunicationis praefatae laqueus alligatos; idemque dux, ipsorum, & aliorum potentia fultus, & auxilijs communitus praetextu conuocationis, seu obductionis huiusmodi ad inuasionem, occupationem, & deten-

Regem Boemiae sibi non ascisceret.

Sacramenta illi praestita rescissa.

Constitutum Venceslao tepus, quo iure peritorio ageret apud sedem post.

Abseissa illi eo elapso discipandi in iudicio omnis spes.

Acta Bonifacij a Clemente confirmata.

Nonnulli proceres, & episcopi contra Bonifacium edicta sententia cum Rege Boemiae.

Defuncto Venceslao seniore Othonem ducem Bauar. ad regnum occupandum euocauerunt.

Is profectus in Vng. insigni regni accepit.

detentionem prædictam Vngariæ regni temeraria præsumptione se transferens, per ipsum B. Vespriemensem, & quondam A. Chamadiensem episcopos se coronari, vt dicitur, in Regem Vngariæ procurauit, in hoc etiam officium iurisdictionis Strigonienfis archiepiscopi, ad quem Regis Vngariæ coronatio pertinet, faciens vsurpari: & eisdem Carolum Regem & Mariam Reginam Vngariæ in adiudicata, vt præfertur, eis possessione dicti regni nequiter molestare, inquietare, & perturbare præsumit, inuadendo, occupando, & vsurpando violenter, & iniuste pro viribus terras, loca, bona, & iura regni eiusdem, ac etiam detinendo in ipsius regni subuersionem & scandalum, suæ ac suorum complicum & sequacium in hac parte salutis dispendium, & prædictorum Reginæ ac Regis graue damnum, præiudicium, & iacturam. Propter quæ pro parte prædictorum Reginæ ac Regis Vngariæ pro adhibendo super ijs optimo remedio, ad nostram & dictæ sedis prouidentiam humiliter habitus est recursus.

Nos itaque nolentes hæc, non absque diuina & præfata sedis iniuria & contemptu attentata taliter & præsumpta, sicuti nec debemus, conuenientibus oculis præterire, quin circa ea, cum simus omnibus in iustitia debitores, officij nostri debitum, prout tenemur & expedire credimus, exequamur; prælatis, clericis, & religiosis, comitibus siue banis, baronibus, militibus, ciuibus incolis, complicibus, & sequacibus memoratis, excommunicationis in personas, & interdicti in terras & loca eorum, ac priuationis omnium officiorum, & beneficiorum, priuilegiorum, & gratiarum, atque bonorum, quæ a Romana, siue ab alijs, vel in alijs quibuscumque tenent, vel habent ecclesijs, pœnis, atque sententijs, quas ipso incurrant factis, si fecus egerint, districtè præcipimus, vt a præmissis omnibus, contra prædictos Carolum Regem & Reginam Vngariæ in auxilium & fauorem ducis præfati per eos attentatis taliter & præsumptis, cessent penitus & desistant: & tam eisdem prælatos, clericos, & religiosos, comites siue banos, barones, milites, ciues, incolas, complices, & sequaces; quam omnes alios & singulos tam de præfato regno Vngariæ ac ipsius pertinentijs & iuribus, quam de alijs regionibus quibuscumque siue annexis, siue non annexis eidem regno, cuiuscumque sint præminentia, dignitatis, ordinis, conditionis, & status, etiam si regali, vel alia quauis præfulgeant dignitate, attente monemus, eis omnibus, & singulis auctoritate prædicta sub eisdem pœnis & sententijs, quas, si contrafecerint, eos incurrere volumus ipso facto; districtius iniungentes, ne in præiudicium prædictorum Reginæ ac Regis Vngariæ præfatum Bauariæ ducem, vel quemuis alium Regem Vngariæ nominare titulare, vel describere, seu habere, vel tenere præsumant; neque ipsum, vel ministros eius quomodolibet recipiant, vel admittant; nec ei, vel huiusmodi ministris ipsius in inuasionem, occupationem, vsurpationem, vel detentionem dictorum regni Vngariæ, iurium, & pertinentiarum eius, aut annexorum sibi, vel alicuius partis eorum præstent auxilium, consilium, vel fauorem, publicum vel occultum, vel de aliquibus eiusdem regni redditibus, bonis, & iuribus quoquomodo respondeant, vel ministrent; neque cum eis, vel pro eis ullam faciant colligationem, coniurationem, conuocationem, vel commotionem, seu alias noxiam nouitatem,

donec de iuribus & proprietate dicti regni per eandem sedem plene fuerit definitum.

20 Ipsum quoque ducem Bauariæ attente monemus, sibi quæ districtè iniungimus sub similibus excommunicationis & interdicti ac priuationis pœnis & sententijs, quas ex nunc, prout ex tunc, si contra fecerit, proferimus contra eum, ac eas ipso facto eundem incurrere volumus, ne se Regem Vngariæ nomet; neque de illo titulum sibi dignitatis regiæ, vel alterius dominationis ascribat; neque præfatum regnum, vel aliquam eius partem occupare, inuadere, vel detinere præsumat; neque prælibatum Carolum Vngariæ Regem, vel ministros ipsius in possessione prædictorum regni Vngariæ, iurium, & pertinentiarum eius, vel quorumcunque annexorum eidem, per se, vel per alium, seu alios impediatur, perturbetur quomodolibet vel molestetur: sed a qualibet eorum occupatione, inuasionem, vsurpationem, ac detentionem cesserit & desistat omnino quousque super ipsius regni iure, ac proprietate plena præfata sedis, vt præmittitur, definitio subsequatur. Et ne dici possit, quod quemquam a prosecutione sui iuris super proprietate dicti regni excludere intendamus, ipsi duci Bauariæ vsque ad annum continuum postquam hæc in dicto regno, vel vicinis partibus iuxta tenorem aliarum literarum nostrarum extiterint publicata, peremptorium assignamus terminum; infra quem per se, vel alium, seu alios, si qua de proprietate prædicti Vngariæ regni iura se habere crediderit, illa nobis, & sedi Apostolicæ reuerenter ostendere, petere, ac coram nobis, vel ipsa sede prosequi debito procuret ordine, ac fidei rationis extiterit, & melius sibi videbitur expedire: parati enim sumus exhibere ipsi fauorabiliter & benigne super hoc iustitiæ complementum. Ceterum ne molestandi & turbandi pro velle sit ei exceptionis cuiuscumque facultas, vltra præmissum assignatum sibi terminum, nisi prius ostenderit, petierit, & prosecutus fuerit, vt præfertur, super iure proprietatis, si quod dicto duci forsitan in regno ipso competeret, a nostræ & dictæ sedis sit præsidio iurisdictionis exclusus: & in quocunque iudicio, tam de rigore iustitiæ, quam de apostolicæ plenitudine potestatis, ei super hoc perpetuum silentium imponimus de prædictorum fratrum consilio & assensu. Nulli &c. nostræ confirmationis, præcepti, monitionum, mandatorum, assignationis & impositionis infringere, &c. si quis, &c. Datum Pictauis xv. idus augusti anno secundo.

21 Transmisit a eam constitutionem Pontifex ad Strigoniensem archiepiscopum, ac Vincetium Colocensem designatum, quibus prouinciam imposuit, vt hæc decreta in Vngariæ regno diulgarent, atque episcopum Camadiensem, a quo ferebat fama Othonem ducem Bauariæ regia inunctione delibutum, iudicio ad sedem Apostolicam accerferent: Antonium, inquit, Camadiensem episcopum, si eundem Othonem, vt prædicitur, coronauit, ne tantus temeritatis excessus maneret impunitus, si per famam seu indaginem etiam non solemnem eum deliquisse conspicerit, vos citare curetis, vt intra quadrimestre temporis spatium post citationem huiusmodi nostro & Apostolicæ sedis conspectui personaliter se præsentet.

Ac ne quid ad tuendas Caroli Regis partes, componendam que fluctuantem Vngariam Clementis præmitteret, cum religio in continendis in officio populis, vel ad obsequium addu-

Intentatum duci Bauariæ anathema

Designatum vniuersi annitèpus quo obtenta iura, apud sedem Ap. probet.

Reg. post eand. ep. Chamadien. episc. ob imposita duci Bauariæ coronam accersitus in iudiciu

Gentilis Card. legatus in Vngar. missus

gendis rebellibus plurimum possit, Gentilem tit. S. Martini in montibus presbyterum Cardinalem, legationis in Vngaria, ac finitimis prouincijs exercenda munere auctum misit a. Quo argumento insigne est diploma b Pictauis pridie kal. augusti datum ad Vngaros, Polonos, Dalmatas, Croatas, Ramæos, Seruios, Lodomerios, Galatios, Cumanos, apud quos deplorat vt florentissimum Vngarię regnum seditionum procellis iactatum fluctuarit, desloruerit illius dignitas; in eo religionis cultus exoleuerit, templorum incendijs, vrbium excidijs, cędibus populorum fœdaturum sit; ad quę tollenda mala, pristinoque Vngariam splendori restituendam, cum eo se conferre non possit, significat legatum summa auctoritate instructum, rerumque gerendarum peritia, alijsque virtutibus insignem, nimirum Gentilem Cardinalem mittere, quem vt debito honore complectantur, eius imperia excipiant, atque vbi opus fuerit, opem ipsi explent, adhortatur; Albertumque Regem Romanorum, vt legato auxiliium porrigeret, sollicitauit c; instruxit vero ad rem bene gerendam Gentilem Cardinalem plurima auctoritate, multisque priuilegijs decorauit d; inter quę permisit, vt Minoritas, quos in familiam suam adscisceret, si ad episcopales sedes gerendas, dum legationem obiret, eligerentur, ecclesiarum regimini admoerret. e

Peruenisse proximo anno legatum Cardinalem in Vngariam, atque omnes illius motus composuisse, & adegisse Vngaros ad Caroli obsequium; Othonem vero ducem Bauarię post susceptum regium insigne, dum adiancto sibi Bela Thomę filio, ac multo instructus equitatu in Transiluaniam profectus esset, vt eam prouinciam suo adijceret imperio, a Ladislauo Vayuoda captum, tentumque in carcere, donec potestati regię cessit, referunt Vngarici scriptores f. At interceptum fuisse insidijs narrant g, cum ad conciliandum sibi Ladislaum Transiluanie pręsidem illius filiam sibi despondisset, inuitatumque a foecero mancipatum custodię fuisse, & ex ea ministri ope aufugisse in Poloniam, agnitumque a duce Glogouienfi eius filiam sibi thoro iunxisse; tum eius & Boemorum ope in Bauariam, abiecta regi Vngarici ambitione, se cum vxore Polonica recepisse: quocirca omnia ad Carolum puerum in Vngaria prouiora fuerunt.

22 Non vulgaris hæc Caroli Sicilia Regis felicitas fuit, vt non modo nepotem e Carolo Calabrię duce filio Vngarica corona cinctū viderit; verum, quod maximum est, filium suum natum secundum Ludouicum, qui spreta regni Siculi successione, religiosam S. Francisci disciplinam, amplexus, dein Tolosana gerendę ecclesię pręfectus virtutibus emicuerat, miraculis post mortem radiare viderit; quę cum certissimo adeptę æternę felicitatis argumento opinionem sanctitatis illius diffunderent, Pontifex archiepiscoporum Arelatensis, Ebredunensis & Aquensis, ac suffraganeorum episcoporum, tum ciuium Massiliensium precibus adductus, Guidoni Xantonensi, & Raimundo Lectorensi episcopis partes contulit h, vt patrata Ludouici ope prodigia ad sacrum examen reuocarent, quo de ipso sanctorum albo addendo agitaretur.

Clemens, &c. Nuper ad nos venerabilium fratrum nostrorum P. Arelatensis, G. Ebredunensis, & P. Aquensis archiepiscoporum, & suffraganeorum suorum, ac dil. vniuersitatis

hominum Massiliensium fide digna relatione peruenit, quod recolendę memorię Ludouicus episcopus Tolosanus, charissimi in Christo filij nostri Sicilia Regis natus, ab ipso suę iuuentutis exordio, tanquam prędestinatus ad gloriam hereditatis æternę, innocentię semitis diuina inspiratione perrexit, & in eo ætate succrescente, gradatim ipse gloriosis virtutibus & fama concreuit; ac deinde spretis pompis & vanitate mundanis, Christi pauperis vestigia prosequens, & in ordine fratrum Minorum professorum paupertatis deuotam professionem emittens, laudabiliter gessit iugum obseruantię regularis; vocatusque postmodum ad regimen ecclesię Tolosana, sic sibi per vitę meritum, sicque alijs proficere studuit per exemplum, sic quoque mundanis omnino relegatis affectibus se Deo gratam & acceptabilem hostiam immolauit, quod per grandia eius pręcellaque merita, ipso demum de hac luce subtracto, & reddito eius spiritu Patri luminum, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, etiam antequam eius corpus iuxta sui dispositionem arbitrij apud locum dictorum fratrum in prædicta ciuitate Massiliensi traderetur ecclesiasticę sepulturę, ac successiue postmodū ipse Pater altissimus, qui cum in suę consortem hereditatis firmiter creditur elegisse, multa & euentia est miracula operatus.

Et quamuis pro parte archiepiscoporum, suffraganeorum, & vniuersitatis eorumdem felicis recordationis Bonifacio Papę VIII. prædecessori nostro, ijs semel & iterum reuerenter expositis, & cum instantia multa petito, vt super præmissis inquiri faceret diligenter, veritate sibi patefacta lucidius, ad eiusdem Ludouici canonizationem procederet iuxta ritum; quia tamen, antequam prædecessor ipse potuisset de prædictis per exactę discussionis indaginem informari, fuit de hac luce subtractus, petitioni & instantię prædictorum taliter repetitis nequiuot vota satisfactio prouenire. Quare archiepiscopi, suffraganei, & vniuersitas supradicta nobis per eorum patentes literas supplicarunt, quatenus eundem Ludouicum sanctorum patrum catalogo ascribere curaremus, vt auctoritate, sicut conuenit, apostolica dignus honor illi exhiberetur in terris, qui prout claris signis, & euentibus argumentis apparet, honoratur in cęlis. Licet igitur quod diuina clementia dignis effert honoribus, humana deuotio promptis affectibus honorare debeat, & deuotionis laudibus reuereri; nos tamen in huiusmodi negotio Apostolicę sedis consuetam, & debitam maturitatem obseruare volentes, fraternitati vestrę de fratrum nostrorum consilio per apostolica scripta mandamus, quatenus de vita & moribus præfati Ludouici, cum præsentis perageret vitę cursum, ac de huiusmodi meritis & miraculis veritate diligentius inquisita, quicquid super ijs vos inuenire contigerit, nobis scriptum fideliter sub vestris sigillis per fideles & idoneos nuncios remittere studeatis. Datum Pictauis III. non. augusti anno secundo. Hoc nimirum anno mcccvii. cum pontificatus Clementis anni a die, qua tiara pontificia ritu solemniter est insignitus, numerentur: anno enim Christi mcccvi. augusti mense nondum Pictauium se contulerat.

23 Interim S. Ludouici episcopi parens Carolus II. onustus plurimo are alieno ob præterita bella, cum exonerari ab sede Apostolica deposceret, Arelatensis archiepiscopi oratoris opera Pontifi-

a Lib. 2. ep. cur. 27.
b Reg. post 669. ep.

Legatum in id incubitum? commentat.

Solicitat? Albert. Rex Rō. ne legato opera desit. c Ep. 511. 31.
d Ab ep. 28. ad 39.
e Lib. ep. 39

f Thuv. in str. p. 2. c. 39. Bonif. dec. 2. l. 9. g Auentin. annal. Bon. 1. 7. h Otho vniuersitatis tractus.

Lud. Tol. episc.

h Lib. 2. ep. com. 282.

Vt a vitę primordijs coluerit sanctitatem.

Instituta Minoritarū sit amplexus. Creatus Tolos. ep. emicuerit virtutibus.

Miracula ediderit.

Ob ea flagitauit clerus, vt sanctorū honores illi decerneretur.

Religiosū de ijs miraculis examen institui iubet Clemens.

tifici & cœtui Cardinalium proponebat, Romanos Pontifices, vt Siculi regni supremos dominos, ad defendendum illud contra inuasores, sumptusque bellicos sustinendos obstrictos fuisse. Quæ res ne fraudi & damno Romana ecclesia vertetur, Clemens constitutione edita promulgauit, sedem Apostolicam ad tolerandos superiorum, bellorum sumptus nullo modo teneri potuisse, nec si alia in posterum mouerentur, ad defendenda sua iura fiduciaria officio villo deuinciri.

Clemens episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Charissimus in Christo filius noster Carolus Sicilia Rex illustris, & claræ memoriæ pater eius, dudum bello Siculo a quondam Petro olim Aragoniæ Rege, suisque filijs ipsis illato afflicti grauius diu & artriti, coacti sunt propter necessitates, expensas, & onera, quæ belli ipsius diuturnitas introduxit, & aduersa fortuna parauit, impares sumptibus hæcenus a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, & Rom. ecclesia, a qua prædictum regnum genitor Regis eiusdem tenuit, & ipse Rex tenet in feudum, diuersa flagitare subsidia; eisque vsque ad summam trecentarum, sexaginta sex millium vnciarum auri, ex causa mutui ab ipsis Rege & genitore huiusmodi occasione suscepti, se ac bona sua solemniter obligare. Nuper vero a nobis in præsentia fratrum nostrorum & suæ Rex ipse per venerabilem fratrem nostrum Petrum archiepiscopum Arelatensem suppliciter petijt, quatenus de misericordia & Apostolicæ sedis gratia, pluribus allegatis suæ ad solutionem tanti debiti impotentia causis; & ad fortius suadendum etiam iuris rationibus, & varijs argumentis admixtis, quod Romana ecclesia, sicut domina regni præfati eis vt vassallis eiusdem pro regno prædicto ad defensionem, tenebatur ipsorum & regni, ac onera & expensas huiusmodi occasione fienda subire debuerat, dicti debiti remissionem ei saltem compensationis iure facere dignemur.

Nos igitur prius super his cum dictis fratribus nostris & alijs viris prudentibus collatione, habita diligenti, & prædictis rationibus confutatis; consideratis etiam, quæ in conuentionibus in concessione olim per eandem ecclesiam facta, de regno eodem patri Regis eiusdem appositis continentur; attentis insuper multis alijs, quæ variare longissimum foret, volentes errorem, hunc, ne in futurum crescat, in sui ipsius ortu succidere; & omnem in posterum dubitationis materiam amputare; Rege ipso præsentem, & ad id suum sponte & specialiter præbente cōsensum, de eorumdem fratrum nostrorum consilio & assensu, definimus & sententialiter declaramus, quod Romana ecclesia in bello prædicto, quod sæpe dictus Rex & genitor eius in dicto regno Sicilia passi sunt, non debuit, nec si moueretur in posterum contra eum, vel heredes, & successores eius bellum vniuersale vel particulare quodcunque, aut rebellio quæuis in eodem regno, siue terris, quæ ab eadem ecclesia tenet in feudum, ipsos defendere, vel eis sumptus aliquos in hoc impendere teneretur: sed ijdem Rex, heredes, & successores ad expensas, a quibus dictam ecclesiam pronunciamus & decernimus liberam & immunem, pro defensione sua, regni præfati, & quarumcunque terrarum eius irrefragabiliter teneantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ diffinitionis, declarationis, pronunciationis, & constitutionis infringere, vel

ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursum. *Dat. Pictauii xiiii. kal. augusti Pont. nostri anno secundo.*

Ego Clemens catholica ecclesia episcopus.

Ego Ioannes tit. sanctorum Marcellini & Petri presbyter Cardinalis subscripsi.

Ego Benediclus tit. sanctorum Nerei & Achillei presbyter Cardinalis subscripsi.

Ego Arnaldus tit. S. Marcelli presbyter Card. subscripsi.

Ego frater Thomas tit. sanctæ Sabine presb. Card. subscripsi.

Ego frater Nicolaus tit. S. Eusebij presb. Card. subscripsi.

Ego Guillelmus tit. sanctæ Potentiana presb. Card. subscripsi.

Ego Stephanus tit. S. Cyriaci in thermis presb. Card. subscripsi.

Ego Leonardus Albanensis episcopus subscripsi.

Ego Petrus Sabinensis episc. subscripsi.

Ego Ioannes Portuensis episc. subscripsi.

Ego frater Nicolaus Ostiensis & Velletrensis episc. subscripsi.

Ego Petrus Prænestinus episc. subscripsi.

Ego Landulfus S. Angeli diaconus Card. subscripsi.

Ego Guillelmus S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus Card. subscripsi.

Ego Franciscus S. Maria in Cosmedin subscripsi.

Ego Ricciardus S. Eustachij diaconus Card. subscripsi.

Ego Lucas sanctæ Mariae in via lata diaconus Card. subscripsi.

Ego Petrus sanctæ Romanæ ecclesie diaconus Card. subscripsi.

Ego Raymundus S. Mariae nouæ diaconus Card. subscripsi.

Ego Arduinus sanctæ Mariae in Porticu Cardinalis subscripsi.

24 Assertis itaque sedis Apostolicæ iuribus, ne successores grauiori onere premeret, si ipsos profundendis in defendendo regno sumptibus implicuisset, benignitatem singularem explicuit, Pontifex in Carolum II. qui ob præterita bella ab euoluto tantarum conuersionum tempore ingentesque sumptus tum a Carolo ipsius parente, tum a Gerardo episcopo Sabinensi & Roberto comite Atrebatensi Siculae regiæ procuratoribus, tum ab ipomet, postquam carcere laxatus est, profusus grauissimis nominibus onustus erat: adeo vt præstata mutuo illi a Romana ecclesia auri moles ad trecenta & sexaginta sex millia vnciarum ascenderet: quibus soluendis cum impar esset Carolus, Clemens reuocatis in memoriam insignibus Caroli I. in ecclesiam meritis, tum Caroli II. officijs & obsequijs vt gratiam reponeret, & calamitatum, quibus regia Sicula, tamdiu oppressa fuerat, misereretur, assentiente Cardinalium collegio, tertiam illi totius summæ partem remisit: de duabus vero reliquis summæ olim mutuo tradita partibus ita cum Carolo Clemens, qui Syriacam expeditionem versabat animo, pactus est, vt iam ante indicatum fuit. Exercentæ porro liberalitatis has causas attulit.

Clemens, &c. Non sine turbatione mentis diuturnitatem Siculi belli in considerationem deduximus, tui, filiorumque tuorum carceres, conflictus varios, tam maritimos quam terrestres, quos passus es, cædes, incendia, prædas, damna, innumeratque rursus, quas belli calamitas

Nomina Cardinalium, qui sua adicere suffragia.

Obstrictæ ecclesie Carolus ad trecenta, sexaginta sex vnc. auri millia.

a Ext. ea lit. in arca S. Ang.

introducit clades, aduertimus & finem feliciorum nunc, qui datus est bello, conspeximus diligenter. Hæc tuas, regni que prædicti attriuerunt opes; hæc tui habendam miserationem suadent; hæc nostra commouent viscera pietatis: his & diuersis munia querere; his miserabiliter supplex coactus es suffragia postulare. Quis dirus pater non misereatur tui, fili charissime? Quis crudelis dominus tibi opem in clypeo vasalle non ferat? aut quis pastor sanus te ouis præclara in vberibus pascuis non locabit? Absit quod a principe recedas vacuus, a Romano Pontifice frustra postularis auxilium, & in tempore placito non fueris exauditus. Eliseus non tantum viduæ mulieri subuenit, vt redderet debitum creditori; verum etiam vnde ipsa, eiusque filij viuerent, de multa benignitate prouidit. Habet nempe aurum ecclesie non vt seruet, sed erogat, & necessitatibus subueniat oppressorum. Argentum quoque & aurum templi diuitis Iudeorum hostis non asportasset Assyrius, si non auare aut in pompam seruatum fuisset, sed misericorditer erogatum. In euangelij etiam narratur parabola, quod duorum debitorum non habentium vnde redderent, creditor donauit vtrisque. Nunquid habes, fili vnde commode reddas quod tanta mole debitorum premieris, qui secundum dignitatem regiam tibi & tuis liberis in expensis prouidere debes, quæ alias ex pluribus causis grauius alijs diceris debitis oneratus? Nunquid contra decus regium immobilia regni prædicti in solum dabis ecclesie, vt relinquaris pauper & efficiaris egenus, & tui, ne egeas, non habeamus crudeliter rationem? Certe ad humanitatis, quæ requiritur in nobis, quod prouideamus egenis, non esset, nec sacerdotis hoc fore modestiæ probaretur, qui manum suam aperit inopi & extendit ad pauperem palmas suas. Iubilæus insuper in lege veteri annus fuit, in quo fiebat remissio debitorum. Res quippe fauorabilis est remissio debiti, & ideo maior pars creditorum in hoc minori præiudicat, & qui inducias eligunt, præferuntur ijs, qui bonorum postularint cessionem, &c. *Dat. Pictauis, kal. aug. anno 11.* Insigni adeo auctus beneficio Carolus Rex, qui Pictauium ad Clementem se contulerat, paucis post diebus illustre grati animi ob acceptum beneficium regium diploma confecit, quod in molis Adriane archæo reconditum est, & inter insignia monumenta a Platina in usu Sixti. IV. collecta b, tum in M. S. nostro Vallicellano extat; e quo hæc pauca decerpisse suffecerit.

Pie pater & domine, quia gratitudinis exigit debitum, vt gratias beneficia recipientis affectus præterita memoret, præsentia recognoscat, ego ingratiutinis vitium fugiens, libenter intra pectoris claustra discuto & sollicita meditatione reuoluo quanta sancta mater ecclesia, & prædecessores vestri Romani Pontifices præfatum dominum genitorem meum & me diligentia fouerint, quam seruenter nobis in necessitatibus & opportunitatibus nostris porrigendo dexteram auxiliatricem adhiberint, quamque studiose in promptu exurgentes in auxilium nostris periculis obuiarint: sed & nunc, beatissime pater, vos qui prædecessoribus ipsis vestris in affectus plenitudinem ad me, regnum, & liberos meos successisse noscimini, immo pro releuanda mei status onerosa conditione diuino nutu in hæc tempora videmini reseruati, de innata vobis liberalitate ac misericordia superscripti debiti trecentarum & sexaginta sex millium vnciarum auri, siue sit tan-

*tum, siue sit minus, siue etiam plus ascendat, tertiam partem mihi, heredibusque meis, & successoribus remissis, & de gratia speciali donatis: pro quibus remissione & donatione vberes exoluens gratias, ad pedes vestra sanctitatis reuerenter accumbo, &c. *Dat. Pictauis anno Domini MCCCXII. XXI. iulij v. indictionis regnorum meorum anno XXXIII.**

25 Consulente inter hæc sedem Apostolicam Beatrice Drocensi comitissa, se olim accepto crucis simbolo expeditioni Syriacæ voto adstrinxisse, ac Tunetum, cum S. Ludouicus eo duxisset exercitum, profectam indeque, cum dissolutus esset, reuersam crucis signum abiicisse: cumque perficiendi voti spes adempta esset, ad excutiendam facti religionem quid gerendum incumberet, flagitante; Clemens omni religionis nexu illam exoluit a. Prosecutus similiter est Clemens apostolica beneuolentia Blancam S. Ludouici filiam, quæ etate prouecta ornando virtutibus animo studebat; cui multas prerogatiuas contulit b ob parentem sanctissimum, modo ipsa expiatarum exhomologesi noxarum dolore afficeretur, indulgentias est impertitus.

Dilecta in Christo nobili mulieri Blanca filia sanctæ memoria Ludouici confessoris, Regis Francia. Zelum habens intimæ deuotionis ad Deum, sic supernæ beatitudinis te constituit amatricem, quod illam studio piæ vitæ querere non desistis: nosque tanto libentius fauoris apostolici plenitudine pia tua vota prosequimur, quanto amplius tuæ salutis diligimus incrementum. Vt igitur ex largitione spiritualis gratiæ beneuolentiam, quam ad te tãquam filiam benedictionis habemus, sentias per effectum, de omnipotentis Dei, nostra, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, tibi, dummodo vere penitens fueris & confessa, centum annos de iniuncta tibi penitentia misericorditer relaxamus. *Datum Pictauis 2. non. nouembris anno secundo.*

26 Collatis e a Clemente apostolica liberalitate sacris beneficijs, ad illius in continenda disciplina ecclesiastica seueritatem sermonem traducimus. In primis contra presules dignitate & auctoritate conspicuos, qui ceteros exempli improbitate inficerent, zelum magis acuerit visus est: *De prælatorum, inquit, præsentim religionum excessibus, qui ex religionis obseruantia maiori debent nitore fulgere, eo grauius concitantur, quo ipsi magis per exercitium bonorum operum alijs debent existere speculum & exemplar: eorumque culpa damnabilis tolerantur, cum & exempla magis perniciose producant, & pericula pariant grauiora.* Defecerat inter ceteros ab officio Dietherus archiepiscopus Treuirensis ordinis Prædicatorum alumnus Adolphi Nassouij olim Regis Romanorum frater, qui præter simoniæ, dilapidationis bonorum ecclesie, contemptus in sedem Apost. crimina, Alexandrum abbatem monasterij S. Matthei in Treuirorum suburbanis ad tribunal apostolicum appellentem monasterio pepulerat, aliumque intruserat. Ob quæ demandatum est munus a Emternacensi, & Lucemburgenfi Treuirensis diocesis abbatibus, ac preposito ecclesie Leodiensis, vt ipsi ad dicendam causam, apud sedem Apostolicam diem indicerent.

Mandamus, inquit, quatenus vos, vel duo aut vnus vestrum per vos, vel alium, seu alios eundem archiepiscopum ex parte nostra peremptorie citare curetis, vt infra trium mensium spatium, a die factæ citationis huiusmodi numerandum, sub excommunicationis pœna, quam nisi veniendo paruerit

Causas explicandæ in eum misericordie exponit Pont.

Beatrix Drocensis comitissa voti non perfecti religione soluta.

Lib. 2. ep. com. 372.

Lib. ep. cõ. 372. Blanca S. Lud. filia indulgentiæ data.

Agit Clementi Carolus pro impenso beneficio grates.

b Ext. in arce S. An geli & in tor. Coll. Plat. to. 1. pag. 314. & in M. S. Vall. fig. lit. B. n. 12. p. 328. & in M. S. sign. lit. D. n. 1. pag. 130. & 138.

S. Anu. l. 3. p. 13. c. 8. & c. 12 Oar. in chr. & de Tart.

In præfules desciscetes ab officio amaduerit Clemens.

Dietheri archiepisc. Treuirensis crimina.

Lib. 2. ep. com. 139.

eo ipso inturret, apostolico se conspectui personali- ter representet, nostris beneplacitis & mandatis plenarie pariturus, & recepturus quod iustitia suadebit, &c. Conuulit Pontifex omnia ab archiepiscopo contra abbatem gesta, postquam is ad Romanam Pontificem prouocasset. Dat. Picta- nis 11. non. iunij anno 11. Inhorruit ex intentato sibi iudicio Dietherus, curisque anxius, cum pro- fectionem adornaret, morbo tentari cepit, quo e viuis sublatus est. Cum vero cieri odia in se vehementer accendisset, nulli funebres honores ipsi exhibiti a clero fuerunt, sed tantum a Domini- canae familiae religiosi viris, quorum instituta fue- rat professus. In eius porro locum successit est a canonicorum collegio Balduinus Henrici Lucem- burgenfis comitis frater, atque a Clemente V. sacratus, ac pallio exornatus: cuius opera Hen- ricus proximo anno Germaniae, deinde Boemiae regna consecutus est.

Parto namque superiore anno Alberti pa- tris Caesaris beneficentia Boemiae regno, haud diu potitus est Rudolphus 6. Austriacus: cum enim alienatas a Vvencesslao iunioris arcis ad regium imperium reuocare niteretur, ac Zaicouam ar- cem munitissimam Bauari Straconicensis oppu- gnandam Henrico Rosenfi commendasset, & Ho- raditium oppidum, in quo Bauarus inerat, ob- sedisset, dysenteria ex fugacium fructuum esu correptus, Pragamque relatus vita functus est, & a Ioanne episcopo aliquandiu obnixum est, ne sepulchro mandaretur corpus, quod reluctante ipso Rudolphus sanctae Margaritae caput a tem- plo S. Viti in Austriam transtulisset. Certatum deinde in regni comitijs magno ardore est de Rege Boemiae praeficiendo, ac Ioannes episcopus ius Annae, quae Henrico nupta fuit, legibus propu- gnabat, fratribus non extantibus primam forori- bus in successione regni causam esse, non quidem vt ipsa exerceant imperium, sed viro compa- rent si eum habeant, quem pater, regnumque ijs tradiderit, quam sententiam complures proceres sunt amplexi: at Pragenses defuncti Rudolphi fratrem optabant in solum euehere. Quo ac- cepto Albertus Germaniae Rex expeditionem in Boemiam suscepit: verum a Cuthnensibus propu- lsatus, appetente hyeme copiarum partem reliquit in munitionibus, partem in Austriam de- duxit; primo vere maiorem belli apparatus in- structurus. Sed illius conatus inopina mors a Ioanne nepote illata oppressit, ac proximo anno Boemiae regnum Henricus Charinthus Annae vxoris iure repetiuit: at non multo post Ioan- ni Lucemburgenfi cessit, vt suo loco dicitur.

Interim praterendum non est, Clemen- tem ad asserendam pontificiam auctoritatem, ac gesta ante susceptam tiam apostolicam cor- roboranda, constitutionem edidisse, qua promul- ganit, eodem valere robore, quae ante, vel post solemni rita acceptas papales infulas decreta- rent: eademque ab Innocentio III. sancita est, vt omnem dubij scrupulum adimeret, vel diplo- mata antea data infringere meditantium temeri- tatem franageret.

Ad perpetuam rei memoriam.

Quia nonnulli, prout accepimus, contra doctrinam Apostoli, quin potius imprudentiae in- nitentes, ac disceptare super ijs, de quibus eis non expedit, satagentes asserere non verentur, quod summus Pontifex ante suae benedictionis & coronationis solemniam se non debet introumittere de prouisionibus, reservationibus, dispensationi-

bus, & alijs gratijs faciendis; nec se in literis epi- scopum simpliciter, sed electum episcopum scribere, neque etiam vti bulla, in qua nomen exprimitur ipsius; nos nolentes, quod litera no- stra tam supergratij, quam negotijs quibuscum- que confecta, quae ante nostrae benedictionis & coronationis solemniam emanarunt, occasio- ni huiusmodi per quorumuis cauillationes quoquo modo vacillent, auctoritate apostolica declara- mus, ipsas existere validas, plenamque habere roboris firmitatem: districtius inhibendo, ne- quis eas de caetero tali occasione audeat impu- gnare. Nos enim ex nunc in omnes & singulos, qui contra huiusmodi declarationem & inhibi- tionem nostras venire praesumpserit, excommu- nicationis sententiam promulgamus. Nulli ergo, &c. Dat. apud Pessacum Burdegalensis diocesis 10. kal. martij anno secundo.

Huic constitutioni aliam addimus, quam in eodem Pessacensi secessu tulit, postquam e dif- ficili morbo conualuisset: graui enim religione animo premi senserat, dum aduersa tentatus valetudine sibi vacaret, ob plures ecclesias pa- triarchales, archiepiscopales, episcopales, tam- monasteria suis destituta pastoribus ecclesiastico- rum, vel secularium custodiae & patrocinio com- mendata: quarum ecclesiarum & monasterio- rum iura ab his dissipabantur, utpote qui opibus tantum sacris inhiarent; diuini quoque cultus splendor obsolecebat. Ad euellendum itaque illam ex animo stimulum, commendas omnes (vt vocant) subiecto diplomate reuocauit.

Clemens, &c. Ad perpetuam rei memoriam.

Pridem nos, licet insufficientibus meritis, ad summum apostolatus apicem, sicut Domino placuit, euocati, ab ipso nostra promotionis exor- dio antiquae notitiae Regum, praelatorum, magna- tum, & aliarum nobilium personarum ecclesia- sticarum & secularium memores existentes, ac ipsorum aliquibus tum quia in terris morantes eorum gradum huius promotionis habuimus, tum quia solita ad eos amicitiae spiritualibus af- fectibus ducebamur, aliquibus vero ex assueti Romanorum liberalitate Pontificum, quam in suis exercere sunt soliti, aspirantibus, volen- tes honoris & liberalitatis affluentia complacere, ad eorum importunas tamen & multiplicatas precum instantias nonnullis clericis, & per- sonis ecclesiasticis, religiosi & secularibus di- uersorum ordinum, dignitatum, conditionum, & statuum patriarchales, archiepiscopales, & episcopales ecclesias, ac monasteria, proprijs de- stituta pastoribus, sub commenda, vel custodia, seu cura, vel guardia, aut administrationis titulo, nomine, vel vocabulo duximus perpetuo, vel ad vitam, seu ad certi temporis spatium commi- tenda. Super ijs autem, an tales videlicet & tan- tas gratias per nos fieri deesset, variorum & ar- duorum negotiorum multiplicitate distracti vs- que ad tempus, quo infirmitate satis periculosa nos ijs diebus Deus visitauit omnipotens, nequiuimus plenarie cogitare. Verum in debilitate ipsius agritudinis constituti, & a negotiorum vtcumque discussione semoti, ad hac sub diligenti examine direximus aciem nostrae mentis, de- mumque prospeximus euidenter, quod ecclesia- rum & monasteriorum eorundem cura negligi- tur, bona & iura dissipantur ipsorum, ac subie- ctis eis personis & populis spiritualiter plurimum & temporaliter derogatur, eisque redundant ad noxam, quae dicebantur eedere ad profectum: ac

Contra- rium asse- rentes da- nati.

Alia Cle- mentis co- nstitutio. Sacerdotia &c. in comen- dam tradi ta reuocat Clem.

Lib. 2. ep. cur. 17.

Ve plures ecclesias in com- mendam dederit.

Morbo re- tacus sen- serit inde graues ra- ligionis aculeos.

Agnoue- rit plura inde pate- re discrimi- na.

Sistere se Apost. fed. ad causa dicenda iustus.

Moritur.

Annal. archiep. Treuir. Succedit ei Baldu- nus.

Dubrau hist. Boem. l. 19. & alij. Rudolphi Regis Boem. obi- tus.

Henricus Charin- thi regno restitutus.

De succes- sore certa- tum.

2. Ma- gis ius- tu Jun- ius 09

Gesta an- te papales infulas su- sceptas va- lere dece- nitur. Lib. 2. ep. cur. 18. ext. infor. ex- traag. de sen. excom. d. Ann. Chr. 1198 n. 12.

ne dum ipsi, sed & Romanæ matri ecclesie, quæ disponente Domino ipsorum caput fore dignoscitur & magistra, grauiora inde futura pericula formidantur.

Nolentes igitur ijs tot & tantis dispendijs causam relinquere, sed volentes potius opportunum & debitum in hac parte remedium adhibere; omnes & singulas commisiones huiusmodi per nos, vt præmittitur, factas quibuscumque cuiusvis ordinis, dignitatis, aut status, si etiam sanctæ Rom. ecclesie Cardinalis quocunque modo, vel tempore factæ noscantur, auctoritate apostolica ex nunc ex certa scientia reuocamus, cassamus, & annullamus, ac decernimus non habere aliquam roboris firmitatem, &c. *Dat. apud Pessacum Burdegalem, diecesis &c. kalend. martij anno secundo.*

29 Nec tantum conditas olim ecclesias, ne commendatorum vitio pessum irent, tueri Pontifici cura fuit; verum ad nouas in oriente condendas sollicitudinem apostolicam collocauit, Tartaros ex Aytono & Clementis literis superius, dum de expeditionis Syriacæ consilij egimus, erga Christianam religionem præclare affectos vidimus, ac Pontifex hoc anno Ioannem e monte Coruino, virum religiosum, disseminandæ fidei zelo incensum, qui in Tartaria plures infideles ad Christum pellexerat, archiepiscopum Cambaliensem in Cathay regno creauit: nonnullos viros religiosos laborum & gloriæ futuros participes submisit, quos archiepiscopi Cambaliensis creauit suffraganeos, & sacris episcopali- bus initiari iussit. Tanti viri, quibus augusta adeo tenebricosa orienti euangelicæ lucis inferenda prouincia imposita est, fuere Andreas e Perusio, Nicolaus e Bantra, Gerardus, Vhricus, Sayfustordf, Peregrinus e Castello, Guillelmus e Villanoua Minoritæ, quorum nomina digna immortalitate silentio obruere non potuimus. Ad quos singulos subiecta verborum forma conceptæ literæ datæ, atque Andree in regesto pontificio inscriptæ extant. b

Clemens, &c. Dilecto filio fratri Andree de Perusio ordinis fratrum Minorum per nos assumpto in episcopum suffraganeum archiepiscopalis sedis Cambaliensis in dominio Tartarorum.

Nuper considerantes attentius clara sanctæ operationis studia, quæ dilectus filius frater Ioannes de monte Coruino in archiepiscopum Cambaliensem per nos assumptus in partibus Tartarorum, secum Domino faciente virtutem, operatus est hætenus, ac in partibus ipsius exitens assidue operatur, ipsum fratrem Ioannem ordinis fratrum Minorum professum & in dictis partibus existentem de fratrum nostrorum consilio & apostolicæ plenitudine potestatis in ciuitate Cambaliensi, magna vtique & honorabili regni magnifici principis magni Regis Tartarorum, in archiepiscopum assumpsi mus, & præfecimus in pastorem, curam & sollicitudinem animarum omnium existentium in toto dominio Tartarorum sibi plenariam committentes; eique exercendi omnia, quæ ad iura archiepiscopalia spectare noscuntur, prout permittunt canonica sanctiones, eadem auctoritate plenam & liberam potestatem. Vt autem in eisdem partibus incrementum salutis animarum perfectius prouenire valeat, & fides catholica semper de bono in melius per euangelicæ prædicationis doctrinam auctore Domino prosperetur; nos summi Regis magisterio eruditi, qui inclinata cælorum altitudine,

vt hominem redimeret, factus homo discipulos, quos elegit, in vniversum mundum misit euangelium prædicare, cupientes viros prouidos & discretos, scientes ad salutem populos incredulos erudire, in partem huiusmodi sollicitudinis euocare, qui rectas faciant semitas Dei nostri, populum acceptabilem ei reddant; te sufficienter in lege Domini eruditum, vita & religione conspicuum, morum honestate decorum, ac multarum virtutum titulis commendatum, de fratrum nostrorum consilio, & apostolicæ potestatis plenitudine in adiutorium commissa dicto fratri Ioanni sollicitudinis pro maiori animarum salute specialiter deputamus, ac in dicto dominio in episcopum assumimus & præficimus in pastorem; mandantes auctoritate præsentium venerabili fratri Ioanni Portuensi, & dilectis filijs nostris Ioanni tit. SS. Marcellini & Petri presbytero, ac Luca S. Mariæ in via lata diacono Cardinalibus, vt tibi auctoritate nostra faciatis munus consecrationis impendi, & constituentes te suffraganeum archiepiscopi supradicti; tibi nihilominus & successoribus tuis episcopis in eodem dominio concedentes, vt omnibus & singulis gratijs & concessionibus, quas nuper per literas nostras fratribus dicti ordinis in terras Saracenorum, paganorum, & aliorum infidelium proficentibus, auctoritate apostolica duximus indulgendas, auctoritate nostra libere vti possis.

Volumus itaque, ac tibi in remissionem iniungimus peccatorum, quatenus huiusmodi commissum tibi pastorale officium in Dei & nostro nomine deuote suscipiens, cum diuinæ benedictionis gratia ad partes easdem te personaliter conferas, propositurus ibi verbum diuinum, prout Spiritus S. gratia dabit tibi; ac de nostro & Apostolicæ sedis fauore plene confusus dictum officium sic solerter & solícite secundum datam tibi a Deo prudentiam exequi studeas, vt fructum afferas, & fructus tuus manens in prolem filiorum adoptionis exerceat, ac sponsa Christi ecclesia de sua fecunditate in Christo sponso suo congaudens, fidelem & vtilem ministrum se destinasse lætetur, & dictarum partium populi salutis & quietis angelum suscepisse in Domino glorientur; tuque proin nihilominus ipsius ecclesie gratiam, & diuinæ retributionis gloriam vberius merearis. *Dat. Pictaui &c. kal. aug. anno secundo.*

30 De hac episcoporum creatione, celebrata a Clemente pro inferendo Tartaris Catayensibus euangelio, Odoricus Forouiliensis, atque ex eo Vyadinghus in Minorum Annalibus meminere; affert autem Odoricus partem diplomatis pontificij ad Ioannem e monte Coruino, fidei Christianæ apud Tartaros propagatorem & Cambaliensis ecclesie conditorem dati, alteriusque partis sententiam adducit; qua nimirum Clemens Ioannem archiepiscopum Tartaria omnibus episcopis & præsulibus earum partium præficit ea lege, vt se Romano Pontifici obnoxium profiteatur, atque ab eo vsum pallij accipiat; tum dandi ecclesijs, sacrandique episcopos, sacerdotes & clericos auctoritate instruit; demum ob ecclesias fructus, & noui veterisque testamenti in ijs depicta mysteria, vt eorum aspectu imperiti populi ad Numinis cultum alliciantur, commendat. Exscriptit etiam memoratus Odoricus pontificium diplomæ ad Cham magnum Tartarorum, quo illum ad exuendam veterem superstitionem, & sacra Christiana amplectenda sollicitat; tum ob regia

Submissi alij in Tartariam religio viri

Cambaliensis archiep. suffraganei instituti.

Præiilegijs aucti.

M.S. Odo rici Forouil. & ex eo Vyad. 10. 3. hoc ann. n. p. & seqq.

Cambaliensis archiepiscopi priuilegia.

Commendatur ob sacras imagines in templo locatas.

Cham Tart. ad fidem Christianam amplectenda sollicitat.

Commendat ab eo reuocata.

Religio apud Tartaros propagata.

Ibidem. 146.

Lib. 2. ep. 652.

Ioannes e monte Coruino.

Creatur Cambaliensis archiepiscopi.

regia studia in sacerdotes Christianos collata, gratulatur his verbis . a

Ioannes, &c. magno Regi Tartarorum Deum colere & timere .

Benedictus Deus & pater luminum, qui ubi vult spirans, potenter effecit, quod tu, sicut digna fide relatione libenter accepimus, in amore virtutum & pijs operibus exercendis studiose intendens, ministros Christianae fidei sereno oculo pie respicis, & verba salutis libenter audiens, ipsos in conspectu tuae magnitudinis gratanter admittis : ex quo nobis super hoc Deo largitori bonorum, omnium deuote laudes & gratias referentibus, firma spes salutis ingeritur, quod ipse Deus miserator et multum misericors sic oculos tuae magnitudini aperiat clara luce, quod ex tot errorum tenebroso obiecto nubilo ipsum Deum vnicum dominum & Iesum Christum redemptorem tuum perfecte cognoscere, & animum tuum pio & recto ordine perquires . Attende igitur, magnifice princeps, & prudenter agnoscas, quod inter caetera, quae magnitudinem tuam exaltabunt & dilatabunt potentiam tuam, & fulgorem tui diffundere poterunt principatus & potestatis, praecipue catholicae fidei sacramentum felicitatem tuam ad perpetuae beatitudinis inastimabilem gloriam promouebit ; teque per illam Christus sol iustitiae, remunerator magnificus praemiorum, inter sanctos & electos suos feliciter in caelestibus collocabit, tuique facti recolendi memoriam posteritatis ad futuros transmittet, &c.

IESV CHRISTI

annus 1308.

CLEMENTIS PP. V.

ALBERTI ROM. REG. 10.

4.

ANDRONICI IMP. OR. 25.

Insignis extitit noua rerum partim tristium, partim laetarum conuersione annus millesimus supra trecentimum octauum, indictione sexta, quo legati Cardinalis opera sedata in Vngaria turbae, decreti in Rasciam Vrosio ad ecclesiam gratiam redire meditante nuntij apostolici ; Cyprus intestinis dissensionibus concussa est, Germania caelum Regem Romanorum luxit, planxit Roma sacrosanctae Lateranensis basilicae ecclesiarum omnium principis incendium, Insurbria impurissimi haeresiarchae, ac sequacium supplicium vidit ; exercuit Gallia in Templarios iudiciorum seueritatem, atque in eorum causa Viennense concilium a Clemente indictum est. Urgebat Clementem Philippus Francorum Rex, uti Templarios, de quibus anno superiore memorauimus, nefandorum scelerum a se postulatos, damnaret . Utque in re grauisima Pontifex summam consilij maturitatem adhiberet, nec fontes insontesque iisdem poenis inuolueret, viros prudentia & auctoritate conspicuos creauit iudices, qui de Templarijs diligentissime cognoscerent, atque eorum gesta excuterent, vt vel de ijs ad veterem disciplinam reuocandis, vel delendo eo ordine sedes Apostolica, tota de re certior facta, consultissime deliberaret. De quibus haec Bernardus . b

2 Eodem anno Domini praxato MCCCVIII. in mense augusti Papa Clemens ad vniuersa Christianitatis tam regna, quam climata literas apostolicas destinauit, vt videlicet Templarij caperentur ; & contra singulares personas illius ordinis per diocesanos cum adiunctis sibi personis religiosis inquisi-

tio fieret super articulis redditis contra ipsos, & iudicarentur in singulis prouincijs in metropolitano concilio aqua lance . Fuerunt insuper per Papam delegati viri spectabiles & insignes in diuersis partibus Christianitatis superintendentes, qui de toto ordine inquirerent, vt posset illius ordinis reformatio debita, vel totalis extinctio fieri in proximo futuro concilio generali . Consentiant Bernardi dictis apostolicae literae a ad vniuersos ecclesiarum praefules missae, quibus imperauit Pontifex, vti Templarios, in quos nondum a sacrae fidei censoribus quaestio exercita esset, publico programma accerferent in iudicium : tum prouinciales synodos cogere, in quibus equestris illius ordinis singulos viros, diligenter discussos, ex formula ad eos transmissa, vel criminis suspitione liberarent insontes, fontesue meritis poenis afficerent .

Præterea ad exercendam maiori diligentia in Templarios iudiciorum seueritatem, scrutandaque eorum flagitia missi sunt ad complures orbis prouincias apostolici nunciij rerum peritiam insignes, quibus quaerendi in illos ius decretum est b . Praecipua porro capita illius formulae, ex qua ad examen Templarij adducti fuerunt, extitere immania crimina, quibus communis fama ipsos respererat, infanda nimirum haeresi, atque idololatria infectos esse : Christianum nomen eiurasse : Saluatoris imaginem conspuere ; idolum crispantibus cincinnis aureis spectabile, a quo felicitatem diuitiarumque affluentiam precabantur, colere ; atque in ceno nefandarum libidinum volutari . Quae scelera execranda pluri ex ijs magna auctoritatis viri sponte nullo terrore adhibito coram Cardinalibus confessi, damnataque haeresi, ecclesiae restitui flagitarunt : quibus venia ex ecclesiae solita clementia data est .

3 Vertit vero diuina vindictae ac prouidentiae Pontifex, occulta haec flagitia in lucem erupisse, in literis ad Moguntinum, Coloniensem, Treuirensis, & Magdeburgensem archiepiscopos datis c : Deus, inquit, ultionum, cui nihil est occultum, & apud quem pro ipsius voluntate pro bono & malo retributionem vniuersi suscipiunt, detestanda scelera, & abhorrenda crimina, velut intolerabilia, & haeticam sapientia notabiliter praeritatam, quibus ordo, fratres, & persona Templariorum sub teelo diutius laborasse, prob dolor ! & laborare dicuntur ; nostro & Apostolicae sedi ex sua prouidentia patefecit auditui : nosque, licet indigni, vices eius gerentes in terris, fratrum nostrorum & aliorum etiam solemnium sapientumque virorum communicato, & nobis assistente consilio, ad inquirendum super ijs, & ad extirpandos, si veritate nitantur, tanta abominationis errores, actusque nefarios euellendos, sub diuini auxilij spe, ac sustentatione omnium diligentia summa descendimus, & descendendo conscendimus ad cor altum, vt exaltet ipse Deus, & impij cornua, qui semper quarit fidelium deuorare animas, confringantur, &c. Dat. Pictau. 11. id. aug. an. 111. Iisdem archiepiscopis omnium bonorum mobilium, vel immobilium, quae in Germania Templarij obtinuerant, administrationem, custodiamque demandauit, ne sacrae ea opes ijs equitibus, dum pietate olim florebant, pro gerendo aduersus infideles bello attributa, diffuerent ac dissiparentur, earum inuafores coercerent censuris, vectigalia cogere, atque adhibitis testibus agros, possessiones, domos, xenodochia, aliaque in tabulas publicas referrent, de quibus postmodum sedi Apostolicae ratio-

a Clem. 1. 3 post ep. com. 780.

Indictae prouinciales synodi

b Lib. 3. ep. cur. 23 ext. etiam apud Rub. bibl. Ranc. 47.

Præcipua scelera Templarij obiecta.

c Lib. 3. post ep. 780. p. 212

Diuina prouidentia in ijs in lucem educendis.

Data praesulibus bonorum ordinis custodia.

Ext. an. pnd. Oder. Foroni. et vading. hoc an. n. 11.

Ob studia in Christianos collaudatur.

Proposita illi diuina praxia.

Exposita compendio hoc anno gesta

Francor. Rex Templarios apud Pict. accusat.

b Ber. chr. Rom. Pot. & M. S. var. bibl. signat. nu. 375. in Clem. V. Templarij co. r. heli

rationem reddituri essent: pontificij enim esse consilij ea omnia instaurandis terræ sanctæ rebus addicere. Quo argumento ad aliorum regnorum præfules similes literas misit. ^a

4 De ijs porro, deque Templariorum equestri ordine statuendum duxit in concilio œcumenico, Viennæ in Delphinatu ad kal. octobris euoluendo biennæ post celebrando, ad quod Philippum Francorum, Eduardum Angliæ, Carolum Sicilia, eiusdemque ex filio nepotem Carolum Vngariæ, Fridericum Trinacriæ, Iacobum Aragonum, Fernandum Castellæ ac Legionis, Dionysium Lusitaniæ, Ludouicum Nauarræ, Iacobum Balearium, Henricum Cypri, tum Boemiæ, Daniæ, Sueciæ, Noruegiæ Reges rogauit accedere. In ea enim synodo de fidei incorrupta puritate aduersus nouas, quæ emergebant, hæreses, ac scienda disciplina ecclesiastica; de vindicanda ex Saracenorum tyrannide Palæstina; instaurandaque in ea religione Christiana decernendum fore. Dedit etiam imperia Pontifex archiepiscopis, vt de ijs, quæ censura notanda essent, ad œcumenici concilij patres referrent. Quarum literarum b potiorem partem ob rei dignitatem inferendam ducimus.

Clemens, &c. Dudum circa nostræ promotionis ad apicem summi pontificatus initium, etiam antequam Lugdunum, vbi recepimus nostræ coronationis insignia, veniremus, & post tam ibi quam alibi secreta quorundam nobis insinuatione intimauit, quod magister, præceptores, & alij fratres ordinis dictæ militiæ templi, & etiam ipse ordo, qui ad defensionem patrimonij eiusdem Iesu Christi fuerant in transmarinis partibus deputati, contra ipsum Dominum in scelus apostasiæ nefandum, detestabile idololatriæ vitium, execrabile facinus sodomorum, & hæreses varias erant lapsi. Sed quia non erat verisimile, nec credibile videbatur, quod viri tam religiosi, qui præcipue pro Christi nomine suum sæpe sanguinem effundere, ac personas suas mortis periculis frequenter exponere credebantur; quique multa & magna tam in diuinis officijs, quam in ieiunijs & alijs obseruantijs deuotionis signa frequentius prætendebant, suæ sic essent salutis immemores, quod talia perpetrarent; huiusmodi insinuationi ac delationi ipsorum, eiusdem Domini nostri exemplis & canonicæ scripturæ doctrinis edocti, aurem nolimus inclinare.

Deinde vero charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Francorum illustris, cui eadem fuerant facinora nunciata, non pro typo auaritiæ, cum de bonis Templariorum nihil sibi vindicare vel appropriare intendat; immo ea per deputandos a nobis gubernanda, custodienda, & conseruanda liberaliter & deuote dimiserit, manum suam totaliter amouendo, & feneschallis balliuis, & alijs suis officialibus; nec nõ & ducibus, comitibus, baronibus, & alijs subditis quibuscumque per suas patentes literas mandauerit, vt curatoribus & administratoribus generaliter in regno Franciæ deputatis a nobis, & deputatis a singulis archiepiscopis & episcopis in suis ciuitatibus & dicecesibus, bona mobilia & immobilia dictorum Templariorum, quæ prædicti officiales regij & alij subditi ceperunt & tenent, tradant integraliter & realiter indilate, & quod eisdem administratores tueantur & defendât, quoad custodiam & administrationem dictorum bonorû; sed fidei orthodoxæ seruore suorum progenitorû

vestigia clara sequens accensus, de præmissis quantum licite potuit se informans, ad instruendum & informandum nos super his multas & magnas nobis informationes per suos nuntios & literas destinauit.

5 Infamia vero contra Templarios ipsos increbrescente, valdius super sceleribus antedictis, & quia etiam quidam miles eiusdem ordinis magnæ nobilitatis, & qui nõ leuis opinionis in dicto ordine habebatur, coram nobis secreto deposuit iuratus, quod in receptione fratrum præfati ordinis hæc consuetudo, vel verius corruptela seruatur: quod ad recipientis vel ab eo deputati suggestionē, qui recipitur, Christum Iesum negat, & super crucem sibi ostensam spuit in vituperium Crucifixi, & quædam faciunt recipiens & receptus, quæ licita non sunt, & obuiant aliter eorum honestati, prout ipse tunc confessus fuit coram nobis; vitare nequiuimus, vrgente nos ad id officij nostri debito, quin tot ac tantis clamoribus accommodaremus auditum. Cumque demum, fama publica deferente, ac clamosa insinuatione dicti Regis, nec non & ducum, comitum, & baronum & aliorum nobilium, cleri quoque ac populi dicti regni Francorum ad nostram propter hoc tam per se; quam per procuratores & syndicos præsentiam venientium, quod dolenter referimus, ad nostram audientiam peruenisset, quod magister, præceptores, & alij fratres dicti ordinis, & ipse ordo præfatus pluribus alijs erant criminibus irretiti; & præmissa per multas attestaciones, confessiones, & depositiones præfati magistri & plurium præceptorum & fratrum ordinis prælibati, coram multis prælatis & hæreticæ prauitatis inquisitore in regno Franciæ factas, habitas, & receptas, & in publicam scripturam redactas, nobisque ac fratribus nostris ostensas probari quodammodo videretur; ac quia fama & clamores prædicti in tantum inualuerant, & etiam ascenderant tam contra ipsum ordinem, quam contra singulares personas eiusdem, quod sine graui scandalo præteriri non poterant, nec absque imminente periculo tolerari; nos illius, cuius vices, licet immeriti, in terris gerimus, vestigijs inhærentes, ad inquirendum de prædictis ratione præuia duximus procedendum: multosque de præceptoribus, presbyteris, militibus, & alijs fratribus dicti ordinis reputationis non pauca in nostra præsentia constitutos, præstito ab eis iuramento, quod super præmissis meram & plenam nobis dicerent veritatem, super prædictis interrogauimus & examinauimus vsque ad numerum septuaginta duorum, multis ex fratribus nostris nobis assistentibus, diligenter; eorumque confessiones, per publicas manus in authenticam scripturam redactas, illico in nostra & dictorum fratrum nostrorum præsentia, ac deinde, interposito aliquorum dierum spatio, in pleno consistorio legi fecimus coram ipsis, & in suo vulgari cuilibet eorum exponi: qui perseuerantes in illis, eas expresse & sponte, prout recitata fuerant, approbarunt.

6 Post quæ, cum magistro & præcipuis præceptoribus præfati ordinis intendentes super præmissis inquirere per nos ipsos, ipsum magistrum & Franciæ, terræ Ultramarinæ, Normanniæ, Aquitaniæ, ac Piceniæ præceptores maiores, nobis Piceniæ existentibus, mandauimus præsentari. Sed quoniam quidam ex eis sic infirmabantur tunc temporis, quod equitare non poterant, nec ad nostram præsentiam quoquomodo adduci; nos cum eis scire volentes de præmissis omnibus veri-

Ibid.

Indictum Viennæ, se concilij

Vocati ad illud Reges.

Lib. 3. ep. cur. 58. ext. etiam in bull. & præfixa est actis Viennæ concilij

Vt sub initia pontificatus sibi indicata sint ipsorum crimina.

Negata sit fides eorum horrorem.

Philippus Rex illa iudicio fuerit persecutus.

Nõ auaritia, sed zelo tribui possit eius accusatio.

Indiciaria acta etiam miseris Rex.

Secreta Templarij de Christo ablurato confessio Pontifici facta.

Pluribus alijs flagitijs inquisitarius ordo.

Septuaginta duo Templarij coram Põ. obiecti facti.

veritatem, & an vera essent, quæ continebantur in eorum confessionibus & depositionibus, quas coram inquisitore hæreticæ prauitatis in regno tuo præfato, præsentibus quibusdam notarijs publicis & multis alijs bonis viris, dicebantur fecisse, nobis & fratribus nostris per ipsum inquisitorem sub manibus publicis exhibitis & ostensis, dilectis filijs nostris Berengario tit. SS. Nerei & Achillei, & Stephano tit. S. Cyriaci in Thermis presbyteris, ac Landulpho S. Angeli diacono Cardinalibus, de quorum prudentia, experientia, & fidelitate indubitatam fiduciam obtinemus, commisimus & mandauimus, vt ipsi cū præfatis magistro & præceptoribus inquirerent tam contra ipsos, & alias singulares personas dicti ordinis generaliter, quam contra ipsum ordinem super præmissis cum diligentia veritatem; & quicquid super his inuenirent, nobis referre, ac eorum confessiones & depositiones, per manum publicam, in scriptis redactas nostro apostolatui deferre, ac præsentare curarent, eisdem magistro & præceptoribus absolutionis beneficium a sententia, excommunicationis, quam pro præmissis, si vera erant, incurrerant, si absolutionem humiliter ac deuote peterent, vt deberent, iuxta formam ecclesiæ impensuri. Qui Cardinales, ad ipsos magistrum & præceptores personaliter accedentes, eis sui aduentus causam exposuerunt.

Missi Cardinales ad magistrum, & præceptores iudicio interrogandos.

7 Et quoniam tam personæ quam res ipsorum & aliorum Templariorum, in dicto regno Franciæ consistentium, in manibus nostris erant, quod libere absque metu cuiusquam plene, ac pure super præmissis omnibus ipsis Cardinalibus dicerent veritatem, eis auctoritate apostolica iniunxerunt. Qui magister & præceptores Franciæ, terræ vltimarum, Normandiæ, Aquitaniæ, ac Pictaviæ coram ipsis tribus Cardinalibus, præsentibus quatuor reuoluntarijs publicis & multis alijs bonis viris, ad sancta Dei euangelia ab eis corporaliter tacta præfatis iuramento, quod super præmissis omnibus meram, & plenam dicerent veritatem, coram ipsis singulariter, libere, ac sponte absque coactione qualibet & timore deposuerunt & confessi fuerunt inter cetera Christi abnegationem, & spuitionem super crucem, cum in ordine templi recepti fuerunt: & quidam ex eis se sub eadem forma, scilicet cum abnegatione Christi & spuitione super crucem, fratres multos recepisse. Sunt etiam quidam ex eis quedam alia horribilia & inhonesta confessi, quæ vt eorum ad præfens parcamus verecundæ, subticemus. Dixerunt præterea & confessi fuerunt esse vera, quæ in eorum confessionibus & depositionibus continentur, quas dudum fecerant coram inquisitore hæreticæ prauitatis. Quæ confessiones & depositiones dictorum magistri & præceptorum, in scripturam publicam per quatuor publicos tabellarios redactas, in ipsorum magistri & præceptorum & quorundam aliorum bonorum virorum præsentia, ac deinde interposito aliquorum dierum spatio coram ipsis eisdem lectæ fuerunt de mandato & in præsentia Cardinalium prædictorum, & in suo vulgari exposita cuilibet eorundem. Qui perseverantes in illis, eas expresse, ac sponte, prout recitata fuerant, approbarunt, & post confessiones & depositiones huiusmodi ab ipsis Cardinalibus ab excommunicatione, quam pro præmissis incurrerant, absolutionem flexis genibus, manibusque complexis humiliter & deuote, ac cum lacrymarum effusione non modica petierunt. Ipsi vero

Ve persistunt in eadem confessione.

Cardinales, quia ecclesia non claudit gremium redeunti, ab eisdem magistro & præceptoribus hæresi abiurata expresse, ipsis secundum formam ecclesiæ auctoritate nostra absolutionis beneficium impenderunt; ac deinde ad nostram præsentiam redeuntes, confessiones & depositiones prælibatorum magistri & præceptorum in scripturam publicam per manus publicas, vt est dictum, redactas nobis præsentauerunt, & quæ cum dictis magistro, & præceptoribus fecerant, retulerunt. Ex quibus confessionibus & depositionibus, ac relatione inuenimus sæpessatos magistrum & fratres in præmissis & circa præmissa, licet quodam ex ijs in pluribus & alios in paucioribus, grauiter deliquisse. *Et infra.*

Censuris, sed non vinculis liberatur.

Relata ad Pont. iudicaria acta de ijs confecta.

8 Et quia salubre in ijs adhiberi remedium, interest generaliter omnium; nos cum eisdem fratribus nostris, alijsque viris prudentibus, exacto ac frequenti tractatu præhabito, prout tantæ necessitatis instantia exigebat, de ipsorum fratrum consilio vniuersale concilium, sicut imitatione digna sanctorum patrum consuetudo laudabilis longæque obseruationis exemplo nos instruit, proximis kal. octobris ad duos annos immediate sequentes decreuimus congregandum; vt in eo tam circa dictum ordinem & personas singulares & bona eiusdem & alia, quæ statum tangunt fidei catholicæ, quam circa recuperationem & subsidium terræ sanctæ, ac reparationem, ordinationem, & stabilitatem ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum & libertatum earum illa, Deo auspice, communi consilio inueniatur prouiso, & eiusdem approbatione concilij roberetur, per cuius salutiferam executionem virtus Altissimi, eliminatis erroribus, roborata fide, ad tramitem veritatis reductis errantibus, redintegrata eiusdem fidei vnitatem, extirpatis vitijs, virtutibusque plantatis, correctis excessibus, moribus reformatis, repressis oppressionibus, libertas solida stabilitate munita, recuperatis deperditis, & eiusdem terræ statu prospero reparato; occupata restituat, vastata restauret, & restaurata conseruet, nobisque viam aperiat idem ipse, qui nouit & facultatem tribuat ipse qui potest. *Et infra.*

Conciliū eumeni cum ob id indicit.

Causæ ob quas congregandū sūt.

Mandauimus insuper, vt iidem archiepiscopi & prælati per se vel alios viros prudentes, Deum timentes, & habentes præ oculis, omnia quæ correctionis & reformationis limam exposcunt, inquirentes subtiliter & conscribentes fideliter, eadem ad ipsius concilij notitiam deferant. Et nos nihilominus varijs modis & vijs solers studij & efficacem operam dare proponimus, vt omnia talia in examen huiusmodi deducta concilij correctionem & directionem recipiant opportunam, &c. *Dat. Pictauis 11. id augusti pontificatus nostri anno 111.*

Inuentur præfates disquirere quæ in singulis prouincijs videtur emendanda.

Indicta est a omnibus & singulis Templarijs dies, vt in hoc concilio procuratorum opera ad dicendam de obiectis ordini causam comparerent: ac Petro episcopo Card. Prænestino, cui magistri ordinis & præceptorum Franciæ, Aquitaniæ, Normanniæ, Pictaviæ, ac Prouinciæ custodia commissæ erat, datum negotium, vt ipsos coram Viennensi concilio ad excipiendam sententiã produceret. At de Templarijs hætenus. Nunc ad impurum Dulcinū eiusque sectarios, qui ad effundendas furenti libidini liberas habenas infanda hæresi se deuinxerant, diuino iudicio iustis affectos supplicij, sermonem traducimus.

Lib. 3. ep. 23.

Dicta a-pud conciliū Templariorum ordinis dies.

h. Ead. ep.

9 Præmunerat iam ante Christifideles, do-

documentis apostolicis Pontifex aduersus hunc pseudomonachum, qui effutiebatur legem Spiritus sancti euangelicæ legi successisse, illamque amoris & charitatis appellabat: unde ad fornicationes exercendas ex charitate suos instruebat, eoque lenocinio pronam in vitia vtriusque sexus multitudinem ad se pellexerat. Quæ cum in dies augetur, Clementis iussu sacra in eam militia indicta est duce episcopo Vercellensi, cui parti de impijs triumphij gloria partem magnam tribuit Bernardus his verbis a: Eodem anno, nimirum MCCCVII. sed ab incarnato verbo numerato, atque adeo cum MCCCVIII. concurrente, in quadragesima subsequenti inquisitores hæreticæ prauitatis in partibus Lombardiæ superioris de ordine Prædicatorum cum episcopo Vercellensi, cruce cum plena peccatorum indulgentia prædicata, congregauerunt exercitum magnum contra Dulcinum Nouariensem hæresiarcham, imitatorum non tam veterum, quam nouorum errorum, & peruersorum dogmatum inuentorem: qui multos infecerat, multosque traxerat, & habebat plurimos discipulos & sequaces, morabaturque cum suis in montanis Nouariensibus. Accidit autem, quod propter intensa frigora multi, qui erant in dictis montibus, fame & frigore deficientes a viribus & a vita, in suis erroribus perierunt. Ascendentes autem fideles de exercitu ceperunt ibidem Dulcinum, & cum eo centum quinquaginta personas: mortui vero fame & frigore cum interfecit gladio quadringenti, & amplius sunt inuenti. Cum eodem quoque Dulcino fuit capta Margarita non tam malefica, quam hæretica consors eius in scelere & errore. Prædicta vero capta fuit facta in hebdomada sancta in die sancto cæne anno incarnationis Domini inchoato MCCCVIII.

Contra prædictum Dulcinum de mandato apostolico fuerat antea crux cum indulgentia prædicata, & inquisitores pluries mouerant exercitum contra ipsum: sed non poterant præualere, quia sequaces & fautores ac defensores eius multiplicati erant super numerum in partibus Lombardiæ. Tandem facta fuit debita executio iustitiæ de eisdem percuriam secularem, fuitque dicta Margarita ante Dulcini oculos membratim concisa, debino & ipse Dulcinus membratim inciditur, & amborum ossa & membra omnia pariter comburuntur cum quibusdam alijs suis complicibus, prout eorum scelera merebantur: non tamen peruersum dogma Dulcini cum ipso extincto penitus est extinctum. His consensanea tradunt M.S. Vaticanum b, Martinus Polonus c, Ioannes Villanus d, S. Antoninus e, & alij f, qui eundem hæresiarcham vna cum alijs vtriusque sexus eiusdem perfidiæ conficijs a Nouariensibus flammis iniectum scribunt. g. monasterio

io Defluximus ad res Italicas, quæ multis populorum motibus turbida ingentia postea mala secuturis annis peperere. Utque ab urbanis inchoemus, verum est religioni, ac tristi præfatio a Romanis, sacrosanctam Lateranensem basilicam repentino incendio conflagrasse, vt refert hinc verbis Bernardus g: Eodem anno in festo S. Ioannis ante portam Latinam combusta est ecclesia S. Ioannis de Laterano Romæ, unde in Vrbe magna lamentatio facta fuit, quasi hoc super ipsas diuinum iudicium reputantes. Eluxit ea in calamitate diuina providentia: cum enim volitantium flammarum globi obuia quæque depascerent, edicula sacra, cui Sancta sanctorum ob pretiosissimas conditas in ea reliquias nomen erat, pepercere, vt Antoninus testatur h: Ipso, inquit, anno mense

* iunij ignis a casu successus est in palatio S. Ioannis Lateranensis in Vrbe; combustisque omnes habitationes canonicorum eius, ac totam ecclesiam, & domos omnes per circuitum. Solum remansit illa sacra capella, quæ dicitur Sancta sanctorum, quæ testudinata erat, & ibi capita Apostolorum Petri & Pauli cum reliquis sanctorum quiescebant; unde maxima iactura secuta est ex rebus consumptis ibi ab igne, & ædificijs destructis.

Librat iustis ponderibus Clemens prodigium illud diuinæ misericordiæ, quæ si ea perire, quæ humana industria, vel opibus refici poterant, passa est, augustissima tamen religionis nostræ monumenta, vt altare ligneum, in quo S. Petrus sacra peregit (ex cuius inspectione hæretici nostri temporis, qui diuinum sacrificium reiiciunt, conuinci possint) aliasque pretiosissimas reliquias, quarum iactura irreparabilis fuisset, corripit flammis, quæ marmora absumebant, argentumque liquefecerant, non permiserit; vt e pontificijs literis a ad Iacobum Columnam diaconum Card. datis constat.

Clemens, & c. dilecto filio Iacobo de Columna S. R. E. diacono Card.

Ad apostolatus nostri notitiam fide dignorum relatione peruenit (quod non absque vehementi dolore nos & fratres nostri recolimus) quod nocte præcedenti festum B. Ioannis ante portam Latinam ardens ignis ex incuria fortè custodum, emissus sacrificia primo, deinde penè totum tectum maioris nauis venerabilis ecclesiæ in honorem Saluatoris omnium dedicatæ vorante flamma consumpsit, marmoreis nonnullis columnis concrematis incendio, ac canonicorum altari & choro successis. Cumque dubitaretur, & merito, ne sacrosanctas eiusdem ecclesiæ venerandi toto terrarum orbe dominici ac patriarchalis maioris altaris reliquias ignis edax absumeret, ipfius argenteo liquente ciborio, altitit ecclesiæ suæ diuinæ pietatis dignatio, in ira misericordiæ memorans. Nam celeberrimas ipsas reliquias, nec non arcam seu altare ligneum, in quo B. Petrus Apostolorum princeps celebrasse recolitur, per denotum manus intrepidas ignis flammis eripuit, illa custodiuit, & nunc in capella sancti Thomæ, in eadem ecclesia Lateranensi sita, venerabilis fratris Ioannis episcopi Tusculani, & dilectorum filiorum nostrorum Francisci S. Lucie in silice diaconi Cardinalis, quibus per alias nostras literas super hoc scribimus, & tuo consignata sigillis conservari fideliter asserunt. Et infra.

Agentes itaque vna cum prædictis fratribus humiliter omnipotenti Deo de sua grandi salutarum reliquiarum misericordia gratias, habemus exinde in tribulatione lætitiæ, in afflictione solamen, dum non imparis muneris esse cognoscimus eas de tam magnis liberari periculis, quam hætenus nobis ipsas diuina fore largitione concessas. Probata insuper contiquata deuotio, contritio marium & mulierum nostri peculiaris populi Romani ijs casibus sicut, fide dignorum habet assertio, operibus se commendans, quas in augmentum virtutis, & gratiæ, meritiorumque cumulum optamus augeri, pio nostrum dolore animum liquefecit, &c. [Subdit se mox animum ad instaurandam Lateranensem ecclesiam, atque pristino splendori magnis operibus restituendam conuertisse, atque adeo Isaardum archiepiscopum Thebanum cum magna pecuniæ vi transmittere, vt cum ipsius Cardinalis Colum-

* maij Canonico- rum & SS. reliquiarum conflagraverunt.

Capita Apostolorum & SS. reliquiarum seruata illeca.

a Lib. 3. ep. cur. 33.

Patriarchalis altaris reliquiarum eua- sere incendium.

Altare ligneum, in quo S. Petrus diuina peragebat, e medijs flammis ereptum.

Isardus archiep. ad basilicam restituendam missus.

Infanda noua hæreses dogmata,

a Ber. chr. R. P. M. S. V. ar. bibl. fig. n. 3765.

Sacrum bellum contra Dulcinianos gestum.

Parta de ijs victoria.

Sumptum de Dulcino supplicium.

b M. S. V. ar. bibl. fig. n. 3765. in

Clem. V.

c Mar. Pol.

d Io. Vill.

e Ant. 3.

f S. I. S. I.

g Sabellie. ann. l. 7.

h alij. Lateran. basilica consumpta incendio.

i Ber. chr. Rom. Pon.

k Ant. 3. p. tit. 2. l. 6.

l. S. 4.

Columnensis, atque aliorum purpuratorum patrum, nimirum Ioannis episcopi Tusculani, & Francisci S. Lucia in Silice diaconi, ad quos extant literae a, consilio operi manum admoueat. Pergit Pontifex.]

11 Interim vero, quia praedictarum reliquiarum, quae in praefato maiori altari seruabantur, nobis est cura praecipua, discretioni tuae praesentium tenore committimus & mandamus, quatenus, nisi forsitan haec per eorundem Cardinalium & tuae circumspectionis prudentiam forent haecenus adimpleta, tu una cum praedictis Cardinalibus, aut eorum altero te ad praebatam capellam S. Thomae personaliter conferens, omnes memoratas reliquias in eodem maiori altari solitas conseruari trium vestrum, si fieri possit, vel duorum saltem sigillis, ac altare ligneum consignare procures; deinceps nec per te, nec per quoscumque alios mutanda, vel tangenda, nisi ineuitabilis fortassis necessitatis articulus immineret, absque nostra, vel praefatae sedis licentia speciali. Deo namque opitulante proponimus, quod celeberrimum praefatum altare ligneum per manus nostras illic, ubi, & prout fuerit, cum memoratis reliquijs, collocetur.

Adhaec licet de saepedictis altari ligneo venerabilibusque reliquijs sic ex causa, ut praediximus, duxerimus ordinandum, pauimenti tamen locum, ubi in eadem Lateranensi ecclesia ipsum ligneum seruabatur altare, ac aliam super terram ipsum altaris insignia, puta ciborium, columnas, cancellos, & si qua alia fuerant, refici volumus, ut Deo propitio tempore accepto, ut diximus, reponendum ligneum altare conuenienter ornetur, ecclesiae ac populi deuotionem accendat, sic in sua sanctificatione permaneat domus orationis in statum pristinum fuscitata, &c. *Dat. Pictau. III. id. aug. anno tertio.*

Concussi adeo lugubri incendij casu magno terrore Romani ad diuinas iras placandas solemnes supplicationes instruxere, atque ad opus instaurandum incubuere. De quibus haec Bernardus b: *Fecerunt clerus & populus processiones ad Dei misericordiam, & gratiam implorandam; hincque in Urbe sedantur discordiae, paces fiunt, viri quoque timorati, ac mulieres deuotae Romanorum assumunt lamentum, signa poenitentiae demonstrantes: ad reparationem vero ecclesiae omnes solliciti dant operam, & mutuo se hortantur.* Collaudauit Clemens Romanorum zelum, atque egregium erga res sacras studium, qui pietatis sensu delibuti, instructis agminibus religiosis, se flagris caedebant, profusis suspirijs diuinam clementiam implorabant, adibant religiosa loca, ac fastu posito, nullo dignitatis, sexus, aetatis discrimine sacram Lateranensem basilicam instaurabant. De quibus haec ad ipsos scripsit Pontifex c: *Habet fidelis relatio, quam uestrorum nuntiorum, & literarum series roborauit, sacrosanctas maioris altaris Lateranensis ecclesiae deuotorum manibus, opitulante Deo, ereptas incendio, illasque esse reliquias. Habet hac eadem, uestrum tum uarium, quam mulierum ad reparationem reedificationemque ipsius ecclesiae continuatam indefessis laboribus pietatem, quam nullo aetatis, nobilitatis, diuitiarum, sexusue discrimine nunc humeros submittitis oneri, nunc manus ministerio exhibetis; quaque Apostolorum limina, nunc caterorū sanctorum ecclesias immutati habitu, emundati corde in melius, pacis amatores effecti, rancores aspernantes & odia, interdum ex uobis maribus in disciplinam sua sustigantibus cor-*

Annal. Eccl. Tom. XV.

pora contritione, gemitibus, lacrymis diuinam implorando clementiam, concomitante clero processionaliter uisitatis. Laudemus itaque omnipotentis Dei misericordiam, cuius proprium est misereri semper & parcere, ipsiusque conseruatis tantis reliquijs munificentiam cognoscamus, &c. Restituenda igitur pristino splendori basilicae Lateranensis sollicitus Clemens, fideles propositis indulgentijs ad molitionem operis erogata stipe promouendam allexit a: tum ceterioris uteriorisque Siciliae Reges uectigales ligna idonea suppeditare iussit b. Ipsum etiam ingentem pecuniarum vim contulisse, ac basilicam ad culmen maiori elegantia ac magnificentia, quam antea, asfurrexisset, testantur scriptores c. Et quidem Ioannem XXII. in gloria prouecti illius operis communionem accessisse constat: nunc reliqua ad hunc annum spectantia prosequamur.

12 Dum Clemens moram in Gallijs diuturniorem trahebat, coorti sunt ob illius absentiam grauissimi tumultus. Rebellarunt enim Anconitani, Aesculani, alijque Piceni populi, qui armorum societatem iniere Poncello Vrsino duce, ut se ab imperio sedis Apostolicae subducerent: ijsque etiam nonnulli viri praenobiles se coniungere. Quibus cum diuinarum humanarumque poenarum terrorem incussissent magistratus pontificij, ut ipsos ad obsequium reuocarent, atque etiam Pontifex amplissimis uerbis ad officium sollicitasset, nullo metu, nulla religione, a suscepto scelere abduci potuerunt: immo crudeli bello finitimos populos, quos in sedem Apostolicam studium, atque obseruantia in fide continebat, ut eos in scelus pellicerent, lacepsuerunt. De quorum pertinacia queritur subiectis uerbis Clemens d.

*Mirandum occurrit, quod licet animalia bruta laesio similibus sibi * retraxit, satisque praeculis ipsi rebelles habeant, qualiter in ipsa prouincia locisque contiguis ecclesiae Romanae rebellibus & indeuotis euenerit non solum bonis eorum, sed & personis dire & crudeliter exterminio expositis & ruinae; rebelles tamen huiusmodi sic ista contemnere, sic uidentur ad ea nunc usque nullo modo terri, quod ab eisdem excessibus non solum abstinere non curant, sed tanto diuturnitate continuationis aggrauant & excedunt, quanto detestabilius est post illa, tam dire uindicata in alijs, non ueri pertinaciter in seipsis, nec abhorreere uindictam, ut illud moralis Philosophi adimpleri uideatur in eis, quo dicitur: Haec est humani cordis duritia, ut non solum audiendo, sed nec uidendo perisse alios extimeant, ni perire conspiciant & seipsum, &c.* Afsino & Scurenfi episcopis prouinciam imposuit, ut Poncellum a ceptis abducere studerent. *Dat. apud Laureum montem Burdegalensis dioecesis IX. kal. nouemb. anno III.*

13 Ad infringendam uero rebellium pernicitiam Clemens, ne malum periculosius serperet, Caroli Regis Siciliae Rom. ecclesiae stipendiarij fidissimi auxilium implorauit e, hisque uerbis, ut in arma profiliret, excitauit: *Adiibe fili precibus paternis & uotis filialis promptitudinis intellectum, accingete ad propulsandas patris & matris iniurias, uelut filius benedictionis & gratiae, uirtute ac fortitudine solita lumbos tuos: exurge in adiutorium matris eiusdem, ne contra ipsam praeualeant insurgentes: sed filij fidelis et fortis circūdata praesidijs, et ualidis amplexata lacertis excurgat, te duce Deoq; praeuocante, uictrix. Et infra: Serenitate*

Peractae
solemnes
supplicationes.

a Eod. l. 3.
ep. cur. 37
b lb. ep.
cur. 39.

c Io. Vill.
l. 8. c. 97.
Bern. chr.
Rom. Pon.
Ant. ubi
sup.

Ob ragns
lationem
sedis in
Gall. ingē
tium bel
lorum in
ria in di
tione eccl

In Piceno
passim cō
iurationes
factae.

d Lib. 3. ep
chr. 40.

* retrahis

Sauitum
in rebel
les armis,
nec ad of
ficium re
uocati.

Queritur
de ijs Cle
mens.

Implora
tum Car.
Regis au
xilium.

e Lib. 3. ep
42.

a Reg. 288
ep. cur. 35

Iussi Car
dinales fa
eras reli
quias suis
sigillis cō
signare.

Deliberat
Clemens
Romam
accedere.

Pristino
splendori
altare re
stitueret.

Effusa po
puli Rom.
in eo casu
comple
ratio,
b Ber. chr.
Rom. Pon.
& M. S.
Vat. sign.
n. 3765.
Iratum
Numen
mulcere
pijs operi
bus stu
duit.

c Lib. 3. ep
cur. 36.

Illius in
basilica
Lateran.
instauran
da seruo.

regiam cum omni rogamus fiducia & hortamur
attente, quatenus suscipiens alacriter, & deuote
exaudiens, ac efficaciter cum omni celeritate &
promptitudine implens nostrarum precum primitias,
ex nostri cordis intimis prodeuntes, & attendens,
quem ad te gessimus & gerimus peculiaris dilectio-
nis affectum, amoris glutinum, & confidentem
zelum, ut iidem rebelles in freno & como confri-
cti ab eorum peruersis actibus respiscant, &c. Dat.
apud Laureum montem Burdeg. diecesis 1x. kalend.
nouemb. anno 1111. Eodem argumento datis liti-
ris maiorem natu Caroli filium, nimirum Rober-
tum ducem Calabriae, ac Philippum Tarentinum
principem ad corripiendas in hostes ecclesiae co-
pias inflammavit a. Tum Bertrandum montis
Albani abbatem & Guillelmum Reuellen. eccle-
siae Albanensis praepositum Apostolicae sedis nuntios
omnem operam in Picentibus ad officium addu-
cendis collocare iussit b: quos si flectere ad ob-
sequium non possent, equestres copias a Carolo
Rege Siciliae deposcerent, quas ex accepti iure
fiduciario regni legibus laboranti ecclesiae egre-
gie instructas mitteret. Quarum numerum ita
expressit: *Trecentos milites, de cataphractis equi-
tibus loquitur, iuxta conuentionem dudum initam
inter Rom. ecclesiam & clara memoria Carolum
Siciliae Regem patrem suum, in eadem prouincia
ad humiliandam praedictorum superbiam & perti-
naciam edomandam sine mora transmittere non
postponat.*

14 Excitati sunt eodem tempore Ferrariae
post Azonis mortem c, dum Franciscus il-
lius frater ac Friscus Azonis spurius inter se de
principatus successione contendebant, maximi
populares tumultus, quibus marchiones Estenses
eieci sunt. Quam occasionem recuperandae Fer-
rariae praeclearam sibi obiectam arbitratus Cle-
mens, Ferrarienses ob depulsum ceruicibus iugum
gratulatus est, verbisque amantissimis ad sedis
Apostolicae, cui ab euolutis retro temporum
curriculis erant obnoxij, obsequium allicere
studuit d.

*Clemens, &c. dilectis filijs vniuersitati ciuit.
Ferrarien. ac eius territorio.*

Licet Ferrarien. ciuitas cum eius districtu,
territorio, & comitatu ad eandem ecclesiam
spiritualiter & temporaliter pertinere noscatur,
incola tamen ciuitatis, comitatus, & territorij
praedictorum iam longis retro temporibus sub
diuersorum eos sibi subiugantium potentia con-
stituti, regiminis eorum matris & dominae, eccle-
siae videlicet praelibatae, id faciente malitia tem-
poris, dulcedinem non gustarunt. De quo tanto
dolemus amplius, & condolemus eisdem, quanto
magis exinde dicta ecclesia dispendium, dictique
incola ac alij circumpositae regionis lesionem
sui status non modicum subierunt. Quia vero
illo iam faciente, qui post nubilum dat ferenum,
& tranquillitatem post turbinem subministrat,
tempus ut opinamur aduenit, in quo Ferrarienses
praedicti, pulsus procul, qui eos sicut escam panis
deuorauerunt & deuorant, ac macula seruitutis
extersa, suae matris laetos, si non desipiant, sorti-
entur amplexus, suauitatem iugem experientur ip-
sius, & salubris gubernationis eius leui onere, diui-
na fauente clementia, perfruentur, &c. *Et infra.*

Festinate igitur, filij, maternum repetere
gremium, adulterina dominia fugite, si qua rece-
pistis abijcite, & diligenter attendite quod nil
securitate dulcius, nil pulchrius libertate. Inspice
ciuitas nostra quid tibi amatores tui, cum quibus

adulterata es, haecenus attulerunt: Fornicatio-
nis tuae rememora fructus, & cerne stipendia,
quae sumpstisti, quia mercedem tuam ciuium tuo-
rum caedes inuenies, seruitutem grauissimam, &
continuos timores aduerter, eorum exilia insu-
per, tui incendia & ruinas non defines intueri.
Videte ne acceptabile tempus vestrum recipiatis
in vanum. Cauete ne dies salutis vestrae negligatis
assumere: sed matrem pariter recognoscatis
& dominam vos vocantem. Properate confiden-
ter ad eam, ut sub eius suauis dominio in pulchritu-
dine pacis, & ybertate quietis, Deo praebente,
in posterum sedeat. *Datum Pictaui v. kal.
maj. anno tertio.*

15 Imminebant occupandae illi vrbi Veneti,
ad quorum artes frangendas Clemens Arnaldum
abbatem Tutellensem & Onufrium Trebanum.
Meldensis ecclesiae decanum nuntios apostolicos
ad Ferrarienses misit a, ut ipsos in ecclesiae ditio-
nem admitterent. Tum instruxit auctoritate, ut
coitiones in publicae rei perniciem dissoluerent,
atque etiam ciuibus religiosissime vetarent cuius-
cumque dominatum sibi asciscere, atque omni
administratione depellerent, si quos forte domi-
nos suis ceruicibus imposuissent. Perfuncti b sunt
strenue munere internuntij apostolici, ac Rom. eccle-
siae nomine dominium ac possessionem Ferrariae
inire: coram enim ipsis patritij plebeijque
solemni ritu Romano Pontifici obnoxios esse
professi sunt, creati rogante populo ab ijs magistra-
tus, acceptae clauis ciuitatis, ac milites praedictarij
impositi, administrata eorum nomine iustitia,
atque in Massa Fiscalia totoque Ferrariensi tractu
arcibus praefecti dati; cum Veneti Ferrariam in
suam potestatem redigere sunt meditati. Prae-
sensere nuntij eorum consilia, auditoque bellico,
quem instruebant ad expugnandam Ferrariam
apparatu, apostolica auctoritate, literis suis,
tum Castellanae episcopi opera Petrum Gra-
denicum ducem, ac senatum Venetum mouere,
ne Romanam ecclesiam illius vrbis possessione
potitam turbarent, neue vllam ipsi iniuriam in-
ferre molirentur. Cumque in suscepto consilio
perstarent, Arnaldus abbas Tutellensis nuntius
apostolicus Venetias se contulit, ut ducem, sena-
tum, populumque a mouendo bello abduceret. At
Veneti, spreto illius monitis, atrocibus ipsum
contumeliosis exceperunt, appetiere saxis, concitata-
que seditione inconditis clamoribus mortem
intentarunt, & violatis inducijs, ac misso cum
exercitu, bellicis machinis instructo, Ioanne
Superantio, iura ecclesiae inuasere e; expugnauere
arcem, cui Thedaldi nomen est, Ferrariae subur-
bia, pontem, quo fluij vtraque ripa iungebatur,
turrimque illi impositam occuparunt.

16 Cum hostilis illius irruptionis in Ferrarien-
sem agrum a Venetis factae rumor ad sedem Apo-
stolicam peruenisset, Pontifex Ferrariensi episco-
po, abbati Tutellensi, de quo paulo ante memora-
ui, atque Onufrio e Trebis Meldensis ecclesiae
decano prouinciam imposuit d, ut Venetos
blandissimis monitis ad ea restituenda prouoca-
rent: ac ni euoluto decem dierum spatio dictis
audientes fuissent, ipsos anathemate defigerent,
censurasque in locis comitatus Ferrariensis, in qui-
bus visum esset, solempni ritu promulgari iube-
rent. His vero verbis de Venetis questus est.

*Profecto eidem terra Venetiarum tanta
nobilitatis titulis insignita paterna nimirum affe-
ctione compatimur, quod per hoc in decoris sui glo-
ria maculam posuisse dignoscitur, & in deuotionis
semi-*

a *Ibid. ep.
cur. 43. &
reg. post
eand. ep.*

b *Ibid. ep. 54*

Peticum
ve. sigal
militare.

Ferrarien-
ses se in li-
bertatem
vindicta.
Azoni-
mortuo
de princi-
patu con-
tenditur.
c *Cortus
hist. l. 1. c.
9. Pigna de
princ. Ase
fin. l. 4.
d L. 3. post
ep. com. 26*

Scudet Pō-
tifex Ferr-
arienses
ad eccle-
siae obse-
quij alli-
gere.

Vt scilicet
bertati af-
ferat hor-
tatur.

Calamita-
tes praete-
ritas ob
exteriorū
dominiū
proponit
ob oculos

Ad Ferra-
rienses
missi nuntij
a *Ibid. ep. 26*

Ferrariae
possessio-
nem no-
mine Rō.
ecclesiae
ineunt.

*b. M. S. Vat
bibl. sig. n.
3977. pag.
173. Clem
in bulla
excom.
Venet. ex
typog. vat
an. 1606*

Veneti
Ferrariae
sibi subij-
cere mo-
liuntur.

A nuntijs
apost. ce-
ptis absti-
nere iussi.

Arnaldū
abb. inter
nuntium
Veneti
contumē-
lijs appe-
runt.

*c Pigna l. 4
Sabellic.
ann. 9. l. 7.
& alij.
Ferraria
oppugnāt*

Nonnullis
portuntur
propugna-
culis.

*d Lib. 4. ep.
cur. 4.*

Obiecta
illis cen-
surae.

semitam adijisse. Dolemus etiam quod eadem mater ecclesia in ipsorum culpa offenditur, quodque ipsi in perniciem incaute dilapsi graui terram ipsam infamia resperserunt: turbatur etenim ecclesia ipsa, ut potest pia mater, in turbationibus ciuitatis ipsius, affligitur in flagellis, in passionibus patitur, in oppressionibus premitur, in offensis offenditur, & participat in aduersis, &c. Inualere interea Ferrariam Veneti, atque ab senatu Veneto Ioannes Superantius vrbis pretor reipublica nomine creatus est. Quibus lacefisti iniurijs Arnaldus abbas & Honuphrius e Trebis decanus apostolica auctoritate Petrum Gradenicum ducem, senatum Venetum eorumque administratos anathemate, ac ditionem Venetam interdicto ecclesiastico perculere. Necdum peruenerat ad Clementem Ferrariensis excidij tristis nuntius, inlicita sue a nuntijs apostolicis censuras, cum flectere iterum Venetos precibus minisq; datis hisce ad eos literis, pertentauit. a

Dilectis filijs nobilibus uiris duci, consilio, & communi Venetiarum.

Attendite filij ad Christi Vicarium patrem vestrum, & ad matrem ecclesiam, que vos in spiritu regenerauit & aqua. Audite, quesumus, prudenter que loquimur, & aures uestras in uerba oris nostri diligentius inclinate. Concresecat in uobis ut pluuia eloquium nostrum, & sicut ros super gramen perfundat uestri cordis intima sermo patris. De sinu quidem eius spargenda, in uobis semina prodeunt, fructum germinatura multiplicem, si deuote susceperitis illa, eisque agrum deputaueritis mentes uestras. Intendimus enim ab oculis uestris paterno uocis oraculo nubem excutere, ut exclusa tenebrarum caligine quid agatis, & quid uestris mercamini actibus, possitis tam exteriori quam interiori lumine contemplari. Non enim secundum motum animi turbationis stimulo concitati, sed iuxta paternae mansuetudinis gratiam, que prouocata durius benignius miseretur, mentem nostram uobis aperire decreuimus, ut in nostrorum suauitate uerborum ad illam cognitionem deuota, uos penitendo reducat, quod sub examinatione recti iudicij cognoscatis aperte, si in uestris actibus digne nobis materia commotionis emergit, si iusta contra uos turbatione mouemur, & ex rationabili causa indignatio nostra procedit; & an exaggerari, & exaggerata puniri meruit tanta temeritas offensorum.

Non est quidem uobis incognitum, quod eadem mater ecclesia semper uos dilexit ut filios, semper terram uestram brachijs materneli dilectionis astrinxit, semper eam portauit in sui sacrario pectoris predilectam, semper oculo benignitatis inspexit, & semper, ut felicibus gratularetur euentibus & gratis successibus fulciretur, intentis desiderijs concupiuit, ad uestrum & ipsius terrae statum prosperum intendendo. Scimus enim, quod huiusmodi sermo noster ueris innititur, scimus quod nostrae assertionis series nihil fictionis inuenit, scimus quoque quod huiusmodi uerborum nostrorum oracula plenae ueritatis admiculo confouentur, &c. *Dat. Lectora 11. non. decembr. ann. 11.* Adhibuit b etiam patriarchae Constantinopolitani, & Castellaniensis ac Patani episcoporum, tum etiam Siciliae & Trinacriae Regum auctoritatem, precesque ad flectendos Venetos: sed ij in ceptis perstitere. Ut uero sequenti anno a Clemente defixi censuris atque a legato inde pulsi fuerint, dicetur. Iam reliquas Italicas res prosequamur.

17 Decorata est hoc anno Perusia nobili academia, quam ob egregium ciuium in ecclesiam studium se excitasse, Clemens testatur, dato apud Sanctonas diplomate vi. id. septemb. pont. anno 111. consignato. Clementem uero exeunte mense augusto Pictaui discessisse, docet subiectis uerbis Bernardus: *Eodem anno circa finem praecedentis mensis augusti dominus Papa cum curia sua recessit de Pictaui, transiitque per Burdegalesium, & Agenesium, fuitque Tolose in festo natalis Domini usque ad epiphaniam.* Ex quibus colligitur Clementem Pictaui discedentem, dum in itinere substitit apud Sanctonas, apostolicum diploma de instituenda Perusina academia confecisse.

Egerat iam ante Dionysius Lusitaniae Rex cum Clemente de academia Conimbricensi constituenda: quae quidem primum in urbe regia, ipso rem a Nicolao 1v. flagitante, cum non armis modo ad barbaros edomandos, uerum etiam literis, ac sapientia ad probe administranda iura, regnum florere par esset, excitata fuerat, amplissimisque priuilegijs exornata. Sed cum postmodum inter ciues, ac literis operam dantes discordiae exarsissent, quae extingui facile non possent, exposuit Clementi Dionysius Coimbricam ob loci amenitatem, rerumque affluentiam opportunam uideri, in quam academia praerogatiuis iisdem, quibus a Nicolao donata fuerat, potitura traduceretur. Assensit a Pontifex, atque archiepiscopo Bracharensi, & Coimbricensi episcopo rei perficiendae prouinciam demandauit: tum in illius academiae sustinendam amplitudinem ac dignitatem sex ecclesiarum Vlyssipponensium uectigalia, deducta ex ijs ad sustentandos sacerdotes parte, in doctorum stipendia deriuauit. Haec praetermittere noluimus de amplissima academia, quae postea rei literariae maxima gloria effloruit.

18 Coniungenda uero hic existimamus nonnulla Clementis sancita. Haquino in primis Noruegiae Regi, ut clericos regiae familiae a quouis Noruego antistite sacris ordinibus initiandos curaret, potestatem fecit b: *Baldinum archiepiscopum Treuirensis ad ipsius ecclesiae inuales comprimendos infingendarum pontificio nomine censurarum auctoritate infruxit c, exemitque ab aere alieni a praedecessoribus contracti soluendi onere, nisi in ecclesiae Treuirensis rem deriuatum esset: Auctoritate, inquit, a tibi praesentium indulgemus, ut ad debitorum per praedecessores tuos archiepiscopos Treuirenses ecclesiae nomine contractorum, nisi ea in utilitatem ipsius ecclesiae conuersa fuisse probauerint, per creditores compelli non possis inuitus. Dat. Pictaui vii. kal. april. anno. 111.* Haec statuit Pontifex, ne ecclesiastici temere ecclesias suas aere alieno obruerent, quod non in earum utilitatem uerterent, sed in alia profunderent. Ita Lugdunensem etiam archiepiscopum eadem religione liberauit. Afferuit etiam Roberto Cantuariensi archiepiscopo e regia inunctione Angliae Regis liniendi, exornandique diademate auctoritatem: *Cum, inquit, sicut oblata ex parte tua petitio continebat, coronatio charissimi in Christo filij nostri Eduardi Regis Angliae, quae illi in proximo imminet, feliciter, dante Domino, facienda, ad te ratione tua ecclesiae pertinere noscatur, nos nolentes, quod in hac parte officium tuum ualeat impediri, tuis supplicationibus inclinati omnes literas, si quas super commissione coronationis ipsius Regis alicui, uel aliquibus forte direximus, quascumque tenoris existant, auctoritate praesentium reuo-*

Academia
Perusina
instituta.

Clementis
varia
per Gallias
itinera.

Vlyssipponensis
acad. instituta
a Nicolao
Coimbricam
a Clemente
tractata.

a Lib. 3. ep.
com. 384.

Tradita a
Clemente,
hoc
anno
priuilegia.

b Eod. l. 3.
ep. com.
122.

c Ibid. 3 ep.
com. 446.

Episcopi
non obstruunt
ad dissoluenda
praedecessorum
nomina.
d Reg. post
eand. ep.
Si res in
ecclesiae
utilitate
uersa tenentur.

e ib. ep. 20

Confirmata
Cantuarie
archiepiscopi
sacerdorum
Regi Angliae
auctoritas

Anathema
te dñati.

Ignarus
acceptae
cladis Po.
Venetos
mulcere
nititur.
a Lib. 4. ep.
com. 3.

Scripta eo
argumēto
blanda
exhorta-
tio.

b Clem. in
bull. exc.
Venet. ubi
sup.

reuocamus. Nulli ergo, &c. Dat. Pictauis xi. kal. february anno III.

Albertus Rex Rō. a nepote exsus.

a Ber. chr. Rom. Pon. & M. S. Vat. bibl. signat. n. 3765.

b Mar. Pol. h. 4. hoc an.

c Io. Vill. l. 8. c. 95. d Ant. 3. p. tit. 21. c. 1. S. 4.

Illius ne- eis causā.

Alia altior ex diuina iustitia ob Adolph. Regem in tersecum petita cau- sa.

e Ber. ubi sup. Gesta M. S. Clē. Iord. M. S. Vat. bibl. signat. n. 1960. c. 238. & alij. Henricus Lucemburgensis comes a principibus eligi- tur.

f Alb. Muss. Patru. M. S. Vat. bibl. signat. n. 2962. h. 1. c. 20.

Archiep. Mogunt. dignitatis auctor.

19 In Germania conscendit imperiale so- lium Henricus Lucemburgi dux, cum Albertus Rex a nepote, cui ditionis hereditaria partem eripuerat, vita & regno exutus fuisset. De cuius cæde hæc Bernardus tradit a: Anno Domini MCCCVIII, fuit occisus Albertus Rex Alemannia a nepote suo filio fratris sui, cui Ioannem nomen fuisse testantur alij, cuius causa fertur, quia omnia dabat filiis, & de ipso parum curabat; quamuis ipse esset filius primogeniti. Martinus vero Polo- nus b iuuenem furore ob ducatum Sueuiæ sibi præreptum in patrum fuisse incitatum; aliam- que irarum causam adiungunt Ioannes Villanus c, atque ex eo S. Antoninus d, cuius hæc verba sunt: Anno eodem scilicet MCCCVIII. kal. maij Rex Albertus de Alemannia, qui electus fuerat Imperator, cum per nauigium transisset quendam fluum, ac de nauis in terram descenderet, nepos eius interfecit eum gladio, ex eo quia usurpauerat sibi partem ducatus Austriae, ad se iure hereditario pertinentem.

In casu Alberto diuinæ exemplum vindictæ, quæ ab ipsis Regibus & Imperatoribus fusi iniuste sanguinis pœnas repetit, ne quis ob terrenam potentiam se illi subducere putet, suspici potest. Qui enim Adolpho Romanorum Regi vitam & imperium eripuerat, a sicario postea utroque exutus est. Quo sublato, Germani principes Francofurtum ad creandum nouum Regem confluxere, communique animorum & votorum conspiratione in Lucemburgensi comite consensere, de quo hæc Bernardus e: In festo S. Catharinae electores regni Alemannia conuen- runt in Frankeburg, & elegerunt in concordia comitem Lucemburgensem, Henricum nomine, in Regem Alemannia & Romanorum. Afferunt eadem M. S. gesta Clementis: describitque accurate huius electionis modum Albertinus Mussatus f nobilis Patavinus, Henrico Imperatori charus, qui commentarium de rebus ab eo gestis ipsi inscripsit, ut constat ex prologo ipsius præfixo in M. S. Vaticano, in quo etiã libri suis capitibus distincti sunt: vnde ipsi eo, non altero excuso Venetijs uti- mur. Narrat igitur, ut Petrus Moguntinus archie- piscopus Lucemburgensi familiæ addictissimus & Balduinus Treuerinsis Henricum ad solium euexerint.

Orbis, inquit, terrarum vacante imperio, cum de noui principis electione instaret agendum, conuenere primates, quibus ius eligendi concessum est ex imperialibus institutis: inter quos Maguntinus episc. domui Lucēborc fidelitatis astrictus homo, una cum Treuerensi archiepisc. aspirans in Henricū sublimandum, dudum subiticiuit, dū reliqui, quos iā præsenferat, in diuersos intendere concepta depromerent. Sic itidem per triduum ferme habita de compromissis in plurimos mētionē calescentibus in dissen- siones animis, ad scrutinia declinauere. Sciscitatis itaque clandestine, ut assolet, vocibus Henrici vox edita est quaternis assensibus, binis scilicet Treue- rensis & Maguntini ad idem intendentium, et binis qui ob aliorum inuidias animos diuenterant non- votis, sed aliorum contemptibus in Henricum. Siue autem sic, seu diuinitate humanis antepona- rum conatibus, declaratus est Henricus Romano- rum Rex et Imperator semper Augustus, conuenientibus porro reliquis. Res hac per fines vulgata Germania nonnullis admirationi fuit, nec prius cre- dita quam patentissima documentorum monumenta

manarent, edictaque provincias communi assertio- ne complerent. Suberat admirationis occasio, cum ad summos eleuaretur principum apices hoc supremæ dignitatis fastigium applicari mos esset. Et equidem mira res, ut quanto humilior habuerit ipse primor- dium, tanto celerius volauit in sublime natura for- tunaque fauentibus, ut mundanis utamur vocabulis, non abnuentes Dei nutum in excelsis consi- flere.

Cur vero Germani, in varias factiones in- huiusmodi comitijs distrahi soliti, tanta consen- sione animorum in Henricum suffragia contulerint, non modo ob egregias virtutes, quæ in ipso emicabant, adductos; sed maxime ad Gallorum Romanum imperium sibi olim a Germanis ereptum recuperare meditantium euertenda, consilia rem accelerasse, cum a Pontifice, qui ecclesiam a Gallis, si in tantam euaderent poten- tiam, in seruitutem redactum iri metuebat, moniti essent, Philippum Regem omnes impetus ad rem perficiendam conuersurum, ni eius consilia accelerata electione eluderent; diffuse & accurate narrat Ioannes Villanus a eius æui scriptor, quem S. Antoninus, paucis immutatis, subiectis Latinis verbis reddidit. b

20 Interfectio Alberto Imperatore, ut dictum est supra, cum vacaret imperium anno Domini MCCCVIII, electores imperij erant inter se in magna altercatione in Alemannia de persona, quam deberent ad dictam dignitatem eligere. Rex autem Francie Philippus audita vacatione imperij cogitauit facile posse imperium redire ad Francos ratione sextæ promissionis factæ sibi a Papa, si opera daret, ut Papa crearetur, prout factum est. Nam cum explicasset iam eam, videlicet in delendo quidquid gestum foret per Bonifacium, & memoria eius, ad quod Papa se difficultabat, & in posterum hoc offerebat agendum; arbitratus est Rex commutari facere quod fuerat postulatum ab eo in sibi utilius & honorabilius negotium, ut videlicet loco prædictæ petitionis hoc concederetur, ut Papa operam daret, ut dominus Carolus Valesianus fra- ter eius eligeretur in Imperatorem: quod satis æquum & exequibile videbatur, cum Bonifacius Papa hoc ei promississet, & ad hoc ipse multa fecerat pro ecclesia: sed & olim imperium fuerat apud Fran- cos tempore Caroli magni translatum a Grecis ad eos, sic posset transferri de Teutonicis ad Fran- cos.

Rex igitur secretum consilium habuit super hoc cum domino Carolo præfato, & postmodum cum baronibus & consiliarijs suis, quod omnibus placuit; & sumpta determinatione, ut propter hoc exequen- dum nullis parceret expensis ad congregandas copias, dominus Carolus cum magna comitiua proce- rum preparauit se ad eundem Auenionem, & vi- sitandum Pontificem, tum cum curia sua ibi resi- dentem, sub prætextu sollicitandi ipsum ad imple- dum promissa circa Bonifacium Papam condem- nandum; re autem vera ab eo petiturus imperium Romanorum. Ordinauerat autem secum ducere circa sex millia armigerorum, ut nullus auderet propter tantam multitudinem se opponere ei, quod intendebat. Sed omnipotens Deus, qui dissipat con- silia principum, & reprobat frequenter cogitationes populorum, quoniam vana sunt, non permisit rem ipsam suam sortiri effectum, ne ecclesia regno Fran- cia subijceretur. Nam etsi consilium secretissimum habitum fuerat de re ipsa, & mandatum omnibus omnino celandum; tamen vnus ex consiliarijs inti- mauit secreto Pontifici, quod deliberatum fuerat: qui

a Io. Vill. ib. c. 101. b Ant. 3. p. tit. 21. c. 1. S. 5.

Ve Philip- pus Rex imperiū ad Francos reuocare nifus sit.

Carolus Valesium ad illud fastigium promouere.

Pactum ac disculsum fuerit illius consilium.

qui Pontifex secretum sibi reuelatum intimauit Cardinali Ostensi, scilicet Pratenfi, quid agendum foret consulens.

21 At Cardinalis Pratenfis prafatus, qui iam indignationem conceperat contra Regem Francia propter postulationes eius inordinatas, & graues, precipue illam, quod deleteret memoria Bonifacij cum omnibus gestis per eum. Paucisque interiecit: Pratenfis, inquam, Cardinalis ait: Pater sancte, hic non est aliud remedium ad obuiandum, ne ecclesia subijciatur Regi Francia, nisi istud, quod quam citissime secreto significetur electoribus imperij, quod procedant ad electionem noui Imperatoris sine mora aliqua, alias imperium in procinctu deuoluetur ad Francos, quod totum expediatur antequam Rex veniat ad hoc postulandum. Placuit Pontifici consilium id, & addidit: Pro quo scribemus, ut assumatur ad imperium. Cardinalis vero sagax, intendens prouidere non solum ecclesie sancte, sed etiam parti Gibellina, cui videbatur fauere, respondit: Ego percepi a pluribus, quod comes Lungumburgi (alias Luxemburgi) hodie est notabilior homo, qui sit in Alemannia, in armis strenuus & magnanimus, fidelis in negotijs agendis, ac vir catholicus; vnde si assumatur ad eam dignitatem, non dubito quin sit fidei ecclesie, obediens tibi & multa acturus magnifica pro Christiana religione. Non displicuit Pontifici vir nominatus, cum & ipse laudabilia de illo audisset. Sed quomodo, inquit, faciemus quod Cardinales non aduertant, & qui sunt amici ex eis Regi, non ei insinuent? Respondit Cardinalis: Literas tuas secretas paruulo sigillo signatas destinato ei, & electoribus, & ego etiam per meas materiam plenius explicabo, quas familiaris meus deferet Cardinalibus hoc ignorantibus.

Hoc totum impletum est: & missis literis per fidelem nuncium secreto, ipsique redditis postquam applicuit, intra octo dies congregati principes, ad quos spectabat electio, in Magdeburgo nemine dissepante elegerunt in Regem Romanorum Henricum comitem Luxemburgi, qui fuit Henricus *VI. Ideo autem festinauerunt electionem, quia Pratenfis Cardinalis per suas significauerat literas, quod cito se expedirent, & talem eligerent: alias imperium deuolueretur ad Francos. Facta igitur electione dicti Henrici, diuulgatum est hoc in curia Papa, necnon & in curia Regis Francia. Quibus auditis Rex Francia, qui se preparabat cum maxima comitiua proficisci ad curiam pro negotio imperij consequendi, videns se frustratum spe sua, indignatus est, & nunquam fuit postea amicus Papa.

Ijs consentanea de Henrici electione, quem septimum eius nomine numerant, tradunt Ptolemæus Lucensis a, historiae Langrauiorum Thuringiae anonymus auctor b, Paulus Langius c, Conradus Vecerius d, alijque innumeri recentiores. Fuisse vero illum anno proximo, die sacro epiphaniae Aquisgrani regia corona cinctum, tradit vna cum alijs Bernardus e. At de his haec tenus.

22 Hoc anno Vngari diuturno bello ciuili fessi, ac sacrorum vsu a Gentili Cardinale legato ob negata Carolo Regi apostolica sententia confirmata obsequia priuati, demum ad officium concordiamque se rede gere, & indicatis ab eodem legato prope Pestum omnium ordinum regni comitijs celeberrimis, in quibus cum legatus ex sua concione fedi Apostolica imponendi Vngaris Regis ius tribuere visus esset, proceres

publice sunt professi, non sentire ipsos Regem a legato constituendum; sed quem ipsi ex veteri more stirpe regia procreatum Regem agnouissent, pontificiarum esse partium confirmandi & iniungendi: ijsque auditis legatus, cum Regem ex Maria Stephani Regis filia duxisse genus demonstrasset, omnes Vngariae ordines, etiam illi, qui antea Carolo erant aduersati, atque Venceslao, deinde Othoni Bauaro, iterumque Boemo adhererant, ipsum festis vocibus Regem salutauere, obsequiumque deuouere. Ita demum lata iam ante in regni Vngarici controuersia apostolica sententia de potioribus successione quam electionis iuribus admitta est. Ad qua illustranda publica tabule ea de re edita a afferenda visa sunt.

23 In nomine Domini Amen. Anno eiusdem millesimo trecentesimo octauo, indictione sexta, mense nouembris, die xxvi. pontificatus Domini Clementis PP. VI. anno 111. reuerendus in Christo pater & dominus, dominus Gentilis Dei gratia tit. S. Martini in montibus presbyter Cardinalis, in regno Vngaria, ac partibus illi conterminis Apostolica sedis legatus, ex quo ad ipsius legationis partes accessit, quod fama prænouerat, ex rei euidetia & facti experimento percipiens; tempestatis videlicet fremittum, qui regnum ipsum multa fertilitatis olim, ut asseritur, iucunditate refertum, multaque solitum deuotione clarescere, hostis antiquus, pacis amulus, ac Lizania seminator generali turbine conuassarat; particularibus quoque dissidijs fere in singulis eiusdem regni partibus suscitatis, ex quibus adeo inualuerat commotionis horror in illo, & locum sibi dissenso, qua detrimenta solet vastitatis inducere, vendicarat, quod excellenti principe domino Carolo Vngaria Rege illustri, ac nonnullis baronibus & nobilibus dicti regni ad inuicem dissidentibus, & inter eos odij, ac rancoris igne succenso, detrahebatur subditorum auersione regalis magnificentia culmini, ab eis ipsius Regis auertebatur affectus, ac mutuis hunc in commodis deperibat; cepit circa ipsius regni sedanda scandala indefinitis solertia ludio vigilare, ac seruore officiosi exuberare fauoris instantius pro ipsius domini Regis, quem infra claustra pectoris in singularitate electionis habet, ut filium, ac incolarum regni eiusdem statu prospero & tranquillo, cogitationes paci assidue meditando.

Post aduentum igitur eiusdem domini legati, Budam per nuntios ipsius & literas pro eiusdem regni negotijs, sua commissis legationis officio, promouendis feliciter, generali praelatorum, ac baronum & nobilium, aliarumque notabilium personarum, tam ecclesiasticarum quam secularium, concilio ad octauam festi B. Martini confessoris tunc instantis solemniter conuocato; circa ipsam octauam ad idem concilium eorundem praelatorum, ac baronum plurimi, ac multitudo nobilium & personarum ipsarum copiosa personaliter; alijque vero eorundem baronum, quorum personalem aduentum ad id concilium longa distantia praecepdiuit, per procuratores idoneos conuenerunt.

24 Sancto Henrico magistro & bano Sclauoniae, ac nonnullis baronibus alijs, ac nobilibus, quibus ad superius castrum Buda, ubi tunc legatus ipse cum sua curia morabatur, propter armatorum multitudinem, quam secum habebant, nequaquam patebat aditus ultra Danubij flumen ex ipsius castris opposito constitatis; ipse dominus legatus, insilientis caeptis alacriter, sui que status praerminentiam & dignitatem officij non attendens, quin immo semetipsum

Cociliati Carolo omnes, qui antea erant aduersati.

a Ext. in arce S. An gel. & in lib. priuile. Rom. eccl. 10. 1. pag. 149. & inter Coll. Plat. M. S. Vat. arch. 10. 2. pag. 319. & M. S. bibl. Vall. sign. h. B. n. 12 pag. 455 De Caroli ad Regnu successio nis iurib monumē tum publi cum. Vt Card. legatus ad Vngariae dissensionē sopiēdas missus sit.

De conuocato ab eodē Bude omnium ordinum concilio.

De Henrico magistro & bano Sclauoniae.

De Henrico magistro & bano Sclauoniae.

Nocuerit in ea causa Philip. Bonifacij VIII. me moria insecutum esse.

Confil. a Card. Pratenfi datu Clementi ad eludēda Gallo-rū petita.

Præmoni-ti Germa nia Pont. & Card. Praten. Henricū remocā, omni mo re creant. * alij, Luxemburgi * VII.

Philippi Regis animus inde a Clemente abalienatus. a Ptol. Luc. hist. eccl. M. S. l. 24. a. 39. b Hist. Lüt. Thur. c. 83 hoc ann. c Lang. hist. Citzien, eod. ann. d Vecer. in Henr. Imp. e Ber. chr. Rom. Pont. hoc ann. f Thur. 2. Ach. c. 89. Bonfin. dec. 2. l. 9. Ranzan. epit. rer. Vng. ind. 18.

humilians, vna cum prefato Rege alijsque prelatis & baronibus, citra flumen ipsum cum eo manentibus, spatiosam fluminis eiusdem planitiem, piscatoris more aquarum intrepidi cymba transfiliit: ac in loco fratrum Prædicatorum, iuxta flumen ipsum sito, cum ipso domino legato prelatorum, baronum, & nobilium, & dictarum personarum multitudine; eius etiam, & advena copiosi, quos eximij spectaculi rumor, ac vulgata conuentionis dicti concilij celebritas excitarat, insperata pacis admiratione stupidi & tot discordiarum animorum unitatis increduli, pacisque auidi conuenerunt. Quibus in eiusdem domini legati, ac mei, aliorumque notariorum, & testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum presentia constitutis; dictoque domino Rege, ac venerabilibus in Christo patribus dominis Dei gratia Thoma Strigoniensi, ac Vincentio Colocensi archiepiscopis, & H. V. vaciensis, Benedicto Vespriniensi, Ioanne Nitriensi, Petro Quinqueecclesiensi, Martino Agriensi, & Augustino Zagabriensi episcopis, & Nicolao postalato Lauriensi ad dexteram; & magnificis viris dominis Henrico prefato magistro & bano Sclauonia, magistro Nicolao filio Gregorij nepote eius, Homodeo palatino de genere Haba, magistro Dominico, magistro Kocos, & Ladislao bano de katolt, Copos palatin. pro se, ac Beka magistro tauarnicorum, domina Regina fratre suo, filijs Thome de genere Borse, ac Petro filio Compaldi de genere Haba ad sinistram ipsius domini legati sedentibus, et nuncijs seu ambasciatoribus & procuratoribus magnificorum virorum Vgrini magistri tauarnicorum Regis, & Ladislai V. vojvoda Transiluan. & comitis de Zomik, ac Matthai Trinze palatin. ibidem presentibus, ac pressa nobilium aliorum & vulgi stante corona; idem dominus legatus proposuit verbum Dei, assumpto illo euangelico themate: Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo? etc. seriose retexens agri semina, idest, regni Vngaria, que in illo Dominus seminarat, ex quibus Reges catholici, tanta sanctitatis & vite claritate conspicui prodierunt, quod sanctorum ascribi catalogo meruere; quodque coronam regni primus Rex Vngaria sanctus Stephanus a Romano Pontifice consecratam accepit, prout Vngarorum historia, quas legatus ipse pronouerat, asseruit protestari; alias etiam thema ipsum ad sua intentionis propositum super statu eiusdem regni mirabiliter reducendo.

25. Post qua sub specie tuenda libertatis eiusdem regni, inter ipsos barones & nobiles murmur, quod ipsius domini legati attigit aures, per querelam patulam in publicum productam exoritur: videlicet quod volebant, nec erat aliquatenus intentionis eorum, quod ecclesia Romana, vel ipse dominus legatus eius nomine, sepe dicto regno de Rege vllatenus prouideret; sed placebat eis, quod illum, quem ipsi ex antiquo & approbato eiusdem regni more vocauerant, & in Regem assumpserant, prefatus dominus legatus eiusdem ecclesia Romana nomine in verum Regem Vngaria confirmaret; & quod etiam perpetuis futuris temporibus veri summi Pontifices, & ipsa Romana ecclesia haberet ius confirmandi & coronandi Reges Vngaria, de vera regali progenie propagatos, quos ipsi unanimiter & concorditer de dicta progenie ducerent eligendos. Ipse vero dominus legatus, ad consummationem ceptorum per eum feliciter, feruenter anhelans, ad eorundem prelatorum, baronum, & nobilium supplicationem, petitionem, & expressum consensum, prefatum dominum Carolum, de predictorum Regum Vngaria ex domina serenissima, domina

Maria Sicilia ac Vngaria Regina illustri nata clara memoria Stephani Regis Vngaria vera progenie propagatum; cuiusque in eodem regno successio legitima per eandem ecclesiam extitit declarata, sibi que de iure deberi regnum huiusmodi diffinitum, in eiusdem regni verum Regem, ipsius ecclesia Romana nomine, cum solemnitate debita confirmauit, & predicta ipsius ecclesia Romana nomine acceptauit; & subsequenter omnes unanimiter & concorditer post confirmationem huiusmodi, tam adhaerentes quam aduersantes hactenus eidem domino Carolo, receperunt & recognouerunt singulariter & diuisim ipsum dominum Carolum verum Regem, ac regni Vngaria successorem, sibi que seruire, ac obedire teneri tanquam vassalli legitimi & fideles domino naturali. De quibus etiam per eos firmiter adimplendis, & inuiolabiliter obseruandis, iunctas manus, prout solet a profitentibus regulas fieri, infra sepe dicti domini legati mittentes manus, iuramentum & fidem super vera crucis lignum, ipsique, ac dicto domino Regi singulariter pacis osculum prestiterunt. Statimque ipsum dominum Carolum Regem, cateruatim eleuatum sustollentes manibus, plausu ac vocibus extulerunt regium latis ad sydera nomen, subsequenter Te Deum laudamus solemniter decantando.

Actum, ut praedicatur, in dicto loco Prædicatorum, prope ciuitatem Pestensem, ultra ipsum Danubium ex opposito dicti castris, presentibus reuerendo in Christo patre domino Thoma episcopo Veglensi, ac venerabilibus & religiosis viris fratribus Paulo priore Prædicatorum & Haymone ministro Minorum fratrum ordinum prouincialibus, & Salomono vicario prioris prouincialis fratrum eremitarum in prouincia Vngaria, cum eorundem ordinum fratrum multitudine, ac venerabilibus & discretis viris magistris Philippo de Sardinia Arborensis & Ioanne de Aretio Auximanensis ecclesiarum canonicis auditoribus; nec non magistris Guillelmo de Sanguineto, Ioanne Anglico, & Alberto de Parma capellanis prefati domini legati, & notarijs publicis, ac inferius subscriptis ad hoc specialiter vocatis & rogatis & alia diuersarum copiosa multitudine nationum. Agit de his, præter Thurofiam a & Ranzanum b, accurate Bonifinius c, additq; Carolum restitutum a Ladislao vuyvoda Transilvano sacro diademate, quo olim S. Stephanus a Romano Pontifice donatus fuerat, apud Albam Regalem solemniter fuisse redimitum.

26. Ex Vngaricis rebus ad Rascianas digredimur. Moderabatur tum Rasciorum sceptrum. Vrosius, qui pietatis sensu delibutus abrupte funesta Græci schismatis, quibus implicitus tenebatur, vincula meditatus, iam ante Marcum Luciani & Tryphonem Michaelis oratores ad Clementem miserat, vt in eundem cū Rom. ecclesia coniunctionis, quo flagrabat, desiderium exponeret, virosq; exposcerent doctrina exultos ad subditos populos instruendos informandosq; fide catholica: tum etiam vexillum ab Apostolica sede flagitarent, quod aduersus nominis Christiani hostes præferrent. Quo felici nuntio recreatus Clemente, Prædicatorum & Minorum ordinibus religiosos viros lectissimos transmisit; præscripsitque fidei formam d, quam esset professurus; præterea exegit, vt inter diuina mysteria ea symboli verba, quibus processio Spiritus sancti a Patre, & Filio exponitur, decantarentur, ipseque ac subditi, iurato rite schismate, Romana ecclesia obsequium sacramento sponderent.

Illustrata Caroli successione legat. Rom. ecclesia nomine ipsi confirmauit.

Assensere proceres, fidemque Carolo de iunxere.

Vt Rex in sublime elatus festi. vocibus salutaris sit.

a Thur. p. chron. 89.
b Ranz. ind. 18.
c Bonif. dec. 2. l. 9.

Vrosius Rascie Rex pro expedita Rom. ecclesie conjunctione mittit oratores ad Clementem.

d Lib. 3. ep. cur. 21. & M.S. bibl. Vat. fig. n. 3977. p. 82.

Magni-

Præsulq; ac principum, qui interfuerunt præcipua nomina,

Habita a legato oratio.

Contestatur Vngari non esse Pontificis Regis ipsi imponere, sed quem e regia stirpe elegerint confirmare.

Magnifico viro Vroffio Regi Ruffia illuftri gratiam in prefenti, qua perducatur ad gloriam in futuro.

Benedictus Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, qui ubi vult ſpirans, ſic nouiſſime his diebus oculos tuæ mentis aperuit radio nouæ lucis, vt excuſſa inde tenebrarum caligine in votis habeas ſacroſanctæ Rom. eccleſiæ matri fidelium & magiſtræ in fidei veritate ac vnitæ coniungi. Multum quippe teneris Deo, princeps clariffime, qui ſic te oculo ſuæ pietatis reſpiciens, ad cognitionem & claritatem veræ fidei clementer adducit; ex quo magnitudo tua promouebitur ad ſalutem, & ſolium tuum ſtabili valabitur firmitate. Multum etiam lætari debet mater eccleſia, & nos profecto multiplici alacritate perſundimur, quod diebus noſtris tam nobilibus ovis, tantuſque populus ad ouile reducatur dominicum, ſchiſmate aliſque pulſis erroribus, Chriſti corporis, quod eccleſia eſt, membrum efficiantur, in eo luceant, perficiantur, & viuant.

Sane, ſereniſſime princeps, tu pridem Spiritus ſancti gratia illuſtratus viros prouidos & diſcretos Marcum Lucani & Tryphonem Michaelis, magnificentia tuæ nuncios, cum literis regiſ ad noſtram præſentiam deſtinasti, qui huiuſmodi tui propoſiti laudabile deſiderium coram nobis & fratribus noſtris prudenter & fideliter exponentes, a nobis inter alia ſuppliciter poſtularunt, vt te tanquam deuotum filium ad gremium diuæ eccleſiæ, & ſub proteſtione ipſius benigne recipere dignaremur, tibiſque aliquos viros idoneos Apoſtolicæ ſedis nuncios mitteremus, per quos tu & illi de regno tuo in fide catholica & in viam mandatorum Domini poſſitis ſalubriter informari. Vnde nos, qui Chriſti vicarius, & Petri Apoſtolorum principis effecti, diſponente Domino, licet immeriti, ſucceſſores ad ea præcipue noſtræ curæ prorogamus affectum, ac diligenti ſtudio & ſtudioſa diligentia ſeduli vigilamus, vt errantes ad viam veritatis adducere; omneſque lucrifacere Deo, ſua nobis gratia ſuffragante, poſſimus; habita ſuper his, quæ iſdem tui poſtularunt nuntij, cum prædictis fratribus noſtris diſcuſſione ſolemni, de ipſorum conſilio pie decreuiſſe huiuſmodi votis tuis libenter annuere; ipſaſque petitiones tuas, quantum cum Deo poſſimus, fauorabiliter exaudire, ſi quod ore proferis, corde credis, & quod corde credis, opere compleas euidenter: tibi nihilominus tenore præſentium, declarantes; quid tibi ac cæteris ſub tua ditione degentibus faciendum incumbit, vt ad ſinum eiufdem eccleſiæ ſano fretus conſilio venias reuerentem. Quæ ſi inſpirante Domino feceris, ipſa eccleſia mater piſſima, filio redeunti ſinum largiſſimæ pietatis aperiens, in tuos læta properabit amplexus. Fides autem Catholica, quam te, clerum, & populum regni tui profiteri, & a nobis recipi ac acceptari volumus, hæc eſt. *Credimus in ſanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, &c.* vti habetur in profeſſione fidei a Clemente IV. miſſa ad Græcos, quam nos dedimus tomo XIV. anno MCLXXVII. num. 2. ad illa vſque verba, *quam in quibuſcumque alijs ſemper ſaluæ*. Concepta eſt iſſdem verbis hæc fidei forma, atque ea, quæ a Clemente Quarto, & Gregorio Decimo Græcis, Ruſſis, Tartaris, aliſque populis fide-

lium confortio aggregandis propoſita eſt.]

27. Quæ vero circa reditum tuum ad vniõnem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ac ſchiſma eminus profugandum exigimus, inferius annotantur. In primis quod ſymbolum Nicæni concilij: *Credo in vnum Deum*, in eccleſijs regni tui & terrarum tibi ſubiectarum in ea parte, ubi de Spiritus ſancti proceſſione in eo agitur, cætetur publice, dum miſſarum ſolemnia celebrantur, & ſic etiam doceatur populus: *Et in Spiritum ſanctum Dominum & viuificantem, qui ex Patre Filioque procedit*. Et quod tu, prælati, clerus, calogeri, & populus dicti regni tui profiteamini Romanum Pontificem eſſe Chriſti vicarium, & beati Petri Apoſtoli ſucceſſorem, eamque poteſtatem habere ligandi atque ſoluendi, quam idem Apoſtolus noſcitur habuiſſe; ac ipſam etiam Romanam eccleſiam ſuper omnes obtinere primatum & etiam principatum: quodque tu pro te & pro populo tuo obedientiam & reuerentiam eidem promittas eccleſiæ, ac prælati eiufdem ipſa iurent, omni ſchiſmate primitus abiurato: & quod archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, archimandrita regni tui per electionem canonicam eligantur, ſiue etiam poſtulentur; ita quod inferiores prælati ſuarum electionum confirmationes a ſuperioribus ſuis recipiant, epiſcopi vero a metropolitanis ſuis confirmationem & conſecrationem, metropolitani autem hæc & pallium, in quo pontificalis plenitudo designatur officij, ſine præiudicio Conſtantinopolitanæ ſedis & patriarcharum, qui erunt ibidem, gratiam & communicationem Apoſtolicæ ſedis habentium, ſi forſan regnum tuum vel aliqua eius pars de patriarchatu dictæ Conſtantinopolitanæ ſedis exiſtat, ſuſcipiant ab Apoſtolica ſede prædicta, regali poteſtate & qualibet alia laicali nihil ſibi in his quomolibet vendicant. Latinorum eccleſias in regno tuo poſitas, per te vel alium occupatas, dimittas libere, & ab alijs facias omnino dimitti. Latinos in honore habeas, & præcipue ſacerdotes. Eorum a te & hominibus regni tui non declinentur miſſæ neque ſacrificia, ſed pro loco & tempore cum omni reuerentia audiantur.

28. Verum, vt tantæ ſalutis opus, ac tanti boni felix auſpiciuſ optatum, faciente Deo, fortiatur effectum, ecce venerabilem fratrem noſtrum Aegidium patriarcham Gradenſem, & dilectos filios fratres Lapum Prædicatorum & Artaniſium Minorum fratrum ordinum procuratores in Romana curia generales, latores præſentium, viros vtique vita & religione conſpicuos, honeſtate decoros, ſacræ ſcripturæ ſcientia præditos, ac nobis, & diſcis fratribus noſtris acceptos, pro his exequendis ad tuam magnificentiam, tanquam ſalutis & pacis angelos, iuxta tuæ petitionis inſtantiam deſtinamus: quorum ſalutaribus eruditionibus, fauente illo, in cuius manu Regum corda conſiſtunt, ipſum dominum Ieſum Chriſtum perfecte cognoſces, & ſuum glorioſum nomen catholicæ fidei obſeruatione colere non poſſipones: ac ſtatuſ tuiſ, ſupra firmam petram eccleſiæ apoſtolicæ ſolidatus, ſpiritualibus & temporalibus proficiet incrementis, tuque demum coronam perennis gloriæ conſequeris. Rogamus itaque ſerenitatem regiam, monemus, & hortamur attente, per aſperſionem pretioſiſſimi ſanguinis Ieſu Chriſti obſecrantes, quatenus de tua tuique populi ſalute cogitans, præſatos noſtros nuncios, propter hoc ad tuam excellentiam accedentes, ob reuerentiam

Indicet, vt proceſſio Spiritus S. ex Patre & Filio in ſymbolo de cætetur.

Proſteatur Rom. Pont. primatum.

Archiepiſcopi palliũ ab eo accipiant.

Patriarcha Graden. ac nõ nulli Prædicatores, & Minoræ ad Vroſi miſſi.

Gratulatur id illi Pontifex.

Marcum Lucani, & Tryphonem Michaelis honorifice ſe excepiſſe ſignificat.

Studium ei apoſtolicum pollicetur.

Orthodoxæ fidei formam proponit.

tiam Apostolicæ sedis & nostram benigne recipias, & honorificentia debita ac condignè pertractes; ac sic attente præbeas ipsorum salutaribus monitis aures tuas, ut verba, quæ ex parte tua prædicti tui retulerint nuncij, per exhibitionem operis compleantur; & spes, quam de tua laudabili intentione concepimus, fructus nobis & ipsi ecclesiæ afferat concupitos, tuque præter diuinæ retributionis præmium, nostram & dictæ sedis gratiam vberius consequi merearis.

Datum Pictaui kal. aprilis anno tertio.

29 Commisit alijs literis prouinciã legatis a, ut Regem in unum Romanæ ecclesiæ admitterent, ac promissa perficienti vexillum in ipsius exercitu præferendum, cum aduersus infideles expeditionem moueret, traderent: tum in missarum solemnibus dominicum corpus in fermentato confici permitterent: *Discretioni*, inquit, *vestra, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per apostolica scripta mandamus, quatenus ad presentiam dicti Regis vos personaliter conferentes, & habentes præ oculis solum Deum, ipsum Regem & personas alias supradictas ad unitatem veræ fidei, & communionem sanctæ Romanæ ecclesiæ salubribus inducatis monitis; & inductos, ut pramittitur, recipiatis eosdem. Quod si annuente Deo tam circa catholicam fidem, quam circa præmissa alia, qua fieri volumus per Regem ipsum & alios, de quibus supra fit mentio, veraciter compleantur, auctoritate nostra Regem eundem & regnum sub protectione dictæ sedis Apostolicæ recipiatis & nostra, & vexillum ab eo ex deuotione petitum contra infideles illarum partium sine alterius præiudicio vsque ad beneplacitum Apostolicæ sedis tradatis eidem, ipso Rege & alijs de dicto regno, qui propter schisma, & non recognoscendo primatum sanctæ Romanæ ecclesiæ excommunicationis vinculo sunt ligati, primitus absolutis.*

Nonnullisq; interiectis, quibus alijs Rastiorum petitis obsecundatum se pollicetur, cum de ijs certior factus fuerit, addit: *Quod autem in fermentato pane per sacerdotes non Latinos regni prædicti rite ordinatos in missarum solemnibus corpus conficiatur dominicum, quousque aliud per Apostolicam sedem ordinatum fuerit, cum præmissa perfecta extiterint, & quod idem Rex interesse possit missis huiusmodi, toleramus, &c.*

Agit de ea legatione Bernardus b, quam hoc anno decretam affirmat: subditq; vrosium legatos apostolicos debita obseruantia profectum, pia tamen vota, ne matrem fratremque in se concitaret, in opus non perduxisse: *Anno, inquit, c Domini prætaxato mcccviii. mittuntur nuncij, & legati a Papa frater Aegidius de ordine Prædicatorum patriarcha Gradensis, & procurator ordinis fratrum Prædicatorum & fratrum Minorum in curia ad Regem Rascie, qui prius ad Papam suos nuntios destinarat, inueniens quod volebat fidei & obedientiæ Romanæ ecclesiæ se submittere & subesse, & regnum suum pertrahere ad hoc ipsum. Fueruntque præfati nuncij Papæ recepti a Rege debito cum honore: finis tamen intentus nullus fuit, aut modicus subsequutus, quia ipse matris suæ & fratris metu retractus penitus nihil egit.*

Attingit aliam causam Prolemæus Lucensis, & de Clemente ita locutus: *Misit nuncios ad Regem Rascie, qui ad obedientiam Romanæ ecclesiæ promiserat se venturum, quia Venetici cum Carolo sine terra concordauerant imperium acci-*

pere Constantinopolitanum. Videns autem tractatus non procedere, papales nuncios vacuos remisit.

30 Nec minus operæ ad Tartaros ad Christi obsequium pelliciendos, quam Rastios a schismate abducendos a Clemente impensum est: ad quos hoc anno Guillelmum e Villanoua Minoritam, & se Cambaliensis in Tartaria archiepiscopalis sedis suffraganeum episcopum creatum, transmisit a, ut in ijs regionibus fidem Christianam propagaret, quæ iam latius emicare cœperat. Affectos quidem egregie in rem Christianam Tartaros fuisse probat insignis illa Olgetucani Regis Tartarorum ad Clementem legatio, quæ exposuerat, se ad euertendam Saracenorum in Asia tyrannidem arma cum Christianis coniuncturum, ac præter ingentes commeatus & ducenta equorum millia, quæ ex circumiectis Armeniæ prouincijs educaturus esset, mox atque occidentales in Syriam appulissent, in eorum auxilium centum millibus equitum succinctum prouolaturum. Quæ ubi accepit Pontifex, datis ad Olgetucanum literis gratulatus ei est b, tam pium desiderium in ipsius pectus ab Spiritu sancto demissum; utque quamprimum Christiana sacra amplecteretur, excitauit: Syriam olim Christi cultui additam fuisse, ipsiusque etiam sacro sanguine purpuratam, nec ab alijs quam ijs qui æterni Numinis veri cultores essent, incolendam.

Magnifico viro Olgetucan Regi Tartarorum veritatem agnoscere, & agnitam custodire.

Dum ad recuperationem terræ transmarinæ (videlicet regni Ierusalem, quod Deus omnipotens sanctæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ, in personis antiquorum patrum filiorum Israel promisit & dedit, & in plenitudinem temporum vnigeniti Filij sui, Dei & domini nostri Iesu Christi natiuitate, habitatione, prædicatione, & sanguinis asperzione sanctificauit & consecrauit, eidemque ecclesiæ in vno corpore, cuius caput est idem dominus noster Iesus Christus, per unitatem fidei constitutæ firmavit; atque ad reprimendam Saracenorum hostilem inuasionem, qui regnum Ierusalem prælibatum & terram prædictam in præiudicium & contemptum Christianæ religionis iam dudum hostiliter inuaserunt & occupauerunt, ac velut de propria hereditate de regno & terra prædictis Christicolæ expulerunt, inibi Christianæ religionis cultum, quo Deus omnipotens secundum euangelium vnigeniti Filij sui domini nostri Iesu Christi per viros apostolicos diuulgatum a sanctis patribus, qui ante nos terram prædictam tenuerant, colcbatur, in sectam aliam, cultum etiam omnino diuersum, Deoque odibilem peruerterunt) dumque ad hanc iniuriam propulsandam prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum inherentes vestigijs cum omni vigilantia vias exquirere, & exquisitas operi applicare operosa sollicitudine studeremus; Thomam Ilduci nuntium tuum & literas, quas ipse nobis ex parte tua portauit, consueta sedi Apostolicæ benignitate recepimus; & tam ea quæ ipse literæ continebant, quam ea quæ dictus nuncius coram nobis dicere, ac proponere pro tua parte similiter voluit, audiuius diligenter.

31 Profecto granter ex literarum inspectione & nuntij eiusdem relatione percepimus, quod ad terræ præfatæ subsidium & recuperationem, nos reddens attēta persuasione sollicitos, ducenta millia equorum & ducenta millia salmarum bladi in Armeniæ partibus statim, quod Christianorum exer-

a Reg. post eand. ep. Data nuntijs facultas, ut Rastia Regis in cliente lã Apok. accipiat.

Vexillum ecclesiæ aduersus infideles præferendum tribuant.

Deuinctos anathemate restituant Rom. eccl. communioni. Permittat Christi corpus in fermentato confici.

b Ber. chr. Rom. Pon.

Legatorum labores in casum consupti.

c Ber. chr. R. Pon. of MS. v. ar. bibl. fig. n. 3765.

d Pol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 39.

Legati a Pontif. ad Tartaros missi.

Tartaror. Rex ingentia Pontif. ad recuperanda Syria pollicetur auxilia. a Lib. 3. ep. 29.

b Lib. 3. ep. cur. 11.

Gratiæ ei a Pontific. ce a. r.

Honorifice exceprum a se oratorem significat.

exercitus erit ibi; & personam tuam insuper cum centum millibus equitum ad felicem, Deo dante, ipsorum Christianorum progressum, & ad profugandum de dicta terra Saracenorum hostilem potestiam te daturum & expositurum viriliter obtulisti. Huiusmodi quidem oblatione cum iucunditate suscepta, velut cibo quodam spiritualiter confortati, non alterius angelum putauimus, quam illius, qui per angelum suum tulit Abacum cum cibo ad confortandum Danielelem, in lacu. Absque dubio dulciter nos cibasti, dum nobis tam magnifici subsidij spem dedisti. Huiusmodi autem subsidij & optatae recuperationis terrae praefatae negotio cum eisdem fratribus plena examinatione discussio, licet inter caetera nostra & fratrum nostrorum desideria hoc habeatur assidua meditatione praecipuum, vt terra, in qua steterunt pedes Domini, ad cultum Christianae religionis, dante Domino, redigatur; videndum tamen occurrit, & exactissima discussione pensandum, per quem modum tam pium sanctumque propositum felicem sortiatur effectum. Et idcirco nos & fratres ijdem super ijs diligentem deliberationem adhibere curabimus: & sperantes in Altissimi dextera cum feruis suis faciente virtutem, quod administrabit Dominus, quantum in nobis fuerit, exequemur: cumque transfretandi acceptabile tempus aduenerit, tibi per literas, seu nuntios significare curabimus, vt ad ea perficienda, quae tua magnificentia pollicetur, inueniaris per operis efficaciam preparatus. Tu vero ad eundem Christum, qui est via, veritas, & vita, cuique seruire regnare est, fide ac opere te conuertens, erga eandem terram in oblato proposito sic stabiliter perseueres, sicque in ijs & alijs cures ipsius Christi redemptoris in terris beneplacita prosequi, quod ab eo in caelis deliciarum suarum, & gloriam amplam merearis consequi portionem, ac nos & Apostolica sedes in tuis honoribus & profectibus delectemur.

Datum Pietrauis kal. martij anno 1111.

32 Vt facta Regi Tartarorum promissa perficeret Clemens, ad orandam in occidente cruce signatam expeditionem incubuit, plurimique Reges, ac principes pio recuperanda terrae sanctae ardore sunt accensi. Inter quos Philippus Francorum Rex magnas spes Pontifici iniecit, se in Saracenos armorum potentiam conuersurum: sed cum longo apparatu opus esset, atque haud leue periculum immineret, ne ij debilitatas orientalium Christianorum vires opprimerent, Armeniamque & Cyprum, quae barbarorum furori superferant, obruerent; praemittenda censuit cathaphraecos mille equites, & quatuor peditum millia, vt secuturo exercitui viam munirent, Cypriosque & Armenos aduersus hostium impetus confirmarent. Quas copias antequam Templariorum scelera in lucem emerissent, ex ipsis atque Hospitalarijs conficere decreuerat: sed cum ij iudicio postulati essent, ex Hospitalarijs solummodo contrahendas decreuit. Quo argumento ad supremum ordinis illius equestris magistrum literas dedit, ipsisque stipendia ex arario pontificio, ac Regis Francorum liberalitate suppeditatum iri sponndit.

Clemens, &c. magistro & fratribus Hospitalis S. Ioannis Hierosolymitani.

Exurgat Deus, & inimici dissipentur ipsius. Exurgant cum eo fidei zelatores: apprehendant arma timoris Domini: induant se fidei orthodoxae lorica: diuini amoris scutum assumant; &

sub potentia virtutis Altissimi roborentur: opprobriorum etenim Crucifixi, quae fuerunt ei ab insipientibus tota die, vindices eius sint memores, & erga statum miserabilem terrae sanctae plenitudinem miserationum exercent, compassionis fluentia deriuent, & misericordiae aperiant viscera pietatis; quia venerunt gentes in hereditatem Domini, & sanctum eius tabernaculum polluerunt. Accendantur quidem vt ignis corda fidelium ad ipsius terrae necessitatibus succurrendum, & affectus auctis pia considerationis ardoribus inflammentur. Praebent quoque promptas manus ad opera, & sub spe caelestis auxilij praedium Domini praeriantes ad iuuandam illius causam feruenti magnanimitate confurgant, qui multos in paucis suae potentiae virtute concludit, non obdormiens nec dormitans in mentibus gentium bellum eius, ipsorum custos peruigil & magnificus triumphator; seque accingant gladio potentissimo circa femur ad ipsius iniurias vlciscendas.

Voce quidem assiduae lamentationis exclamat, & improperat terra ipsa fidei orthodoxae cultoribus, quod recordari non desinat, quid eis in partibus transmarinis acciderit intueantur, & attente considerent totius Christianitatis opprobrium: quoniam praecleara nostri Saluatoris hereditas versa est ad alienos, & locus ille sanctissimus, vbi caeli Regem virgo puerpera genuit, locus redemptoris nostri pretiosissimo cruore perfusus, locus vbi poni meruit sepulchri dominici firmamentum, & locus quem resurgens Christus a mortuis suae resurrectionis gloria multipliciter illustravit, alienarum subuertitur imperio nationum. Recenseant etiam effusis lacrymis, multiplicibusque singultibus infra claustra pectorum, diligenter, qualiter dudum ille perpetuae maledictionis alumnus Babylonicus persecutor Christianorum, sanguinem sitiens, de sedis cubilibus Babylonis contra renatos fonte baptismatis animis furibundis exiliens, Tripolitanam & demum Acconensem ciuitates, fidelium militum praesentium viribus superatis, ciuitates easdem & nonnulla alia loca solemnina in arcu & pharetra furentibus gladijs comprehendit, & fideles ipsos velut occisione oues in terra marique saeuens eius gladius interemit, ciuitates & loca praedicta redigens in cinerem & fauillam.

33 Cuius igitur pectus adeo posset incallere duritie, quod pro terra ipsius afflictionibus reledandis non emolliret pia considerationis affectus? Quis etenim nisi ferreum pectus habens, vel adamantis durissimi corda gerens, eidem terrae non aperiat viscera pietatis? quis non prouocetur ex intimis? quis non accendatur ad iram? & quis non animetur ad actum debitae vltionis? Absit enim, vt a tam salutari Christi seruitio quisque se retrahat. Absit, vt relinquat arma rubigini. Absit, quod animum neget victoriae, cum non desit victoribus corona per gratiam & meritum in praesenti, & per gloriam & praemium in futuro. Et quidem illatas quisque subditis suis offensas vlciscitur, & Dei sui non vindicabit iniurias tam atroces? Ad hereditatem quilibet suorum manus inuasorum extendi non sustinet, & patietur hereditatis dominicae tanto tempore detentores? Ne igitur, qui crucem adorant, in Crucifixo dissimulent, quod iuste non tolerarent in homine; pungat eorum mentes & animos contumelia Redemptoris, eosque zelus accendant fidei memorata. Dum enim

Pontificia exhortatio ad fideles, vt sacra arma corripiant.

Terrae sanctae infelix sub Saracenis feruitus.

Vt soldanus Babylonus plures vrbes expugnauit.

Christianos haec sine ignauia pati non posse.

Cum centum millibus equitum coniuncturum se Christianis primi serat Tartarus.

Pontificis responsio

Regem ad Christiana sacra amplectenda hortatur.

Auxiliares copiae in oriente ad debilitandos Saracenos impetus decretae.

Ed. l. 3. ep. 626.

Quemq;
dolore Sy-
riacæ cla-
dis moue-
ri debere.

enim mirabilis & plenus amaritudine status eius, lugubrisque conditio se nostris considerationibus offerunt; dum eius diram horrendamque calamitatem vocibus suæ flebilis lamentationis audimus, eo turbamur amarius, acerbiusque lacramur in intimis, quo sibi subductæ quietis dulcedinem magis ac magis desideranter appetimus, & tranquillitatis deperditæ tempora propensius affectamus. Sentimus quidem per effectum, vberem piæ mentis eius afflictiones innumeratas, palpamus suarum multiplicium incendia passionum, & per compassionis intimæ pietatem non absque lacrymarum profluuiis eius deploramus angustias, & secum doloris sui tormenta partimur.

Significat
Philippum
Regem
Francorum
egregie ad
restituendam
rem
Christianam
animatum.

Tristatur quoque ac turbatur in intimis pia mater ecclesia tantis intrinsecus confossa doloribus, perfunditur lacrymis vultus eius, sibi vndique lamenta confurgunt, dum quos regenerauit in filios, efferi hostis lacerauit impietas, & in fidei orthodoxæ cultores dire sæuit gladius impiorum; se nihilominus mater ipsa, pro iuuanda terra prædicta semper multis sollicitudinibus anxiam exhibens, & ostendens feruentibus studijs operosam, & quanto sibi exitit ex alto permisum, manus & mentem ab eius auxilio non retrahit.

Præmit-
tendâ in-
terim ali-
quâ aciẽ
ad Cypriũ
& Arme-
niam de-
fendenda.

Profecto copiosus in misericordia Dominus, qui de suæ abundantia pietatis animos Regum, & principum deuotionis igne succendit ad salubrium exercitium actionum, præcordia charissimæ in Christo filij nostri Philippi Regis Francorum, illustris cælestis benedictionis rore perfudit, sicque ipsum fidei zelus eiusdem succendit, vt terræ prædictæ afflictionibus & pressuris pro affectu compatiens, ad vlciscendas in illa ipsius Saluatoris iniurias, & eiusdem terræ grauamina releuanda adeo feruenter desiderium dirigitur mentis suæ, quod ducimur in Domino firma fiducia, & in illo, qui mari & ventis imperat, & post nubium tempora serenitatis indulget, deuote speramus, quod per ipsius Regis ministerium studiosum, auxiliante illo, cuius agitur in hac parte negotium, eidem terræ proueniet passagij generalis auxilium, & optatæ recuperationis claritas illucescet.

Si ea re-
gna subij-
ciantur
infidelibus,
religione
in exiliũ
adductũ
iri.

Quia vero tam arduum tantæque profunditatis negotium non potest sub breui temporis spatio, prout desideramus & expedit, debitam, & congruam ordinationem suscipere; nosque timore grauissimo in mente perterriti, ne Cypri & Armeniæ regnorum nobilium, quæ crucis hostium premuntur incurfibus, & vsque intrinsecus ad intima lacramur, ac ipsorum inualecente perfidia affliguntur varietate multiplicis cruciatu, prout insinuat eorundem regnorum fidelium vocibus oppressorum, sub rabie persecutionis ipsorum decidat fortitudo, & per hostium, ipsorum seuitiam, eisdem regnis positus in desolationis excidium, fideles ipsi diræ mortis casibus exponantur; vias & modos studijs diligentis indagacionis exquirimus, quibus terræ ac regnis eisdem opportuni manũ auxilij porrigere valeamus. Oh quam granem confusionem reciperet si, quod Deus auertat, talis casus emergeret, tota religio Christiana! Oh quam opprobriosa dispendium deformitatis incurreret, si per ipsorum hostium rabiem truculentam tam nobilibus membris eam, quod absit, contingeret mutilari! Quis enim posset eis misericordiæ viscera claudere? Quis denegabit ea suppliciter illis pulsantibus

aperire? Quis a se sic virtutem misericordiæ relegabit, quod super turbam fidelium eorundem nesciuerit misereri? Credimus enim quod cum eis in huiusmodi necessitatis articulo subuenitur, gratum Deo sacrificium immolatur.

34 Verum leuantes in circuitu oculos nostros, vt videremus si quos pugiles & athletas Domini, & si quos reperiremus vindices Crucifixi ad bellum paratos ipsius; tandem ad vos nostræ mentis reflectentes intuitum, & sperantes quod ad defensionem terræ & regnorum ipsorum, ad quam estis specialiter deputati, ferueatis ex corde, ac pro liberatione terræ ipsius de manibus impiorum, & defensione regnorum ipsorum, nulla mortis pericula formidetis; certum per vos equitum & peditum armatorum passagium, quod sub mille videlicet equitum & quatuor millium peditum numero concludi volumus, & mandamus, prius tecum, fili magister, & cum magistro militiæ templi, & maioribus præceptoribus antequam idem magister ipsius militiæ caperetur, & quam pluribus alijs secularibus magnis & prudentibus viris, qui statum, & conditionem terræ ac regnorum ipsorum plenius cognouerunt, diutina & matura deliberatione præhabita, prout tanti negotij grauitas exigebat; habitoque super hoc charissimorum in Christo filiorum nostrorum Cypri & Armeniæ Regum illustrium pleniori nobis per ipsorum literas destinato, & subsequenter eiusdem Regis Francorum, & nouissime fratrum nostrorum consilio, ad dictorum Cypri & Armeniæ Regum instantem instantiam pro illius modici residui, quod fidei prædictæ cultoribus in eadem terra remansisse dignoscitur, ac ipsorum terræ & regnorum defensionem, ac securam custodia, & ad opportuna præparanda obstacula perfidis Christianis, ne victualia & merces prohibitas eisdem deferant Saracenis, & Saracenos ipsos, prout possibile fuerit impugnandum; non de decimæ, vel partis cuiuslibet ecclesiasticorum impositione facta reddituum, sed de thesauro nostræ cameræ, eiusdem Regis Francorum affluentem ad hoc pecuniario adiuncto subsidio, in proximo venali tempore prouidimus ordinandum, & prosequendum per vos, Deo duce, per quinquennium secuturum, per hoc ipsius cameræ attenuando ærarium, & semitas quodammodo, pontes, & vias ad idem generale passagium præparando. Ex quo quidem passagio, Deo fauente, vberioris fructus eisdem terræ & regnis commoda prouentura sperantur, quam de quouis passagio in ipsorum terræ & regnorum, facto subsidium prouenerit a longis retroactis temporibus.]

Proponit Pontifex ad incendendos eorum animos, qui se ornanda huiusmodi expeditioni comparabunt quos vel a legato Apostolicæ sedis vel a suis præsulibus cruce insigniri sine publicis concionibus præcipit, criminum condonationem, quam modo Hospitaliorum magistro pareant, pollicetur. Si vero ab eius imperijs se subduxerint, denuntiat huiusmodi diuinis præmijs carituros. Quo etiam beneficio non milites modo, verum nauarchos quoque, ac remiges est profectus, eorum bona sedis Apostolicæ, ac prouinciarum autistitum clientelæ commendatum iri, inuaforesque censuris comprimentos: tum Iudæos ad remittendas illis vsuras adigendos. Dat. Pictauis III. id. augusti anno tertio. Continentur etiam alijs literis a pluribus priuilegia, bellum illud sacrum suscepturis collata,

Defectos
ad opem
ijs seren-
dam Ho-
spitalarios

Stipendia
ex ærario
pontificio
& libera-
tate Re-
gis Franc.
suppedi-
tatum iri.

Indulgen-
tiæ magi-
stri Hospi-
taliariorũ
signa secu-
turis proã
posita.

Albid. ep.
com. 625.
618.

vt nimirum clerici sacerdotiorum suorum redditibus potiantur, atque ad biennium illos vendere, locare, pignoriue subijcere possint: ac si diutius in terra sancta versari cupiant, eodem beneficio gaudeant, nec a prouinciarum praesulibus ad residendum in ecclesijs compelli censurisque defigi possint. Praeterea praesulibus se Hospitalarijs ferendi terra sancta auxiliij prouinciam commississe significauit, eosque sollicitauit, vt fideles ad tanta gloria societatem pellicerent, hortarenturque, vt in mortis discrimine constituti elemosynas pro tanto opere promouendo erogarent: caelestia illis praemia non defutura. Tum preces ad conciliandam Numinis opem inter diuina fundendas indixit a.

Vobis, inquit, auctoritate apostolica districtius inungimus, vt quotiescunque vos missarum officia celebrare contigerit, orationes contra paganorum perfidiam per ecclesiam ordinatas, quarum prima Omnipotens sempiternae Deus, secunda deputata specialiter ad secretam Sacrificium Domine, & tertiam dici post communionem praecipue consuetam, Protektor incipiunt, deuotis mentibus effundatis, et per singulas personas ecclesiasticas in sacerdotio constitutas vobis subiectas, pio cordis affectu dici in missarum earumdem officijs faciatis. Datum Pictaui III. id. augusti. anno tertio.

35 Galliarum etiam Regem Philippum, quem in operis ardui ac gloria societatem adducere cupiebat, rogauit b vt Hospitalarijs facilem se & benignum impertiret: permitteret vt ex ipsius regno arma & commentus educerent, ac vestigalia pro efferendis rebus necessarijs remitteret. Vbi de ingenti sua conficienda expeditionis sollicitudine haec edisserit: Postquam fuimus, licet immeriti, ad summum apostolatus apicem diuina dispositione vocati, tecum tam Lugduni quam Pictaui, prout tua non ignorat serenitas, super dicta terra succursu, de quo in te, quem velut fidei claritate conspicuis, & caelestis dono gratiae status altioris excellentia illustratum, praecunctis hominibus post Romanum Pontificem contingit negotium dictae terrae, plus quam in alio quoquam confidimus, pluries colloquium habuimus & tractatum, spem firmam suscipientes in Domino fieri per nos, ac per tuae serenitatis industriam in subsidium dictae terrae passagium generale, ac per ipsum eidem terrae finale remedium adhiberi, &c. Rogat vt imperet subditis, ne equos, arma, lignaue ad naues compingendas Saracenis inuehant, quibus hostes rem Christianam pessundant.

Demum, vt Christiani nominis hostibus praesidia superiora subducantur, suos oratores ad Venetorum ducem, Genuensium praetorem, Pisano praefectum, aliasque respublicas mitrat, quibus ab ijs magnis precibus contendat, ne Saracenis commentus, arma, machinas, aut alia huiusmodi inferri permittant, regijsque precibus minas admisceat: suos vero oratores prius sedem Apostolicam adire iubeat, vt eorum beneficio illarum rerum publicarum magistratibus apostolicas literas transmittat; tum concludit.

Sic itaque in omnibus supradictis habere te studeas, quod post humanae laudis praeconium tibi exinde prouenturum a caelesti Rege, cuius dono tui regni sublimis in terris solum obtines, hereditatis supernae praemium merearis obtinere. Dat. apud S. Aemilianum Burdegalensis diocesis xii. kalend. octob. anno III.

36 Quod ad literas c spectat, quas Philippi

Regis oratoribus Venetis, Genuensibus, Pisanis, alijsque populis porrigendas daturum se est sollicitus Clemens; e regesto Pontificio potiori ex parte delibanda visa sunt, quibus ipsos ad recuperandam Syriam excitat, rogatque vt Hospitalarijs instruendarum in eorum portibus nauium, ac rerum necessariorum educendarum tribuant potestatem; tum legum metu mercatores contineant, ne merces vetitas nominis Christiani hostibus inuehant: Quia, inquit a, tam arduum negotium non poterat iuxta nostrum desiderium, & prout erat expediens, debitam absque longi diffugio temporis ordinationem suscipere, certum equitum & peditum passagium, per quod cum auxilio diuinae clementiae preparabitur via & semita ad generale passagium supradictum per dilectum filium magistrum & fratres hospitalis S. Ioannis Ierosolymitani cum, dicto Rege ac eodem magistro tunc apud sedem Apostolicam constitutis diligenti deliberatione praebita, de thesauro nostra camera affluenti ad hoc ipsius Regis pecuniario adiuncto subsidio, ad defendendum interim terras illas, quas adhuc in partibus illis obtinent fidei praealibata cultores; & ad opportuna properandum obstacula perfidis Christianis, ne victualia & alia prohibita deferant Saracenis, & Saracenos ipsos, prout fuerit possibile impugnandum; in proximo futuro veris tempore deliberauimus faciendum, & prosequendum per ipsos, Deo duce, per quinquennium secuturum. Et infra.

Ad haec licet sine omni hesitatione credamus, vos ad releuandas afflictiones & miseras dictae terrae inter fideles alios, quos ordo Christianae religionis includit, effectualiter dirigere desiderium mentis nostrae; vt omnis tamen super hoc oblocutio praedatur, faciatis in ciuitate praedicta specialia cum grauibus poenis, opportunisque cautelis per vos & ciues ac subditos vestros inuolabiliter obseruanda statuta, vt nullus ex ciuibus vel subditis ipsis arma, equos, ferrum, lignamina, victualia, aut mercimonia quaelibet in Alexandriam vel alia loca Saracenorum terrae Aegypti deferre, mittere vel portare, seu de portibus vestris, vt eidem deferantur, extrahere vel extrahi permittere quoquo modo praesumant, per vos, si contrafecerint, praeter poenas canonicas grauius puniendi, &c. Dat. apud S. Aemilianum Burdegalensis diocesis xii. kal. octob. anno tertio.

Edidit eadem de re constitutionem. Clemens b, censurasque a praedecessoribus ijs inflictas, qui ferrum, equos, ligna conficiendis nauibus idonea, arma, commentus inueherent, renouauit: sanxitque, si in faciliore comprehenderentur, abducendos in seruitutem, ac bona dirptioni expositum iri: inurendos infamiae nota, vt nec testamentum condere, nec de bonis disponere possint: criminis vero expiationem a sacerdote non consecuturos, ni quantum omnem nefario illo commercio partum in sacri aduersus infideles belli sumptus deriuarent. Tum alijs literis c patriarchis, archiepiscopis, ceterisque aristibus prouinciam dedit, vt diebus festis, praesente populi circumfusa multitudine, solempni ritu defixos anathemate, infames, & intestabiles tanti criminis participes diuulgarent, studiumque conferrent, vt apostolica huiusmodi sancita inter urbanas leges referrentur.

37 Nec modo impij huiusmodi Christiani, in quibus auaritia religionis sensum extinxerat, adiecerant barbaris vires animosque, vt paribus cum nostris armis instructi ferociter exultarent;

Itali mercatores ab eo scelerare deterriti.

a Ibid. 3. ep. com. 839.

De praemittendis nonnullis agminibus

Intentate poenae.

b Eod. l. 3. ep. co. 633. Constitutio Pont. in sceleris illius participes.

c Reg. ib.

Christianorum diffensiones exitio ipsius fuerit.

Pr. 2. roga. tuze clerici ad fa. crum bel. li ituris concessa.

a Ibid. ep. com. 627.

Preces fa. cre Deo pro cru. cesigna. tis porri. genda.

b Ibid. ep. com. 624.

Inflaura. tione rei Christianae in Syria prox. me a pbt. Romano Francoru Regem tangere.

Hortatur vt subditos ab inferendis mercibus Saracenis arcere per gat.

i. lib. 3. ep. com. 839.

verum etiam continuè fidelium diffensiones alebant eorum audaciam, vt mutuis cladibus exhaustos, animisque diuifos magno terrore inuaderent. Cyprus certe adeo tum studijs contrarijs fluctuabat, vt pateret exitio, cum Henricus Rex & ipfius frater Almaricus Tyri princeps de regni administratione contenderent: adeoque controuerfia exarsit, vt Rex oratorum opera Apostolicæ sedis auxilium imploraret, expoſtulareque iniuste ſibi relicta tantum regij nominis umbra, rerum administrationem ereptam, & custodia obſeſſum teneri. Quibus Almaricus reſpondebat, fratrem grauiore implicitum morbo adeo ſub regni mole ſuccubiſſe, vt ſceleri frana laxaret, eoque aſſentiente, ac procerum conſilio regni habenas ſuſcepſiſſe. Cumque regij oratores conſectas ea de re literas vi & metu extortas ſubinferrent, Clemens Thebanum archiepiſcopum ac Raimundum e Pinibus capellanum, pontificium legatos in Cyprum decreuit a, vt ad adducendos in mutuam concordiam Henricum & Almaricum incumbere, ac ſi pax inter eos coaleſcere non poſſet, totius rei circumſtantias explorarent, ſedique Apoſtolicæ exponerent, vt æquam ſententiam ferret.

Clemens, &c. venerabili fratri Nicolao archiepiſcopo Thebano & dilecto filio magiſtro Raimundo de Pinibus canonico Vaſatenſi capellano noſtro.

Ad Apoſtolicæ ſedis perlato notitiam, noſtriſque auribus inſtillato, prout inſauſti & multiplicati rumoris habet aſſertio, qui intima noſtri cordis amaricat, & punſtionis aculeo durioris aſſigit, quod in regno Cyprî ſator zizanîæ, cunctorumque malorum incenſor grauiſſimas diſſenſionum materias ſeminauit, etiam inter illos, qui os vnus & caro vna ſunt, tam ſpiritualis quam carnalis fraternæ dulcedinis vnione coniuncti, chariſſimum ſcilicet in Chriſto filium noſtrum, Henricum Cyprî Regem illuſtrem, & dilectum, filium Amauricum dominum Tyri, eiufdem regni Cyprî gubernatorem germanum ipſius, diuerſoſque & variæ conditionis eorundem ſequaces, dicto Rege Cyprî coram nobis & fratribus noſtris lamentabiliter per ſuas literas & nuntios noſtræ conſuetudine querelas, per eundem fratrem atque germanum ſuum, eiufque ſequaces, ſe regni ſui adminiſtratione ac regimine, indebite ſpoliatum, bonis & theſauris ſuis temere deſtitutum, ſibiſque ac ſibi adhærentibus diuerſis & varijs multifarie irrogatis iniurijs, ſolo ac nudo ſibi regio nomine remanente; adeoque ſe arctatum graui custodia aſſerit, quod deſideranti pro huiuſmodi negotio ad ſedem Apoſtolicam ſolemnes mittere nuntios, ad quam a cunctis oppreſſis, tanquam ad piã matrem debet eſſe reſcurſus, facultas huiuſmodi ſuum votum implendi ſibi non ſuppetat, nec poteſtas; præcipue cum per eundem dominum Tyri, ſuoſque ſequaces grauiſſe in ijs & alijs peccari conſueſcit in ipſum: cuius querelæ cognitio ad ſanctam ſpectat eccleſiam, vt peccatorem reuocet a vitio ad virtutem; maxime cum contra pacem peccatur, quæ eſt vinculum charitatis, cuius obſeruantia peculiari priuilegio ad Romanam noſcitur eccleſiam pertinere.

38 Sed e contra ex parte ſupradicti domini Tyri eiufdem regni Cyprî gubernatoris extitit propoſitum coram nobis & noſtris fratribus antedictis, quod ad fratrem ſuum Regem habet ſemper & habuit omnem reuerentiam & honorem; ſed eodem Rege diuina permiſſione inſir-

mitatibus impedito, adeo quod regni negotijs non valebat intendere, ſicque negotia regni periclitabantur omnino, tam in criminalibus quam in ciuilibus omni deſiciente iuſtitia, immo & iuſtitiam implorantem auditore, ſicque regno ipſo deſolationi omnimode expoſito, diſpendio etiam & iacturæ; idem ipſe Rex voluit & conſenſit, habito ſuper hoc baronum, militum, & popularium regni conſenſu & vnanimi voluntate, quod idem dominus Tyri frater ipſius, & qui eidem Regi, ſi abſque legitimo decederet filio, vt aſſeritur, iuri regni ſuccederet; de cuius magnanimitate & potentia ac induſtria præſumebant Rex ipſe atque regnicolæ, quod regnum ipſum in ſtatum dirigeretur pacificum, cunctis debita reformationis ipſius regni eſſet generalis gubernator & rector, cuius curam & generalem adminiſtrationem & regimen, licet inuitus, nonniſi pro dicti Regis & regni voluntate, vtilitate, & neceſſitate ſuſcepit, & gerit: ac de huiuſmodi conſenſu per procuratores eiufdem domini Tyri publice producebantur literæ regio ſigillo, prælatorum, magiſtrorum, hoſpitalis, & militiæ templi, baronum etiam, & quorundam religioſorum ſigillis pendentibus conſignatæ, vt prima facie apparebat: e contra procuratoribus & nuntijs Regis replicantibus coram nobis, huiuſmodi cautiones & literas per vim & metum extortas, qui cadere poterant in conſtantem, & ſub armorum tumultu & bellico apparatu. Sicque partibus eiſdem aliquandiu ſuper ijs altercantibus coram nobis, tandem per procuratores & nuntios dicti Regis nobis cum reuerentia & inſtantia extitit ſupplicatum, quod prouidere ſuper ijs paterna ſollicitudine curaremus, ac inſiſtente veritate ſuper propoſitis redderemus vnicique quod eſt ſuum, ac decerneremus mediante iuſtitia quod ius & ratio expoſceret, & expediens videremus. Ideoque cum fratribus noſtris diligenti tractatu præhabito, & ijs, quæ circa hæc attendenda putauimus, diligenti meditatione diſcuſſis, vos, quos eccleſiæ nouimus & noſtri zelatores honoris, necnon ad præſentia pericula propulſanda ſinceris affectibus aſſici, ad huiuſmodi miniſterium duximus eligendos, &c.] Prouinciam ijs demandat, vt inter Cyprî Regem, atque ipſius fratrem Tyri dominum pacem conciliare ſtudeant: ac ſi ipſorum induſtriam odiorum pertinacia eludat, de Regis, regni ſtatu, procerum voluntatibus, populorum, ſtudijs, deque re tota diligentiffime inquirent, ſedemque Apoſtolicam inſtruant: tum partes aduerſas ad dicendam cauſam ſedi eidem ſiſtere iubeant, vt quod ad diuinam tuendam gloriam, nomenque Chriſtianum augendum congruere viſum fuerit, decernatur. *Dat. Pictauis 10. kal. february anno 1111.*

Concuſſæ hiſ diſſenſionibus Cypro ſpe & cupiditate imminabant Saraceni: ad quorum impetus propulſandos cum Henricus Rex Famaguſtam nudatam mœnibus cingere propugnaculis, ac magnis molibus munire decreuiſſet, ſuique conſilij Clementem certiore feciſſet; Pontifex eam rem magno rei Chriſtianæ commodo vertere perpendens, Cyprumque aduerſus Saracenos firmandam, vt ex ea inſula in fidei hoſtes ad recuperandam terram ſanctam irrumpi poſſet, apoſtolico diplomate omnibus ijs, qui expiata ſacra confeſſione ſcientia ad promouendum opus, in quod magni ſumptus profundendi erant, ſtipem conferrent centum dierum indulgentiam propoſuit a. Porro Cyprî Regem fuiſſe proximo anno

Henricus Rex Cyprî & Almaricus frater de regni adminiſtratione inter ſe certant

Pontifex controuerſiam ſtudet componere. Lib. 3. ep. 8. Data ea de re ad nuntios Apoſt. lit.

Vt Henricus regni adminiſtratione deiectum ſe queratur.

Imploret ſedis Apoſt. auxilium.

Quid contra Almaricus exponat.

Vt publica Regis & ordinis monimenta producat.

Subiiciuntur Henrici procuratores, vi & metu extortæ.

Inſiſtunt ut ſedes Apoſt. de ijs cognoscere.

Conſtituitur ad id nuntij Apoſt. ſolliciti.

Demandatum ijs munus.

Henricus Famaguſtæ firmare propugnaculis deliberat.

Stipendium ad opus perducendum collaturis indulgentias proponit Clemens. Lib. 3. ep. com. 406.

anno pulsus in Armeniam, ac dein in regnum reuocatus a suis, exceptumque summo gaudio refert Sanctus. a

39 Absoluimus hunc annum adductis nonnullis priuilegijs, quæ Clemens hoc anno Burdegalensi ecclesiæ principi in S. Andreæ honorem excitatæ contulit: atque in primis translationis reliquiarum eiusdem Apostoli festum diem celebraturis nono maij, ac diebus proxime consecuturis Iustrantibus eam basilicam nonnulla indulgentiarum præmia contulit b, cum pretiosissimis sanctorum lipsanis exornata esset: Considerantes, inquit, quod eadem Burdegalensis ecclesia in honore B. Andreæ Apostoli gloriosi constructa metropolitana insignis existit, & alias multæ coruscet priuilegio dignitatis; quodque in ea de ipsius Apostoli sacratissimo corpore, & aliorum plurimorum Apostolorum, martyrum, confessorum, & virginum venerabiles reliquie, quæ multa sunt ueneratione cunctis fidelibus, requiescunt, &c. Dat. Pictaui XI. kal. febr. anno 1111. Eodem in patriâ studio incitatus eam ecclesiam eleganti opere ad culmen perducendam statuit: quare Burdegalensi archiepisc. prouinciam dedit c, ut euolente se viginti annorum spatio sacerdotiorum vacantium primi anni uectigalia, exceptis abbatijs in sua diocesi, in eam rem deriuaret. Ad augendum quoque eiusdem ecclesiæ splendorem superiori anno Clemens, cum religiosæ disciplinæ nitor apud canonicos defloruisset, sanxerat d, ut seculares canonici in religiosorum decedentium locum ad diuinam rem curandam subrogarentur.

Migrasse hoc anno ad cælos ferunt e B. Claram abbatissam monasterij, S. Crucis oppidi Montisalconis, quæ multis post mortem miraculis inclauit, adeo ut de illis Ioannes f. XXII. aliquot post annis, uti dicemus, religiosam actionem instrui iusserit ad beatarum virginum honores illi discernendos, uti dicitur inferius: quin etiam Urbanus VIII. nostro æuo, propagata eiusdem Virginis flexu temporum sanctitatis gloria, inamo colendam illius memoriam officio ecclesiastico sanxerit g: ipsa ingentis instar miraculi fuit, quippe dum uiueret, & diuino æstuans amore sacrosanctæ Christi passionis mytheria attenta mente aliquando perpenderet, cælesti viso Christus crucem gestans sese illi interdum obiecit, atque in corde medio præcipua passionis suæ instrumenta impressit, finxitque adeo, ut cum post mortem eius corpus exenteratum esset, & cor ob magnitudinem diuini Iesu Christi crucifixi imago e carne efformata, natiuisque expressa coloribus conspecta h sit: quin etiam reperti in uesicula fellis tres lapilli pari magnitudine, & pondere, addito hoc insuper miraculo, ut vnus duobus præponderaret, & trium coniunctorum pondus vnus tantummodo pondus adæquaret, quo sanctissimæ Triadis, quam illa præcipuo pietatis sensu adorabat, mysterium adumbratum est.

Objisse eodem anno tradunt i Colonia Ioannem Duns cognomento Scotum, cui ab ætate ingenij in uentilandis theologicis questionibus, subtilis elogium adiectum est, de cuius scriptis insignibus agunt scriptores k ecclesiastici: de mortis uero genere discrepantes sunt sententiæ, cum vulgo iactetur illum epileptico morbo correptum, cum adhuc spiraret, a soldalibus Coloniensibus uinum sepultum sibi manus arrosisse; alij ut fabulam confectam ab eius doctrinæ inuidis confutent: de quo pluribus Vvadingus agit, traditque illum Parisijs ideo Co-

loniam transmissum, ut doctrinæ suæ luce offusas Coloniensibus a Beguardis errorum tenebras disscuteret.

IESV CHRISTI

annus 1309.

CLEMENTIS PP. V.

HENRICI ROM. REG. I.

5.

ANDRONICI IMP. OR. 26.

1 Anno a Virginis partu millesimo trecentesimo nono indictione septima Henrici Luxemburgensis, a Germanis principibus Regis Romanorum designati, electio a Clemente confirmata est: composita in solemnium ordinum conuentu a Gentili legato Cardinale Vngaria, pacata prodigatis propulsatisque Ferraria Venetis Italia, concitata in Mauros Hispania, suscepta in Saracenos ab Hospitalarijs expeditio, exerta in Templarios legum seueritas, instituta ad Bonificij VII. ab inuidorum calumnijs vindicandam, memoriam iudiciorum forma; denique a Pontifice ex singulari in S. Bertrandum Conuenarum episcopum, cuius nomen gerebat, atque in sede successor olim extiterat, singulari pietatis studio reliquiarum ipsius translatio magno apparatu celebrata. Utque ab ea sacra pompa, quæ ineunte anno ingenti populorum concursu instructa est, ducamus initium, rei gesta seriem ex Bernardi a accuratissimo scriptore decerpemus.

2 Recedens de Tolosa, de Clemente loquitur, cuius itinera describit, declinauit ad sedem S. Bertrandi confessoris diocesis, quæ dicitur Conuenarum: ubi in festo B. Marcelli Papæ, scilicet XVII. kal. february corpus sacrum S. Bertrandi episcopi confessoris, cuius ipse fuit consors in nomine & successor in sede, de loco, in quo prius erat, in capsam transiulit pretiosam, quam ad hoc idem Papa Clemens prius fecerat suis sumptibus fabricari. Magnam quoque concessit indulgentiam uisitantibus ibidem sacras confessoris reliquias annuatim. Hæc Bernardus, quæ etiam in M. S. Clementis gestis b iisdem pene uerbis leguntur, confirmanturque literis apostolicis c, quibus sancti præfuls encomia celebrantur: religiosam uero pompam, quæ sacra lipsana transiulit, describit Pontifex.

Clemens, &c. Cupientes eundem sanctum, quem dominantium Dominus honoris prærogatiua sublimauit in cælis, debita interris honorificentia uenerari, sacratissimum corpus eius de infimo ad locum celebrem & solemnem in ecclesia uestra paratum, uenerab. fratre Nicolao episcopo Ostiensis, & dilectis filijs nostris Berengario tit. SS. Nerei & Achillei presbytero, Landulfo S. Angeli, Raimúdo S. Mariæ nouæ, & Annaldo S. Mariæ in porticu diaconis Cardinalibus, nec non uenerabilibus fratribus nostris Rothomagensi, & Auxitano archiepiscopis, ac Tholosano, Albiensi, Magalonensi, Adurensi, Tariuensi, & Conuenarum episcopis nobis astantibus, ac præsentibus dilectis filijs. de Cimorran. de Fonte frigidon. de Scala Dei. de Bonofonte, &c. de Benedictione Dei monachorum abbatibus S. Benedicti & Cisterciensis ordinum, Auxitanæ, Narbonensis, Tariuensis, & Conuenarum diocesium, ac aliorum fidelium multitudine copiosa, xv. kal. february cum debita reuerentia, & honore proprijs manibus duximus transferendum, &c. Datum Conuenis xv. predictarum kal. february anno quarta.

3. Antequam Conuenas se conferret, pluram

Gefforū huius anni compendium.

a Ber. chr. Rom. Pon. & M. S. Vat. bibl. signac. n. 3765. S. Bertrandi Conuen. episc. translatio celebrata a Clem.

b Extrat. apud nos sign. lit. C. n. 25. c Lib. 4. ep. com. 332. Quanta celebrata re reliquiarum illius translationis pompa perfecta sit.

a Sanus. l. 3. p. 3. c. 11. Ecclesia Burdegal. priuilegijs gratijsque aucta.

b Lib. 3. ep. cur. 6.

c Lib. 4. ep. com. 57.

d Lib. 2. ep. com. 114. B. Clara e Montefal. e Ferrar. nouo cat. 17. aug. Vvad. in anal. hoc ann n. 71 f lo. an. 2. ep. cō. 315

f Bull. 10. 4. Vrba. VIII. cō. 23.

g Berong. Afric. in B. Clara uita. Vvad. hoc ann. n. 73. Scoti mors. iVvad. ex epitaph. hoc ann. n. 37. Annal. Colou hoc ann. & Triu. de scrip. eccl. Six. Senen in bibl. Possou. in app. Card. Bellan. de scrip. eccl.

Galiciani præfules bonorum Templariorum custodiam suscipere iussi.

al. b. ep. 14

b Ann. 1594. legar. Oñau Aquan. n. 29. 90.

c Sur L. 5. annal. c. 73. In Aragonia Templarij Iacoboregi deditioe faciunt.

d Lib. 4. ep. 111. 63.

Præfules Templariorum singulorum causam cognoscere iussi. e Ibid. ep. cur. 64. 65. 66. 67. 68. 74. 75. 76. f Bod. l. 4. ep. com. 939.

g Bev. chr. Rom. Pon. & M. S. Var. bibl. fig. 37. 65. in Cl. v.

in Templariorum, quos vt diuina læsa maiestatis reos bonis priuari, carceribusque mancipari iusserat, causa Tolosæ decreuit; ac datis ad Galliciarum præfules literis a significauit, Philippum Regem in congressu Pictauis secum habito consilium iniisse, vt Templariorum bona, ne in hiantium auaritiæ & prædæ paterent dissiparentur, regiæ custodiæ committeret, neq; vlla arte & facie eas opes sibi arrogaturum spondidisse: deinde ad pontificis preces præfectis regijs ac magistratibus imperasse, vt ab ijs sibi temperarent, quo ecclesiasticorum custodiæ traderentur; rem vero nondum in opus adductam. Atque adeo decernit, vt in singulis diœcesibus viros probos ad ea seruanda designent, quos sacramento obstringant, rem summa fide gesturos: tum etiam eam prouinciam nonnullis integritate conspicuis demandauit. Obtemperatum est Pontifici, extant enim regia Philippi edicta de Templariorum bonis Clementis ministris consignandis, quæ in archiuo inferiore Auenionensi reperta sunt. b

Nec in Gallijs modo, verum in Aragonia, etiam concitata persecutio in Templarios, qui illius terrore percussi, vt refert Surita c, munitissimis arcibus & castris se receperant: sed immixtis a Iacobo Rege copijs, ad deditioem compulsi pontificijs imperijs parituros spondere. Quæ de re certior a Rege factus Clemens apostolicum nuncium capellanum suum transmisit, vt eas arces pontificio nomine reciperet, atque vna cum Templarijs regiæ custodiæ permitteret. De aspersa Templarijs infamia, atq; eiurata Christianæ fidei criminibus impositis, ob quæ ipsos vocasset in iudicium, vt fontes plecteret, in fontibus absolueret, ad alia regna sparsa litera: ac ne interea eorum opes ac possessiones in rem Syriacam, conuertendæ dissiparentur, nonnullos antistites ijs conferendis præfecit, Regesque ijs præsidio iussit esse, inter quos hæc Eduardo monita dedit d.

Decet, inquit, fili charissime, regia magnificentiæ dignitatis, tuam matrem ecclesiam & Apostolicam sedem sincero animo, & deuotis assistibus reuereri, ac ea quæ sibi sunt placita efficaciter adimplere, vt Rex regum eiusdem sponsus ecclesie, qui super Reges & regna imperat, dominatur & regnat, se in eis a te honorari prospiciens exaltet, & prouebat tui regalis culminis incrementa, &c. Dat. Auinione kal. septembris anno iv. Ad efficiendos vero meritis pennis illius ordinis equites, qui a fide descuerant, alijsque se contaminarant criminibus, præfules in eos inquirere omni diligentia ac iudiciorum seruato ordine iussit. Quo argumento plures extant litera e, quarum notas in margine apponere suffecerit. Tum archiepiscopum Pisani nuncijs Apostolici instructum auctoritate ad Insubres, Tuscos, Dalmatas, & Istros, vt quæstionem in earum prouincijs Templarios exerceret, imperauit. f

4 Hæc decernebat in Templarios Clemens, eum Philippi Regis, a quo in eos concitatum vidimus, precibus actus in auditi iudicij, quo prædecessoris hostibus persequendæ illius memoriæ, ac probandi criminis hæreseos, quo Romanum Pontificem notabant, auctoritas concessa, formam instituit. De qua hæc Bernardus g; Eodem anno Domini MCCICX. Clemens Papa ad instantiam Regis Francia & suorum in publico consistorio pronuntiauit, vt liceret prosequi uolentibus procedere contra memoriam Bonifacij Papa viii. de-

functi. Extat ea de re Clementis diploma a, quo exposuit, se a Philippo Lugduni primum, deinde Pictauij postulatum, vt ab sede Apostolica iudicium de crimine hæreseos Bonifacio imposito institueretur. Et quamuis nullatenus, vti debebat, putaret Bonifacium ex catholicis parentibus ortam, qui Martino IV. & Adriano V. in legationibus ab ijs gestis operam nauarat, deim muneribus curia exercuerat, tum Cardinalatu fuerat exornatus, susceptoque pontificatu hæreses infectatus fuerat, & dogma catholicum confirmarat, hæreseos labe inquinatum fuisse; ob decus tamen sedis Apostolicæ, & ad ecclesiæ puritatem asserendam professus est, accusatoribus, vt suas probationes afferrent, diem indixisse.

Clemens, &c. ad certitudinem presentium, & memoriam futurorum.

Dudum, postquam diuina cooperante clementia, fuimus ad apicem summi apostolatus assumpti, primo Lugduni & deinde Pictauis cum nostra curia residentes, charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Francorum illustris zelo, vt credimus & ipse promebat, fidei orthodoxæ & deuotionis accensus, credensque ecclesiæ statui plurimum expedire, nos cum instantia requisit, & ad ipsum dilecti filij nobilis viri Lodouicus natus claræ memoriæ Philippi Regis Francorū Ebroicensis, Guido S. Pauli & Ioannes Drocentis comites, ac Guillelmus de Plafiano miles, qui contra Bonifacium Papam VIII. prædecessorem nostrum, quæ dicebant in labe prauitatis hæreticæ decessisse, crimē hæreseos se velle imponere & ad illud probandum sufficientes probationes habere, illaque coram nobis velle proponere asserbant; postularunt instanter, quod ipsis videlicet nobilibus benignā audientiā exhibentes, ad recipiendas probationes huiusmodi, memoriamque; damnandā eiusdem defuncti iustitia præuia procedere curaremus.

Nos vero quamuis de ipso, quod de orthodoxis parentibus & catholica patria traxit originem, ac in curia Romana pro maiori parte temporis vitæ suæ nutritus extitit, ac cum Martino dum in Franciæ, ac Adriano in Angliæ regnis prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus legationis officio fungerentur, successiuus temporibus quasi continuo conuerfatus cancellariæ officium exercuit cum ijs; & subsequenter in dicta Romana curia, in qua prius exercuerat aduocationis officium, ad officium notariatus primo, & deinde ad honorem Cardinalatus S. R. E. & demum in summum Pontificem assumptus extitit; qui ad honorem Dei & roborationem fidei, & hæreticorum exterminium multas edidit sanctiones, in prædicatione diuina, officia exercendo in præfata curia, & etiam extra eam, tum in dictis regnis Franciæ & Angliæ, cum alijs diuersis mundi partibus, antequam summus Pontifex * . . cum viris auctoritatis eximia catholicis & ecclesiasticis conuersatus, alias etiam * . . apparebat, & cōmuniter semper vixit, prædicta veritate subniti nullatenus crederemus; quia tamen crimen hæreseos, quod est inter cætera crimina plus execrabile ac horrendum, magisque detestabile, ac damnosum, contra dictum prædecessorem, oppositum dissimulanter indiscussum non negligi debebat; ad præfati Regis aliorumque nobilium prædictorum instantiam, & ne in sacrosancta Romana ecclesia, quæ mater est cunctorum Christi fidelium & magistræ, quæque cunctis tribuit catholicæ religionis normam, veramque doctrinam fidei orthodoxæ, videamur negligere, quod

Clemens Philippo Rege vt gente accusandi Bonifacij potestate facit. a Exr. apud Maucler. p. 4. l. 7. c. 8.

Accusatorum Bonifacij proteruita.

Grauissima innocentie Bonif. argumenta.

Petita eius gestis

* eligetur * catholicus

Instituti ad fidem asserendam iudicium.

in

in alijs debet diræ censuræ acerbitate damnari; dum adhuc cum prædicta curia Pictauis effemus, præfatis oppositoribus de fratrum nostrorum consilio audientiam duximus concedendam, & ijs primam diem iuridicam post festum purificationis B. Mariæ virginis proximum, iam transactum, ad comparandum coram nobis Auenione, & quantum, ac prout esset de iure in ipso negotio procedendum, pro peremptorio termino signantes, &c. *Actum Auenione in domibus fratrum Prædicatorum, videlicet in aula inferiori, in qua consistoria publica tenemus, id. septembris pontificatus anno IV.*

Cum ita sanxisset Clemens discutiendam Bonifacianæ accusationis causam, dedit imperia a episcopo Parisiensi, & Guillelmo Godinio ordinis Prædicatorum, postea Cardinali, vt Guillelmo Plessiano harum omnium in Bonifacium calumniarum artificum nefandissimo, & Ludouico principi Ebrouicensi, alijsque duobus comitibus a Guillelmo subornatis vt se accusatores constituerent, diem indicerent ad futiles suas probationes depromendas: *Vt, inquit, clarius in huiusmodi negotio procedatur, fratrum nostrorum super hoc, dum erimus Auinione, communicato consilio: discretioni vestra de ipsorum fratrum consilio per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel alter vestrum, per vos vel alium seu alios, Ludouicum, Guidonem, & Ioannem comites, ac Guillelmum militem prælibatos ex parte nostra peremptorie citare curetis, vt prima die iuridica post dominicam memoratam, quam eis similiter pro peremptorio termino assignetis, eorum nobis si sua putauerint interesse, Auinione legitime comparere procurent ad procedendum in dicto negotio, & pertinentibus ad idem negotium, si quantum, & prout de iure fieri poterit & debebitur. Diem vero huiusmodi citationis & formam, & quicquid inde duxeritis faciendum, nobis per vestras literas, harum seriem continentes, fideliter intimare curetis. Datum in Prioratu de Grausello prope Malausan. Vasionensis, die æstis xv. kal. nouembris anno quarto.* Hoc freti rescripto Guillelmus Nogaretus, & Guillelmus Plafianus Bonifacij accusatores mirique calumniarum artifices suas accusationes in publica acta redigere, que porrexerunt Clementi, extantq; in archiuo Vaticano Romam Auenione transfata, ex quibus eorum impostorum impietas arguitur. Perhorruit vero Christianis orbis ad rei adeo insolentis famam, & Castellæ atque Aragoniæ Reges Catholici missis, vt refert Surita b, oratoribus apud Clementem questi, iniectum fidelibus scandalum, quorum aures piæ ferre non possent, Romanum Pontificem in crimen hæreseos adduci. Philippus vero Francorum Rex in Hispanos retorfit, ideo iudicium disturbare molitus, quod ipsorum interesset, cum Iacobus Aragoniæ Sardinia & Corsicæ regno a Bonifacio donatus esset; Ferdinandus iultorum nataliū dignitate, exclusis regno infantis Ferdinandi filijs, affectus. Nec Hispani modo, verum Germani quoque, Belgæ, & Itali, vt refert Albertinus Mussæus c, Philippi Regis consilia execrati sunt: ob idque potissimum Henricus Rex Romanorum, magnis studijs prouectus, vt illius vim reprimeret, vt dicitur inferius. Cæterum Clemens cum ex eo iudicio nullam sedi Apostolica notam aspersum iri præuideret, ac Bonifacij memoriam, quam obtrectatores obscurare nitentantur, illustrandam in suscepta sententia perstitit, demum accusatores magno suo pudore conticescere coacti sunt, ac Bonifacij nomen

in suum decus assertum, de qua re suo loco dicitur: iam reliqua profequamur.

5 Actum est de restituenda, vt ceptum erat, in pristinum splendorem academia Aurelianensi, ac plura ad veterem literariam disciplinam, que professorum incuria desoluerat, sancendam constituta: cuius rei cura archiepisc. Bituricensi & episcopo Carnotensi a Clemente demandata est a. Similiter reuocata in pristinum decus ab eodẽ Pontifice Bononiensis academia b, quam Neapoleo Cardinalis Bononia iam ante legatus vna cū sede episcopali, alijs grauissimis diuinis humanisque pœnis Bononiensibus magistratibus infligis, ademerat; atque in constitutione e. Honorij III. contentas pœnas cõtraxisse promulgarat. Exasperarat enim legatum nonnullorum insolentia, qui in ipsius palatium impetum fecerant, quorum clientelam susceperat vrbani magistratus. Sed cum ipso pœniteret criminis, atque oratores ad Clementem ad illud expiandum mississet, Pontifex in gratiam ipsos admisit, ac templam, sedem episcopalem, & academiam restituit d, quam etiam anno sequenti maioribus priuilegijs amplificauit e: atque inter cætera, ad augendam illius dignitatem decreuit, vt qui in ea doctoratus laurea decorati essent, in alijs academijs eam disciplinam profiteri f possent. Muniuit etiam illam ineunte sequenti anno ea prerogatiua, vt g a nullo legato apostolico ab ea vrbe diuelli, vel interdicto feriri posset, infligendarumque earum pœnarum auctoritas, si vnquam ab officio discederent, soli Romano Pontifici foret reseruata. Tum Rauennati archiepiscopo, ac si Rauennatium sedes vacaret, Ferrariensi Parmensique episcopis prouinciam imposuit, vt academicos Bononienses ab improborum iniurijs vindicarent. Quæ beneficia ac nonnulla alia liberaliter Bononiensibus contulit Clemens, vt nauatam ab ijs pro ecclesia in Ferrariensi bello egregiam operam commendaret. In quod cum defluerit oratio, illius historia iam a nobis percurrenda est:

6 Deterrere pluribus literis exeunte anno exaratis Venetos ab inuadenda Ferraria, erat conatus, grauissimasque minas incusserat, ni ceptis absterent. Sed cum ipsius preces nil valuissent, ac Ioannes Superantius patritius Venetus submissus cum exercitu Ferrariæ præfecturam, pulsus internuntijs apostolicis, qui vrbeni ad obsequiũ ecclesiæ traduxerant, & alijs magistratibus pontificijs, ferro flammaque succinctus occupasset, Pontifex graues censuras in Petrum Gradenicum ducem Venetorum, Ioannem Superantium, Vitalem Michaelem præfectos, senatum, aliosque Venetos omnium ordinum est iaculatus h. Qua de re hæc tradit Iordanus i: *MCCCIX. Clemens V. magnum processum fecit contra Venetos, quia Ferrariam urbem ecclesia indebite occupauerant.* Extat id iudicarium edictum die cœnæ dominicæ pontificatus anno IV, consignatum in pontificio regesto & anno huius seculi sexto ex typographia Vaticana excusum: in cuius initio exponit, vt Ferraria in fundo ecclesiastico condita a primis illius fundatæ temporibus Romanis Pontificibus fuerit obnoxia: *Est, inquit, certocertius, quod ciuitas Ferrariensis cum suo comitatu & districtu & omnimoda iurisdictione, ac iuribus & pertinentijs ad ius & proprietatem ecclesia Romana, in temporalibus pertinet & pertinuit ab antiquo; licet tyrannica rabies ciuitatem ipsam, comitatatum, territorium, districtum, & habitatores eius*

a Lib. 4. ep. com. 372. b 16. ep. c. 152. c 328. Sopite nõ nullæ simultates exortæ Bononiæ e Ext. 10. nostro annual. XIII. in Honor. Ann. Chr. 1225. n. 50. & in M. S. Var. bibl. sig. n. 2977. pag. 129. d Clem. V. l. 4. ep. c. 528. e M. S. Var. bibl. sig. n. 3977 pag. 175. f Lib. 5. ep. com. 158. g Ibid. ep. 156. Priuilegia academie Bononiensis concessa.

Veneti anathematice defixi. b Lib. 4. ep. cur. 84. M. S. Var. bibl. sig. n. 3977. pag. 173. ext. typis cusa inter monitoria & declarationes exort. contra Venetos. i Iord. M. S. Var. sig. n. 1960. c. 234. p. 10. n. 1. Vt Ferraria spectaret iure ad ecclesiam. Iniqua a nonnullis occupata.

a Lib. 4. ep. cur. 69. Accersit ad illud Plessianus columnaia rti artifex.

b Sur. ind. l. 2. & annual. 5. c. 87. Fideles de re adeo inaudita scandalũ palli.

c Albarr. Muss. l. 1. c. 3.

aliquibus temporibus oppreſſerit violenter: qua
perſecutione, Deo cuius eſſet negotium inſpirante,
ceſſante, eadem Romana eccleſia fuit in poſſeſſione,
vel quaſi, pacifica & quieta, ſed ab octo menſibus
circa principium menſis aprilis vel circa incœperunt,
de Venetis loquitur, nos & Romanam eccleſiam
in poſſeſſione antiqua prædictorum indebite moleſta-
re & temere impedire.

Pergit ſua oratione recenſere, quod iam ante a
indicatum eſt, vt Arnaldo abbate monaſterij Tu-
tellenſis, atque Honuphrio eccleſiæ Meldenſis de-
cano pontificio nomine Ferrarienſi vrbe potitis,
populus vniuerſus profeſſus eſſet, Ferrariam iuris
eſſe Romanæ eccleſiæ, ac nunciij apoſtolicæ cla-
ues Ferrariæ recepſerunt, conſtituiſſent portarum
& pontium cuſtodes, adgeſſent ſacramento in-
verba pontificia vrbi prætorem eiusque ſena-
tum, præfectos impoſuiſſent Maſſæ Fiſcaliæ, deni-
que ſupremum ius exercuiſſent, antequam Ioan-
nes Superantius ad Ferrarienſem rem admini-
ſtrandam a Venetis eſſet ſubmiſſus; addit nuntios,
nouarum rerum audita fama, monuiſſe ſenatum
Venetum, ne Romanæ eccleſiæ ius in Ferrarienſi
ditione turbaret, atque etiam abbatem Tutellen-
ſem Venetias acceſſiſſe, vt a cœptis ipſum reuo-
carent: concitata vero ſeditione intentatam nun-
cio fuiſſe necem, atque eius familiam ſaxis ap-
petitam; deinde apertum bellum illatum cladeſ-
que inſiſſas, anno ſuperiori a Ferrarienſi admini-
ſtratione deiectos eccleſiæ magiſtratus exponit,
deque tanto facinore effuſis iuſtis querelis du-
cem ac ſenatum Venetum, tum expreſſo nomine
Ioanmem Superantium, qui Ferrarienſem domi-
natum eripuerat eccleſiæ, ac Vitalem Michaelem,
qui Venetæ reipublicæ nomine Ferrariam reg-
ebat, anathemate deſixit, edixitque vt Romanæ
eccleſiæ iura reſtituerent. Ni parerent, ſacrorum
vſu & commercio publico Venetorum omnem
ditionem priuauit: inuſſit infamiæ notam ma-
giſtratibus, legum & iudiciorum beneficio priua-
tos pronuntiauit, viros eccleſiaſticos abire ditio-
ne Veneta inuſſit, exceptis ijs, qui baptiſmalia
infantibus, & morituris confeſſionis ſacra con-
ferrent. Demum ſi in cœptis perſtarent, præfixo ad
veniam poſcendam tempore, du-
cem inſignibus
ducalibus exuendum, & omnes Venetorum for-
tunas ſiſco addicendas, Regumque in eos im-
ploranda arma pronuntiauit, donec Ferrariam
eccleſiæ reſtituiſſent. Quæ literæ Auenione exa-
rata die cœnæ Domini pontificatus anno iv. con-
ſignata ſunt,

7 Non inſa-
cto anathemate, de quo etiam Ve-
neti hiftorici mentionem faciunt b, pœniſque
alijs eo diplomate inſiſtis reuocati ſunt ad offi-
cium Veneti; ſed maiori in Pontifice ira perciti,
atque deriuationibus fluminum comitatum cor-
rumpere, arcesque reliquas machinis euertere
perrexere, vt queritur Clementem in literis ad Fir-
manum epiſcopum datis c; cui etiam ſignifica-
uit inter cæteras ijs cenſuras ſacro cœnæ domi-
nicæ die incuſſas, ipſos in ſeruitutem addictos, oc-
cupantibus bona direptioni ſue in Italia vel in
Græcia expoſita, præcepitq; vt ſi quos in ſua di-
ceſi reperiret, eos manciparet cuſtodix, ac bonis
exueret; qua de re data pluribus præfulibus, pro-
uinciarū præſidibus, ac Regibus imperia d. Miſſum
etiam a Clemente ad Aragonū Regem nuncium,
vt illum ad Venetos in ipſius regno agentes op-
primendos adduceret, refert Surita e, atque ex-
poſuiſſe, Venetos nulla laceſſitos iniuria, poſt-
quam Ferrarienſes pulſo Friſco Azonis ſpurio, in

eccleſiæ obſequium procubuiffent, iniuſtum bellū
ad legitimam nuntijs apoſtolicis poſſeſſionem
eripiendam ſuſcepiffent: quæ a diario Veneto a,
in quo habetur, Venetos pluribus in locis exagi-
tatos, ac bonorum iacturam paſſos, atque etiam
a Bernardo b & Clementis geſtis c & M. S. d
Vaticano confirmantur.

8 Cum hæc etſi aſperiora decreta parum
valerent, ac niſi ferro cum Venetis res decernenda
videretur, religioſam in eos militiam Ponti-
fex, dato crucis ſymbolo, ac propoſitis eccleſiæ
ſigna ſecuturis præmijs indulgentiarum, quæ ar-
ma in Saracenos gerentibus concedi erant ſolita,
indixit e, Arnaldumque e Pelagrua S. Mariæ
diaconum Cardinalem ſacro bello præfecit:
quem etiam ad exortos in multis ditionis ec-
cleſiaſticæ prouincijs, maxime Anconitana mar-
chia, Spoletano ducatu, Campania, ac Maritima
tumultus componendos miſit. Extant plures ea
de re ad ipſum data literæ f; quem etiam priuile-
gijs ornauit g, ac pacis arbitrum in Inſubria,
Etruria, alijsque prouincijs conſtituit. h

Geſſit Arnaldus magna animi conſtantia,
munus ſibi impoſitum, crucisq; vexillis expoſi-
tis, ingentem hominum multitudinem ad ea
traxit i. Ad quæ videtur alludere diarium k Ven-
etum, dum ait, propoſitas ijs fuiſſe indulgentias,
qui Venetis necem (in acie ſcilicet) inferrent. Vt
vero ijs ſuccinctus copijs Cardinalis legatus Fer-
rariam recuperarit, ſubiectis verbis deſcribit Ber-
nardus l: *Fuit miſſus legatus a latere Papa domi-
nus Arnaldus de Pelagrua diaconus Cardinalis, in
Italiam ſeſtinauit, & ſubſeuta eſt hominum magna
ſtrages: ſuitque capta & recuperata Ferraria per
legatum in ſequenti menſe auguſti in feſto S. Augu-
ſtini, non ſine multo effuſo ſanguine Ferrarien-
ſium & Venetorum in prælio iuxta Padum. Fer-
tur autem numerus occiſorum hominum vna
die vi. millia exceptis mortibus plurimorum, quæ
præceſſerant, & poſtmodum ibidem & alibi ſunt
ſecuti.*

Aſſentiantur Bernardo M. S. Vaticanum m, Io:
Villanus n. S. Antoninus o & alij. Fauiffent vero
eccleſiaſticis copijs ciues ex M. S. diario colligi-
tur, in quo refertur Vitalem Michaelem crea-
tum a Venetis Ferrariæ præfectum a Ferrarienſi-
bus pulſum eſſe: additque Villanus, Venetos,
cum urbem obſidione cingere molirentur, non-
dam amiſſa arce, cui Thedaldi nomen eſt, apud
Francolinum caſos: cuius inſignis victoriæ par-
tem Florentinis aſcribit S. Antoninus, arcemque
recuperatam ſubiicit: *Veneti, inquit, a legato
Cardinale, qui nepos erat Papa, cum copijs ſuis, inter
quas etiam erant Florentini, ita ſunt debellati &
ſuperati, vt ad ſex millia exercitus Venetorum mor-
tui ſint in bello partim occiſi, partim in Padum
ſubmerſi. Et ſic ex toto eccleſia recepit Ferrariam
cum caſtro Thedaldi.*

Porro ad reponendam gratiam Florentinis
ob nauatam egregie in eo bello operam, ſubla-
tum a legato interdicitum ac ſacra ijs reſtituta, re-
fert idem auctor. Eodemque etiam beneficio
Bononienses, dum vna cum Inſubribus ad id
bellum ſe accingebant, affectos vidimus: quos
etiam ſequenti anno, cum feliciter iam confe-
ctum eſſet, ob eximiam, quam in eo explicue-
rant, virtutem militarem encomijs celebrauit p.
Reuocata ad eccleſiaſticum imperium Ferrariam,
poſtea in Ateſtinorum redijt ſeruitutem q, cum
Pontifex illius præfecturam Siculo Regi contu-
liſſet, ſperneretque res Italicas tranſalpino ſolo
deli-

a Ann.
1308. n. 14
15. 16.

a Diar.
M. S. Ven.
Pigna l. 4.
b Ber. chr
Rom. Pon.
in Cle. V.
c M. S. Val
ſign. li. C.
n. 25.
d Mig. Vas
bibl. ſign.
3765 in
Clem V.
e Lib. 4. ep
cur. 84.
Sacrum
bellum in
Venetos
indictum.
Eccleſia-
ſtica ditio
diſſenſio-
nibus exa-
gitata.
f Ibid. ep.
cur. 27.
g Ib. ab ep
28. ad ep.
56.
h Ep. 56.
i Io. Vill.
l. 8. c. 103.
Pign. l. 4.
k Diar. V.
M. S. Petr.
Gradon.
Ferraria
Venetis
erepta a
Card. lega-
to.
l Ber. chr.
Rom. Pon.
hoc ann.
m M. S.
Vat. bibl.
ſign. 3765
in Clem.
V.
Strages de
ipſis edita
n Io. Vill.
l. 8. c. 103.
o Ant. p. 3.
tit. 2. l. c. 3.
ante S. I.
Florentini
in hoc o-
peram Pô-
tifiſti cō-
mendarūt

Nō deter-
riſi cenſu-
ris Veneti
b App. M.
S. hiſt. Dā
dul. in Pe-
tro Grad.
M. S. dia-
rium Ven.
e Lib. 4. ep
cur. 84.

d Ib. ep. 82.
85. 86. 87.
e poſt
eand. op.
e Sur. l. 5.
c. 82.

Et Bono-
nienſes.
p Lib. 5. ep
com. 157.
q Pign. l. 4

delinitus: at de his postea in Ioanne Clementis successore. Clemens porro saepius Italos spe sui aduentus permulsi, atque hoc ipso anno Romanis his literis ablanditus est: *Romani, ut vera loquamur, nosster peculiaris existunt populus intima nobis affectione dilectus: ipsi sunt Romana ecclesia speciales alumni, quos syncerus amplectimur brachijs, & paterni fauoris obere consolemus. Ipsi sunt filij, quorum exaltationem appetimus, honorem diligimus, & commoda votis feruentibus concupimus: quorum nos perturbat aduersitas, contingit pungitue turbatio; quorumque prosperitas dulcedine refouet, & tranquillitas reficit affluentia gaudiorum.*

9 Inter hæc redimitus, fuerat corona Aquigrani anno ineunte Henricus, antea Lucemburgensis comes, Romanorū Rex ipso epiphaniæ sacro die. Quam contulisse Henricum Colonensem archiepiscopum ait S. Antoninus: *quamuis præpōstero ordine, ut ostendunt literæ apostolicæ e, post obtentam a Clemente confirmationem corona Germanica exornata inuauat. Quæ celebritate perfecta more maiorum ad imperiale nomen eblandendum, aserendumque partum ex electorum suffragatione in solium Romanum ius, oratores transmisit: excitatum ad id Henricum fuisse stimulis gloriæ, ut Italicum regnum adipisceretur, imperiumque tot annis squalore oblitum pristino splendore restitueret; tum a Gibellinarum partium sequacibus permotum, pontificiæque beneuolentiæ aurâ excitatum, cum Philippus Rex Francorum ob impositas Bonifacio calumnias, motamque de cremandis eius ossibus litem, Clementis & Cardinalium animos a se abalienasset; refert subiectis verbis Albertinus Mastatus d.*

Henricus hic titulum nactus imperij, uniuersorum principum feruentibus assensibus, & plebis clamoribus, & clericorum antistitum applausibus in sedem augustam delatus est: cuius iugum subire libentes qui trans & cis Rhenum accolunt, & omnes Ibætones, ad hunc sese referentes ut ad perspicuum cotumen Casarea maiestatis, pacata Alemannia finibusque Aquilonis, usque in oceanum ad maiora direxit animum, desuetum iam dudum regnum per fines terra reuiscere posse coniectans insignibus argumentis, seque in borum initium coronas utrasque adepturum permetiens, Italarum tentare partes induxit in animum. Constiterat namque plurimas Italia ciuitates per optimatum factiones arcuisse in exilia ciues partium schismatibus, quæ hinc Gelpborum sub ecclesie, hinc Gibolengorum sub imperij clypeis nomina sibi quondam inauerant, quarum nonnulla, & præsertim Longobardorum posse tyrannides siue exilijs, siue coertionum profligationibus diu marcuerant, cuius reituidia ad se simile vero erat extorres concurrere. Sicque pacis ingenti suasionem alliciendos populos ad cultum noui & speciosi nominis imperatoria maiestatis, nec huiusmodi regie virtutis institutum circumspicere refellit opinio. Nam & Tuscorum quidam optimates ex Gibolegis partis antiqua, nec non ex diuersis Gelfis, qui Alborum intolerantia Gibolegi nominis sibi pronominis elegerant, eiusdem propositi complices montes transfiliere ad ipsum Regem eliciendum muneribus & subsidijs, ad quæ etiam hortamenta suggestisse acceptum est Albinum & Canem Veronæ ad inuatores, quæ res postea successu rerum ludibrio gentibus fuit diminutionis statuam eorundem consecutione, & grauium pecuniarum exhaustu. His informatus conceptibus & instinctu nobili Cle-

mentem Papam Cardinaliumque cæterum, quos cum Philippo Francigenarum Rege litis causa, quæ pro cremandis olim Bonifacij Papæ ossibus de heresi accusati Regem urgebat, simultates gerere non ignorabat, accersiri statuit impetraturus coronationis suæ decus, & in acies quoscumque fauores ecclesie triumphantis.

10 Perfuncti sunt eo munere a Basiliensis & Curienfis episcopi, delphinus Viennæ, ac Sabaudia, Namurci, & Sarapontis comites, quibus Henricus insignes reuerentiæ & amoris notis literas dedit, quibus Clemente deprecabatur, ut ipsum imperiali inunctione liniret, manibusque pontificijs diadema conferret. Utque petita obtineret, significabat, se oratoribus munus auctoritatemque demandasse, ut regio nomine conceptum, quibus vellet verbis fidei sacramentum nuncuparent.

Sanctissimo in Christo patri & domino suo, domino Clementi sacrosanctæ Romanæ, ac uniuersalis ecclesie summo Pontifici, Henricus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, cum reuerentia debita deuota pedum oscula beatorum,

Cupientes feruenti desiderio vobis patri, ac domino nostro clementissimo, & Apost. sedi zelum nostræ deuotionis offerre, nosque vestris & ipsius sedis beneplacitis coaptare, nostroque & sacri Romani imperij statui sicut expedit prouidere, venerabiles Othonem Basiliensis, & Siphridum Curienfis ecclesiarum episcopos principes nostros, & spectabiles viros Amedeum comitem Sabaudia affinem nostrum, Ioannem dalphinum Viennensem & Albonensem comitem, Guidonem de Flandria consanguineum nostrum, Ioannem comitem de Saraponte fideles nostros dilectos, & honorabilem virum magistrum Simonem de Manilla vestrum cappellanum thesaurarium Metensem secretarium & familiare nostrum dilectum, de quorum fide, legalitate, & industria plenam obtinentes fiduciam, fecimus & facimus, constituimus & ordinamus nuncios & procuratores nostros, mandatum nostrum in se sponte suscipientes; ipsosque ad vestram presentiam pro nostris & imperij negocijs specialiter destinantes, damus & concedimus eisdem plenam, generalem, & liberam potestatem, ac speciale mandatum in vestra sanctitatis presentia, deuotionem & filialem reuerentiam, quam erga vos & sacrosanctam Romanam ecclesiam matrem nostram sinceris affectibus gerimus, exponendi, petendi, procurandi seu impetrandi pro nobis, & nostris fauorem & gratiam vestram; nec non tractandi, explicandi, exercendi, promittendi, offerendi seu præstandi in animam & super animam nostram, debita vobis & sanctæ Romanæ ecclesie fidelitatis, & cuiuslibet alterius generis iuramentum; & specialiter ad petendum a vobis vnctionem, consecrationem, & coronam imperij de sacratissimis manibus vestris nobis impendendum, ac faciendi omnia alia & singula, quæ circa huiusmodi nostra & imperij negotia tractanda, explicanda, exercenda, promittenda fuerint, seu etiam facienda, quæ secundum Deum & honestatem viderint expedire, & quæ ad nos promouendum ad Romanum imperium fuerint facienda; ac etiam requirenda, & cætera facienda, quæ regalis excellentia nostra faceret & facere posset, etiam in his, quæ mandatum exigunt speciale, & perinde ac si omnes casus, qui mandatum exigunt speciale, essent in presenti procuratorio specialiter denotati promittentes nos ratum

Phil. Regis Francodis ecclesie studijs effectur.

a Ber. de Imp. Rom. in Henr.

M.S. Vat. bibl. sig. n.

2043. Procl. Luc. hist.

eccl. M.S. 124. c. 40.

M.S. Vat. bibl. sig. n.

3765. de Rom. Pon. in Cle. V.

b Ext. in arc. s. Ang. & l. 8. ep. cur. 75. l.

priv. Rom. eccl. 10. 3.

pag. 81. et M.S. Vall. sig. n. B.

n. 12. pag. 47. rep.

in arch. Avinion. autogr. n.

1594. n. 24

Oratotes ad Pont. mittit.

Qui ea legatione per sancti.

Imperialis coronam iussu Clem. regio nominis deposcere.

Obſer-
git ſe Hen-
ricus ad
rata habē-
da quę ab
ijs geſta
fuerint ;

gratum & firmum perpetuis temporibus habitu-
ros quicquid in præmiſſis, aut circa præmiſſa per
dictos nuncios & procuratores noſtros omnes, vel
maiorē partem eorum, qui præſentes fuerint, ex-
poſitam, petiti, impetratum, tractatū, promiſſum
iuratum ſeu factum fuerit, aut quomodolibet
procuratum. Volumus inſuper ſaluis præmiſſis,
quod prædicti procuratores & nuncij noſtri poſ-
ſint omnes inſimul, vel maior pars eorum facere
procuratorium fortius quam fieri poterit nomine
noſtro & in perſona noſtra ſub ſigillis eorum ad
prædicta faciendā, ſi defectus aliquis fuerit in
prædictis. In cuius rei teſtimonium præſentes
litteras ſcribi, & maiestatis noſtrę ſigillo inſimus
communiri, Dat. Conſtantia xv. non. iunij in-
diſtione ſeptima anno Domini m. ccc. ix. regni
vero noſtri anno primo.

II Perfecere imperata ab Henrico oratores,
atque deinde in medio purpuratorum patrum,
confeſſu, cum a Clemente flagitarent, ut Henri-
cum Regem Romanorum approbaret, Pontifex
ſeruato maiorum ordine, designatum Regem,
ut gerendo ſceptro virtutibus parē, atque ad
imperiale faſtigium euehendū confirmauit,
tempuſque ad eum diademate cingendum con-
ſtituit, nimirum ab euoluto a feſto proximo puri-
ficatę Virginis biennio recurrente diem, ut
reſerunt Iordanus a, Bernardus b, Ptolemaus
Lucenſis c, ac Stero d. Apoſtolica ſponſione ſecu-
ndo applauſu excepta, Regis Romanorum orato-
res ſe Pontifici paratos exhibuere, ut Henrici
nomine fidem ſacramento deuincirent. Qua de
re ſubiectum inſtrumentum confeſum e :

Inſtrumentum ſacramenti præſtitum per pro-
curatores ſuos nomine domini Henrici Regis Ro-
manorum.

In nomine Domini. Amen, Nouerint vniuerſi
hoc inſtrumentum inſpecturi, quod anno Domini
mcccviii. die ſabati viceſima ſexta menſis iulij
indiſtione ſeptima, pontificatus ſanctiſſimi patris
& domini noſtri, domini Clementis diuina prouid-
entia Papa V. anno quarto in palatio papali Aui-
nion. videlicet in domo fratrum Predicatorum eiuſ-
dem loci, in qua ſanctiſſimus pater & dominus no-
ſter, dominus Clemens diuina prouidente clementia
ſacroſancta Romana ac vniuerſalis eccleſia ſum-
mus Pontifex tunc reſidentiam faciebat, in conſiſto-
rio publico & ſolemni, in quo erat idem dominus
Papa, & cum eo præſentia reuerendorum patrum
dominorum ſancta Romana eccleſia Cardinalium,
& aliorum archiepiſcoporum, epiſcoporum, electo-
rum, abbatum & aliorum prelatorum, ac cetera-
rum perſonarum, tam eccleſiaſticarum quam ſecula-
rium, maxima multitudo; & venerabilis patris do-
mini Sifridi epiſcopi Curienſis, ac ſpectabilem viro-
rum dominorum Amedei comitis Sabaudie, Ioannis
dalpbini Viennenſis, ac Albonenſis comitis, Guidonis
de Flandria, Ioannis de Saraponte comitis, & diſcreti
viri magiſtri Simonis de Manulla theſaurarij Me-
tenſis procuratorum & nunciorum ſereniſſimi prin-
cipis domini Henrici Regis Romanorum illuſtris ad
inſcripſa conſtitutorum, prout inſerius continen-
tur; poſtquam idem dominus ſummus Pontifex,
ſolemnitate debita præcedente, prædictum dominum
Henricum in Regem electum, in Imperatorem poſt-
modum promouendum, reputauit, nominauit, &
declarauit Regem, exigente iuſtitia, Romanorum; &
perſonam ipſius approbans, pronunciauit eam &
declarauit eſſe ſufficientem, habilem, & idoneum ad
imperium obtinendum, & eidem ad recipiendas
vnditionem, conſecrationem & imperialis diadematis

impoſitionem de manibus ſuis ſanctis, certos locum
& terminum assignauit: & ad præſtandum iuramen-
tum ipſi domino ſummo Pontifici & eccleſia Rom. in
animam & nomine dicti Regis, quod dicti ſui pro-
curatores & nuncij eidem domino Papa ſe frequen-
ter obtulerant præſtatuſ, fuit hoc modo proceſ-
ſum.

In primis quidem venerabilis pater dominus
Bertrandus epiſcopus Albiensis domini Papa came-
rarius publicæ, ac clara voce legit quandam paten-
tem litteram magno ſigillo dicti domini Regis penden-
ti ſignatam, procuratorium ſeu poteſtatem dictorum
procuratorum ſeu nunciorum plenarie continentem,
cuius littera de verbo ad verbum, nil addito vel
mutato, tenor dignoſcitur eſſe talis.

Subijciuntur Henrici ad Clementem litterę,
quas ſuperius opportuni loco attulimus. Qui-
bus perlectis, ac perſpecta oratoribus obſtrigen-
dę fidei demandata auctoritate, Neapoleo Car-
dinalis ſacramenti formam ſuis cõceptam verbis
propoſuit, ex qua ij iureiurando ad tenendam
pontificium honorem, ſeruanda ſedis Apoſtolice
iura, non affectandam ditionem eccleſiaſticam,
cõprimendos eccleſię hoſtes ſe deuinxere; atque
Henricum ea omnia repetito ſacramento in ipſa
imperialis inunctionis celebritate confirmaturum
ſponſiondere, Cuius rei geſtę feriem ex iſdem
publicis monumentis decerpimus.

12 Deinde, nimirum poſt Regis Romanorum
litteras in conſiſtorio repetitas, reuerendus pater
dominus Neapoleo S. Adriani diaconus Cardinalis
publice legit quandam eedulam continentem formam
iuramenti, quod dicti procuratores & nuncij domino
Papa ac eccleſia Romana in animam & nomine dicti
Regis præſtare debeant. Qua lecta ſecundum formam
illam dicti procuratores & nuncij iuramentum
huiusmodi præſtiterunt in modum ſequentem; Nos
Sifridus Curienſis epiſcopus, Amedeus comes Sabau-
dia, Ioannes delphinus Viennenſis & Albonenſis
comes, Guido de Flandria, Ioannes comes de Sara-
ponte, & Simon de Manulla theſaurarius Metenſis
nuncij & procuratores ſereniſſimi principis Henrici
Romanorum Regis, habentes ad omnia inſcripſa
plenam et generalem ac liberam poteſtatem, & ſpecia-
le mandatum ab eodem, prout conſtat per prædictas
patentes litteras ipſius, vobis ſanctiſſimo patri &
domino, domino Clementi diuina prouidente clemen-
tia Papa quinto vice & nomine dicti domini noſtri
Regis & in animam ipſius promittimus, & iuramus
per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum & per
has ſancta Dei euangelia, & per hoc lignum viuifica
crucis, & per has reliquias ſanctorum, quod nun-
quam vitam aut membra, neque ipſum honorem,
quem habetis, ſua voluntate, aut ſuo conſenſu, aut
ſuo conſilio, aut ſua exhortatione perdetis; & in
Roma nullum placitum, aut ordinationem faciet de
omnibus, quę ad vos pertinent aut Romanos, ſine
veſtro conſilio & conſenſu: et quicquid de terra
eccleſia Romana peruenit ad ipſum, aut perueniet,
vobis reddet quam citius poterit: & quancumque
in Lombardiam & Tuſciam aliquem mittet pro ter-
ris & iuribus ſuis gubernandis, quoties mittet
eum iurare faciet illum, ut adiutor veſter ſit ad de-
ſendendum terram S. Petri & Romanam eccleſiam
ſecundum ſuum poſſe: & ſi permittente Domino
dictus dominus noſter Rex Romam venerit, ſanctam
Romanam eccleſiam & vos rectorem ipſius & ſuc-
ceſſores veſtros exaltabit ſecundum ſuum poſſe: et
cum Romę vel alibi per vos in Imperatorem coro-
nandus fuerit dominus noſter Rex prædictus, di-
ctum ſacramentum & aliud fieri conſuetum ad re-
qui-

Leſta in
conſiſt.
Henr. Re-
gis littere.

Perlecta
ſacramenti
forma, quę
ij ſe ob-
ſtricturi
eſſent.

Quibus
verbis cõ-
cepta fue-
rit.

a Iord.
ebro. M. S.
V. ſig. n.
1960. e.
238. de
Imp. Hen.
b Ber. de
Rom. Imp.
M. S. V. ſig.
n. 2043. &
ebro. Rom.
Pont.
c Proſ. Luc.
diſt. cõcl.
M. S. l. 24.
e. 40.
d Stero
Altabem.
in annal.
Promittit
illi in ſigne
imperiale
Clemens.
e Ext. in
arc. S. Ang.
& l. priu.
Rom. ecll.
10. 3. pag.
81. & inſ.
coll. Plat.
10. 3. pag.
332. & M.
S. Vall.
ſign. lib. B.
n. 12. pag.
47.
Publicę
deco ritu
perfecto
litterę.

quisitionem vestram tempore coronationis sua personaliter renouabit, &c.

His consentiunt historici. Ad quæ illustranda Bernardum paucis verbis hæc omnia completem afferendum ducimus: Anno, inquit a Domini MCCCIX. veniunt nuncij solemnnes & ambasciatores Regis Alamannie Henrici ad Papam apud Avinionem, scilicet tres comites & duo episcopi, petentes confirmationem electionis & coronationis imperij ab ipso Papa sibi dari. Papa vero eius electionem admisit & confirmavit in Avinione mense iulij subsequenti, volens ipsum nominari Regem Alamannia & Romanorum, & quod possit agere, quæ Regis erant: & coronationem imperij promissit, tempus eidem assignans, ut a festo purificationis ad duos annos Romam veniret, coronam ibidem imperij recepturus.

13 His solemniter perfectis, Clemens gesta in purpuratorum patrum senatu apostolico diplomate sanxit, ut Albertinus Muffatus narrat: locutus enim de petito imperiali diademate subiungit h: Quod & facile sui obtinere legati, literis patentibus termino ad hoc in certam diem præfixo, constitutione solemnemologata electione cum sacre benedictionis præconio, cui & diadematis appositioni se ipsum Roma in sedem pontificalem compariturum & effecturum despondit. Inscriptæ sunt Henrico eæ literæ & de asserta ipsi regia dignitate, promissisque imperialibus apicibus, quibus Clemens rei gesta seriem exponit, ut vna cum Cardinalium collegio diligenti discussisset examine, an pares virtutes ad regium nomen decusque imperiale sustinendum afferret; cumque ipsum necessarijs tanto muneri ornamentis pollere comperisset, suffragio apostolico Regem renuntiasset, atque imperiale diadema illi conferendum decrevisset: verum cum iudicium a se concilij œcumenici tempus immineat, ipseque gravissima negotiorum ad Christiani nominis decus spectantium mole sit implicatus, e quibus nec se expedire facile, neque ea abrumpere sine ingenti periculo posset, imperialis inunctionis celebritatem ad biennium distulisse: interea præcipere omnibus Romani imperij populis ac proceribus, ut illius iussis obtemperent, meritisque officijs complectantur. Tum ad reponendam in defendendo honore ecclesiæ, quam sibi addictam senserat, gratiam adhortatur, ac saluberrimis alijs monitis, ut sceptrum pie ac magnifice sustentaret, informat.

Clemens, &c. charissimo in Christo filio Henrico Regi Romanorum illustri.

Nuper venerabiles fratres nostri ... Bastiliensis & ... Curienensis episcopi, & dilectus filius nobilis vir Amedeus Sabaudia, Ioannes dalphinus Viennensis & Albonensis comes, Guido de Flandria, Ioannes de Saraponte comes, & magister Simon de Maruilla thesaurarius ecclesiæ Metensis ambasciatores, procuratores, & nuncij tui ex parte tua cum pleno sufficienti mandato, propter tuas patentes literas magni tui sigilli appensione munitas nobis extitit facta fides, ad nostram præsentiam destinati, coram nobis & fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus in publico & solemnè consistorio nomine tuo & omnium principum, in Regis in Imperatorem postmodum promovendi electione voces habentium, tam de consuetudine quam de iure, proposuerunt inter cætera coram nobis electionem de te ad prædictum regnum, & ad imperium postmodum promovendo ab omnibus prin-

cipibus, vocem in huiusmodi electione habentibus, fuisse concorditer & legitime celebratam, teque electioni huiusmodi consensisse, & alias solemnitates recepisse Aquisgrani, quas prædecessores tui recipere consueverunt ibidem. [Ex his emendandus S. Antonius, qui præpostero ordine post confirmationem obtentam a Clemente Henricum Aquisgranum iter intendisse ait a, ut a Coloniensi archiepiscopo corona cingeretur.] supplicantes instanter, ac inter alia humiliter postulantes, tibi vñctionem & consecrationem per nostras manus impendi, & te in Imperatorem Romanorum, advocatum & defensorem ecclesiæ imperiali diademate coronari, & ad hoc tibi certos locum & terminum assignari, & alias tibi concedi per sedis Apostolicæ fauorem & gratiam consuetos.

Nos igitur præmissis per eosdem ambasciatores propositis diligenter auditis, necnon prædicto mandato, electionis quoque prædictæ decreto cum prædictis fratribus diligenter inspectis, plenaque deliberatione discussis, factaque nobis de huiusmodi electione concordis & legitima plena fide; examinatione quoque de persona tua in corundem fratrum præsentia per nos facta, in quantum te absente fieri potuit, super conditionibus omnibus, quæ requiruntur in illo, qui est ad imperialis culminis apicem sublimandus; quia ab olim nos & fratres nostri ex frequenti & familiari conversatione tua, & in agnorum ac proborum virorum testimonio indubitato & certo excellentiam tuam fore percipimus magnarum virtutum gloriosis titulis insignitam, discretionis immensitate sublimem, providentia maturitate fecundam, deotionis claritate conspicuam; quodque in ea adeo prompti viget intellectus prosperitas, veritatis dilectio, & constantis fortitudinis firmitatem, ut tantarum virtutum castris in ipsa regnantibus sublimium honorum extolli fastigijs rationabiliter mereatur; te charissimum filium nostrum Henricum in Regem electum deputamus, nominamus, denuntiamus, & declaramus Regem Romanorum de ipsorum fratrum consilio, iustitia exigente; tuamque personam tot excellentiam meritorum claritate suffultam approbamus, pronuntiamus, & declaramus plene sufficientem & habilem ad suscipiendum huiusmodi imperiali celsitudinis dignitatem: decernentes & pronuntiantes, vñctionem, consecrationem, & imperij Romani coronam tibi per manus nostras debere concedi loco & tempore opportunis, ad quæ ex nunc nos offerimus paratos: magnitudini tuæ nihilominus concedentes nostrum & Romanæ ecclesiæ fauorem & gratiam consuetos; præcipientes ex nunc omnibus subditis tuis, quod tibi tanquam Regi Romanorum vero, & per sedem Apostolicam approbato ad imperium obtinendum, efficaciter pareant & intendant.

14 Et quia tam pro generali futuro concilio, quod iam mandavimus convocari, quam pro alijs arduis & incuitabilibus fidei Christianæ negotijs multa nobis imminere necessario faciendâ, quæ non possent absque gravi periculo vniuersalis ecclesiæ prætermitti, ante quorum expeditionem, alia ponderosa implicare negotia, vel explicationi ipsorum intendere commode non possemus; ut urgentibus ad præsens negotijs utiliter expeditis, annuente Deo votis tuis & postulationibus tam feliciter, quam celeriter satisfiat, celsitudini tuæ ad vñctionem, consecrationem, & coronationem imperij Romanorum de manibus nostris in basilica

Succincta Bernardi de re gesta narra- tio. a Ber. chr. Rom. Pon & in lib. de Rom. Imp. M. S. Vat. bibl. signat. n. 1043. M. S. Vat. bibl. fig. n. 3765. Procl. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 40.

Alb. Mus l. 1. c. 3.

Confirma- ta Henri- ci creatio, sed coro- natio au- gustalis di- lata.

Pontifici- ad Henri- cū ea de re lit.

Vt expo- fuerint re- gij orato- res, ipsum Aquisgra- ni Regem sacrum.

a Ant. 3 p. tit. 21 c. 2 in princ. Popose- runt euf- dem no- mine im- periale diadema.

Discussū a se fuerit cū Cardd. angercdo imperio par foret.

Perspectis illius vir- tibus Regem Roman. pronūciat

Fubet im- perij cli- tes ipsi ob- tēperare.

Imperia- lem inun- ctione ad biennium extrahit.

lica principis Apostolorum de Vrbe, Deo auctore, sumendas festum purificationis B. Mariæ, quod erit vsque ad biennium, computandum a proximo futuro festo purificationis eiusdem, tibi de ipsorum fratrum cõsilio assignamus. A dictis quoque procuratoribus & nuncijs tuis, habentibus super hoc plenum & speciale mandatum, in animam tuam, prout ipsi nobis frequenter obtulerant, recepimus debitum iuramentum;

Euge igitur, fili charissime, recognosce humiliter tui beneficia Creatoris, eius beneplacitis te coapta, dirige vias tuas in semitis mandatorum ipsius, eius ministros honora, immo ipsum in illis; honora ecclesiam matrem tuam, longuitatem namque vitæ, parentum etiam temporalium honorificatio pollicetur. Recogita diligenter & tenaci commenda memoriæ, quam gratiosam tam olim in multis casibus, quam nunc in nunciorum tuorum expeditione celeri & felici Romanam ecclesiam inuenisti: & ideo ipsam, eius & aliarum ecclesiarum honorem & iura dilige, protege, & conserua, pacem dilige, Regem imitando pacificum. Firma iustitia thronum tuum, illam sectare, fructus enim iustitiæ pax illa, si ante te ambulet, gressus tuos ponens in via tibi ab inuio præcauebit. Nec te clementia deserat, quæ amicos & deuotos multiplicans ad imperij adiecti firmitatem. Age viriliter & semper cor tuum in Domino confortetur. *Dat. Auimioni vii. kal. aug. anno 10.*

15 Dum hæc ab Romano Pontifice decernebantur, proceres populique in Pannonia Gentilis tituli sancti Martini in montibus presbyteri Cardinalis atque Apostolicæ sedis legati opera mutuo nexu ac fœdere post diuturnas dissensiones deuincti sunt. Ad delendam enim veterum discordiarum semina, atque ad temperandam optimis institutis Vngariam habiti sunt Budæ ab eodem legato, Clementis V. auctoritate, solemnnes præsulum ac procerum conuentus, in quibus, consentientibus omnibus ordinibus, egregiæ constitutiones sancitæ sunt a, quarum præcipuæ nobis tantum leuiter delibanda. In primis pro alenda publica pace omnes, qui aduersus Carolum Regem coniurarent, non modo politicis legibus plectendos, sed etiam nonnullis pœnis ecclesiasticis, quæ ipsos etiam posteros irretirent, afficiendos decreuit.

Præsenti decreto de consensu præsentis concilij duximus statuendum, ut si quis in hoc flagitij genus irreperit, quod in dominum Carolum illustrem Regem Vngariæ manus violentas iniecerit, aut aliquod in personam ipsius nocumentum procurauerit, vel socius fuerit facientis; aut fieri mandauerit, vel consilium dederit aut fauorem, seu receptauerit scienter eundem; præter pœnas, quas dictæ leges reis huiusmodi criminis ingerunt & insigunt, omnibus feudis, gratijs, priuilegijs, indulgentijs, & beneficijs spiritualibus & temporalibus, eis ab ecclesia quacumque concessis, sit priuatus & perpetuo spoliatus. Et nihilominus vassalli, comites, castellani, Iobagiones & alij officiales ipsius a fidelitate, homagio, obedientia, & alia qualibet præstatione, qua ei tenebantur stricti; iuramento, vel quacumque alia firmitate vallata, eo ipso sint absoluti & liberi præsentis auctoritate decreti. Et ut tanti criminis ultio feratur non solum in actores scelerum, sed in progeniem damnatorum, cum dignum sit, vi nefandi ratione flagitij ultionis seueritas amplius extendatur, & propter enormitatem delicti pœnarum modus excubere; præsentis adijcimus sanctioni, quod nullitalium

filiorum aperiatur ianua dignitatis ecclesiasticæ vel honoris, immo perpetuo ad quodlibet ecclesiasticum ministerium præsentis constitutionis auctoritate reddatur inhabilis, nec ad aliquod ecclesiasticum beneficium, nisi per dispensationem sedis Apostolicæ vel legati de latere, possit quomodolibet reassumi. Publicata ut supra; nimirum Budæ, vii. idus maj.

16 Promulgata alia est sanctio grauissima de corona regia, quam sanctam vocabant, eo quod S. Stephanus Vngariæ Rex a Pontifice Romano acceptam gestasset, tantaque apud Vngaros venerationi erat, vt simplices ius regium in ea corona situm putarent. Quæ opinio cum antea Venceslao Rege Boemiæ, dein Othone duce Bauariæ, demum Ladislao Vvaynoda ea potitis graues tumultus peperisset; legatus Cardinalis decreuit, eam profanam habitum iri, nisi a Vvaynoda constituto tempore restitueretur, aliamque Carolo Regi iustratam sacra prece ab Romana ecclesia in prioris locum eiusdem dignitatis tradendam: *De consilio, inquit, & assensu venerabilium in Christo Patrum & dominorum archiepiscoporum, episcoporum, & baronum regni prædicti præsentium duximus statuendum, quod corona præfata, quæ per nobilem virum Ladislaum Vvaynoda detinetur ad præsens, nisi vsque ad proximum futurum concilium, in præsentis concilio ordinatum, nobis libera & expedita restituta fuerit, ex nunc præsentis constitutionis vigore sit penitus interdicta, & pro interdicta, profana, & reprobanda, tam diu ab omnibus habeatur, quam diu per ipsum Ladislaum, vel quemcumque alium sic detenta fuerit, & quousque ad manus nostras, seu legitimi Regis vel Albenfis ecclesiæ, ad quam spectare dignoscitur, libere fuerit restituta; & quod alia fabricetur, quæ per nos nomine Romana ecclesiæ eidem Regi & regno donetur, & per nos seu auctoritate nostra benedicatur solemniter: quæ in locum succedente prioris, dictus Rex successoresque sui coronentur, eamque auctoritate nostra, vt prædicitur, benedicam, tam Rex & successores prædicti, quam barones & nobiles, ac populus vniuersus pro vera & legitima corona perpetuo recipere debeant & habere: iuris enim declarati existit, quod in locum alterius eadem auctoritate surrogata res qualibet, iure, quo illa, censeatur eodem, illiusque generaliter sortiatur naturam, in cuius locum substituitur & honorem.*

Quod si corona præfata rehabita, seu alia fabricata, & auctoritate nostra benedicta, de nouo occupari, abscondi, deperdi, vel sic desicere, quod ad usum debitum non possit haberi, quoquo modo contingat, volumus quod per venerabiles in Christo patres dominos Strigoniensem & Colocensem archiepiscopos, de consilio & consensu omnium vel maioris partis suffraganeorum suorum, interdican sit occupata vel perita, quousque occupatione cessante, prædicta corona eadem in Albenfis ecclesiæ reposita fuerit, seu Regi legitimo liberaliter restituta: & alia similiter nomine Romana ecclesiæ fabricetur & benedicatur, quæ taliter benedicta, pro vera & legitima habeatur ab omnibus, vt de benedicenda auctoritate nostra superius est statutum. Si autem præfati archiepiscopi se concordare, vel consensum maioris partis suffraganeorum suorum habere nequiverint, super eo, quod fieri debeat, sedes Apostolica consulatur; totiesque prædicta iuxta modum superius declaratum fieri possint & debeant, quoties euentus necessitatis suaerit sic agendum.

Cupientes insuper vt quos reuerentia Dei,

amor-

Paterna
ad Henri-
cum ex-
hortatio.

Corona
regia Vn-
garica cur
sancta ve
cata.

Decretum
quandiu
in Ladis-
lai Vvay-
noda fuerit
potestate
profanam
censenda.

Ni consti-
tute tem-
pore resti-
tuta sit,
alij Rom.
ecclesiæ
nomine
Carolo
tribuen-
dam.

a Exg. in l.
prim. Rom
eccl. to. 1.
pag. 192.
& in M.S
Vall. sign.
lit. B. n. 12
pag. 505.

Latæ in
Regis Car-
oli con-
spiratores
seuenteptie.

Ea deper-
dita vel
decenta
aliam a
Rom. ec-
clesiæ po-
stulanda.

Inculsum
anathema
sacram il-
lam coro-
nam inua-
denti.

amorque virtutis a malo non reuocat, formidine sal-
tem pena perterriti affuscant odisse peccatum,
statuimus ut si quis aenops in eam temeritatem
proruperit, quod prefatam sacram coronam seu
eam vel eas, quas illius loco surrogari contigerit,
per se vel alium, publice vel occulte, furue surri-
piat, vel per violentiam occupet, seu in lesionem &
dammum legitimi Regis, qui pro tempore fuerit, aut
regni eiusdem quoquo modo detineat vel usurpet,
surripienti, occupanti, detinenti, vel usurpanti pra-
dictis sub quouis colore quasito auxilium, consilium
dederit, vel fauorem, cuiuscumque praeminentia,
status, & conditionis existat, eo ipso sententiam ex-
communicationis incurrat: & si quidem praedicta
vel eorum aliquod publice fecerit, seu fautor fuerit
facientis, omnibus feudis, concessionibus, priuilegijs,
vel quibusvis gratijs, quae a Romana vel alia qua-
cumque ecclesia obtineat, sine spe restitutionis pra-
sentis constitutionis vigore perpetuo sit priuatus.
Si vero clericus fuerit, dignitatibus, ecclesijs, &
beneficijs omnibus, quae obtinet, se priuatum & ad
obtinendum inabilem, & nihilominus excom-
municationis sententiam, etiamsi episcopali & su-
prema dignitate praefulgeat, incurrisse se nouerit ip-
so facto. Si autem vniuersitas fuerit, interdicto, &
nihilominus vniuersitatis eiusdem principales aucto-
res excommunicationis subiaceant: & demum nisi
sic offendentes resipuerint, cum Datban & Abiron
(quos terra viuos absorbit) accipiant portionem.
Nullus insuper, praeterquam in mortis articulo &
satisfactione praemissa, a dicta sententia excommuni-
cationis absolui, nec interdictum ipsum relaxari
valeat sine Apostolica sedis, vel nostra licentia
speciali. Publicata ut supra, nimirum Buda viii-
idus maij.

Obiectae
alix pauce

Caroli
Regis Si-
cil. mors.
Ber. chr.
Rom. Pon.
& M. S.
Var. bibl.
signat. n.
3765.
Vior. M. S.
Var. bibl.
signat. nu.
1960. c.
134.
c. lo. Vill.
l. 8. c. 108.
d. Ant. 3. p.
tit. 2. l. 6. 9.
S. l.
vbi sup.
Coll. hist.
Neap. l. 5.
Patererat
S. Ludoui-
ci episc.
Indulge-
ntiae pro il-
lius ani-
ma oratu-
ris concel-
sa.
f. Lib. 5. p.
tom. 206.

17 Cœperat Vngaria latis a legato apostolico optimis constitutionibus ad pristinum splendorem reflorescere sub Rege Carolo, cum illius auxer paternus eius nominis secundus Siciliae Rex e viuis excessit, de quo hæc Bernardus a: Anno Domini mcccix. quinta die introitus maij obiit Carolus II. Rex Siciliae, comesque Prouinciae, filius quondam primi Caroli Regis Siciliae, regni sui, computando ab obitu patris sui, xxv. Quibus consentanea tradunt Iordanus b, Ioannes Villanus c & S. Antoninus d, illumque in senectute laudes regies incontinentiter vitio e fœdasse, sed par est credere diuinam misericordiam sanctissimi ipsius filij Ludouici, qui factu regio conculcato D. Francisci humilitatem sectatus erat, precibus placatam flexisse Carolum ad expianda lachrymis scelera: pro cuius etiam anima leuanda illius vxor Regina Maria plurimas preces apud Deum effudit, obtinuitque a Clemente Papa sequenti anno, vt fideles ad exhibendum illud viro pietatis officium pelliceret, indulgentiarum, præmia ijs erogari f, qui pro eripienda flammis purgatorijs illius anima sacras orationes Deo porrexissent.

Clemens, &c. vniuersis Christi fidelibus praesentes literas inspecturis.
Cum claræ memoriæ Carolus Rex Siciliae, qui dum viuere, fidelitatis constantiam, obsequendi promptitudinem, & deuotionis affectum impendere fideliter studuit ecclesiae matri suae in terra morientium positus, & iustis operibus fidei tenuerit saluiferum sacramentum, & dormitationem accipiens optimam repositam gratiam, habere credatur; nos charissima in Christo filiae nostrae Mariae Reginae Siciliae illustris relictæ dicti

Regis viduae precibus annuentes, volentes vt ij, qui pro salute animæ dicti Regis apud Deum orationibus deuotis instabant, lætitiæ dona offerant & salutis, omnibus Christi fidelibus vere penitentibus & confessis, qui pro anima prædicti Regis deuote Deum orauerint, pro singulis diebus, in quibus huiusmodi orationes ad Deum effuderint, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi viginti dies de iniunctis sibi penitentijs misericorditer in Domino relaxamus, præsentibus post quinquennium minime valituris. Dat. Auen. III. non. february anno v.

18 Exorta est extincto Carolo haud leuis de regni successione inter Robertum Caroli tertium natu filium & Carolum Vngariæ Regem, quæ Siculi regni iura, vt pote ex Carolo Martello maiori natu Regis filio oriundum respiciebant. Sed Bonifacij VIII. constitutio aduersabatur Carolo, qua ad sopienda bella imminencia a Carolo II. Regem consultus sanxerat, vt is Siculo sceptro succederet, qui proximo gradu Regem Siculum eo tempore, quo e viuis excederet, habita in eodem gradu ætatis ratione, attingere competitis esset. Cum vero S. Ludouicus episcopus Tolosanus secundus natu defuncto Carolo Martello melioris regni spe caducum, sceptrum immortalis commutasset, Roberti causa vicit b Clementis Pontificis auctoritate, cum id Siculae rei conduceret, tum ob Roberti sapientiam ac scientiam militarem, tum ne Carolus, qui vix Vngarico regno sufficeret, alterius regni mole obrueretur: cum maxime ea regna disiuuncta essent, bellisque grauissimis sapius fluctuarent. Vt vero postea post Roberti mortem, inter vtriusque posteros ea recruduerit controuersia, atque in bellum funestum eruperit, suo loco dicetur.

Iam cœptam de Roberto orationem prosequamur, de cuius auspicijs hæc Bernardus c: Successit in regno & comitatu Robertus filius eius: qui fuit coronatus & unctus in Regem per Clementem Papam V. apud Auinionem dominica prima sequentis augusti anno Domini prætaxato. Ad stipulantur his Iordanus d alijque auctores. De Roberti tamen successione in regno Siculo dissentit a Bernardo Io. Villanus e in designando perfectæ regiae inuentionis die, dum ait Robertum iunio mense Neapoli magno procerum comitatu, triremiumque apparatu in Prouinciam vectum ad Clementem se contulisse, atque ab eo festo Deiparæ natalitio die diademate solemniter ritu exornatum. Constat certe ex Roberti literis ipsum die vigesima sexta mensis augusti huius anni Auenione Pontificis beneficio atque auctoritate Siculum sceptrum capessere professum esse, fidemque suam concepta subiectis verbis formula f obstrinxisse:

19 In Nomine Domini. Amen. Ego Robertus Dei gratia Rex Sicilia ad honorem Dei omnipotentis Patris & Filij & Spiritus sancti & beatae gloriosae virginis Mariae, beatorum quoque Apostolorum Petri & Pauli, & ecclesiae Romanae ligum homagium facio tibi domino meo Clementi Papa V. cuiusque successoribus canonice intrantibus, & ipsi Romanae ecclesiae pro regno Siciliae & tota terra, quae est citra pharum vsque ad terrarum confinia eiusdem ecclesiae: quae vltique regnum & terram, excepta ciuitate Beneuentana cum tota territorio & omnibus districtibus & pertinen-

Contro-
uersia de
Siculi sce-
peri suc-
cessione
inter Ro-
bertum
& Carolū
Reg.
a Annal.
10. xlv.
Ann. Chr.
1297. n.
53.
Robertus
Sicilia po-
tetur.
b Pandul.
Coll. l. 5.
hist. Neap.

c Ber. chr.
Rom. Pon.
M. S. Var.
sign. c. n.
3675.
Regia inu-
entione a
Clemen-
te linitur
dior. M. S.
Var. sign.
n. 1960.
e Io. Vill.
l. 8. c. 112.

f Ext. apud
Clem. l. 4.
ep. 67. 999
& in arce
S. Ang. in
l. priu. Rō.
eccl. 10. 3.
pag. 297.
inter Coll.
Plat. 10. 1.
pag. 335.
& in M.
S. Vall. bib.
signat.
he. B. n. 12
pag. 319.
In illius
verba iur-
rat.
Sacra mē-
ti forma-
la.

Regina id
beneficiū
a Pont.
flagitabat.

Profectur
ecclesie
benefice-
tia datum
auro re-
gnum.

Pactiones
cum Ca-
rolo I. in
tas firmat

inentijs suis secundum antiquos fines territorij, pertinentiarum, & districtus ciuitatis eiusdem, per Romanos Pontifices distinctos vel in posterum distinguendos clara memoria domino Carolo Regi Sicilia auro meo & heredibus suis, quorum ego heres existo, predicta ecclesia Romana concessit: & recognosco & fateor, quod inter Romanam ecclesiam & predictum auum meum conditiones, conuentiones, modus & forma, ac pacta infrascripta interuenerunt, & fuerunt apposta in concessione regni sibi suisque heredibus per Romanam ecclesiam facta, seu auctoritate ipsius in predicta concessione, pertinentia, seu spectantia ad personas eorum, qui successuri erant ipsi auro meo suisque heredibus in terra & regno predictis & eorum qui in eisdem successuri sunt mihi meisque heredibus: nec non ad successionem, vel formam; seu modum succedendi ipsi auro meo suisque heredibus, & mihi meisque heredibus in regno & terra prefatis. Quae omnia & singula tam me, quam meos in dictis regno & terra heredes seruatuos promitto, & contra ea non venturos, quae talia sunt. Si in nostro vel heredum nostrorum obitu legitimum, prout subsequitur, heredem nos aut ipsos, quod absit, non habere contigerit, regnum ipsum ad Romanam ecclesiam, eiusque dispositionem libere reuertatur, &c. Eadem pactiones sunt ipsdem conceptae verbis, quae a nobis in XIV. tomo a allatae sunt, quarum postrema haec est.

20 Promitto etiam quod nullam confederationem, seu pactionem, vel societatem cum aliquo Imperatore, vel Rege, seu principe vel Saraceno, Christiano, vel Graeco, aut cum aliqua prouincia, seu ciuitate, aut communitate, vel loco aliquo scienter contra Romanam ecclesiam, vel in damnum ecclesiae faciam: & si etiam fecero ignoranter, teneor & promitto ad mandatum ecclesiae reuocare. Denique omnes praemissas conditiones, quae in persona mea apponuntur, circa meos etiam in regno ipso heredes & successores volo & intelligo esse dictas, saluis omnibus, quae circa alios heredes meos ordinata consistunt, prout superius est expressum. Ego etiam do hoc priuilegium, seu literas praesentes tibi domino Papa & Romanae ecclesiae memoratis aurea bulla bullatum seu bullatas, in quo vel in quibus proprio iuramento fateor & recognosco expressis, regnum Siciliae & totam terram, quae est citra pharum, usque ad confinia terrarum Romanae ecclesiae (excepta ciuitate Beneuentana cum territorio & pertinentijs eius, quae, ut dictum est, ecclesiae remanebit eidem) ex sola gratia & mera liberalitate sedis Apostolicae saepe dicto auro meo, mihi, meisque heredibus in feudum fore concessi; meque habere & tenere regnum & terram huiusmodi a dicta Romana ecclesia in feudum pro me meisque heredibus in dictis regno & terra sub pactis & conditionibus, forma, modo, & conuentionibus predictis, & sub alijs, quae in literis felicis recordat. Clementis Papa IV. plenius continentur, exceptis duobus capitulis infrascriptis.

21 Caterum ut praemissa omnia & singula, & insuper ut conditiones, conuentiones, & pacta, quae inter sanctam Romanam ecclesiam & saepedictum clarae memoriae auum meum interuenerunt, seu fuerunt apposta tempore, quo saepedicta terra & regnum pro se suisque heredibus concessa fuerunt in feudum, prout in literis felicis recordationis Clementis Papa IV. plenius continentur, illibata perpetuo maneant & inconcussa semper obtineant firmitatem; ipsa omnia & singula iuro duobus exceptis nuda capitulis, uno de quinquaginta millibus marchis sterlingorum & earum solutione, sanctae

Remissa
Roberto
L. mill.
march. iu-
re inuesti-
turae debi-
ta.

ecclesiae debitis ex conuentionibus memoratis per iam dictos parentes meos & me heredem ipsorum, remissis mihi meisque heredibus in perpetuum, & donatis per ipsam ecclesiam & vos clementissimum dominum meum dominum Papam Clementem cum consilio & assensu dominorum Cardinalium, de mera liberalitate vestra & speciali gratia relaxatis, & de eis summis ego & mei heredes de nexu cuiuslibet obligationis aut poenalis promissionis, quibus essemus asseriti propterea, in perpetuum absoluti & exinde quietati: atque capitulo de personalibus iam dicto auro meo impositis, de habendis per eum mille militibus ultramontanis cum certo equitaturarum & balistariorum numero, & veniendo ad prosecutionem negotij dicti regni in statuto terminis & praefixis, & sub certarum interminatione poenarum, quia haec esse constat impleta. Et per stipulationem solennem promitto, quod plenarie adimplebo & inuolubiliter obseruabo, nec ullo unquam tempore ueniam contra illa. Sic me Deus adiuuet & haec sancta Dei euangelia. In praedictorum autem testimonium, perpetuamque memoriam praesens scriptum exinde confici iussi, & aurea bulla regiae maiestatis impressa typhario communiri. Dat. Auin. anno Domini MCCCIX. die xxxvi. mensis Augusti septima indictionis, regni mei praedicti anno 1.

22 Promulgata etiam a Clemente litera apostolica a de Roberto donato iure beneficiario Siculo regno ex pactis, inter Carolum I. ipsius auum ac Romanos Pontifices conuentis, ad rei gesta memoriam a temporum obliuione vindicandam.

Clemens, &c. charissimo in Christo filio Roberto Regi Siciliae illustri.

Ne in posterum rei gesta memoriam diuturnitas temporis forsitan obliteret, literarum nostrarum praesentium insinuatione testatur, te ligium homagium & fidelitatis iuramentum ratione regni Siciliae & terrae citra pharum (excepta ciuitate Beneuentana cum toto territorio & omnibus districtibus & pertinentijs suis, secundum antiquos fines territorij, personarum, & districtus ciuitatis eiusdem per Romanos Pontifices distinctos, vel in posterum distinguendos, clarae memoriae Carolo Regi Siciliae auro tuo & heredibus suis, quorum tu heres existis, a Rom. ecclesia concessorum) nobis fecisse ac praestitisse in forma subscripta, super hoc literis formatam eandem exprimentibus bullatis aurea tua bulla concessis b, quarum tenor talis est. [Adducit conceptam a Roberto superiorem sacramenti formam ac leges, quibus regnum sedis Apostolicae beneficio accepit: ijsque recensitis subiungit, se conuenta admittere, violanti promissa anathema incurtere, regnumque ad ecclesiam, si casus descripti emerferint, reuocatum.]

Nos itaque huiusmodi homagium & fidelitatis iuramentum, promissiones tuas & omnia, ut praemittitur, a te facta de fratrum nostrorum consilio acceptamus: & nihilominus, quia in quibusdam articulis seu capitulis praedictorum in dictis literis contentorum expressius continentur, quod in certis casibus tu & heredes tui excommunicationis sententiam incurratis, & dicta regnum & terra tua & ipsorum heredum sint ecclesiastico supposita interdicto; quodque in certis casibus tam tu, quam tui in dicto regno & terra heredes a supradictis regno & terra cadatis, & ipsa regnum & terra libere ad Rom. ecclesiam deuoluantur, & totaliter reuertantur; nos ex nunc

Excepte
nonnullae
leges iam
complete

a Lib. 4. 11
com. 977.

b Ex. et in
in M. S.
Vall. sign.
lia. B. n. 17
pag. 319.

Desponsa
sibi Ro-
berto fide
admittit
Pont.

Cōcentas
in regni
donatione
leges con-
firmat.

huiusmodi sententias, videlicet excommunicationis in te & eosdem heredes, & interdicti in praefatum regnum & terram praedictam, nec non priuationis omnis iuris tam tibi, quam ipsis heredibus in praedictis regno & terra, vel ad ea quomodolibet competentis vel competitori, si tua vel ipsorum culpa huiusmodi casus emerferit; de praedictorum fratrum consilio auctoritate apostolica promulgamus, decernentes quod cum huiusmodi casus priuationis emerferit, praedictum regnum & terra praefata libere ad eandem ecclesiam Romanam deuoluantur, & reuertantur ad eandem: ita quod ex tunc nullum ius tibi tuisque heredibus competat in eisdem, sed de illis Romana ecclesia libere disponere valeat, prout sibi placuerit & videbitur expedire. Nulli ergo, &c. *Dat. Auen. vi. kal. septembris anno 10.*

23 Cumulauit Robertum Clemens nouo beneficio, remisso reliquo aere alieno, quod pater auusque in Siculo bello absumperant, quodque ad trecenta & amplius millia unciarum auri ascendisse refert Io. Villanus a: de quibus partem Clementem cum Garolo II. diximus, praeter condonata b memorata quinquaginta millia marcharum accepti pontificia liberalitate regni ergo debita. Tum etiam Fridericum Regem Trinacriae non vulgari beneficio deuinxit, donatis ei omnibus obuentioibus ab ipso, dum bellum cum Rege Carolo II. gesserat, iniuste perceptis. Refert vero Surita c sopitas tum a Jacobo Rege Aragonum nonnullas controuersias, quae Robertum inter ac Fridericum vertebantur, atque ab eo pronuntiatum, ut Fridericus arcem, quas in Calabria teneret, Roberto restitueret: Robertus arcem, cui Iachi nomen est, in Catanensi tractu cederet Friderico, Tunetanus vero Rex Roberti ac successorum fiduciarius censetur: praeterea Iacobum perpetuo foedere Fridericum ac Robertum deuincire cupientem, cum Fridericus comparandi sibi e Saracenorum maribus Ierosolymitani regni desiderio flagraret, misissetque Arnaldum e Villanoua oratorem, insignem medicum, ut cum Roberto de transfundendis in ipsum Fridericum regni Ierosolymitani iuribus, promisso ei certis legibus Trinacriae regno ageretur, regij scrinij praefectum adiunxisset: cumque Arnaldus Massiliae e morbo decubasset, praefectum eundem rem cum Roberto Auenione agitaſſe: qui cum metueret ne, ut antea Aragonij cum Sicilia ex foederis legibus a Bonifacio cum Iacobo initis abscessuri essent, pepererant sibi Sardiniae iura, nec Siciliam dimiserant, ita tum regnum Hierosolymitanum sibi vindicarent, nec Trinacriam restituerent; respondit non aliter suae indemnitati caueri posse, aut fidem Friderici obstringi, quam si media insulae imperium sibi cederet, praefectosque fidissimos cum militari praesidio arcibus imponderet, reliquam vero partem insulae Iacobus Rex Aragonum milite firmaret; tum non minus utilem quam magnificam aliam expeditionem confici a Friderico, vel regna ampliora comparari posse significauit: ad quaerendam Friderico consilia Arnaldus in Trinacriam iter intendit. At cum inanem Ierosolymitanum titulum Friderico permittere Robertus recusaret, nec Trinacriam sibi misisset, peperit, nec ex barbarorum tyrannide regnum Ierosolymitanum ereptum est.

24 Quod ad Iacobi eorum Regum arbitri res spectat, ipsum in Sardiniam ad eam insulam Pisanis eripiendam expeditionem meditatam recen-

set Ioannes Villanus a; a qua non ferro sed auro retardatum narrat ex ipso S. Antoninus b: *Eodem, inquit, anno, cum Rex Aragonum se praepararet ad inuadendam & capiendam insulam Sardiniam, & iam requisisset Florentinos & Lucenses in adiutorium suum contra Pisanos, qui illam insulam possidere videbantur, ipsi Pisani miserunt oratores suos ad Regem Aragonum in tribus galeis cum multa pecunia, qua recepta ab executione talis propositi desistit ex toto.*

Altiora alia de Pisis atque Illua Iacobo Regi Aragonum subiiciendis fuisse ex arcano agitata ab ecclesia Romana ex publicis tabulis c exploratum est: in quibus pontificio nomine Petrus episcopus Praneltinus, Benignus tit. SS. Nerei & Achillei presbyter, & Raintundus S. Mariae nouae diaconus Cardinalis cum Vitali Villanouano Iacobi Regis oratore pacisunt pridie kal. iunij huius anni, Iacobum ac successores apostolicae beneficentiae Pisanum comitatum, Illuamque relatuos ea verborum formula, qua de Sardinia & Corsica pontificia liberalitate acceptis professio concepta est: fidem Romano Pontifici hac etiam de causa addicturos: censum mille marcharum argenti perfoluturos: annis singulis treme tres in rem pontificiam ornatuos; Iacobum etiam & singulos alios Reges a Pontifice postulatos semel singulorum imperij flexu sexaginta treme ad quatuor menses instructuros, accepto sexaginta millium aureorum subsidio, eoque stipendio etiam diutius sustentatuos: iureiurando etiam deuinctum iri constitutum est, ipsos ecclesiae terrae non inuasuros: nullos Italiae populos ab ijs bello petitem iri, modo Romani Pontificis sententiae stare decreuerint: inducias imperatas ab ecclesia religiose culturos: poenas vero, si fidem violarint, inflictas subituros. Sed ex pactioes, quae Pisanos tangebant, hac lege principe nitentur, ut hoc foedus Pisani amplecteretur ad promoveret: *Item fuit actum, inquit publica illa documenta, quod dictus Rex Aragonum faciat praedicta recognitiones, & uassallagium, fidelitatem, obligationem seu obligationes, & alia praedicta de scientia, consensu, & voluntate Pisanorum & ad requisitionem eorum, qui super hoc supplicent domino summo Pontifici.*

Caruerunt ista exitu, nec enim Pisani pontificiam Regisque Aragonum clientelam supplices flagitarant: & colligitur ipsos arte vios, amplissimaque spe Iacobum delinxisse, ne armis Sardiniam ecclesiae vectigalem ab ipsis iniqua partam impetu eriperet, dum imperialem opem praestolabantur: nec illi omnino ab imperij Romani legibus erant liberi, ut alterius principis patrocinium asciscere liceret: nec quamuis plurima Aragonum Reges ad Pisas comparandas pollicerentur Romanae ecclesiae, postea facile praestitissent, cum Sardinia posita Sicilia insulam non restituerint, etiamque postea Sardiniam pontifici liberalitati acceptam referre, censumque pendere detrectarint. Interea per eos tractatus discussa Iacobi in Sardiniam expeditio est, & Henricus Romanorum Rex, ut in Italiam pronolaret, allectus: quo veniente Pisanos non ad suam modo tuenda, sed ad latius ditionis terminos profertendos animos extulisse visum est. Porro Iacobus a Sardico bello, pro cuius sustinendis sumptibus decimas sacerdotium vectigalium illi attributas a Clemente antea dictum est, abduci facile potuit, cum in Granatenſes Saracenos iuncta cum Ferdinando Rege Castellae armorum societate, atque illius sorore

a Io. Vill. l. 8. c. 105. b Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. ante S. I. Iacob. Rex Arag. acceptis pecunijs Sardiniae expeditio ne d. fieri.

De Pisis & insula Illua a Pont. tradendis Iacobo agitata consilia.

c Ext. in arc. S. Ang. & in lib. priu. Rom. eccl. 10. 1. pag. 233. & inter Coll. Plat. 10. 1. pag. 324. & in Mr. S. V. lib. sign. lit. B. n. 12. pag. 560.

Clombrs

Docum. in Iacobo

Bellum in Mauris transfert. Rex.

Sancit in del. 10. 1. 18. c. 112. bclm an 4. 1. 959.

To. Vill. l. 8. c. 112. bclm an 4. 1. 959.

Sur. l. 5. c. 75. Contro uerſa inter Robertu ac Fridericu Reges composita. Tunetanus Rex Regis Siculi fidei pendiarius.

Fridericus Rex Ierosolymitani regni armis comparandi iura a Roberto deponit.

Quibus legibus Robertus ea Friderico permittit.

Eleonora Iacobo maiori natu filio desponsa, belli molem vertere cogitaret. Amplissimam delendi ex Hispania Saracenicis nominis porrectam fuisse occasionem narrat Mariana a, cum Granatenfes Malacitani reguli, qui Rege luminibus orbatoreipublicæ habenas tractabat, non ferentes imperium, ciuilibus disensionibus fluctuarent. Aborrabes enim e Marrocij Regum sanguine fatus, regnandi audius, Almeriam occupauit: qua pulsus, cum Septam cogitaret, Christianos Reges in auxilium exiuit.

25 Contulere Reges Catholici cum Pontifice missis oratoribus (quos fuisse, Aragonios quidem Pontium Ilerdensem episcopum & Petrum e Fenollario, Castellanos vero episcopum Zamorensem & Ariam refert Surita b) sacra fidei propagandæ consilia, quæ plurimum Clemens extulit, diuinisque præmijs fideles ad sequenda Regum signa pellicere est conatus. In primis enim datis ad Valentinum episcopum vii. kal. maij literis, indicendi in Aragonia aduersus Granatenfes belli sacri, crucisque symbolum religiosam militiam professuris conferendi prouinciam imposuit: quibus etiam indulgentiarum præmia Syriacum iter aggrediētibus attributa ad delendas noxarum reliquias e sacro Christi ærario proposuit c, si intra excurrens proximum triennium vnus anni spatio contra infideles terra mariue bellum gererent: quo sacro munere etiam eos potiri voluit d, qui vel milites submitterent, vel stipem erogarent. In quibus literis sacrum Regis Iacobi nominis Christiani amplificandi ardorem his elogijs commendat: *Lati profecto & cum exultatione referimus, ac largitori bonorum omnium, qui suorum corda fidelium ad ipsius exequendi benelacita potenter inflammat, gratiarum reuerenter exoluimus actiones, quod charissimus in Christo filius noster Iacobus Aragonia, Valentia, Sardinia, & Corsica Rex illustris, prout ex literarum & nuntiorum suorum relatione collegimus, ad ipsius obsequia Redemptoris, diuino flamine inspiratus, in eorum executione, Domino auxiliante, felici propriam volens personam exponere, ac laborum & expensarum onera sub spe diuini auxilij subire potenter tanquam Christi pugil, & cultor fidei memorata ad acquisitionem regni Granata, quod Saracenicæ colit, seu sedat potius sedata progenies, feruenter intendat; & ad procedendum ad id regali potentia se præparat & accingit ad Dei laudem, exaltationem matris ecclesie, exterminationem huiusmodi abominabilis nationis, ibique propagandos fidei predictæ cultores & votiuus successibus ampliandos, etc. Datum Aui-nioni viii. kal. maij anno iv.*

Contulit etiam eidem Regi ad tolerandos belli sacri sumptus veftigaliū ecclesiasticorū, quæ in Catalonia regnisque Valentia & Aragonia colligerentur, decimas triennales: quarum exigendarum ab omnibus, quam ab equestribus religiosi ordinibus Calatrauensibus, S. Iacobi, & Hospitalarijs, qui se suaque bello sacro addixerant, prouinciam eidem Valentino episcopo & Galcerando canonico Barchinonensi demadavit e, eamque curam cum alijs, quos integritatis & fidei sacramento sibi obfringerent, partiri iussit. Hortatus vero est Iacobum Regem f, vt magnis animis ad id bellum se accingeret: significauitq; se omnibus clericis, qui in ea expeditione ipsum stiparent, permisisse vt veftigalia omnium sacerdotiorum, etiam si ijs animarum cura coniuncta, esset, locare, diuendere, vel distrahere ad biennium liceret: quo elapso ad aliud consequens

prorogare possent; ea tamen lege, vt in ijs locis, quibus additi erant, diuinus cultus non exoleret.

26 Iisdem officijs profecutus est Pontifex Ferdinandum Regem Castellæ, Aragonij in ea expeditione Granatensi socium: attribuit a enim in cruce signatorum stipendia regnorum illius decumas ecclesiasticas: qua de re ad Castellæ clerum extant literæ. Tum male partas fenore & rapinis opes, quarum nempe domini certi non extarent, in eiusdem belli sumptus sanxit b deriuandas. Eodemque argumento Toletano archiepiscopo & episcopo Zamorensi literas e misit, iniunxitque, vt nullo modo cum vsurarijs ac deprædatoribus huiusmodi paciscerentur, nisi male partarum opum, quarum certus dominus non comperiretur, mediam partem refundissent. Gerebat porro tum ecclesiam Toleranā Gundifaluo, quem Clemens ad Granatensem expeditionem promouendam legatum sedis Apostolicæ creauit in Ferdinandi regnis, de cuius abolendæ ex Hispania Mahumenticæ superstitionis sacro desiderio subiecta encomia protulit d.

Clemens, &c. venerabili fratri Gundifaluo archiepiscopo Toletano Apostolicæ sedis legato.

Domino Deo nostro in voce multæ laudationis erumpimus, & in ipso ingenti exultamus lætitia, quod charissimus in Christo filius noster Fernandus Rex Castellæ illustris, mentem suam dirigens in spiritu pietatis ad Christum, & in ipso perficiens vota sua, in terris corpore militat, & cælestem militiam, ad quam aspirat, animo contempletur. Hic profecto labores amplectitur, vt tibi quietis perpetuitate lætetur. Hic etiam se indefessum pugilem exhibet, vt ibi percepto gloriæ præmio tanquam magnificus triumphator exultet. Ipse quidem velut in summo bono diuini spiritus munere confirmatus, cogitando quærit assidue, & quærendo studio summo laborat, vt Altissimo placeat, & per salubrem suorum incedit semitam mandatorum. Pio quidem Rex præfatus ductus proposito, tanquam orthodoxæ religionis cultor eximius, ad acquisitionem regni Granatæ ac extirpandam de illo fœtidam nationem, abominabiles videlicet Saracenos, inimicos fidei Christianæ, quorum regnum ipsum iniquatione fœdatur; ibique propagandos prædictæ fidei cultores, pro diuini nominis gloria, & eiusdem fidei dilatandi palmitibus, sicut læti suscepimus, feruenter inuigilat, & suas laudabiles conuertit & dirigit actiones, seque sub spe cælestis auxilij potenter præparat & accingit, &c. [Subdit se incredibili desiderio teneri: vtque Rex, quem singulari amore complectitur, eo vires suas conuertere possit, si in ipsius regnis vllas seditiones ingrauescere contigerit, vices suas Gundifaluo demadandas censuisse, additq;] Tibi quem nouimus dono scientiæ præditum, morum honestate decorum, consilij maturitate præclarū, prædictæ fidei feruidum zelatorem in Castellæ, Legionis, Toleti, Galetia, Hispalis, Cordubæ, Murcia, Iahenni, & Algarbij regnis, & dominio de Molina & alijs regnis & terris Regis præfati plenæ legationis officium de fratrum nostrorum consilio duximus committendum, &c. *Dat. Auen. 10. kal. maij anno iv.*

27 Gesta est initio res magnis animis: capta enim est Septa a Iousberto Castellæ noui vicecomite (is esse videtur Iaspertus vicecomes Regis Castellæ classis præfectus, cui a Toletano &

Concessa etiam Regi Ferdinando de cimar Castellæ.

a Ib. ep. 368.

b Ib. ep. 367.

c Reg. pp. eand. ep.

Gundifaluo Toletano archiepiscopo creatus sedis Apostolicæ legatus.

d Lib. 4. ep. com. 369.

Clementis literæ de eo munere in Granatensem expeditionem gerendo

Marian. l. 15. c. 9.

Sur. l. 5. ann. c. 76.

Lib. 4. ep. cur. 94.

Eod. l. ep. com. 329. Iacobi Regis signa in Sar. securis indulgentiæ proposita.

Clemētis ea de re literæ.

Decimæ Iacobo in eam expeditionem attributæ

Reg. post eand. ep. f Ibid. ep. 328.

Clericis ad bellum daturis daturæ priuilegia.

Res gesta in eo bello. Lib. 4. ep. cur. 93. Marian. l. 15. de reb. Hisp. c. 9. Sur. ind. l. 2. hoc ann. Tariffa de ditione accepta.

Zamorenfi antistitibus collectas decimas ad Granatense terra marique oppugnandum regnum, cum Ferdinando libitum esset, Clemens numerari iussit a, Septa praeda Aragonijs cessit, vrbs ex foedere Aborrabi, qui in Regem Granatensem Christianos concitabat, tradita b: inde Heraclea Calpi monti imposta, vulgo Tariffa dicta, ad deditionem compulsa. Sufentatum tamen aliquandiu, donec Ferdinandus Rex eo accessisset, quo rei gesta gloria principi daretur. His elati victorijs Christiani, praecipuas duas vrbes, Algeziram Castellani, Aragonij Almeriam, obsidione cinxere, quibus subactis adiungendi Christi imperio Granatensis regni magna spes affulgebat. Et quidem Iacobus Rex ita Almeriam bello fatigabat, vt omnes in illius potiunda spem adducti essent, ac Pontifex certior factus Valentino episcopo i i i idus septembris ex felici nuncio ingenti laetitia delibutus hac scriberet c: *Devotas laudes altissimo referimus Creatori, quod charissimus in Christo filius noster Iacobus Rex Aragonum illustris negotium per eum assumptum contra Saracenos regni Granata victorioso prosequitur & potenter, & iam civitatem Almeria, in regno consistentem praedicto, sicut veridica relatione didicimus, cum suo exercitu detinet sic obsessam, quod eam in brevi speratur diuina sibi assistente clementia obtinere, &c.*

Lib. 4. ep. com. 756. Almeria obsidione cincta a Iacobo Rege Arag.

Ob eos latos progressus tradidit partes episcopo d, vt proposita crucis signa secuturis in Granatenses, vel stipem militi distribuendam, erogaturis indulgentias promulgaret. Tum, etiam infruxit e auctoritate, vt censuris liberaret Aragonios, qui arma aut merces vetitas Saracenis Aegyptijs inuexissent, vel vt e portibus educerentur, assensissent; modo ad expiandum, crimen aliquam pecunia vim; prout ipsi visum, esset, in rem Almeriensem conuerterent: ea vice fidelium coetu illos restitueret, qui ob iniectas clericis violentas manus anathemate deuincti essent, modo ex vulneribus mortem non oppetissent, si vel in Regis castra se conferrent, vel strenuos milites submitterent. Alijsque literis praecipit f, vt perfecta in Templarios inquisitione, ad regia castra apud Almeriam defixa accederet, atque in exercitu crucefignatorum vota, exceptis castimonia atque Hierosolymitana professione, cum alijs pijs operibus commutaret g: expugnataque vrbe Almariensi, ad ecclesiam restituendam instituendumque canonicorum collegium incumberet, atque omnia pontificalia munia obiret h, donec idoneus pastor Almerie praeficeretur, quem Iacobi Regis precibus adductus soli Apostolica sedi obnoxium fore sanxit i; adeo vt nec archiepiscopus, nec metropolita, nec primas, aut canonicorum collegium ius Almeriensi episcopo dicere, vel sententiam in ipsum ferre posset; sancitaque libertatis ergo, vt sacro Petro & Paulo Apostolis die aureum vulgo dictum marabotinum Romanae ecclesiae persolueret.

Lib. 4. ep. cur. 94. 76. ep. cur. 92.

Ibid. ep. com. 1259

Ibid. ep. com. 761

Ibid. ep. com. 760. i Ibid. ep. com. 791.

Varia in ea obsidione praelia inita.

Sur. ind. l. 2. c. 13. ann. 84.

Ibid.

indeq; nostri cautiore effecti. Cum enim iterum xxviii. octobris die Mauri ad inferendum vrbi comeatum, submitte adue aliquot auxiliare turmas in armis stetissent, non permittit Iacobus equitatum in hostem longius procurrere, cum ille nostros distrahere militari arte ac deludere moliretur.

Compara auxilia Iacobo Regi nittur Pont.

Cum itaque Mauri, Almeriae magis quam Algezira metuentes, belli praecipuam molem, omiffis Castellania, verterent in Aragonios, contrahi noua auxilia a Iacobo iussa sunt: ac Pontifex de tota re monitus, Aragoniae; Valentiae; & Cataloniae antistitibus praecipit, vt incitanda ad induendam crucem in Granatenses iuuentuti operam darent, atque vrgeret religiosos viros, vt fideles ad stipem in sacrum illud bellum conferendam pellicerent, monerentque morituros gratum Deo opus facturos, si opes in eam rem Iacobo Regi conferrent; tum etiam ad conciliandam crucefignatis diuinam opem sacras preces indixit.

Lib. 4. ep. cur. 95.

Clemens, &c. venerabili fratri archiepiscopo Terraconensi, & vniuersis episcopis per regnum Aragoniae & Valentiae, comitatum Barchinonensem, & ceterasque terras charissimi in Christo filij nostri Iacobi Aragoniae, Valentiae, Sardiniae, Corsicae Regis illustris constitutis, regno Sardiniae & Corsicae eiusque terris dumtaxat exceptis.

Comp. re auxilia Iacobo Regi nittur Pont.

29 Sane charissimus in Christo filius noster Iacobus Aragoniae, Valentiae, Sardiniae, & Corsicae Rex illustris, actus suos in aeterni Regis beneplacito dirigens, tanquam Christi pugil & athleta inclytus fidei orthodoxae, ad acquisitionem regni Granatae, ac euellendum de illo hostes impios & Christiani honoris inimicos, Saracenorum videlicet habitantium, immo coinquinantium regnum ipsum fordidas nationes; & in eo cultum diuini nominis & fidelium limites dilatandum, virtute tota desideranter aspirans, conflatis regalibus potentiae viribus in effectum, regnum ipsum in manu potenti & extenso brachio cum suo exercitu ad ipsorum confusionem hostium victoriosus intrauit, ibique militans ad obsequia Redemptoris, ciuitatem Almeriae in regno consistentem praedicto, multo nimirum robore stabilitam, plenamque copiosa multitudine paganorum, obsessam per mare & terram sic fortiter coangustat, quod eam in breui, sicut veridica relatione didicimus, dextera sibi assistente dominica, obtinebit: ex qua, cum sit, vt fertur, clavis & sera difficilis dicti regni, preparabitur aditus in spe fertili diuinae potentiae ad extremum exterminium hostium eorundem.

Ea de re Apostolicae lit.

Ad cuius promotionem negotij, & ad Regis eiusdem tam acceptum Deo propositum confouendum, tanto feruentius aspirare debent fidelium desideria singulorum; quanto per id eiusdem fidei tangitur generalis vtilitas, & ex regni conquisitione ipsius, ac ipsorum exterminatione hostium, Deo & pulchritudini ecclesiae catholicae sponsae suae immensa laudis decor adueniet, totaque Christiana religio vtilitatis & exaltationis grande compendium, auctore Domino, consequetur. Verum cum prosecutioni tanti negotij sit fidelium subsidium multipliciter opportunum, nos ad huiusmodi tam pium fidei praedictae negotium, immo Christi, feliciter ipso auspice promouendum feruentibus desiderijs intendentes, de animarum quoque salute solliciti, quamplurimum gratiarum & indulgentiarum beneficia copiosa fidelibus incolis regnorum & terrarum

Indulgentias opem laturis proponit

Regis eiusdem, Sardinia & Corsica regno eiusque terris dumtaxat exceptis, qui dicto Regi ad prosequendum negotium ipsum subuenerint, duximus concedenda.

Præsules ad conferenda subsidia hortari subditos iubet.

30 Ut autem tanta salutis negotium, tantique boni felix auspiciam non desidiosa subuentio prosequatur, volumus quod vos & singuli vestrum fideles quoslibet uestrarum ciuitatum & diocesum, cum vos confessiones eorum audire contigerit, eisque proponere verbum Dei, moneatis attentius & efficaciter inducatis; & nihilominus omnes ecclesiasticas, seculares, & regulares personas, exemptas & non exemptas, uestrarum ciuitatum & diocesum confessiones audiendi & proponendi verbum Dei potestatem habentes, iuxta datam vobis a Deo prudentiam studetis efficaciter exhortari, quod fideles ipsos confitentes eidem, & sermones & prædicationes audientes ipsorum solerter moneant & diligentius exhortentur, quod ipsi, dum vixerint, & demum tempore obitus eorumdem grata charitatis subsidia dicto Regi in auxilium eiusdem negotij studeant erogare.

Indictæ ad diuinam opem implorandæ sacræ præces.

Verum quia deuotæ crebræque orationes fidelium aures diuinæ pietatis inclinant, & ipsarum interuentione illius propitiatio facilius impetratur; uestræ mentis aciem deuotis affectibus ad Conditoris omnipotentiam dirigatis, & apud ipsius clementiam, vt ipse dictum Regem, suum vtique bellatorem, cum suis omnibus benigne clementi dextera protegat, sibi que vires & virtutes adaugeat & corroboret contra paganicas nationes, ac ad dictum negotium ad ipsius Omnipotentis gloriam, & totius Christianitatis honorem salubriter & prospere dirigendum clementer prospiciat, sedulis supplicationibus contrito & humiliato corde insistite. Et præsertim quotiescumque vos missarum officia celebrare contigerit, orationes contra paganorum perfidiam, per ecclesiam ordinatas, quarum prima, *Omnipotens sempiterne Deus*, secunda specialiter ad secretam, *Sacrificium Domine*, & tertia dici post cõmunionem præcipue consueta, *Protektor* incipiunt, deuotis mentibus effundatis, & per singulas personas ecclesiasticas in sacerdotio constitutas vobis subiectas pio cordis affectu dici in missarum earundem officijs faciatis, &c. *Dat. prope Malausan. Vasionensis diocesis 11. id. nouem. anno 1144.*

Aragonij alijs lit. a Clem. vt Iacobo sumptus ad bellum portigant sollicitati. a Ibid. ep. cur. 96. & reg. post eand. ep.

Iacobi Regis præclaram elo-gium.

31 Exacuit eorum præsulum diligentiam, repetitis alijs eo argumento pluribus literis, vtque pro excindenda impietate sumptibus non parcerent, ac decimas integras haud segniter porrigerent: æmulantur Castellanos baptizantes, qui in iuuando sumptibus Ferdinando in eo bello liberalitatem explicuerant; vel Gallos, qui in Belgico bello Philippo Regi nunquam defuerant: promereri id beneficium Iacobum Regem Aragonum, qui imperio Christiano augendo arma deuouisset, cuius etiam laudes his verbis ornauit: *Deuotionis integritate feruens ad Dominum charissimus in Christo filius noster Iacobus Aragonum Rex illustris, inclite memorie Iacobi Regis Aragonum aus sui, qui tanquã feruidus Christi pugil tendens, dum vixit, ad dilatandum nomen fidei Christiane, sic eius fidei persecutus extitit inimicos, quod illorum nequitia in forti brachio superata, quadam ipsorum ciuitates & regna triumphaliter sue ditioni subiecit, rectas semitas imitans; ac actus suos in aeterni Regis beneplacito dirigens, zelo amoris diuini ad exterminium infide-*

lium, & fidelium terminos propagandum ingenti & sublimi potentia dirigit mentem suam.

32 Succubuisset sane Almeria sub Iacobi Regis potentia, vt refert Surita a, ni Castellæ Rex Maurorum vires in vrgenda Algezira obsidione distraxisset: sed discordia intempertina illius expeditionis fructum corruptit. Ioannes enim & Ioannes Manuel regia Castellana principes a Ferdinando animis diffidere cœpere, cum Ioanne Nunnio & Lupum Harum sibi inuenos apud Regem florere gratia & auctoritate, suã verò infringi ac sperni consilia indignarentur. Querebatur etiã Ioannes Tariffam, vt Ferdinandus sponderat, sibi non tradi, immo data imperia, vt si eam arcẽ adiret, letho daretur. Quibus exasperatus e regijs castris se proripuit, pluresque secum traxit proceres, nec vllis precibus flecti potuit, vt in obsidione perstaret: cumque Ferdinandus dissipari exercitum intueretur, obsidionem Algezira soluit. Quo accepto Iacobus, qui Almeriam in angustiis graues coniecerat, cum belli molem in se versum iri cerneret, inuito cum Rege Granatensi fœdere, ac liberatis mancipijs Christianis abscessit sequenti ineunte anno, in glorio sane tantæ expeditionis exitu, in qua nulla alia res insignis gesta, quam quod Rex Granatensis cœcus a fratre Azaro, regnandi libidine percito, in ipso belli ardore coniectus in carcerem est, atque interemptus. Proximo vero anno Ferdinandus Rex Castellæ decimas pro expugnanda Algezira a Clemente obtinuit b.

33 Anceps etiã hoc anno extitit alia Christianorum in orientales Saracenos expeditio, quæ ab Hospitalarijs ad muniendum iter secutura alteri solemnî, quam Pontifex moliebatur, suscepta est. Creatus in exercitu legatus Apost. sedis Petrus episcopus Ruthenensis, dataq; illi in oriente religiosam militiam professuris crucis symbolo insigniendi auctoritas subiecto diplomate, in quo Pontifex ad accendendos pio ardore fideles grauissimis sententijs illatas a Saracenis iniurias Christiano nomini, ac profanatam impiorum sceleribus terram sanctam, Christumque fidelium auxilia tot linguis, quot vulneribus corpus exaratum habet, implorare describit c. *Venerabili fratri Petro episcopo Ruthenensi. Apostolica sedis legato.*

Vulnus & liuor & plaga tumens, quæ ille leonugens ex Ægypto progressus, damnati generis bestia iræ plena in terram sanctam funiculum hereditatis Domini, & habitatores ipsius catholice fidei professores truculentius intulit, fidelium ingratitudinem arguunt, & de ipsorum, proh dolor! damnosa tarditate queruntur; quoniam terra illa deserta est, ciuitates eius igne succensa, regionem illam sanctissimam Christi sanguine purpuratam coram nobis denorant alieni, & filia Syon vastitatis hostilis perferens desolationem, vt umbraculum in vinea, vt turgurium in cucumario deploranda strage seu captivitate suorum, inter alienigenas profani ritus & opprobria exprobrantium noscitur derelicta.

Propterea in ara crucis expansis manibus in auribus fidelium clamat assidue dominus Iesus Christus: clamant liuores & vulnera: clamant caput, manus & pedes, & latera: clamant spinæ, clamant clauis & lancea: clamant opprobria, non tam articulata vocis exaltatione, quam euenti obstestatione passionis ipsius, afflictiones innumeras, & diuersa testantia genera tormentorum, ijs nostræ redemptionis insignijs idem Redem-

Apud Algeziram res a Castellanis segniter gesta. a Sur. l. 5. annal. c. 85. & ind. l. 2. Marit. l. 15. c. 9.

Discordia inter Castell. principes exorta.

Ferdin. Rex turpiter obsidionem soluit.

Iacobus Rex Arag. pari dedit core Almeria abscedit. Rex Granatæ a fratre necatus.

b Ex. de e a lit. repetite in archiep. Avenion.

Exercitus in orientem aduersus Sarac. transmissus.

c Lib. 4. ep. com. 69.

Lugubris Syriæ excidij descriptio.

Solicitati ad amissa recuperanda fideles.

demptor omnium immensa beneficia humano impensa generi exprobrans, dum pro tot beneficijs impensis eisdem nihil digni rependentes, etiam contra nominis sui blasphemias, qui praedictam terram infestae persecutionis instantia totaliter occuparunt, feruore fidei Christianae & compassionis affectu in ipsius Redemptoris vlciscendas iniurias non assurgunt, &c.] Subdit retardatos haecenus varijs impedimentis Romanos Pontifices, ne curas ad pellendos e Syria Saracenos verterent; sibi vero alte impressum harere animo, vt terram illam diuino sanguine consecratam infidelibus eripiat, atque adeo Hospitalarium equites praemittere, vt confluendo ex omnibus regnis Pontificis imperio cruce signato exercitui iter explicaretur: ad quae facilius perficienda se apostolicas ipsi vices in Cyprio & Rhodo insulis, Armenia minori, Alexandrino, Antiocheno atque Hierosolymitano patriarchatibus demandare, instruereque auctoritate, vt bello sacro nomen daturis symbolum imponat. Consignatae sunt haec litera *Auenione* xii. kal. iulij anno iv.

34 Muniuit pluribus alijs priuilegijs a legatum, atque ad liberandos criminum nexibus fideles eam auctoritatem, qua pollerent pontificij poenitentiarij, concessit b: Nos, inquit, de *circumspectione tua plenam in Domino fiduciam obtinentes, absoluedi iuxta formam ecclesiae excommunicatos huiusmodi in casibus, in quibus id minoribus poenitentiarijs nostris permittitur, etiamsi per locorum ordinarios excommunicati denunciati fuerint, dummodo iniuriam & damna passis satisfaciant competenter, liberam tibi concedimus auctoritate praesentium facultatem.* Amplificauitque c alijs litteris eam legati auctoritatem: *Fraternitati, inquit, tuae dispensandi hac vice in casibus, in quibus dispensare potest poenitentiaris noster maior, cum ecclesiarum praelatis & alijs personis ecclesiasticis secularibus & regularibus tuae legationis, qui suspensionis, excommunicationis, vel interdicti ligati sententys fecerunt se ad sacros ordines facere promoueri, vel diuina officia celebrarunt, aut se immiscuerunt eisdem, seu officia huiusmodi celebrarunt in locis ecclesiastico suppositis interdicto, insuncta eis pro modo culpa poenitentia competenti; liberam concedimus auctoritate praesentium facultatem.*

Commendauit legatum orientalibus praesulibus d, atque Henrico Cypri Regi e, vt debita ipsum obseruantia complecterentur, atque iussa religiosissime perficerent. Ad tolerandos vero sacri belli sumptus stipem a fidelibus colligendam curauit, atque ob id in sacris aedibus arcas obsegnatas peruio foramine, quo eleemosynas pij demitterent, exponere iussit; vt plura docent pontificia diplomata f: quibus etiam archiepiscopis, alijsque praesulibus ecclesiarum prouinciam imposuit, vt sacerdotes virosque religiosos pro Christiana re transmarina, dum peragerent diuina, ardentibus Deo preces fundere iuberent. Excitauit quoque alijs litteris Clemens religiosos viros ac virgines Deo consecratas, vt caelestem opem precibus suis pro Christiano nomine dimicantibus conciliarent. Inter quos Cisterciensium pietatem, propositis in eam rem indulgentijs, inflammauit. g

Dil. fil. abbati Cistercij eiusque coabbatibus & fratribus, ac dilectis in Christo filiabus abbatissis & sororibus Cistercij ordinis.

Gerentes de vestrarum orationum suffragijs in ijs, quae agenda nobis incumbunt, fiduciam in Domino specialem, vniuersitatem vestram

rogamus & hortamur in Domino, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus pro salute nostra & felici consummatione passagij per nos ordinati in subsidium terrae sanctae, & aliorum, quae nobis imminere agerentur, pias apud Deum preces effundere studeatis. Nos enim de ipsius omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, singulis vestrum vere poenitentibus & confessis, qui singulis diebus, donec vixerimus, quinquies orationem dominicam, & septies salutationem B. Mariae virginis pro huiusmodi gratijs a Domino facile obtinendis dixerint reuerenter, sexaginta dies de iniurijs sibi poenitentibus misericorditer relaxamus. *Dat. Auenione* 11. non. septemb. anno xv.

35 Conscendit a hoc tempore mare legatus apostolicus cum Hospitaliariorum magistro Fulcone Villareto, tantaque e diuersis regnis, maxime e Germania, cruce signatorum multitudo ad ineundam eam expeditionem confluit, vt illam classis, quae comparata ad transfretandum erat, capere non potuerit: quorum plures cum ad pontificiam aulam, quae Auenione versabatur, ad consulendum Pontificem accessissent, Clemens ijs omnibus tot misertus labores praemia indulgentiarum contulit. Quae vero gesserint alij, vt quae ventis excepti contrarijs in Sicilia subsistere reliquo anno coacti sint, narrat hisce verbis Bernardus b: *Mense septembris transfretat episcopus Ruthenensis legatus in terram sanctam ad partes transmarinas cum magno magistro Hospitaliariorum & alia multitudine hominum copiosa, pro quodam preparatorio ad futurum passagium generale, concessa a Papa transcuntibus plena indulgentia peccatorum. Sed ventis in mari contrarijs, persequentem byemem cum multo personarum & rerum incommodo & iactura fuit nauigatio impedita: & peruenientes apud Brundisium multo tempore in illa vicinia subsisterunt, verum tempus ad nauigandum prosperum expectantes. Haec ille: quae vero in oriente cruce signati gesserint, sequenti anno dicitur.*

Nunc de Saracenorum seditionibus haec ex Iordano c addemus, ex quibus restituenda rei Christianae tum affulsisse occasionem colligitur: *MCCCIX. Soldanus Aegypti claudus de mense martij ad Cracum cum gente & familia sua iuit, & Bibarsimber abstulisse sibi videbatur dominium Kayri & Babylonis. Hic notat de sebisfmate Saracenorum, quod post eadem plurimum soldanorum factus est isto claudus, vt dictum est: & post eum quatuor erant potentes viri valde, quorum duo principales Naboiser & Bibarsimber se mutuo oderant, tertius vocabatur Mercendal, cui duo primi inuidebant, oderantque. Hic se ac soldanum ab eis, quantum poterat, praeseruabat. Quartus vero dictus Camelinus exitum rei tacitus considerabat: ceteri autem admirandi atque officiales quantum poterant de regio fisco rapiebant. Duo autem praedicti Naboiser & Bibarsimber licet inuicem dissiderent, aduersus tamen Mercendal non multo post conspirauerunt, eorumque factione non solum de curia, verum & de tota Aegypto pulsus est cum gente sua. Pulsus vero ad partes Sabaeci Ptolemaidis & castri peregrinorum se contulit, obtinuitque dominium regionis. Quibus gestis anno pranotato soldanus in Crach fortalitio se tutauit.*

At si exercere Saracenos discordiae, non huius mali erant immunes Christiani: in Anglia enim Eduardus Rex solemniter ritu co-

a Bos. hist. Rom. Pon. & M. S. Vat. sign. n. 3765. Alij ventis contra riujs detenti in Sicilia portubus.

b Ber. chr. Rom. Pon. & M. S. Vat. sign. n. 3765. Alij ventis contra riujs detenti in Sicilia portubus.

c Ior. M. S. Vat. sign. n. 1690. e. 234. p. 10. Mar. San. 13. p. 13. c. 11.

Intestina Saracenorum bella

rona redimitus a a Vvintonienſi epiſcopo ex procuratione archiepiſcopi Cantuarienſis, cui Regum Angliæ ſacro baſſamo inungendorum ius a Clemente aſſertum vidimus, expeditionem duxit aduerſus Robertum Bruſium, qui poſt partam ſuperiore anno de Ioanne Cuminio victoriam vires ſuas admodum in Scotia auxerat. Sed ob innatam ſegnitiem, partimque ob comœtuum inopiam, exercitum e Scotia nulla re geſta reuocauit b; quocirca Scoti, qui etiam tum ipſi hæſerant, ab eo ad Robertum defecere, cui quoque plures vrbes, deſperata Anglica ope, ſeſe dediderunt; quamobrem Robertus adeo vires ſuas confirmauit in Scotia, vt ex ea diuelli non potuerit; quin etiam Angliam magnis vltro cladibus attriuerit, vt ſuis locis narrabitur.

IESV CHRISTI

Annus 1310.

CLEMENTIS PP. V. HENRICI ROM. REG. 2. annus 6. ANDRONICI IMP. ORIEN. 27

S Vſpenſa erat anno Chriſti milleſimo trecentefimo decimo, octaua indictione vniuerſa Italia expectatione aduentus Henrici Romanorum Regis, quem Ioannes Villanus c iter aggreſſum ait, vt ſuſcepta Mediolani ferrea Cæſarum corona, atque aurea Romę redimitus, inſignitusque Auguſtorum ornamentis, pacato occidente, meditatam pro inſtaurandis in Syria Chriſtianiſ rebus expeditionem adornaret. Cumularant etiam tum illius vota felices rerum exitus, nec Germanicas res modo compoſuit, verum etiam Ioannem filium Regem Boemis dedit, quam rem geſtam hoc anno Bernardus teſtatur his verbis d: *Anno Domini mcccx. filius Henrici Regis Alemannia cepit in vxorem filiam Regis Boemie, qua erat beres regni, & ipſe factus eſt Rex Boemie cum eadem*, Conſentiunt Bernardo Albertinus Muſſatus e, Ptolemaus Lucenſis f, M. S. geſta Clementis V. rerumque Boemicarum ſcriptores.

Adductus enim in odium apud Boemos erat Henricus Charinthiæ comes, qui dotali Annę vxoris iure regnum obtinebat, cum Boemis diſſideret, Charinthioſque arcibus ac muneribus præficeret; atque adeo exarſit diſcordia, vt in Nimburgenſi conuentu de pellendis Charinthijs ac Ioanne Romanorum Regis filio ad ſceptrum euocando conſpiratio conflata fuerit. Verſum eſt Henrico Charinthio crimini, Boemiam Romani imperij beneficiariam contra maiorum inſtituta Romanorum Regis auctoritate non accepſiſſe, debitaque illi officia poſt triennium non exhibuiſſe; tum Eliſabetam coniugis ſororem ad indignas nuptias, quo regnum ſibi aſſereret, compellere voluiſſe. Decreta itaque ad Henricum Luemburgenſem legatione, Ioannem filium popoſcere; ſed cum Henricus mittere ſtatuereſt Valramum fratrem ad comparandum ſibi armis illud regnum, veritus filium in aperta pericula, in ipſo adoleſcentiæ flore conijcere, vrgentibus Boemis, atque archiepiſcopi Moguntini conſilio Ioannem iſdem Boemis Regem tradidit. Qui deſponſa Spiræ Eliſabeta Vvenceslai iunioris deſuncti ſorore, egregio ſuccinctus exercitu, Boemorumque ſtudijs regnum, pulſis Charinthijs, adeptus a Petro Moguntino, ſuffragantibus Ioanne Pragenſi & Petro Lonnicio Olomucenſi præſulibus, ſolemni pompa Prægę regio diademate eſt

inſignitus. In qua celebritate Moguntinus archiepiſcopus Boemos eleganti oratione ad mutuum concordiam eſt cohortatus, quam illi poſtea magna religione coluere.

2 Euecto ad Boemicum ſolium filio, pacataque Germania, ad altiora conſilia de adipiſcendo Italico regno animum extulit Henricus, ad quod extimulatum a Gibellinæ factionis præceribus indicat Jordanus a: *Hic, inquit, ſtrenuus in agendis & acer in hoſtes, pacatis vſque ad oceanum Alemannia finibus, primogenito in regno Boemie coronato, quod Romano tunc vacabat imperio, Carinthiæ duce ſubmoto, ad partes Italia diuiſione concuſſas venire diſponit, pollicentibus ſubſidia non paucis, qui a concubibus in Lombardia & Tuſcia pulſi erant*. Cum itaque ille Italici itineris, vt imperiali inuſtione a Clemente vel Cardinalibus legatis liniretur, conſilium aperuiſſet ſedi Apoſtolice, Pontifex ad tuenda Romanę eccleſiæ iura, datis Henrico literis, ſuis conceptam verbis ſacramenti formam Henrico propoſuit, ex quo fidem ante obſtricturus eſſet nuncijs apoſtolicis, quam Italiam ingrederetur. Illius vero iuriſſurandi eccleſiæ nomine admittendi prouinciam Balduino archiepiſcopo Treurenſi & Ioanni e Molans ſcholæſtico viro in rebus gerendis ſtrenuo demandauit. b

Ioannes, & venerabili fratri Balduino archiepiſcopo Treurenſi & dilecto filio Ioanni de Molans ſcholæſtico eccleſiæ Tulenſis capellano noſtro.

Vt inter ſancſtam Romanam eccleſiam ac nos & ſucceſſores noſtros Romanos Pontifices & Apoſtolicam ſedem, & chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Henricum Regem Romanorum illuſtrem, ſemper vigeat plenę charitatis affectus, ſcribimus eidem Regi per alias literas noſtras, quod per literas ſuas tenoris & continentię infracriptę, regio ſigillo munitas, promittat nobis & Romanę eccleſiæ & ſucceſſoribus & ſedi Apoſtolice ſupradictis, quod contenta in eiſdem literis ſuis integraliter faciet & firmiter adimplebit: & nihilominus iuret in manibus veſtris, vel alterius veſtrum vobis noſtro & eccleſiæ ac ſucceſſorum & ſedis prædictorum nomine recipientibus, quod illa inuiolabiliter obſeruabit. Quare diſcretionę veſtram monemus & hortamur attentiſſe, per apoſtolicam vobis ſcripta mandantes, quatenus iuramentum huiuſmodi vos vel alter veſtrū ab eodem Rege recipiatis nomine ſupradicto, ac de præſtatione & receptione ipſius inſtrumenti publicum dictarum literarum ſuarum continens ſigillorum veſtrorum munimine roboratum, ſeu patentes Regis ipſius literas prædictarum aliarum literarum ſuarum ſeriem continentes, confiſci faciatis; illudque nobis vna cum prædictis literis regijs, ſeu præſatas literas iuramentum huiuſmodi continentes quantocyus ſtudeatis per fidelem nuncium deſtinare.

Tenor vero dictarum literarum ipſius Regis talis eſt, &c.] Inſerit hiſce literis adducendā a nobis inferius formam ſacramenti, quod ab Henrico pontificio nomine exigi iubetur, ipſum ſcilicet nunquam a fide catholica defecturum, extinguiturum hæreſes, nec cum vllis ſectarijs, Saracenis, ſchiſmaticis, vel eccleſiæ hoſtibus ſædus aliquod initurum: Pontificum Romanorum dignitatem ac iura deſenſurum, corroboraturum conceſſa a veteribus Imperatoribus ſedi Apoſtolice priuilegia, eccleſiaſticam ditionem non inuaſurum, non deſuturum opera vel conſilio Rom. Pontifici ad ipſius hoſtes retundendos, deſenſurum denique

a Vualſing in Ednar.

b Heſtor. Boer. hiſt. Scot. l. 14. Buchan. hiſt. Scot. l. 8. Eduardi expeditio in Scotiā diſſoluta. Conſirmatæ Scotiæ res.

c Io. Vill. l. 9. c. 1.

Ioannes Henrici Regis R6. filius creatus Rex Boemię.

d Ber. chr. Rom. Pon. geſta M. S. Clem. V.

e Albert. Muſſat. l. 1 c. 4.

f Ptol. Luc. hiſt. eccl. l. 24. c. 40.

Ann. Syl. hiſt. Boem. c. 31.

Dubr. l. 19 c. 20. et alij.

Boemię Ricū Charinth. pel Junr.

Quæ ipſi obiecta.

Eliſabet. Vvencesl foror Ioāni deſponſa.

Ioannes a Petro Mog. arch. corona re dimitus.

a Iord. chr. M. S. Vat. ſig. n. 1960. Alb. Muſſ. l. 1. c. 4. Prol. L. M. S. hiſt. eccl. l. 1. 24. c. 40.

Henr. R6 Rex in Italiam venire apparat.

b Clem. l. 5 ep. cur. 56

Ab Romanorū Rege ſacramentū de tuenda eccleſia exigi iubet Pont.

Præcipua capita in eo contenta.

que ecclesiasticam libertatem, omnesque ecclesias protectione imperiali ab omnibus iniurijs vindicaturum. Iniunxit etiam partes nutijs, ut ab Romanorum Rege, postquam sacramentum huiusmodi nuncupasset, imperiale ea de re diploma ex forma ipsi præscripta elicerent, ac sedi Apostolicæ transmitterent. *Dat. Avenion. v. kal. iulij anno v.*

3. Perfuncti sunt imposito sibi munere Treurenensis archiepiscopus ac Ioannes e Molans, ut testatur Henricus Romanorum Rex datis Lausanae ad Clementem hoc eodem anno vi. idus octobris literis, quibus proficitur, se coram ipsis Romano Pontifici fidem subiectis verbis deuinxisse, manumque sacrosanctis euangelijs religionis ergo admouisse

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi, sacrosanctæ Romanæ ac vniuersalis ecclesiæ summo Pontifici, Henricus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus cum reuerentia debita deuota pedum oscula beatorum

Feruenti desiderio cupientes sanctitatis vestræ pedibus & Apostolicæ sedi toto corde & animo zelum nostræ reuerentiæ, fidei, & deuotionis offerre, vestris sanctis monitis, exhortationibus, & mandatis nos pro viribus coaptando, & honorem vestrum ac sanctæ Romanæ ecclesiæ ac aliarum ecclesiarum iura diligere, & pro posse, protegere atque seruare; attendentes propensius, quod nihil est, quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in principe, nihilque est, quod ita nequeat occasui subiacere, quam vera religio; & quod ad Dei timorem seruandum, mandataque eius custodienda factus est omnis homo, sed præcipue imperialis & regalis potestas, quæ a domino Deo est, & ad eius ministerium exequendum, ad fidem & reuerentiam sui nominis dilatandam in omnes regiones & regna; & promittimus & obligamus nos cum omni efficacia Deo omnipotenti, vobisque domino nostro Clementi summo Pontifici, vestrisque successoribus ac sacrosanctæ sedi Apostolicæ, & Romanæ ecclesiæ, quæ ecclesiarum omnium caput est & magistra; quod sacrosanctam catholicam & apostolicam ecclesiam, fidemque catholicam fundatam supra fundamentum Apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in cuius nomine omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum, nec est nomen aliud sub cælo, in quo saluari oporteat credentes; toto corde & animo, pura fide & sancta intentione conseruabimus, reueremur, atque defendemus totis viribus & toto posse, ac omnem hæresim & schisma extollentem se contra sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam exterminabimus pro viribus, & omnes hæreticos, cuiuscumque sectæ & conditionis existentes, facies quidem habentes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quibus vineam domini Dei Sabaoth perdere & vastare nituntur; omnesque fautores, adiutores, valitores, & receptatores ac defensores eorum: & quod nullo tempore coniungemur, confederabimur parentela, vel fœdere, vel vniõne quacumque cum quocumque Saraceno vel pagano, vel schismatico Rege vel principe, vel quocumque alio fidei catholicæ communionem non habente, neque cum aliquo rebelle vel inimico ipsius Romanæ ecclesiæ, vel eidem manifeste suspecto.

4. Item promittimus & obligamus nos cum

omni efficacia & effectu, quod personam vestram, statum, & honorem & successorum vestrorum contra quemcumque seu quoscumque homines, cuiuscumque status, præminentia, vel dignitatis existant, conseruabimus & defendemus & manutenebimus; nec non omnia priuilegia Regum & principum & Imperatorum Romanorum prædecessorum nostrorum, cuiuscumque tenoris & continentia existant, quocumque tempore concessa sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac Romanis Pontificibus, & sedi Apostolicæ, & quibuscumque ecclesijs, prælatis, & ministris ipsarum, conseruabimus & manutenebimus: nec aliquo vnquam tempore contraueniemus, nec aliquid quantum in nobis erit, venire permittemus quacumque occasione vel titulo allegato, iuris vel facti: immo ad perpetuam rei memoriam & sanctæ ecclesiæ securitatem atque cautelam, ipsa priuilegia omnia, pro nobis & successoribus nostris ratificamus, & confirmamus, recognoscimus, innouamus, & de nouo concedimus, prout melius & plenius postulam ex certa scientia cum omni efficacia & effectu: volentes ac etiã decernentes, quod ista generalis ratificatio, confirmatio, recognitio, innouatio, & de nouo concessio, perinde robur obtineant perpetuæ firmitatis, ac si omnia & singula priuilegiorum verba singulariter & expresse ac de verbo ad verbum presentibus inserta fuissent. Specialiter autem & expresse, cum omni efficacia & effectu supradictis ratificamus, confirmamus, recognoscimus, & innouamus, & de nouo concedimus omnia priuilegia Constantini, Caroli, Henrici, Othonis quarti, Frederici secundi, atque Radulphi Regum & principum seu Imperatorum Romanorum quocumque tempore concessa super quibuscumque, cuiuscumque continentia, vel tenoris existant sanctæ Romanæ ecclesiæ, Romanisque Pontificibus, & sedi Apostolicæ.

5. Promittimus etiam & obligamus nos cum omni efficacia & effectu, omni iure & forma, quo melius & efficacius fieri potest, manuteneat & conseruare omnia priuilegia, cuiuscumque tenoris vel conditionis existant, & nullo vnquam tempore contrauenire, vel aliquo modo, quantum in nobis est, venire permittemus quacumque occasione, vel causa, vel titulo allegato iuris vel facti, per quoscumque Reges, vel principes, seu Imperatores Romanorum, & præcipue per supradictos Constantinum, Carolum, Henricum, Othonem quartum, & Fredericum secundum atque Radulphum concessa sanctæ Romanæ ecclesiæ & Romanis Pontificibus & Apostolicæ sedi super recognitione, innouatione, auocatione, donatione, concessione, quitatione, renuntiatione, & libera dimissione terrarum & prouinciarum sanctæ Romanæ ecclesiæ vbiicumque positarum; præcipue marchia Anconitanæ cum omnibus ciuitatibus, limitibus, terminis, & confinibus suis integraliter, & cum omnibus iuribus & iurisdictionibus earundem, exarchatus Rauennæ & Pentapolis, ac Romaniolæ & Brittenorij comitatus, cum ciuitate Bononiæ & cum omnibus ciuitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus integraliter, & cum omnibus iuribus & iurisdictionibus earundem. Vallis quoque, quæ Spoletana dicitur siue ducatus, cum ciuitatibus Perusij, atque Castelli, & cum omnibus ciuitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus suis integraliter, & cum omnibus iuribus & iurisdictionibus earundem. Massæ quoque, quæ Trabaria nuncupatur cum

Romanos Pontifices tulerunt.

Illorum iura seruaturum.

Concessa a maioribus confirmat.

Sponder ecclesiasticam ditio, nem non inuasuri.

Præcipuas illius vrbes ac prouincias designat.

Ext. in ars. S. Ang. l. prin. R. 6. eccl. 10. 3. pag. 139. coll. Plat. 10. 1. pag. 351. & M. 6. Vall. sign. lib. B. n. 12. pag. 566. et fig. lit. D. n. 1. pag. 65. & lib. cens. pag. 349.

Henr. Regis Rom. lit. ad Pont.

Religio singulare principis ornamentum.

Polliceur Romanor Rex fidei catholicæ se defensurum.

extollentia Hæreticos perditurum.

Cum hostibus ecclesiæ fœdera non initurum.

omnibus ciuitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus integraliter, & cum omnibus iuribus & iurisdictionibus earundem: patrimonij etiam B. Petri in Tuscia cum ciuitatibus Tuderti, Narnie, Urbisuetris, & Reate, & cum omnibus ciuitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus integraliter, & omnibus iuribus, & iurisdictionibus earundem. Comitatus quoque Sabinae cum ciuitate Interamensi, & cum arce Cesarem & terra, qua dicitur Arnulphorum, cum omnibus ciuitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus integraliter, & cum omnibus iuribus & iurisdictionibus earundem. Comitatus quoque Campania atque Maritima cum omnibus ciuitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus integraliter, & cum omnibus iurisdictionibus & iuribus earundem.

6. Ex superabundanti de nouo, & ad maiorem cautelam supradictas omnes terras atque prouincias cum omnibus iuribus, iurisdictionibus, terminis, limitibus, & confinibus earundem: & ius ac possessionem & proprietatem ipsarum cum omni plenitudine recognoscimus iure plenissimo ad ius & proprietatem sanctae Romanae ecclesiae spectare, ac omnimode pertinere: ac ipsas omnes terras atque prouincias de nouo auoamus, inuouamus, atque concedimus; quitamus libere & dimittimus, restituimus & reuertiamus: nec non ad omnem scrupulum remouendum, & ut pax, quies, atque tranquillitas inter ecclesiam & imperium iugiter vigeat, & futuris, dante Domino, temporibus feliciter augeatur; & omnis contentionis & dissensionis cuiuscumque materia pracludatur, prout melius & efficacius fieri & intelligi potest, concedimus ipsas, conferimus, & donamus de nouo, promittentes & obligantes nos, prout plenius & efficacius possumus, quod nullo vnquam tempore occupabimus vel occupari, quantum in nobis est, permittemus ciuitates, loca, castra, terras, & prouincias supradictas, vel aliquam ipsarum vel earum partem; nec in ipsis, vel aliqua ipsarum, vel earum parte iurisdictionem aliquam per nos vel per alium geremus vel exercebimus; vel iura aliqua, possessiones, vel tenuras habebimus vel possidebimus in eisdem terris vel prouincijs, vel aliqua ipsarum vel earum parte; nec officium aliquod geremus, per nos vel per alium potestaria, vel capitania, seu quocumque nomine censeatur, in ipsis, vel aliqua ipsarum vel earum parte; & quod tanquam princeps catholicus, aduocatus, & defensor sanctae Romanae ecclesiae iuuabimus ipsam, sibi que assistemus contra quoscumque occupantes, inuadentes, vel turbantes prouincias ipsas, ciuitates, loca, castra, vel terras, vel aliquam ipsarum, seu earum partem; & quoscumque inobedientes, seu rebelles ecclesiae, praecipue in prouincijs, ciuitatibus, locis, castris, & terris eisdem in nullo fouebimus vel manutenebimus, seu per quoscumque foueri vel manuteneri, quantum in nobis est, permittemus; sed contra ipsos assistemus auxilijs, consilijs, & fauoribus opportunis sanctae Romanae ecclesiae, ac Romanis Pontificibus, & Apostolicae sedi, quosque rebelles & subditi ad plenam reuerentiam & obedientiam reducantur.

7. Promittimus quoque sanctam Romanam ecclesiam & ecclesias alias, ac libertatem ecclesiasticam & bona, iura, praelatos, & ministros ipsarum manutene, conseruare, ac pro viribus defendere; vassallos quoque Romanae ecclesiae

contra iustitiam non offendere: & quoslibet deuotos & fideles ecclesiae, etiam in imperio constitutos, benigne tractabimus, & contra iustitiam non opprimemus, neque per alium, quantum in nobis est, opprimi permittemus, sed conseruabimus in iuribus & iustitijs eorundem. Praedicta autem omnia & singula inuolubiliter obseruare & obseruari facere, & nullo vnquam tempore contrahere iurauimus ad sancta Dei euangelia, tacto libro in manibus venerabilis patris domini Baldouini archiepiscopi Treuerensis, & discreti viri Ioannis de Molans scholastici ecclesiae Tullensis vestri capellani nomine Romanae ecclesiae & sedis Apostolicae ac vestro, & de vestro mandato specialiter recipientium: de qua etiam receptione tam per alias nostras, quam per ipsorum recipientium literas, seu instrumentum publicum plene constat. Et ad praedictorum omnium perpetuam rei memoriam, & sanctae Romanae ecclesiae ac sedis Apostolicae & Romanorum Pontificum securitatem atque cautelam praesentes literas regia maiestatis sigillo munitas fecimus communiter promittentes & obligantes nos cum omni efficacia & effectu, quod post imperialis diadematis coronationem susceptam praedicta omnia ratificabimus, confirmabimus, & recognoscemus; & faciemus & seruabimus, atque iurabimus; & de supradictis omnibus infra octo dies nostras patentes dabimus literas quadruplicatas, harum seriem continentes ad perpetuam rei memoriam, & ad securitatem & cautelam vestram, & successorum vestrorum & sanctae Romanae ecclesiae & Apostolicae sedis, imperialis maiestatis tybario communitas. Dat. Lausana v. id. octobris regni nostri an. secundo anno Domini mccc. x. iij.

8. Dum Lausanae agebat Henricus Rex, permissa Ioanni Regi Boemiae, vt docet Ioannes Villanus, Germaniae administratione, atque Italorum legationes, opperiebatur, exercitumque instruebat, confluxere ad ipsum ex omnibus pene Italiae urbibus Romano imperio obnoxij oratores, atque ingentia munera obtulere. Inter quos Pisani sexaginta aureorum milia prouidendo bellico apparatu porrexere, & aqualem pecuniarum vim imperiali arario, cum Pisas ingressus esset, inferre polliciti. His studijs subuectus Henricus de Italia suo subicienda imperio ingentes spes concepit, coiuitque armorum fecdera cum pluribus principibus, qui Philippo Regi Francorum erant infensi: praeterea expeditionis Italicae diem, missis ad demulcendos blandis pollicitationibus populos oratoribus, contuit, vt subiectis verbis refert Albertinus Mussastus. *Vt populorum amores sibi conciliaret, nuntios cum maiestatis sua literis mature nuntiare iussit felicem aduentum ipsius; seque pacem mundo daturam, iura, libertates lapsis restitutum, vniuersitatum in pace degentium mores approbaturum, & reliqua regalibus extollentia suasionibus corda fidelium. Intereaque confederationes cum principibus regionum Theolonici nominis, priuataeque amicitias sibi sponsonibus & ceteris, qua mortales allicuit conquirens; spe etiam suffulius Aruedei Sabaudia comitis alteram ex filiabus ducis Brabantiae uxorem habentis, cui & dalpini frater adhaesit eiusdem comitis Sabaudiae gener, inque socias vices & Guidone Flandria comitis fratre ineunte: ij quidem & Imperatoris aduentum ob studium exoli dicti Philippi Francorum Regis affectabant. Statutam inde diem transgrediendarum alpium praefixit in Lausania*

Agnoscit ab Imperatoribus donatas, iterumq; donat.

Concedit a maiori pars con-

Ad patrociniu ecclesiae contra hostes suscipiendum se obligat.

Cientes ecclesiae clemente habendos

Acepto insigni imperiali nuncupatum sacramentum renouare promittit.

a Io. Vill. Italice vrbes ad Henr. oratores mittunt. b Id. ib. c. 7. An. 3. p. tit. 21. c. 2. d. 4. v. ver. in Henr. et alij.

c Alber. Muss. l. 1. c. 4.

Delinit ab Henrico promissis.

Missi ad eos oratores.

ntiam vicinam descensui ad Longobardia planitiem; idemque se cum copijs promoturum enuntiauit. Premissi que iterum ex latere viris strenuis ad partes Italiae episcopis & laicis, ad vniuersos & singulos imperij fideles diem nuntiantibus, qua citra montes descensuras erat, ut occurrerent, suscepturi viribus regalis aduentus & parturi salubribus eiusdem monitis, ut regia maiestas appeteret.

9. Straxisse sibi iter in Italiam Henricum magnum a beneuolentia & aequitate ostentatione, condonat Mustato Jordanus. Premissi, inquit, episcopis & legatis, ut populorum sibi fauorem conciliet, denunciatis in pace degentibus se eorum laudabiles approbare mores, iniuriam passis restitutionem, vniuersis pacem, alpes transgressus Italiam adiit. Praecipuis ille in aduendo regno Italico Clemetis studijs nitetur, cuius potissimum opera Caesarem fastigium conscenderat: nam Clemens, cum putaret Henricum officij beneficiorumque futurum memore, ac redactis in concordiam proceribus aduersarum factionum, quae discerpebant Italiam, Christianam religionem aduersus fidei hostes, Romanamque ecclesiam tatarorum, Italos omni contentione sollicitauit, ut Henricum Regem admitterent. Quo argumento Genuensibus, quamuis illi iam ante Iessi Frederici tyrannide inquam Caesarem a suis ceruicibus depulissent, cum tamen intestinis tum dissensionibus laborarent, Clemens ut eos ad noui Caesaris pacis spem praferentis obsequium pelliceret, apostolicas haec literas scripsit.

Dilectis filijs potestati, capitaneo, prioribus, consilio, & communi lanuensium.

10. Exultet in gloria virtutis Altissimi regni culmen inclytum Romanorum: exultent magnifice sibi subditae nationes, iucundetur secunda latitia populorum illius copiosa diuersitas, & conuentum latitiae faciant, qui diligunt nomen eius, quoniam ecce Rex ipsorum pacificus, dono diuinae gratiae magnificatus gentibus, iuuat vultum eiusdem Regis terra desiderat vniuersa, eis veniet mansuetus, ut in suo sedens solio maiestatis solo nutu dissipet omne malum, cogitet pacis cogitationes pro subditis, illamque in plebem suam loquatur intrepide, ac suae potentiae ministerio salutari tanquam flumen aquarum multarum abundare faciat & redundare, sicut maris gurgites, affluenter. Terribilis quidem super filios hominum, qui sua virtute dominatur in secula, a regalibus sedibus caelestis imperij veram ad infima regna mundi pacem transmittens, illam in natiuitatis suae mirabili sacramento per suorum angelorum ministerium gloriosum in terris fidelibus nuntiauit. Haec est fructus benedictionis a Domino, per quem mellis suam caeli dulcedinem susceperunt. Haec est fructus pretiosus fidelibus, quem arbor iustitiae, in benedictionibus plantata dulcedinis, germinauit. Haec est fructus mirae pulchritudinis & decoris, quem caelestis agricola summa benignitas de radice charitatis eduxit: & haec est fructus, de quo gentium doctor Apostolus, & praedicator egregius veritatis in sacro suae saluationis eloquio, quod de conscientia Regis emittebat excelsi, cunctorum resciri corda fidelium cum summo desiderio cupiebat. Nos enim ipsius instructi eruditione decoris huiusmodi fructum in orbe terrarum super omnia cupimus abundare, propter quod libenter studia mentis nostrae conuertimus, ut fructus ipse in regionibus & terris regno Romano subiectis, & alijs partibus orbis, in quibus cultus viget fidei Christianae mul-

tiplicetur ad diuini nominis gloriam & honorem.

11. Dudum siquidem charissimum in Christo filius noster Henricus Rex Romanorum illustris per solemnies nuncios, ad hoc sufficiens mandatum habentes, quos ad sedem Apostolicam destinauit, nobis, praesentibus fratribus nostris in publico & solempni consistorio, astante fidelium multitudine copiosa, electionem vniuersam de persona sua per venerabiles fratres nostros archiepiscopos & dilectos filios nobiles viros regni Alamanniae principes, in electione Romanorum Regis vocem habentes, celebratam fuisse concorditer, & etiam ipsi archiepiscopi & principes per literas suas, decretum suae electionis continentem, solempniter cum humilitate debita intimarunt, petentes instanter a nobis per nuncios memoratos electionem per nos approbari praedictam, sibi que regiam denominationem ascribi, & ad nostram veniendi praesentiam vocationem, consecrationem, & coronam imperij de nostris manibus recepturo terminum assignari.

Nos vero cum eisdem fratribus deliberatione praehabita diligenti, prout tanti negotij grauitas exigebat, ac matura & sollicita deliberatione discussis, quae in huiusmodi negotio putauimus attendenda, electionem eandem duximus approbandam, sibi denominationem huiusmodi liberaliter ascribentes: ipsumque Regem Romanorum reputauimus, nominauimus, denunciuimus, & declarauimus de fratribus praedictorum consilio, iustitia exigente: approbantes nihilominus & etiam decarantes, ac pronuntiantes, sufficientem & habilem ipsum fore ad imperialis celsitudinis dignitatem, & vocationem, consecrationem, & Romani coronam imperij per nostras debere concedi manus eidem loco & tempore opportunis, & ad vocationem, consecrationem, & coronationem huiusmodi in basilica principis Apostolorum de Vrbe recipiendas de manibus nostris, diuina fauente elementia, certum terminum de ipsorum fratrum consilio per alias nostras literas, continentem praemissa omnia, liberaliter praesentibus.

12. Nuper autem Rex praedictus nobis per dilectos filios nobiles viros Amedeum Sabaudia & Guidonem de Flandria Zelandiae comites, ac Oddonem de Grandifono suos nuncios speciales apostolatui nostro significare curauit, quod subditis suis intra Romanorum regnum in partibus Lombardia & Tusciae constitutis, qui nedum ciuilibus bellis, sed etiam extrinsecis dissidijs, peccatis exigentibus, multipliciter colliduntur, pacem dare, pro ipsis tranquillitatem exquirere; & ad reformandum inter ipsos concordiam ardentem aspirans, pura intentione desiderat inobedientes singulos & rebelles Romanae ecclesiae matris suae, ut ab ipsis ei cum humilitate & reuerentia debita, prout conuenit, pareatur, pro eius honore ipsius ecclesiae pro viribus subiugare dominum; & ecclesiarum iura & bona superdita, & per nonnullos, qui gloriantur cum male fecerint, in diuersis eiusdem regni partibus occupata, in manu potenteri recuperare proponit. Propter quod & alias iustas & rationabiles causas, quae ad hoc suae mentis feruorem inducunt, praefatum terminum ad recipiendum vocationem, consecrationem, & coronationem praedictam, ei per nos, ut praemittitur, assignatum anticipare disponit, ut speramus, pro utilitate communi ad praedicti regni Romanorum partes potenter & personaliter accedendo,

Significat
vt Henr.
Romanor
Rex elec-
tus a
principib⁹
confirma-
tusque sit
a sede
Apost.

Delibera-
rit pacare
Etruriam
ac rebel-
les edo-
mare.

Designa-
tum ad
imperiale
consecr.
tempus
ob id an-
teuerere

causa
190

Promote
a Clem.
te eius
partes.

b lib.
m. 551

Data eo
arg. litera

Pacem
comen.
dit.

190

vt per prouidam & consultam anticipationem, huiusmodi illo, qui aspera nouit in vias planas conuertere, faciente placatio fluctuum bellorum & diffidiorum huiusmodi, ac recuperatio bonorum & iurium prædictorum, & humiliatio rebellionum eorumdem suæ virtutis ministerio fructuoso celerius valeat prouenire.

Sacerdotium deesse imperio non posse.

13. Profecto cælestis altitudo consilij, infidelibus suis vberum gratiarum dona multiplicans, præcellas sacerdotij & imperij dignitates ad plenum & vtile regimen & gubernationem, ipsorum fidelium salutarem pia in terris dignatione constituit, & vt in executione fructuosi regiminis, & in voti vnitatem conformes ipsorum vniuersis profutura concordia alterutrius sulca prædictijs opus liberius exercerent iustitiæ; & commodius in tabernaculis fiducia constituerent populum Christianum. Præmissis igitur digna consideratione pensatis, & sperantes Regem præfatum ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum, aduocatum sollicitum & vtilem defensorem, promotorem auidum ecclesiasticæ libertatis, sectatorem pietatis operum, amicum sedulum veritatis, ac pacis & iustitiæ feruidum zelatorem, ac propter hoc congruis & gratiosis fauoribus assilire proponentes eidem; vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attentius, vobis nihilominus per apostolica scripta mandantes, quatenus considerantes attentius, quod pacis amœnitatis numerum multiplicat populorum, quodquæ in multitudine gentium regalis celsitudinis pulchra serenitas respicendæ amplioribus radijs claritatis; ac prouida meditatione pensantes, quod Rex præfatus ad nullius partialitatis dexteram vel sinistram, sicut pro certo creditur, & specialiter nobis per eosdem nuntios suam apertissime super hoc tam secrete quam publice pluries aperuit voluntatem, suos declinabit affectus; quodque vasallos sanctæ Romanæ ecclesiæ in beneuolentia regali recipiet & seruabit, ac ecclesiæ prædictæ deuotos etiam in regno constitutos eodem in suis iuribus conseruabit, nec offendet, seu offendi contra iustitiam permittet eosdem; vestros animos pro diuinæ & Apostolicæ sedis ac nostræ reuerentia conuertatis ad pacem, & eiusdem Regis, quorumlibet bellorum feritate depressa, & periculosis fomitibus odiorum euulsis, monitis & votis salutaribus tanquam benedictionis filij reuerenter intendere, procuratis, vt per hoc Deum timere & Regem præfatum honorificentia debita venerari laudabiliter ostendatis.

Meritis illum honorem afficiant.

14. Eia ergo præfato Regi non per armorum strepitus, non per bellorum præcipites impetus, & non per terribiles & hostiles incursus corda vestra, sed per vias rectas & copiosa pacis delectabiles semitas præparate, ac omnia, quæ impendere sibi tenemini, exhibere promptis animis studeatis. Sic igitur monita, preces, & exhortationes & mandata huiusmodi, quæ de præcordijs apostolicis confidenter emanant, studeatis deuote suscipere, & sic ad efficacis exauditionis effectum vestra sinceritas introducat, quod per hoc nostram & Apostolicæ sedis benedictionem & gratiam vobis vberius vendicetis, & plenitudinem beneuolentiæ regalis vobis sentiatis proinde magis piam & benignam. Datum in prioratu de Grausello prope Malausanam Vasio-nensis diocesis kal. septembris anno v.

15. Concepta eadem literarum formula Pontifex Florentinos, Mediolanenses, aliosque Italiae populos Romani imperij vectigales clientescque,

quorum catalogus in regeſto pontificio attextitur, sollicitauit vt Henricum venientem exciperent, debitisque officijs prosequerentur, cum ad laceratam bellis ciuilibus Italiam scissos animos mutua pace coniungendos deuinciendosque accedere polliceretur. Demandauit a vero Arnaldo S. Mariæ in porticu diacono Cardinali, creato in Italia sedis Apostolicæ legato, vt venienti Henrico Regi in Italiae limite occurreret, suamque illi in omnibus, vt officij ipsius ratio deposceret, operam explicaret: Præfato, inquit, Regi, cum ad tuam notitiam de suo aduentu peruenirint & fueris requisitus ab eodem, vsque ad fines Italiae latenter occurras, cum honorificentia condigna suscipias & pertrahes, & tua præsentia gratum & acceptabilem comitatum, prout tanti principis decet excellentiam & honorem, & officij tui requirit auctoritas, seruenter exhibeas, & assistas fauoribus & auxilijs opportunis. Et nihilominus per teipsum & alias solcite cum eodem ad statum terrarum eiusdem Romani regni pacificum & tranquillum labores instanter, & studia tua sollicitudinis, vt eiusdem fideles regni dicto Regi, prout tenentur, pareant & intendant efficaciter, interponas. Speramus enim, vt cum eodem Rege ac tecum Domino faciente virtutem, ex Regis ipsius ac tuis operibus fructuosus dissensionum terrarum ipsarum ignis vespitalis extinguetur, & eis pacis amabilis & concordia desiderata serenitas illucescat.

Nec legati modo opera est vsus Clemens, vt Henricus ab Italis perhonorifice susciperetur, verum etiã patriarcham Aquileiensem, ac Genuensem, Florentinum, Pisanum, & Mediolanensem antistites in eiusdem Regis obsequium pellicere est conatus; commendauitque vt in adducenda concordia ac frenandis seditiosis Henrico studerent, ea in re tum ipsius tum sedis Apostolicæ gratiam, atque ingens apud omnes decus collecturi. Præuocauit b etiam ad id officium Germaniæ præfules dignitate conspicuos, vt venientem ad resposcenda imperij iura excipiendaque imperialia ornamenta Henricum stiparent, quo eorum potentia sultus succinctusque facilius ad obsequium aduersarios flecteret, ac decerpenda inde gloriæ partem ad se deriuarent.

16. Liberauit se eo onere Arnaldus Ferrariensis conuersionibus implicitus, vtque facile in Italiam aditus muniret Henrico Pontifex, Thomam tit. S. Sabinae presbyterum Cardinalem, subrogauit e legationis in Insubria, Liguria, Etruria, ecclesiastica ditio, Taruina marchia, Dalmatia, Sardinia, & Corsica gerenda auctoritate instructum, vt illi comitem itineris se adiungeret, consilijsque optimis informaret: Nos, inquit, qui Regem ipsum ob præcellæ deuotionis insignia, per quam nomen glorificatur Altissimi, & Romana ecclesia mater sua fecundatur honoribus, in intimis dilectionis apostolica gerimus, desiderabiliter cupimus, vt prosperum iter faciat sibi Deus, gratis succundetur successibus & votiuus, ac eius solum delectabilibus euentibus fulciatur, vt angelica iunioris Tobie comitiua latatus prosperetur in omnibus, ad qua diuina dispensatio mittit illum. Quocirca discretionem tuam rogamus, monemus, & exhortamur attentius, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus impostum tibi onus a Domino deuote suscipiens, & personaliter ad partes illas accedens, dicto Regi tua præsentia gratum & acceptabilem comitatum, prout tanti principis decet magnificentiam & honorem & officij tui requirit auctoritas, seruenter exhibeas & assistas honoribus & dire-

alb. p. 6.

Arnaldus Card. A. S. L. Henrico venienti operam commendare iulius.

Præfules insignes Itali sentire eum Henr. iulii.

b Reg. p. 6. ad. op. 11.

Thom. presby. Card. cretus A. S. L.

c Ep. cum 6.

Data illi partes, vt Regem Rom. deducat.

*Elionis opportunis. Et infra, ubi ipsum suam operam Regi ad flectendos in illius obsequium populos imperij clientes, ac rebelles edomandos, pacemque adducendam commendare iussit, hæc adiecit: Indefessa quoque sollicitudine, fili, studeas laborare, quod idem Rex sui cognoscat humiliter beneficia creatoris, dirigat vias suas in semitis mandatorum eius, honoret ecclesiam matrem suam & ministros ipsius. Nec ipsum prætereat, quod gratiosam Romanam ecclesiam ante assumptionem suam ad culmen huiusmodi, & in ipsa & post ipsam * favorabilibus adinuenit: ideoque tam eam quam ecclesias alias, quarum ipsa mater est & magistra, studeat condignis honoribus & favoribus honorare, earum iura diligenter protegere, conservare, ac toto corde & animo defensare procuret, attendens, quod ad hoc est diuina providentia euocatus: pacem in terris amare studeat, ut sic Regis pacifici imitator firmetur iustitia thronus eius, &c. Dat. in prioratu de Grausello prope Malausan. V. asionensis diocesis VIII. id. octob. anno v.*

Hæc constituebat Clemens, omnique studio & cogitatione intendebat, ut facile iter Henrico sine ullo bellico fragore muniret: sed illius aduentu Gibellinorum & Guelphorum factiones, quas sedare animo agitabat, magis recrudescente. Guelphorum enim partium viri principes, qui in vrbibus publicæ rei habenas tractabant, suspitionibus suffusi, cum Gibellinos augeri animis viderent, ne gradu deicerentur, pertimere. Adducit in crimen accensi funesti belli Florentinos Ioannes Villanus a: cum enim primum in publico concilio, quemadmodum ipsos ad concordiam, cum Henrico cohortatum Pontificem vidimus, decreuissent ad illum Lausanam oratores mittere, iamque necessariis in eam rem apparatus instrueretur, nonnullos proceres, qui reipublica gubernaculis admoti erant, sui honoris & commodi quam publicæ pacis audiores, rem discussisse. Consentit S. Antoninus b, qui Henricum ad Guelphos & Gibellinos conciliandos, pacandamque Italiam specimen præ se tulisse testatur.

Cum Imperator, inquit, adhuc esset in Lausana Sabaudia, & ad eum accessissent oratores, Imperator quærente causam, quare non & ipsi misissent, scilicet Florentini, fuit qui diceret, hoc ideo egisse, quia suspectum eum habebant. Ad quod ille: Non bene sibi consuluerunt, quoniam nostra intentionis erat, omnes Florentinos non partialiter, sed integraliter habere ut viros fideles, & ipsam ciuitatem exaltare ut cameram imperij, et meliorem alijs facere. Et ita creditum est quod esset factururus, non mutaturus statum tunc regentium: sed suspitionibus, quia intrinsecum malum est, mederi non potest. Mouit Lausana sub autumnum Henricus parte copiarum succinctus, cuius ingressum præter Iordanum c, Bernardum d, Ptolemæum Lucensem e, Io. Villanum f accuratissime describit Albertinus Mussatus his verbis g, ac pontificijs literis ante allatis consonat.

17 Mouit iter trecentis ferme hastatis militibus peditibusque totidem: & per iuga & colles, summotis niuis, in Taurinam ciuitatem descendit, cui porta patuere, quemque ciues libentes acceperunt; quibus vicarium statuit: & ad id loci nonnulli ex Tuscia Lombardiaque partibus confluxerunt, aduolante fama Romanum Regem aduentare; in rescriptisque Cardinali datum, cui Pelagrua cognomen erat, apud Bononiam tunc Apostolica sedis legatum, qui & Ferrariam, expugnatis Venetis, in ecclesia dittonem redegerat, ut obuiam Regi pergeret, commatum

præberet in omnes vias & actus. Qui Pelagrua is intendere creditus, literis in aperto sic nuntiantibus, diuerso tamen itinere Auinionem ad Papam contendit, cui quantum de persona mutato Papa propositio, subrogauit Cardinalem ad eiusdem Regis conductus officium, qui cæpto iam itinere proficiscens vita defecit. Is erat Thomas tit. S. Sabinæ, ut iam ante indicatum est. Demandata est igitur ea prouincia Luca e Flisco Cardinali S. Mariæ nouæ, cuius cõsilio & opera, necnon Matthæi Vicecomitis Guido Turrianus, qui Mediolanensem tyrannidem exercebat, & archiepiscopum Maphæi nepotem alioque Vicecomites pepulerat, exauctoratus est, & Cæsar vrbe exceptus. Describit Albertinus Mussatus h, ut Henricus magnum discrimen adierit, ne a Turriano, ac socijs Longobardia pelleretur: demum diu tergiversatus Turrianus, aduentuque regio & Matthæi Vicecomitis ac sequacium factionis, Mediolanensiumque defectionis terrore percussus vrbis imperium illi restituerit; tum subdit.

Mediolani deditio non minus Henrici Romani Regis famam auxit per omnes Italia fines, quam ut altera Roma diceretur, & ut alterius partis rerum omnium potiretur. Tum animos imperium non affectantium nouus terror inuasit, obsequentium spes extulit. Hinc maiores occulti tacitique, inde gaudia & latitia apparentes in tuto dissimulataque. Mirabile dictu! omnes ferme Lombardia ciuitates ab alpibus hinc Veronam vsque, inde Mutinam inclusive Regi fidelitatum iuramenta, præstitere, vicarios suscipere, nouis legum sanctionibus ad Regis placitum vita necisque potestatem habituros; Alexandria dumtaxat excepta, hæc enim Roberti Apulia Regis præsidio tenebatur: cur & sponte Rex ipse cessit, forsitan & illum causa non latente, Regum nempe consilia non omnia nota populis. Patauini Vicentinique, quos Frederici Imperatoris sauitia, nefandaque Ezelini de Romano tyrannis imperij vices obtinens necauerat a stirpibus, longaque dein freti quiete subsistere, nihil arrogantia & contemptus, parumque obedientie ostendentes, fauentium exemplis, rerumque successibus salubria resumunt consilia. Bononienses secus, nam & ipsi nouorum vallorum, fouearumque munimentis urbem cinxerunt, plebscita legesque in Regem Regique obsequentes statuere, in quibus & Imperatoris nomen proferenti capitale sit supplicium.

18 Fecisse iure Bononienses certum est, cum non imperij sed Romanæ ecclesiæ clientes essent, & cohiberent perduelles, qui nouarum rerum studio ad Henricum desciscere, ac veteres inter imperium & ecclesiam dissensiones accendere moliebantur. Ad quos etiam comprimendos præfecit Æmilie Pontifex c Robertum Regem Sicilia, ut regia potentia seditiosos in officio contineret. Quo argumento extant literæ d ad omnes eius prouinciæ ordines datæ, quibus ipsos Roberto obsequentes esse iubet. Tum ea etiam ratione Roberti res firmabat, ne facile illum, Henricus adoriretur bello, ac potius cum ipso pacem ad constablandas res suas pacifceretur. Ornatus eo munere Robertus grates egit Pontifici, atque Arnaldo e Pelagrua Auenionem repetenti fidem sacramento deuinxit, pollicitus e prouinciæ potestatem a se ad iussa apostolica restitutum iri.

Sanctissimo in Christo patri & clementissimo domino suo domino Clementi, diuina providentia sacrosanctæ Romanæ ac vniuersalis ecclesiæ summo Pontifici, Robertus Dei gratia Rex Ierusalem & Sici-

Lucas Filius legatus Henrico comes additus.

a Io. Vill. l.9. c.9. b Alb. Muss. l.1. c.8. Mediolanum a Turriano restitutum Henrico.

Plures vrbes ad eius obsequium pronæ.

Æmilie administratio Roberto Sic. Regi tradita. c Lib. 9. ep. cur. 11. d Reg. post eand. ep. e Exr. in arc. S. Aug. & inter coll. Plat. iussu Sixt. IV. edita 10. pag. 349. & in M. S. V. all. sign. lit. D. n. 1. pag. 81.

Optimis præceptis erudiat.

* favorabilibus

Veniente Henrico Italiam turbæ.

Florentini primum Henrico parere de liberauerunt, dein resiliunt. a Io. Vill. l.9. c.7.

b Ann. 3. p. tit. 1. c. 2. §.4.

Mouent inultum bellum. c Lor. obro. M. S. V. as. bibl. sig. n. 1960. d Lib. de Rom. Imp. M. S. V. as. bibl. sig. n. 2843. fcc. chr. R. d. P. d. & gesta M. S. Cle. V.

e Ptol. Luc. l. 24. c. 40. f Io. Vill. l. 8. c. 7. g Ann. 3. p. tit. 1. c. 2. §. 4. Conrad. V. uec. in Henr. VII. c. 9. h Alb. Mus. l. 1. c. 6. Henrici in Italiam ingressus.

Sicilia, ducatus Apulia, & principatus Capua, Prouincia, & Forti querij, ac Pedemontis comes cum omni reuerentia & honore deuota pedum oscula beatorum.

Facit charitas vestri pij patris & domini, vt plura virtutis & gratiæ de me deuoto filio imaginari sentiat, quam ipsa rei veritas per essentiam comprehendat. Sed sine nodo dubij tenere potest vestra sincera credulitas, quod beneficia tanti patris debita gratitudine recognoscens, sicut deuotionis filius & reuerentiæ specialis alumnus, affectibus vestris interne placere desidero, & iussionibus cum exacta deliberatione propositi obtemperare dispono, in ea mentis præparatione consistens, vt iuxta possibilitatis modum concessum a domino, reuerenter exequatur filius quod confidenter præcipit pater almus. Sane per honorabilem & religiosum virum fratrem Arnaldum abbatem Tutellentem nuper vestras amabiles recepi literas tenoris & continentia subseqnentis.

Clemens, &c. charissimo in Christo filio Roberto Regi Sicilia illustri, in temporalibus prouincia Romaniola & comitatus Brittenorij & pertinentiarum ipsius rectori.

19 Summo desiderio affectantes personam tuam, quantum cum Deo possumus, honorare; quodque status terrarum, in quibus Romana ecclesia obtinet principatum, præseruetur a noxijs & ad salutaria dirigatur, attenti sumus & vigilantes, ac propensius in intimis excitamur, vt ad prouinciam Romaniolæ, comitatus Brittenorij, & pertinentiarum illarum, quæ sedis Apostolicæ iuris & proprietatis existunt, regimini eam deputemus personam, quæ se in illo feruentem exerceat, operosam exhibeat, & præbeat efficacem; per quam fidelibus in illius degentibus opulentia pacis arrideat, faueat votiua tranquillitas, ac reddatur iustitiæ plenitudo. Leuantes igitur in circuitu oculos cordis nostri, eos ad te velut ipsius ecclesiæ filium prædilectum dirigimus, & rectoriam prouinciam & comitatus prædictorum, & pertinentiarum etiam eorundem in temporalibus apostolica tibi auctoritate vsque ad beneplacitum Apostolicæ sedis committimus, per te vel alium, quem ad hoc vicarium deputare curaueris, & per deputatos ab illo etiam exercendam; disponendi, ordinandi, statuendi, præcipiendi, corrigendi, puniendi, diffiniendi, exequendi, & faciendi in prouincia, comitatu, & pertinentijs supradictis quidquid honori Romanæ ecclesiæ ac prospero statui fidelium, prædictorum expedire cognoueris, &c. *Et infra:*

Volumus insuper quod rectoriam, prouinciam, & comitatus prædictos cum pertinentijs memoratis, quandocumque a nobis requisitus extiteris, iuxta nostrum mandatum dimittere sine difficultate qualibet, exceptionis, contradictionis, & repetitionis cuiuslibet onere tenearis: nec post sex mensium spatium, a creatione successoris nostri Romani Pontificis computandum, absque eius speciali commissione & mandato de dictis rectoria, prouincia, & comitatu, eorumque pertinentijs, seu regimine te aliquatenus per te vel per alium intromittas, &c. *Dat. in prioratu de Grausello Vasionensis diocesis XIV. kal. septembris anno quinto.*

20 Visis igitur præfatis literis & perlectis, & ijs, quæ continebantur in illis, in examine rectæ considerationis adductis, quia Siculi belli præteriti longa diffusaque discrimina multifariam

exhauserunt ærarium regium, & vires patrimonij minuerunt, assumptionem dicti regiminis, meis sumptibus & laboribus imparem, nec regionis qualitas, nec agendorum imminencia suadebat. Sed pensato vestræ sinceritatis affectu, qui ad mei status & honoris augmentum feruenter aspirat, quodque seruitia sanctæ matris ecclesiæ probabiliter & modeste declinare nequeo, quin potius illa teneor patenter assumere, & cum efficacia virium totis studijs promouere; iactans meum cogitatum in Domino & in spe ac fiducia vestri præsidij paternalis, rectoriam ipsam ad honorem vestrum & eiusdem ecclesiæ cum deuotione suscepi; prædicta omnia singula, in præscriptis literis vestris contenta, expresse ratificans & acceptans, ac de obseruandis eisdem iuxta formam & modum per dictarum seriem traditis in manu venerabilis patris domini Arnaldi Dei gratia S. Mariæ in porticu diaconi Cardinalis Apostolicæ sedis legati, dicto Abbate Tuellenfe præfente & alijs de meo consilio, corporaliter ad aucta Dei euangelia præstiti iuramentum. In cuius rei testimonium præfentes literas duplicatas iussi fieri, & aurea bulla meæ maiestatis impressa typario communiri. *Datum Florentia per Bartholomæum de Capua militem logothetam, et protonotarium regni Sicilia anno Domini millesimo trecentesimo decimo, die septimo octobris nona indictionis, regnorum meorum anno secundo.*

21 Accefferat, vt ex apposita hisce literis loci & diei nota confirmatur, aliquot ante diebus Florentiam Robertus Rex, quem ciues prætorum vrbs renuntiarunt a, substititque Florentiæ ad ix. kal. nouembris. Quo tempore operam ad conciliandos dissentientes inter se Guelphos defixit: quamuis odiorum pertinacia regiam industriam eluserit. Ingrata ea res fuit Henrico Cæsari, cum quo ita pacisci concordiam affinitatemque cupiebat Robertus, vt Etruriæ præfecturam alicui e fratibus demandaret, ne Gibellini socios Guelphos opprimerent: sed pacem aspernatum. Henricum visuri sumus. Porro Germani nonnulli Clementem inique carpunt, quod Robertum Æmiliæ præfecerit: cum id iuste factum constet, ne Henricus ecclesiasticam ditionem sibi subijceret: cum etiam in eundem Pontifex non sine rerum suarum damno pronior fuerit, adeo vt hoc anno Ludouicum Sabaudæ regiæ principem: Cæsari fœdere coniunctissimum, Vrbs senatorem creauerit c. Verum Henricus postea ingressus Romam, non minus illam, quam cæteras imperij vrbes tributis exinanire pertentauit, ditionis ecclesiasticæ vastauit agros, seditiones conflauit in vrribus pontificijs, vniuersam Italiam in Germaniæ prouinciam redigere meditatus: huius vero causâ concitata quidem anno ineunte Romæ grauiores seditiones, quæ e procerum mutuis odijs emerere. Ad quas fopiendas Pontifex Guillelmum e S. Marcello Minoritam nuntium suum creauit d partesque ei imposuit, vt patritiorum iras mulceret, quæ apostolica detrectarent imperia, notaret. Tum Vrbs principes viros literis amantissimis adhortatus e est, vt in mutuam descenderent concordiam, minasque iustissimas, si paterna monita ac iussa respuerent, intentauit. Porro superioris anni mense octobri, vt refert Ioannes Villanus f, Vrsini & Columnenses in Romano agro magno irarum ardore concurrere.

22 Hoc anno Ferrariæ periculossima coniuratio nonnullorum factiosorum sanguine extincta a

Car-

Refertur officijs eo argum. lit.

Pontificis ad ipsum eodem argum. lit.

Quæ illi commissa auctoritas

Significat Rex Arnaldus Cardinalis legato fidei se deuinxisse.

Robertus Florentiam prætorum accipit. a Io. Vill. 1.9. c. 8. Ant. 3. p. 21. c. 4. Cum Henrico fœderis pacisci molitur.

b Vener. in Henr. VII. & alij. Clemens inique Germanis traductus

c Lib. 6. c. 31. Henricus in Clementem perfidia. d Lib. 5. c. 1. Dissensiones in vrbe concitatae.

e Lib. 2. Vrsini & Columnenses se persequuntur bello. f Io. Vill. 1. 2. c. 27.

Cardinale legato est, de qua antequam differamus præmittenda ea videntur, quæ ordine temporum præcessere. Decreti fuere in eunte anno à Ferrariensibus oratores ad Clementem V. sedentem Auenione, ut in publico Cardinalium senatu solemnè ritu profiterentur, Ferrariam sedis Apostolica ditioni obnoxiam, ac si aliquandiu Atestinorum iugum tulissent, non iure sed vi ac tyrannide ad eorum obsequia adactos fuisse. Cumque ad excutiendam feruitutem Venetos in auxilium exciussent, in tantas angustias ab ijs Ferrariae dominatum affectantibus compulsos, ut demum ad Romanum Pontificem veterem ac iustum Ferrariae dominum, cui se suaque omnia addicebant, confugerint. Pefuncti sunt ea legatione Guido Ferrariae episcopus, Pignatonus, Antonius de Alexio, Othobonus & Nascimbene ex omnibus ordinibus lecti, qui his verbis Pontifici Ferrariensium fidem obstrinkere a

23 Nos frater Guido episcopus Ferrariensis, Pignatonus de Pignatonibus, Antonius de Alexio iudices, Vassallus mercator, Othobonus dictus Baclarius & Nascimbene de Brinis notarij, ambasciatores & syndici populi & communis Ferrariae, nostro nomine & totius comunis & populi ciuitatis eiusdem, cuius syndicatum cum plenissima potestate in presentia sanctitatis vestre & sacri collegij dominorum Cardinalium exhibemus, profitemur & agnoscimus ciuitatem Ferrariae ab initio fundatam fuisse per summum Pontificem in solo ecclesia Romanae ipsius sumptibus & expensis, & ab eadem dotatam, ordinatam, & populorum multitudine decoratam fuisse. Cumque postmodum processu temporis per oppressionem Desiderij Regis Longobardoru seruituti subiecta fuisset, per ministerium Adriani felicitis recordationis summi Pontificis, inuocato ad hoc brachio inclita memoria Caroli Regis Francorum, restituta exiit eadem ciuitas pristina libertati, & diutius in debita libertate permansit.

Tempore vero postmodum succedente tyrannica pestis Salinguerra ciuitatem eandem seruilis conditioni supposuit, & eam longis temporibus quasi seruam suppeditauit, tyranniceque tractauit. Quod sancta Romana ecclesia pia mater diligenter attendens, & filiorum suorum ciuium Ferrariensium calamitati compatiens, ad illas partes destinauit legatum, & contra ipsum tyrannum exercitum maximum congregauit, sicque dictam ciuitatem & eius comitatum, districtum, atque populum a dicta seruitute tyrannica liberauit, & sub dominio ecclesie redegit & reduxit. Quapropter recognoscimus & auoamus ciuitatem Ferrariensem cum pertinentijs suis et districtu, ac totum comitatum Ferrariae fuisse ab antiquo et a fundatione ipsius ciuitatis, et esse de dominio temporali Romanorum Pontificum et sanctae Romanae ecclesiae. Super quo recognoscimus praeiugia, et regeſta, et librum censualem eiusdem Romanae ecclesiae, et ea qua continent vera esse et indubitata, et eis, quantum ad nos attinet, fidem nomine quo supra plenariam adhibemus.

24 Item profitemur et agnoscimus, quod pro eo tempore, quo dicta ciuitas, comitatus, et districtus ipsius fuerunt sub manu quondam marchionum Estensium, non voluntarie subfuerunt eisdem: obediuerunt autem, et eorum dominium de facto agnouerunt, sed per violentiam et metum mortis et cruciatu corporum, quibus resistere non potuerant propter nimiam sauitiam ipsorum et tyrannicam potestatem: sed suspirabant et gemebant sub indebita seruitutis mole, aspirantes ac desiderantes cum

multis gemitibus videre tempora, quae nunc vident, videlicet quod ad naturale dominium sanctae Romanae ecclesiae redirent sub vero dominio ipsius, et regimine regerentur et defenderentur, a tyrannorum impressionis, persecutionis, et usurpationis molestia liberati. Qui tyranni neque centenaria praescriptione quidquam de iure sanctae Romanae ecclesiae diminuerè potuerunt, eo quod tyrannica et violenta possessio caret bono principio et medio; per quod concluditur, quod et sine: licet nec tempus centum annorum, immo etiam nec septuaginta defluerint: propter quod ius et dominium sanctae Romanae ecclesiae intactum est, et exiit ac illa sum, ut tunc et nunc et medio tempore dominiu illibatum ipsius ecclesiae est et fuit. Verum omnipotens Deus, qui suo alto consilio de malo bonum elicit, pro sua sancta Romana ecclesia et pro nobis communi & populo Ferrariensi ijs diebus operatus est magnalia. Benedictus ipse. Et nonnullis interiectis, ubi describere Venetos eiectis ijs, qui ipsos oppreſſerant, tanto ad eos sibi subiiciendos impetu incurſſe, atque vndique cinxiſſe periculis, ut in extremas angustias adducti ad summum Pontificem, ut iustum dominum confugerint qui cum ipsorum malis motus Arnaldum Sanctae Mariae in porticu diaconum Cardinalem misisset, e praesenti discrimine felicissime emerſerint, tum subiiciunt.

25 Vester autem populus Ferrariensis de faucibus Venetorum, in quas pene lapsi fuerant, erepti nunc per manum vestram validam, sanctissime pater, liberati et in tuto positi, et plena libertate fruentes, ad gratiarum actiones assurgunt, et vassalli domino suo seruire parati. Certe profitemur, quod si super dominio Ferrariensis ciuitatis & districtus vos, sanctissime pater, & sancta Romana ecclesia illum ab antiquo non haberetis titulum, quem vos habere recognoscimus pro hac defensione, tutione, & liberatione populi Ferrariensis a tyrannide Venetorum, quas in praesenti manus gloriosa vestra operata est, iustum esset ciuitatem & districtum Ferrariae vestro subdi dominio temporali. Cum enim ciuitas Ferrariensis & comitatus a cuiusque dominio & potestate, praeterquam Romanae ecclesiae, sint liberi & immunes, nulli facerent iniuriam, si in vicem tanti beneficii suscepti se & ciuitatem, comitatum, & districtum, & omnia bona sua, mobilia & immobilia, subijcerent vestro & sanctae ecclesiae dominio temporali.

26 Eapropter, quia vestra fuit ciuitas & totus comitatus & districtus Ferrariensis ab antiquo & a fundatione ipsius ciuitatis ex causis & praeiugijs contentis in regeſtis S.R.E. & continue vestra permansit, ut & nunc de vestro dominio sit, ut supra professio a nobis emissa declarat; ideo dominium ipsius, quod etsi vestrum non esset, ut est & fuit, ob hoc quod a vobis suscepimus in hac necessitate beneficium, ut praemissum est, vobis & ecclesiae Romanae subdi & concedi deberet, &c. Amplissimis verbis Clementem V. eiusque successores Ferrariae legitimum dominum saluant, atque in illum omnia comitatus iura transfundunt concepta hac verborum formula.

27 Quapropter nomine, quo supra, vobis dicto domino nostro Clementi V. & vestris successoribus & ecclesiae Romanae recognoscimus & profitemur, offerimus, resignamus, concedimus, subijcimus, transferimus, ac submittimus quantum possumus & ad nos pertinet, licet omnia praedicta & infra scripta sint vestra & ecclesiae Romanae, ac fuerint ab antiquo & a fundatione ipsius ciuitatis, omnia pedagia, dacia

Illorum possessio nem non attulisse praescriptionem.

Noua praescriptione ius vrbis in Pontifice transferunt.

Vetera redintegrata iura.

Adiuncta veteribus recentia.

dacia, telonea, riparia, aquas, aquarum decursus, iurisdictiones altas & bassas, merum imperium, atque mixtum, gladij potestatem, atque omnimodam iurisdictionem, & bona & iura omnia, quocumque nomine censeantur, quae ipsa ciuitas & populus Ferrariensis seu quiuvis ibidem praesidens soliti sunt tenere, possidere vel quasi, seu exercere per se vel per alium quocumque nomine siue modo in dicta ciuitate, comitatu, & districtu Ferrariae, &c.

28 Admisit, Cardinalibus assentientibus, Clemens iusta Ferrariensium vota, ipsosque caeterorum ecclesiae fidissimorum clientum ac studiosissimorum subditorum numero restituit. Quae de re diploma apostolicum a ad transfundendam posteris rei gestae memoriam edidit, in quo Ferrariam demonstrat iuris fuisse pontificij ab ipsis etiam lapsis retro temporibus, quibus Carolus Magnus, in ecclesiae auxilium prouolans, ipsam e Desiderij Longobardorum tyranni faucibus eripuit; ac si in principum potentiorum interdum, ceciderit feruitem, non tamen obsoleuisse iura ecclesiae: eaque demum post varias temporum procellas instaurat, sancitque b his verbis.

29 *Auctoritate, inquit, apostolica inuiolabiliter stabilimus, ut semper sub immediato dominio & protectione ipsius Romanae ecclesiae ipsa cum eius bonis, comitatu, territorio, & districtu permaneat, nec ab eius dominio & iurisdictione subtrahi, nec alienari perpetuo valeat quoquo modo, nec ad alterius persona, vel ciuitatis, aut communitatis dominium peruenire; quodque in ciuitate ipsa semper sit vnus vicarius ponendus per nos & successores nostros & eandem Romanam ecclesiam, clericus vel laicus iuxta nostrae beneplacitum voluntatis, &c.* Decernit vt is, cui id munus demandandum sit, nulla consanguinitate aut affinitate eos viros principes, qui antea Ferrariae imperitarant, contingat; aliaque statuit. *Dat. Auen. III. id. febr. pontificatus nostri anno v.*

Sanxit etiam alia plura ad temperandum optime ciuitatis illius statum, vt pacis amoenitate sub clientela apostolica e potiretur, vti ostendunt literae ad Guillelmum e Brunekello vicecomitem datae, quibus ipsi eam praefecturam commisit d. Erupit paulo post constata a nonnullis profligatis viris periculosissima conspiratio ad Ferrariam ab ecclesiae obsequio diuellendam, auctore Salinguerra: perductaque ad infelicem exitum, fuisset, inquit Ioannes Villanus e, ni Arnaldus e Pelagru S. Mariae in porticu diaconus Cardinalis A. S. L. Bononienfium stipatus copijs, eo prouolasset. Studioforum enim ecclesiae illius praesentia confirmati animi, aduersariorumque debilitati: cumque is specie componendae discordiae vrbs consilium in arce, cui Thedaldi nomen est, coegisset, triginta sex e praecipuis, qui facem seditioni subiecerant, comprehensos suspensio necari iussit, cuius supplicij terror caeteris frantum, iniiecit.

30 Discussa f est eodem tempore Venetijs infelici pariter perduellium exitu coniuratio, quae in Petrum Gradenicum ducem subornata fuerat. Praecipuus illius auctor Boamundus Theupulus fuit, quem plures in suas partes praemiorum spe verborumque lenocinijs pellexisse refert diarium Venetum MS. atque in proditores die decima quinta iunij, patefactis eorum consilijs, ad arma conclamatum; cumque coniuratorum vexillifer fugam corripere, feminam, quae clamore populi excitata ad fenestram accurrerat, saxo fugientis

cervices percussisse, eoque ictu exanimatum, moxque a furenti populo in frustra gladijs concisum fuisse. Teupulum vero ducem coniurationis Taruisium euasisse narrat Bonifacius. a Describit coniurationis oppressae seriem Petrus ipse Gradenicus dux in literis ad Delphinum praetorem Venetorum in Armenia commorantium datis b, ex quibus historiae veritas illustrabitur.

Petrus Gradenicus Dei gratia Venetiarum, Dalmatiae atque Croatiae dux, dominus quartae partis & dimidij totius imperij Romaniae, nobili & sapienti viro Gregorio Delphino desuo mandato baulo Armeniae, fidei dilectio salutem & dilectionis affectum.

Per alias nostras literas denotauius vobis inauditum scelus per proditores praesumptum: sed illud ad cautelam vobis prouidimus seriosius iterare, videlicet quod ille nequissimus proditor & seductor, iniquitatis filius & maledictionis alumnus Baiamons Teupulo, beneficiorum, honorum, & dignitatum progenitoribus eius per commune Venetiarum eorum meritis collatum ingratus, propter quae habebat statum nostrum & commune Venetiarum vt pupillam oculi custodire, Marcus Quirino de domo maiori, & caeteri de ipsa domo, qui se Venetijs repererunt, Petrus Quirino sanctae Iustinae & Marcus eius filius, Andreas Dauro & Paulus Quirino filius Marci procuratoris ecclesiae S. Marci, & aliqui alij nobiles de Venetijs quamplures contra nos & nostrum dominium inierunt, & forbannitos & malandrinos & forenses, quot potuerunt, collegerunt secum: & in vigilia S. Viti, de nocte omnes praedicti recollegerunt se ad domum dicti Baiamontis, intendentes summo mane omnes per potentiam deuenire ad nostrum palatium debellandum. Sed nos haec sentientes illa nocte, statim id fieri notum fecimus consiliarijs nostris, capitibus de quadraginta, officialibus de nocte, aduocatoribus communis, & multis alijs nobilibus Venetiarum, & alij bonae genti: qui statim venerunt ad nos, sicut debuerant praeter ipsum Andream Dauro, qui conspirauerat cum eisdem; & nos cum eis & alia bona gente nobilibus, & alijs, quos pro honore nostro & suo, ac pro conseruatione boni status terrae traxerant ad nos, in plateam descendimus aliquantulum ante diem, vt obuiaremus eisdem.

Et paulo post ipsi cum multitudine armatorum ad arma discooperta, & vexilla explicata, cum clamoribus & tumultu vsque super plateam effrenata audacia se duxerunt. Quod nos videntes cum praedictis nobilibus & alijs bonis ciuibus Venetiarum, qui nobiscum erant, viriliter insurreximus contra eos, & manu potenti, cum duro tamen & aspero bello, cum adiutorio Dei & euangelistae sui beati Marci repressimus & conculcauimus, per duram exercitum gladiatorum, plures occidentes ex eis, inter quos fuerunt dicti Marcus Quirino & filius eius Benedictus, qui remanserunt super plateam gladijs trucidati, vt eorum merita requirebant, & multi ex eis fuerunt grauius vulnerati: reliqui vero, qui remanserunt viui, non valentes tam durum impetum sustinere, reduxere se in Riualtum, prout melius potuerunt, & domum communis, quae est incapite pontis Riualti, in qua moratur magister Petrus medicus, armis & hominibus munitur, leuauerunt pontem, se fortificarunt in Riualto. Sed nos fecimus gentem nostram quiescere, non recedente aliquo de platea: & circa vespas misimus virum nobilem Vgolinum Iustiniano de nostro

Oblata a Ferrariensibus admittit Pö rif.

a Ead. ep. cur. 40.

b Ead. ep.

Decretum Clem. de Ferrariae dominio & clientela acceptis.

Quis Ferrariae praefectus.

e Ibid. ep. cur. 41. et 42.

d lb. ep. 37.

Coniuratio Ferrariae in pontificios confirmata.

e Io. Vill. 2. 9. c. 4.

Pign. 1. 4. Illius auctores ne cati suspensio.

f Io. Vill. 4. 9. c. 2.

Alb. Muss. de Genr. post Henr. 1. 2. c. 1.

Diarium Ven. MS.

Guill. et Albrig. Corsus. 1. 1. c. 10.

Bonif. 1. 7. Boamundus Theupulus Venetijs coniurata in senatum.

Eius videri in ciuitate perit, a Bonif. 1. 7. b. Ex. M. S. app. ad hist. 8. And. Dand.

De ead. coniuratione litera.

Qui fuerint eius signiferi.

Praedium inter duccem & coniuratos.

Pulsi coniurati in Riualtum per fugiunt.

stro mandato potestatem Clugiae, qui cum multis Clugienfibus applicuerat illa hora, & viros nobiles Antolinum Dandulo & Balduinum Delphino, quos fecimus capitaneos gentis nostrae, cum multis alijs nobilibus & alia bona gente: qui omnes iuerunt ad dictam domum munitam per eos & ceperunt per vim, aliquos occidentes ex eis, & debellare pontem & Riualto ceperunt. Quod ipsi videntes non expectauerunt, sed exiuerunt de Riualto & de terra, & debent ire nobiles de nostro consensu ad nostra mandata ad illos confines, quos volumus sibi dare, & reliqui ad nostram misericordiam debent stare. De nostris autem in praedictis nemo, Dei gratia, fuit occisus, nec ad periculum vulneratus. Postmodum B. Baduarius principalis auctor conspirationis praedictae, qui cum gente armata de partibus Paduae veniebat Venetias, vt interesset praedictis, incidit in nostras manus, cui mediante iustitia, de voluntate nostri maioris consilij caput fecimus amputari, & duobus alijs qui cum eo fuerunt, & quinque alios suspendi per gulam, vt ipsorum merita requirebant. Ita quod per Dei gratiam terra Venetiarum nunquam fuit in tanta quiete, nec in statu tam pacifico, quantum est. *Dat. in nostro ducali Palatio die xxvii. iunij viii. ind. mccc.*

31 Seruauit quidem Venetiam rempublicam Deus ex ingenti periculo, cuius iras paucis autem mensibus flexerant, missis ad sedem Apostolicam oratoribus, vt fidelium consortio templisque restitui supplices postulerent, commissumque ob inuasionem Ferrariam facinus expierent. Demandatam eam prouinciam Carolo Quirino & Francisco Dandulo patritijs docent confectae ea de re publicae tabulae, quae cum insignia religionis atque obseruantiae erga sedem Apostolicam argumenta contineant, a nobis adducendae visa sunt.

In Christi nomine. Amen. Anno eiusdem natiuitatis millesimo trecentesimo decimo, indiotione octaua, die xix. mensis martij, praesentibus Petro Nanno filio D. Marci Ransi de Tergesto, Petro Longo notario de Tergesto, Rodulfo Boyardi notario, de Tergesto, Othone de Alba ciue Tergesteno, Paschale de Goya de Tergesto testibus rogatis & ad haec specialiter conuocatis & alijs, congregato maiori & generali consilio ciuitatis Venetiarum in sala maiori ducatus Venetiarum per sonum campanae & voces praconum, vt moris est in ciuitate Venetiarum, coram magnifico & excellenti viro domino Petro Gradenico, Dei gratia Venetiarum, Dalmatiae, atque Croatiae duce inclyto, & domino quarta partis & dimidia totius imperij Romani, & eius consilio, & eiusdem domini ducis voluntate & auctoritate; in quo consilio fuerunt congregatae duae partes consiliariorum ipsius maioris & generalis consilij & quasi omnes, ipsum maius & generale consilium, & homines ipsius maioris & generalis consilij cum ipso domino duce, & eius consiliarijs, & ipse dominus dux & eius consiliarij cum ipso maiori & generali consilio, plena et vnanimi voluntate ac nemine discordante nomine suo tanquam singularium personarum dicti communis, vniuersitatis, et districtus ac subditorum et fidelium ipsorum adhaerentium, coadiutorum, valitorum, et fautorum, et cuiusque ipsorum, cupientes suorum imitari vestigia antiquorum et in sinceritatis fide, deuotione, atque gratia sacrosanctae Romanae ac vniuersalis ecclesiae matris eorum, ac sanctissimi et reuerendissimi in Christo patris et domini domini Clementis diuina prouidentia Papa V. omni mentis puritate consistere; fecerunt, constituerunt, et creauerunt et ordinauerunt, nobiles et bono-

ratos viros, dominos Carolum Quirino et Franciscum Dandulo ciuitatis Venetiarum ciues, licet absentes tanquam praesentes, et quemlibet eorum in solidum, ita quod non sit melior conditio occupantis, sed quod vnus eorum inceperit, alter prosequi valeat et finire; suos et dicti communis, vniuersitatis, et districtus, et singularium personarum ipsorum, et cuiuslibet eorum, veros et legitimos syndicos, procuratores, actores, factores, et nuncios speciales ad praesentandum ad pedes sanctissimi patris et domini domini Clementis diuina prouidentia Papa V. et sanctitati ac clementiae suae omnem reuerentiam exhibendam, et ab eius benignitate veniam, gratiam, et misericordiam humiliter implorandam; et ad supplicandum eidem humiliter, vt absolutiois beneficium, secundum formam ecclesiae a quibusuis excommunicationum sententijs, et a culpis, offensis, excessibus, iniurijs expressis, et damnis datis, et alijs quibuscumque violentijs perpetratis, commissis, et illatis per dictos dominum ducem et Venetos ac personas quascumque ciuitatis Venetiarum et districtus, et singulares personas ipsius ciuitatis et districtus, eorumque valitores, auxiliares, complices, et fautores, vel alios de mandato ipsorum in ciues et ciuitatem Ferrariensem, comitatum, et districtum eorum, ipsorumque auxiliatores, valitores, defensores, et quemlibet eorum, ac bona ipsorum mobilia et immobilia; necnon super his omnibus et singulis, et super alijs quibuscumque ab his dependentibus et connexis eisdem et eorum circumstantijs vniuersis, et super quibuscumque offensis et damnis, quae sint vel dicantur ab ipsis, vel ipsorum a quo illata vel data, scienter vel ignoranter quomodolibet aduersus dominum Papam, seu legatos, vel nuncios ipsius, ac homines et vassallos eiusdem, vel alias contra ipsam Romanam ecclesiam quoquo modo; aigetur eis et cuiilibet eorum nomine praedictorum, et singularium personarum ipsorum impendere misericorditer et largiri: et ad petendum humiliter ecclesiasticum interdictum positum tam in ciuitate Venetiarum seu in personis ciuitatis ipsius, quam in alijs quibuscumque personis et terris, ac locis eis subiectis, vel alijs eorum occasione, de gratia et iuxta formam ecclesiae relaxari, et a sententijs excommunicationum absolui; et nomine quo supra ad implorandum, petendum, et obtinendum beneficium restitutionis in integrum. Et infra: Et ad petendum humiliter pacta, quae habuerunt et habent cum quibuscumque personis, terris, locis, collegijs, et vniuersitatibus; et priuilegia, honores et iurisdiictiones ipsorum domini ducis, communis, vniuersitatis, et districtualium ipsorum ampliari, maiorari, gratificari, et gratiosiora concedi; et super his quascumque literas impetrandum: dantes praefati dominus dux et consiliarij insimul modo, quo supra, praefatis duobus syndicis vel procuratoribus suis, et eorum cuiilibet, plenam et liberam potestatem, ac speciale mandatum in ipsorum animas iurandi, et iuramentum praestandi de parendo mandatis ipsius domini Papae, et Romanae ecclesiae super omnibus et singulis supradictis, et quolibet praemissorum: satisfaciendi etiam ipsi domino Papae et ecclesiae Romanae et eius subditis et vassallis, valitoribus etiam et fauentibus de his omnibus et singulis, pro quibus praefata sententiae ac processus habiti, lati, et facti fuerunt: obediendi quoque ac parendi super omnibus et singulis, et super alijs quibuscumque tantum dependentibus vel connexis eorum, quam circumstantijs vniuersis, ipsius domini Papae et Apostolicae sedis beneplacitis et mandatis; et promittendi nomine quo supra, se et ipsos ipsa mandata et beneplacita

Ad id numeris qui delecti.

Iubentur veniam, praeteritorum supplices deprecere.

Inflare vt censuris soluantur.

Instruuntur auctoritate, vt Venetos ad excipiendam ecclesiae imperia deuiant.

Riuoalto deturbati.

Principes conturbationis capite truncatus.

Ext. in l. spiu. Rom. eccl. 10. 3. pag. 218. Ext. atqz in arce S. Angel. & inter coll. Plar. et iussu Sixt. LV. edita 10. 1. pag. 346. & in M.S. Vall. sign. B. n. 12. pag. 176. et typis eius ex typog. Vat. inter monitoria et declar. contra Venos

Oratores a Venetis ad Pont. missi.

accipere ac seruare, & firma ac rata semper habere ac tenere, & nunquam contrasacere vel venire, &c.

32 Perfunctos imposito sibi munere Franciscum Dandulum & Carolum Quirinum Venetorum oratores, atque in publico Cardinalium consistorio, praesente circumfusa populi multitudine, pontificijs imperijs in illatis damnis atq; iniurijs sarcientiis parituros sacramento spondidisse, veniamque & pristinam gratiam ecclesiae poposcisse, testatur Pontifex in literis lapsa abhinc triennio datis a, quibus censuras dissoluit. Consequitur enim is concordiae tractatus, cum Petro Gradenico duce, a quo erant missi, e viuis erepto, habenas reipublice corripuisset Marinus Georgius de quo haec appendicis ad historiam Andreae Dandali auctor b: *Huius tempore Venetorum provincia ob Ferrariae dominium, affectatu scilicet, in excommunicatione permansit.* Sed illius ducatus integrum annum non tenuit, ipsique successit Ioannes Superantius, qui c Franciscum Dandulum, mortuo iam Carolo Quirino eius collega, ad Clementem redire iussit, ut pacem redintegraret: cuius opera demum Veneti in gratiam cum ecclesia restituti, de quibus suo loco d, iam ad res Gallicas orationem deducimus.

33 Decreuit iv. kal. septembris Pontifex e Iacobum episcopum Auenionensem ad Philippum Galliarum Regem, ut ardua cum ipso negotia agitatet. Ac sane plura grauioris momenti tum pro Lugdunensi controuersia componenda, Belgarum pace confirmanda, vindicanda a calumnijs Bonifacii VIII. memoria, tractanda in Viennensi concilio Templariorum causa intercessisse, docent eo argumento pontificiae exaratae literae. Utque a Lugdunensibus turbis ducamus exordium: exasperant f adeo in se Lugdunenses ob administratos regios nonnullis iniurijs affectos Philippi Francorum Regis iras, cuius auctoritatem ac iura labefactasse videbantur, ut is Ludouicum maiorem natu filium, materno titulo regem Nauarrae, paternique sceptri futurum heredem, vna cum fratribus ac principibus florentissimo succinctum exercitu ad exigendas de Lugdunensibus poenas mitteret,

Cuius imminenti belli procellam longe prospiciens Pontifex, ut consuleret filijs, ad eam discutendam neruos intendit: ac mox viii. kal. iulij huius anni Stephanum tit. S. Cyriaci in Thermis presbyterum, ac Landulphum S. Angeli diaconum Cardinales Apostolicae sedis nuntios creauit, adhibuitque ad Francorum Regem intercessores, ut Lugdunenses pristinae restitueret gratiae, omnemque iniuriam Dei ac sedi Apost. donaret; summam ea in re tum a diuina maiestate, tum ab ecclesia gratiam initurum. Praeterea partes ijs imposuit, ut archiepiscopum Lugdunensem, canonicorum collegium, & ciues ad pacem alendam, praestanda Regi debita officia, iniuriaeque illatas expiandas cohortarentur. Contendisse de Lugduni imperio nonnullos archiepiscopos Lugdunenses cum Regibus Francorum, superius vidimus g; ad quam sopiendam controuersiam quaedam leges inita cum Ludouico archiepiscopo, eoque extincto, a Petro successore approbatae, postea rescissae, vnde bellum atrox exarsisset, nisi Clemens apostolica sollicitudine Cardinalium opera, ad quos subiectae extant datae h literae, extinxisset.

Dilectis filijs Stephano tit. S. Cyriaci in thermis

mis presbytero, & Landulfo S. Angeli diacono Cardinalibus Apostolicae sedis nuntijs.

34 Ad nostri apostolatus auditum, non absque magna turbatione mentis, relatio fide digna perduxit, quod occasione cuiusdam compositionis dudum inter charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum illustrem ex parte vna, & quondam Ludouicum archiepiscopum & dilectum filium capitulum Lugdunen. super certis articulis, dum adhuc idem Ludouicus viueret, inita; & demum eo sublato de medio, ac venerabili fratri nostro Petro archiepiscopo Lugdunen. successore suo ad regimen ecclesiae Lugdunensis assumpto, per ipsum Petrum, ut dicitur, acceptae, mentis Regis praefati contra memoratum archiepiscopum & ecclesiam ac ciues Lugdunen. est adeo turbata serenitas, & indignatio suscitata, quod Rex ipse Francorum charissimum in Christo filium nostrum Ludouicum Regem Nauarrae illustrem primogenitum, & alios natos & fratres suos, & nonnullos regni sui magnates cum exercitu numerofo contra dictos archiepiscopum & capitulum & ciuitatem Lugdunen. impugnandos transmittit; ex quorum aduentu multa animarum & corporum strages & pericula securura verisimiliter formidantur, ac bonorum dictae Lugdunensis ecclesiae non leuis destructio noscitur imminere.

Verum desiderantes ab intimis, quod idem archiepiscopus, & ecclesia Lugdunen. pro ipsorum statu pacifico & tranquillo in Regis praedicti deuotione ac beneuolentia stabiler perseuerent; & ad id, quantum cum Deo possumus, libenter ministerium apostolicae sollicitudinis impendentes, ac de vestrae circumspectionis alta prudentia, in magnis & arduis agendis experta, plenam in Domino fiduciam obtinentes; discretioni vestrae de fratrum nostrorum consilio per apostolica scripta mandamus, quatenus super compositione & acceptatione praedictis, plena informatione habita & recepta, ac temperatis circa compositionem ipsam, quae secundum Deum & iustitiam, & archiepiscopi & ecclesiae praedictorum ac circumpositae nationis statum prosperum & tranquillum, dictique placationem Regis temperanda videritis, compositionem ipsam, dummodo ad id archiepiscopi & capituli praedictorum accedat assensus, auctoritate nostra confirmare & approbare, quantum ad ipsum archiepiscopum & ecclesiam pertinet, super quibus vestras conscientias oneramus, prout expedire videritis, studeatis. Quod si praedictos archiepiscopum & capitulum salutaribus monitis ad acceptandum & approbandum compositionem ipsam, per praedictos archiepiscopum & capitulum, ut praedicitur, approbatam & initam inducere non possentis; vos temperatis, additis, declaratis, vel detractis in ipsa, quae temperanda, adijcienda, declaranda, vel detrahenda, si qua fore noveritis, quantum ad ipsum archiepiscopum & capitulum attinet, si id expedire videritis, super quo vestras conscientias oneramus, compellere valeatis. *Datum Auinioni viii. kal. iulij anno quinto.*

35 Compulsus ad deditioem fuisse a Ludouico Hutino Petrum archiepiscopum Lugdunensem e Sebusianorum principum nobilitate, refert Paulus Aemilius a, nec erupisse belli flammam; cuius restincti, ut etiam firmatae Gallos inter & Belgas concordiae gloria Clementi adscribenda est. Exarserat iam pridem inter Philippum Francorum Regem & Guidonem comitem Flandriae;

Implorat Veneti in Card. cōsistorio misericordiam Pont.

a Lib. 8. ep. com. 120. Retardata ob ducis mortem eorum reconciliatione. Petro Gradenico succedit Marin. Georg. b M. S. app ad hist. Dandal. Huius mox Superantius subrogatus. c Clem. 1. 8 ep. ca. 120 d An. Chr 1313. n. 32. 33. e Lib. 5. ep. 697. 57.

f Ib. ep. 43. Lugduni in regios administratos contraxit turbae. Rex Nauarrae exercitum in ciues ducit.

Missi a Pont. Cardinales ad bellum sopiendum.

g Annale. 14. Ann. Chr 1303. n. 34.

h Lib. 5. ep. 697. 44.

E quibus causis bellum illud emerferit

Data legis auctoritas temperandorum concordiae legum.

Feliciter pax secuta. a Paul. Aemil. in Philipp. Pulch. G. 6. in. 1. 608.

Robertum filium, Tornacenses, Brugenses, Gandauenses, aliosque ipsorum fœderatos atrox bellum, ac post funesta prœlia, in quibus plurimus sanguis fusus, regia indulgente clementia pax constituta fuerat: inter cuius præcipuas leges ea adiecta erat, vt Robertus comes, ipsiusque fratres a suis præsulibus supplices deposceret, vt in ipsos, si vnquam promissa infringere, anathema iacularentur, nec censurarum religione, nisi assentiente Francorum Rege, liberari possent. Præterea ad vincendam eorum fidem conuentum erat, vt ab Apostolica sede precibus contenderent, vt anathematis & interdicti sententias a Belgis antistitibus latas confirmaret. Ac iam quidem solemniter ab episcopis in Belgio proposita comiti ac populis erant censuræ, ne a conuentis discederent; sed nondum ijs apostolica auctoritas robur addiderat. Ad quam rem perficiendam Gandauenses a, Brugenses b, Chricondenfes c, alique populi, quorum catalogus in regesto pontificio textitur, oratores amplissimos Aucionem ad Clementem decreuere. Flagitantibus ergo a Clemente Roberti comitis ac Belgicarum urbium oratoribus, vt apostolica auctoritate anathematis atque interdicti censuras ab præsulibus suis vibratas, quas contracturi demum essent, cum primum pacis legis initas infringere, confirmaret, Pontifex in sacro Cardinalium senatu pacti fœderis arctiore religionis vinculo astringendi cupidus, quæ gesta erant comprobauit, literisque apostolicis promulgauit. d

36 *Clemens, &c.* Nos igitur, qui pacem prædictam, vt tam periculosa dissensio tolleretur, affectabamus ab intimis, huiusmodi negotij laudabilem concordiam, & felicem exitum contemplantes, Regi caelesti, qui pacem annuntiare, pacem prædicare, & pacem docere venit in terris; & a quo tantum bonum non ambigimus processisse, cum ab eo cuncta bona procedant; exinde laudes & gratias deuotionis animo exhibentes, & attendentes ipsorum procuratorum, seu syndicorum supplicationem humilem & deuotam, nec non tenorem pacis prædictæ; sententias ordinarij supradicti, si quæ secundum modum prædictum latæ sint, vel postquam ordinarius idẽ secundum modum eundem illas duxerit proferendas, decreuimus & ex certa scientia mandauimus inuiolabiliter obseruandas, ac in eisdem dominos ipsorum & singulos de communitate prædicta, & eorum successores, si qui forsan eorum, quod absit, vllò vnquam tempore pacem violarent eandem, vel contra aliquem de dictis articulis venire præsumerent, aut contenta & quodlibet contentorum in eisdem articulis seu literis nostris prædictis, pacem eandem & ipsius omnes & singulos articulos de verbo ad verbum continentibus non complerent, non attenderent, vel non seruarent, excommunicationis, & in dictam villam Brugensem, eius loca, terras, & pertinentias eorundem interdicti sententias auctoritate apostolica duximus promulgandas; quarum neutram nisi ad requisitionem prædicti Regis & heredam, vel successorum eius Regum Franciæ, vel eorum, qui ab ipsis sufficiens mandatum ad hoc habuerint, quoquo modo contigerit relaxari, nos relaxationem huiusmodi auctoritate apostolica decreuimus irritam & inanem, ac nullius existere firmitatis, &c.] Rhemenfi archiepiscopo, atque episcopo Siluaneensi, abbatiq; monasterij S. Dionysij partes iniungit, vt si vnquam Brugens-

ses initas pacis leges violarint, atque a Galliarum Rege aut successoribus censuras in eos ob id distringere fuerint rogati, promulgent anathemate interdictique ecclesiastici pœnis se deuinxisse. *Dat. Aucion. id. iunij anno v.* Adiecta sunt plures alia ijsdem archiepiscopo, episcopo, atque abbati inscripta litera a, quibus Belgij populos ad colendam pacem censurarum religione continere iussi sunt.

37 Importunis memorati Regis precibus, vt e Bernardo superiori anno retulimus, fatigatus Clemens, cū in publico consistorio accusandæ Bonifacij memoriæ obrektoribus libertatẽ concessisset, hoc anno ad controuersiam dirimendam questores instituit, qui testium dicta exciperent, atque in publica documenta redigerent, vt ex ijs iudiciaria actio instrui, reique veritas in luce collocari posset. Quo vero Bonifacij innocentia illustrior pateat, Clementis litera b hac de re adducenda visa sunt, ex quibus constat summariis acerbitate in eiusdem Bonifacij nomen, actum fuisse.

Clemens, &c. venerabilibus fratribus Isnardo archiepiscopo Thebano vicario nostro in spiritualibus in Vrbe, Iacobo Aucionensi, & Altagrado Vicentino episcopis, & dilectis filijs Bertrando abbati monasterij Montis Albani, & fratri Vitali de Furno ordinis Minorum magistro in theologia Curcensis et Vafatenfis diocesis, ac magistro Grimario de Pergamo laico in Romana curia aduocato salutem et apost. benedictionem.

In negotio super crimine hæreseos moto contra quondam Bonifacium Papam VIII. prædecessorem nostrum, quod vertitur coram nobis, nonnulla tam ab ijs, qui ad oppositionem & prosecutionem dicti criminis contra eum, quam ab ijs, qui ad ipsius Bonifacij defensionem coram nostra & fratrum nostrorum præsentia comparuerunt, proposita sunt verbotenus & in scriptis. Et licet super ijs eisdem sic comparentes, nec eorum aliquem adhuc duxerimus admittendos, nec etiam repellendos; considerantes tamen, quod boni iudicis est, vt salua sit rerum probatio, & ne pereat probationum copia procurare; ac nolentes, quod propter moras, quæ ex allegationibus & exceptionibus hinc inde per comparentes præfatos oppositis incidunt & incidere possent, probationum deperiret copia vel facultas; testes, de quorum timetur absentia, seu morte, vtpote senes, valetudinarios, infirmitate detentos, vel absuturos absentia diuturna & ijs similes, qui commode haberi poterunt, quæstione de prædictis pro oppositione & defensione huiusmodi, vt præmittitur, comparentibus admittendis vel etiam repellendis coram nobis, pendente super eodem negotio, ex nostro recipiendos officio duximus decernendum.

Quia vero nonnulli viri catholici afferentes, & etiam iuramento tactis sacrosanctis euangelij per eos coram venerabili fratre nostro Petro episcopo Penestrino de mandato nostro recipiente præfatis, sicut ex parte ipsius episcopi Penestrini accepimus, affirmantes se credere, quod in Vrbe, Lombardia, Tuscia, & Campania partibus ac in circumuicinis locis testes sunt conditionis huiusmodi, per quos articuli in dicto negotio traditi & per nos recepti, vel eorum aliqui probari poterunt; nobis cum repetita instantia supplicarunt, vt testes ipsos in illis partibus per aliquas personas idoneas recipi mandaremus; nos volentes, prout debemus, pinguis probationibus

De pace Belgica.

A Belgicis præsulibus in populos lata, si pacem infringere.

Ab ep. c. 983. Ep. 981. Ep. 982.

Confirmata a Pont. flagitantibus Belgis

Lib. 5. ep. 981.

Non solū de nisi Rege Fr. coram ex-potent.

a Ibid. ab ep. com. 982. & c. De Bonifacij fama vertitur iudicium

b Ext. in M. S. arch. Vatic. ex monum. allatis Auen. ad Vrben. ann. 1633

Decreti iudices ad interrogandos et res

Perquisiti ij in varijs prouincijs.

subuenire, ac de circumspeditione vestra ac fidelitate probata plenam in Domino fiduciam obtinentes, & sperantes quod ea, quæ vestrae industriae committuntur, curabitis exequi fideliter & prudenter discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus ad Urbem & partes prædictas personaliter accedentes, testes conditionis præfatae, qui coram vobis per quoscumque viros catholicos fuerint nominati, prius tamen summarie per iuramentum nominantium eorundem, aut per aspectum corporum testium ipsorum, seu alias per non solemnem indaginem facta, quod testes ipsi prædicti status & conditionis existant; super articulis, quos vobis sub bulla nostra mittimus interclusos receptos & approbatos a nobis, secreta recipere. * secreta in præsentia dilectorum filiorum magistrorum Ioannis de Rhegio cameræ nostræ clerici & Imberti Verzellarij clerici Biterrensis notariorum publicorum, quos ad testium prædictorum attestaciones seu depositiones redigendas in scriptis tenore presentium deputamus, & vos etiam alios duos fideles & idoneos, de quibus expedire videritis, iuxta qualitatē negotij deputetis. Et si forsan prædicti vel aliqui ex ipsis notarijs essent impedimento canonico. * prædicti, examinationi dictorum testium interesse non possent, totidem quot erunt impediti, loco illorum subrogantes, fideliter examinare curetis, & attestaciones seu depositiones ipsorum per eosdem notarios fideliter in scriptis redactas, signis eorum signatas, ac vestris sigillis inclusas nobis studeatis quantumcunque destinare.

38 Testes autem, qui fuerint nominati, si gratia, odio, vel timore subtraxerint veritati testimonium perhibere; necnon & omnes & singulos tam clericos quam laicos, religiosos vel seculares, cuiuscumque præminentia, dignitatis, status, ordinis, vel conditionis existenter, etiam si cardinalatus vel pontificatus præfulgeant dignitate, qui præfatis testibus, vel alicui eorundem, aut alij vel alijs occasione testificationis aut depositionis ipsorum in personis vel bonis impedimentum aliquod præstare, vel molestiam inferre præsumerent publice vel occulte; aut consentirent, quod impedimentum huiusmodi vel molestia inferretur, vel darent ad hoc opem, auxilium, consilium, vel fauorem per se vel alium, seu alios, directe vel etiam indirecte; quod ab huiusmodi impedimento, molestia, ope, auxilio, consilio, & fauore prorsus abstineant & desistant, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita, super quo plenam vobis auctoritate presentium potestatem concedimus, compellatis: non obstantibus si aliquibus clericis vel laicis, religiosis vel secularibus cuiuscumque ordinis, conditionis, status, aut præminentia, vel dignitatis existant, etiam si cardinalatus vel pontificatus honore præfulgeant, communiter vel diuisim a præfata sit sede concessum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Nos enim omnem promissionem & obligationem factas, ac iuramentum præstitum sub quibuscumque modo, forma, vel expressione verborum per quoscumque clericos vel laicos, religiosos vel seculares, cuiuscumque ordinis, conditionis, vel status aut præminentia, vel dignitatis existant, de non deponendo seu perhibendo testimonium veritati in negotio supradic-

to, etiam si, vt præmissum est, cardinalatus aut pontificatus honore præfulgeant, sicut alias sic & nunc eadem auctoritate apostolica cassamus, irritamus, & vacuamus, & etiam reuocamus & iuramentum huiusmodi relaxamus, & nullam obtinere decernimus roboris firmitatem.

Ceterum vt testium prædictorum periculis efficacius occurratur, & cautius & liberius procedatur in negotio supradicto, nomina & attestaciones, seu depositiones testium eorundem per vos & notarios supradictos sub excommunicationis poena, quam vos & ipsos ex huiusmodi violatione secreti incurrere decernimus ipso facto, secreto haberi atque teneri volumus, nec alicui patefieri absque nostro & Apostolica sedis mandato vel licentia speciali. Mandamus insuper, quod per literas nostras, harum seriem continentes, nobis scribere studeatis, quanta sit fides memoratis testibus adhibenda: quodque tu frater Aunionensis episcopus, & vos filij abbas & frater Vitalis, vel duo vestrum vna vobiscum frater archiepiscopus & Vicentine episcopus, ac filij Grimerie, vel duobus aut vno vestrum præmissa omnia exequi studeatis. *Dat. Aunion. 10. kal. iulij pontificatus nostri anno v.* Subditur in eodem ternione eadem formula datas literas ad Iacobum episcopum Auenionensem, qui postea pontificatum accepto Ioannis nomine adeptus est, ad Bertrandum abbatem monasterij Montis Albani Caturcensis diocesis, ad magistrum Castellani Taruisio oriundum capellanum pontificium, ac Vitalem e Furno Minoritam magistrum Vasalensis diocesis. Ne vero Bonifacii calumniatores alijue hostes Romane ecclesie obgannirent agitatam molliter illius causam, testesue metu repressos, ne testimonia contra eundem Bonifacium exhiberent, Clemens publico edicto omnibus, qui aduersus Bonifacii famam testari vellent apud tribunal pontificium, aut quæsitores in ea causa constitutos, facultatem contulit; vt neque vllam ijs vim iniuriæ inferri, intentato anathemate vniuersis sine vlllo dignitatis discrimine, qui huiusmodi testes vexarent, vel ne testimonia proferrent, clam palamue obfisterent. Vt vero post interrogatos testes Romæ, in Campania, in Etruria, Auenione, Parisijs, vindicata sit a calumnijs Bonifacii memoria, ac publice, theologicis argumentis iurisq; ciuilibus & canonicis legibus comprobata innocentia, dicetur inferius. Nunc reliqua huius anni prosequimur.

39 Per id tempus Lutetiæ fædi errores ab Arnaldo e Villanoua Valentina diocesi oriundo insigni Physico disseminati, quem Ioannes Villanus b inter ceteros ait, inepte affirmasse, extremi iudicij diem imminere, atque excurrente decimo quarto seculo, anno illius septuagesimo sexto circiter futurum, eaque de re librum, detortis in suam sententiam pluribus Danielis ac sibyllæ Erythræ vaticinijs compegisse: in quem cum a censoribus sacre fidei ex legibus agi ceptum esset, fuga se ad Fridericum Regem Trinacriæ proripuisse. Connumerat eius errores Nicolaus Eymericus c in directorio, meminitque de eiusdē pseudopphetia Durandus episcopus Meldensis in suo de visione animarum libello dato Ioanni xxxi. irrisumque fuisse a doctis inquit, cum Christus dixerit de iudicij die, neque Filius hominis scit: *Fuit, inquit, dictum magistro Arnaldo Catalano, qui volebat præferre tempus antichristi: Magister Arnalde si vultis prudenter dicere, assignetis tantum tempus aduentus Christi.* Extat vero

Omnia in arcano habentur.

1

a Lib. 5. ep. cur. 42.

Arnaldus e Villanoua errores disseminat. b 10. Vill. l. 9. c 3. Ant. 3. p. r. 21. c. 2. §. 8.

c Nicol. Eym. 2. p. diu. q. 2. §. 11. Extremi iudicij die inepte ac falso præfigit.

*curetis

*præpedi

Cautum diligentis, sine vt veritas exploraretur.

Ob Templariorum causam nondum integre discussam

ad vniuersale concilium, quod dudum a proximis tunc kal. octob. ad duos annos immediate sequentes apud ciuitatem Viennensem de fratrum nostrorum consilio decreuimus congregandum, per nostras sub certa forma litteras prelati ipsi & tibi super ipsius concilij conuocatione directas duxerimus euocandos; quia tamen negotium inquisitionum quod per diuersas mundi partes contra ordinem militiae templi eiusque singulares personas fieri mandauimus, completum non est, & quod in breui compleri valeat non speramus, nec videmus, ipsum negotium & nonnulla alia, quae in eodem sunt tractanda concilio, posse vsque ad praefatum statutum terminum taliter praeparari, quod ad ipsius examinem concilij decenter valeant introduci; eundem terminum vsque ad kalendas octobris, praedictum primum terminum iam dudum per easdem nostras litteras assignatum immediate sequentes, ex praemissis & alijs certis, iustis, & legitimis causis, quas praesentibus inferi non oportet, de fratrum eorundem consilio duximus prorogandum. Hec itaque ad tuam & vniuersorum notitiam deducentes, serenitatem regiam rogamus & hortamur attente, in remissionem tibi peccaminum suadentes, quatenus praescripto termino sic per nos, vt praedicitur, prorogato studeas in eodem concilio iuxta priorum directarum tibi per nos super hoc litterarum tenorem in praelibato loco personaliter interesse. Dat. Auen. 11. non. aprilis anno v.

Recusarunt plerique Reges suscipere Viennensis itineris labores; cum tamen Clemens cuperet maxime vt conuenirent, quo expeditio illa solemniter in Syriam meditata ex omnium Regum consilio decerneretur: sed oratores suos miser. Defixa a porro sunt de prorogatione concilij in Auenionensis ecclesiae vestibulo publica edicta, vt res in omnium fidelium cognitionem emanaret. Tum etiam vergente anno, nimirum x. kal. dec. Pontifex ordinum religiosorum magistros & abbates, quorum textitur catalogus, designato tempore Viennam, vt concilio interessent, iter intendere iussit b; tum enim, Templariorum peracta questione, omnia ad illud celebrandum instructa fore.

42 Iussi iam ante in eam rem erant archiepiscopi synodos in prouincijs cogere, atque inter alios Conradus archiepiscopus Salisburgensis A. S. L. cum suffraganeis concilium hoc anno celebravit, in quo nonnulla ad disciplinam ecclesiasticam adstringendam decreta edita, atque alia mitigata, inter quae illud in popinarios clericos latum temperatum est: Statutum de clericis tabernarijs, quod incipit, Clericus non viator, cum hoc moderamine declaramus, quod cause rationabiles & honeste intelligi debeant istae, quod si clericus non viator in sacris constitutus, aut religiosus tabernam intrauerit ad honorandum quempiam amicum, dominum, aut quancumque honorabilem personam, vel si inpremeditate intret oblitus constitutionis, seu ex quacumque necessaria vel utili causa, non voluptuosas, sibi biberit vel comederit, pena statutum praebitum non ligetur: hac tamen moderatio ad lutores non extendatur. Praeterea exauctorati, atque omni priuilegio clericali priuati ij, qui artem ioculatoriam anno integro exercuissent, atque omnes eam artem sunt iussi excurrere trimestri abijcere: quo euoluto ni paruissent, clericorum numero eradendi. Subiecti etiam poenis, atque ab administratione omni submouendi pronuntiat, qui excurrentibus annis singulis rationes non

exhibuissent. Benedictinis & Augustinianis abbatibus & praepositis data imperia, vt comitia ordinis indicerent singulis triennijs, in quibus de religiosa disciplina redintegrande agerent. Sancita etiam nonnulla de decimis Clementi perfoluendis, quae ab eo in rem Christianam conuertendae ad Asiaticas terras e Saracenorum tyrannide eripiendas indictae fuerant.

43 Aucta certe non parum in oriente Christiana res Clementis auspicijs hoc anno, quo a cruce signatis Rhodus insula duce Fulcone Villareto ordinis Hospitalarium principe bello parta est, debilitatisque Turcarum conatibus, Christiano adiuncta imperio Hospitalarium ditioni cecidit, vnde Rhodiorum equitum nomen accepere. De qua felici victoria, magnis laboribus ac fuso sanguine relata haec Iordanus a: In festo assumptionis Hospitalarij ceperunt ciuitatem Rhodi caput totius insulae; quae accuratius recenset Bernardus b: Anno Domini mccc. in festo assumptionis B. Mariae virginis exercitus Christianorum cum Hospitalarijs obtinuerunt ciuitatem Rhodi, quae erat caput & metropolis totius regionis & insularum vicinarum: & ex tunc insula Rhodi et alia insula circumuicina redacta sunt sub potestate & dominio Christianorum, Turcis penitus subiugatis. Sunt autem ibi multi portus, & patet inde aptus transitus Christianis in terram sanctam, in Aethon, & in Cyprum. Explicuisse fertur c in eo sacro bello egregiam virtutem militarem. Amedeus Sabaudig dux in propulsandis infidelium conatibus, qui ad eam recuperandam classe inuecti erant duce Ottomanno Rege Turcorum, indeque magni cognomentum adeptus: ad cuius triumphum laudem transfundendam posteris crucem albam & quatuor harum litterarum, F. E. R. T. quae subiectarum vocum initiales sunt, Fortitudo eius Rhodum tenuit, symbolum gentilitio scuto praeferi voluit.

44 Non ita feliciter aduersus Saracenos Hispaniae gesta a res est: excitata enim in Regis Castellae castris dissensione, Algezirae primum, & Almeriae postea ineunte hoc anno obsidio ab Aragonijs & Castellanis irrita euentu soluta est. Ad quam ignominiam eluendam Fernandus Castellae ac Legionis Rex redintegrandae Granatensis expeditionis consilia perducere agitauit, renouatoque cum Iacobo Rege Aragonum armorum foedere, oratorem ad sedem Apostolicam, vt auxilia ecclesiae deposceret, legauit. Illi placide admisit Clemens e, quamuis consistorij iustitiam esset, ac pium Fernandi Regis amplificandae religionis ardorem commendauit: datisque ad eum literis, nunquam pro fide dimicanti ecclesiam defuturam est pollicitus: grauissimum se dolore ex eorum perfidia hauisse, qui commodis suis illecti atque a diuino amore alieni susceptam ab ipso expeditionem discussissent; atque ad frandam eorum improbitatem Hispalensi & Compostellano archiepiscopis, & episcopis Legionensi & Saguntino prouinciam demandasse, vt censuris ecclesiasticis huiusmodi inuidos & hostes defigerent. Missae sunt hac de re ijs praesulibus subiectae literae f, quibus Ioannes g patruus Regis Fernandi & Ioannes Manuel, suppressis eorum nominibus, in crimen vocantur, sensisse cum hoste nominis Christiani, aperuisse Granatenis Fernandi consilia, auertisse ab eo stipendiorum subsidia, subornasse milites, qui sub signis erant, atque castris promissa impunitate eliciuissent.

Clemens, etc. venerabilibus fratribus. Compostel-

Abid. ep. cur. 19. Ordinum religios. magistri & abbates insignes exciti ad concil. b Canis. 20. 1. ant. lect. pag. 623. et 29. 3. som. conc. p. 2. sub Cle. V. Salisburg concilium. De clericis popinam ingressis.

Alia in eo facta.

Rhodus ab Hospitalarijs crepta. Turcis.

a Tor. M. S. chro. Vat. bibl. fig. n. 1960. b Ber. chr. Rom. Pon. Gest. Cle. V. ubi sup. chr. Pont. M. S. Vat. bibl. fig. n. 3765. hoc ann. in Cle. V.

c Bos. p. 2. hist. eq. Hier. l. 1.

d Marian de reb. Hisp. l. 15. c. 9. Ferdinandus Rex Granaten sem expeditionem redintegrat.

e Lib. 5. ep. com. 363.

f Ib. ep. 360. g Marian. ubi sup.

possellano, et. . . Ispalensi archiepiscopo, et . . . Legionensi ac . . . Seguntino episcopis.

Prout Regis querula insinuatione peruenit, nonnulli filij Belial, quærentes quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, Deum non timentes, nec hominem reuerentes, contra ipsum Regem personaliter huiusmodi negotium prosequentem, in enormem læsionem fidei Christiana, & dictorum Saracenorum fauorem graues turbationes & scandala suscitare curarunt, obsidionem de Algezira impedire conantes, ac inducentes homines & vassallos Regis eiusdem, ne eidem Regi, sicut ordinatum fuerat & promissum, adiutorium in pecunia pro prosecutione supradicti negotij exhiberent, corrumpendo etiam animos assistentium Regi prædicto in negotio memorato, impediendo expugnationem castrorum, quæ per Saracenos detinebantur eosdem, & reuelando eis secreta exercitus, ac præmuniendo ipsos de ijs, quæ in ipsorum expugnationem per ipsum Regem fuerant ordinata; seducendo & subuertendo nihilominus animos exercituum, ne in exercitu remaneret, moram in eodem exercitu eis periculosissimam asserendo, suadendo quod de exercitu secure recedentibus memorato, securitatem & defensionem recedentibus promittendo: propter quæ dictus exercitus in non leui quantitate equitum & peditum extitit notorie diminutus, immo annihilatus omnino, & nonnulla alia per eosdem iniquitatis filios temere præsumpta & patrata fuerunt, quæ in Dei contemptum, fidei catholica detrimentum, dicti Regis & regnorum & terrarum suarum graue scandalum, grande periculum & enorme præiudicium redundare noscuntur.] Imponit a prouinciam ijsdem præsulibus, quibus antea promouenda Granatensis expeditionis partes erant tradita, vt censuris eos percellerent, qui sacra illius belli consilia disturbarent; ita tamen, vt fontium pœnis infontes non inuoluerent. *Dat. in prioratu de Grausello prope Malausan. V. asionensis diœcesis xvi. kal. aug. ann. v.*

Iussi etiam sunt b Tolertanus archiepiscopus & episcopus Zamorensis decimarum in Granatensi expeditione collectores eam partem, quam a clero exegerant, Ferdinando erogare: ac ne tã arduum opus temere susciperetur, atque regio nomine pro vrgendo Granatensi bello plura ab Hispano clero subsidia in militum stipendia expedita essent; exquireret in prouinciali synodo a præsulibus, quid in ea re statuendum foret: an differenda ea videretur expeditio Granatensis, quoue loco & statu præsulum Castellæ res essent, quoue studia vergerent; de quibus omnibus sedem Apostolicam faceret certiore. Repetita ab alijs Regibus sapius est Granatensis expeditio, donec Castella & Aragonia coniunctis a Ferdinando & Isabella Regina, ob auctum Christianum imperium dictis catholicis Granatense regnum, eiecta superstitione Mahometica, Christiana fidei est restitutum: qua de re suo loco. Iam reliquas huius anni res prosequamur.

45 Edita est a Clemente Papa constitutio e ad seueriorem ecclesiasticam disciplinam in seruandis interdictis adstringendam, quæ a nonnullis viris religiosis, atque alijs varijs artibus dissoluebatur; vnde Pontificum auctoritas obsolecebat, & improborum, quorum culpa iustitium sacrorum indictum erat, audacia confirmabatur.

Ad perpetuam rei memoriam

Ex frequentibus pralatorum querelis acce-

pimus & nos ipsi experientia certa probauimus in minoribus constituti, quod plerique religiosi nunc patenter excusationibus fucatis & friuolis innitentes, nunc latenter ecclesiarum suarum, ianuis perforatis, aut in eis factis fenestris, seu modis alijs exquisitis, non absque damno cathedralium & parochialium ecclesiarum, & scandalorum plurimorum, disrumpendo nerum ecclesiasticæ disciplinæ, ciuitatum, terrarum, & aliorum, locorum generalia interdicta præsumptione, damnabili violare præsumunt. Nos igitur in sancta Dei ecclesia, cui disponente Domino præsidemus, quæ quidem vnica est, & vnam Deum prædicat atque colit, vnam fidem credit firmiter & simpliciter confitetur, vniuersitatem, quantum commode possumus, conseruare volentes, circa interdictorum obseruantiam prædictorum, auctoritate sedis Apostolicæ vel a locorum ordinarijs positorum, de fratrum nostrorum consilio districte præcipiendo mandamus, quatenus religiosi quicumque, tam exempti quam non exempti, cuiuscumque ordinis & conditionis existant, cum cathedralem vel matricem loci ecclesiam illa viderint aut sciuerint obseruare, non obstantibus quibusuis appellationibus, antea etiam ad eandem sedem vel alium seu alios interiectis, & alijs obiectibus quibuscumque absque dolo & fraude, cum moderamine tamen decretalis, *Alma* inuolabiliter ea seruent: alioquin non seruantes excommunicationis sententiæ hoc ipso volumus subiacere: quod & in interdictis & in cessationibus a diuinis, indictis per prouincialium conciliorum statuta vel ipsorum auctoritate, cū maius sit prouinciale concilium, quã singulare prelati prouinciæ ad iudicium integrum, quod plurimorum sententijs comprobatur, volumus obseruari.

In cessationibus vero generalibus diuinis ciuitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine, vel alias capitula, collegia, vel conuentus secularium, aut regularium ecclesiarum sibi vendicant, quia hoc vnico munimine ad repellendas iniurias eis factas ipsos priuare nolimus nec debemus; idem intelligimus obseruandum. Ipsi vero sint diligenter attentis, vt statuta Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum super ijs edita inuolabiliter seruent. Porro sanctionem hanc etiam ad pendencia trahimus, non obstantibus priuilegijs eis concessis, conventionibus, & statutis, ac consuetudinibus quibuslibet, quæ contra præmissa, seu aliquod præmissorum, religiosis ipsis in nullo volumus suffragari. Nulli ergo, &c. *Dat. Avinionis xii. kal. aprilis anno v.*

46 Conuertit etiam apostolicam sollicitudinem ad reuocandum primæuum sanctitatis florem, quem lapsu temporum, atque improba nature propensione emarcuisse apud Minoritas fama erat. Discissicerte ij contrarijs studijs, in duas partes vel diuersa sodalitia se distraxerant, a quorum alij cœnobiticam vitam colere, alij vero vt a rebus humanis magis diuulsi, addictiq; cœlestibus, socios violatæ disciplinæ a S. Francisco institutæ insimulare forebantur: recruduitque postea ex ijs iniitijs inter illius religiosæ familiæ viros exitialis discordia, quæ ipsam admodum labefactauit; & qui abdicatio e sui & instituta sanctiora secari videbantur, vt a cœnobitarum disciplina, abhorrentes, sui que tenaces arbitrij, damnati.

47 Auctus est exeunte hoc anno sacrum Cardinalium collegium a Clemente, de quo hæc Bernardus b: *Anno Domini mccc. Clemens Papa*

Religiosi templi iussi claudere, principis loci ecclesiam interdixit seruante.

Cum in prouincia indictum sacrorum iustitium.

Minoritas in factiones diuiduntur. a Clo. l. g. ep. 1084. V. uad. in annual. Minor. hoc ann.

Cardinales hoc anno creati. b. Ber. chr. Rom. V. g.

Querela in principibus conuictos, qui obsidione Algezira soluere coegerunt.

Præfules ipsorum recordia reprimere iussi. a l. 3. ep. 31

Lib. 5. ep. com. 353.

In prouinciali synodo de Gran. bello renouato agitatum.

Lib. 4. ep. com. 20. Clem. de sent. ex com. e. Ex frequentibus Constitutio de obseruandis, religiosis sine interdictis ecclesiasticis.

Papa pontificatus sui anno sexto in sabbato quatuor temporum, in aduentu scilicet, XIII kal. ianuarij in Auinione fecit secundam ordinationem quinque Cardinalium: fueruntque tunc assumpti in Cardinales Arnaldus de Fleuguerijs archiepiscopus Arelatensis in episcopum Sabinensem, Bertrandus de Bordis episcopum Albienfis et camerarius Papæ, qui obiit infra annum sequenti mense septembris, Arnaldus Nouelli abbas Fontisfrigidæ Cisterciensis ordinis vicecancellarius in presbyteros Cardinales; Raimundus vero Guillelmi de Fargis nepos Papæ ex sorore, Bernardus de Garuo * de S. Liberata nepos Papæ ex consanguinea germana in diaconos Cardinales, qui nondum erant subdiaconi ordinati. Quibus consentiunt ea, quæ Felix Contelorius ex libro obligationum decerpit a, ac Martinus Polonus b & alij tradunt. Et quidem quod ad titulos, quibus sunt insigniti, spectat; Bertrandus SS. Ioannis & Pauli, Arnaldus Nouelli S. Priscæ titulos accepere, diaconi vero Raimundus S. Mariæ nouæ, & Bernardus S. Agathæ in Suburra ecclesijs præfæcti sunt.

48 Hoc denique anno migravit ad cælestem immortalitatem B. Nicolaus Eremita Neapoli in ecclesia, cui ornandæ dabat operâ, noctu occisus a nefario homine, qui optionem ipsi impiam, vt occideret vel occideretur proposuerat. At diuina vltio ab homicida non abfuit, ex loco enim nunquam aufugere potuit, quamuis a nullo mortalium detineretur.

IESV CHRISTI

Annus 1311.

CLEMENTIS PP. V. HENRICI ROM. REG. 3. annus 7. ANDRONICI IMP. ORIEN. 28

Coeptum est anno a redempto humano vndecimum Viennense in Galliis œcumenicum concilium: instituti ad opprimendam scdam hæresim in Italia plerisque locis enascentem, quam sectarij in omnes libidines effusi libertatis spiritum appellabant, fidei censores: Bonifacij VIII. memoria, discedentibus e iudicio eius accusatoribus, suo splendori restituta: euulsa ex omnibus commentarijs aduersus Regem Galliarum ab eodem gesta; decretique ad Henricum Romanorum Regem, imperialibus infulis Romæ exornandum, legati Cardinales, cum iam ferrea corona Mediolani fuisset redimitus, quam ipsi quidem archiepiscopum Mediolanensem hoc anno contulisse testatur Bernardus c his verbis: *Vbi Mediolani nimirum, cuius ingressum sub anno superiori descripsit, in epiphania Domini subsequenti recepit coronam ferream, quam eidem archiepiscopus Mediolanensis imposuit: quam tamen accipere debebat in Modæcia ex more antiquo.* Et quidem Henricum vulgasse literis, coronam ferream die epiphaniæ sacro sibi a legatis Pontificijs Modæciæ imposurum iri, testatur Cortusiorum d historia, at mutata designationem loci addit Bernardus: *Sed ex causa hæc fecit in Mediolano, & in festo illius coronationis fecit milites cc. e diuersis nationibus.* Eadem refert Ptolemæus Lucensis e his concepta verbis: *Tunc Caesar Henricus anno Domini m. ccc. xi. Mediolani in festo epiphaniæ a diocesanis vnam suscepit de coronis imperij: quod Modæcia agre tulit vbi id fieri consuevit.* Consentiant ijs gesta M. S. Clementis, ac tradunt similia præter alios Iorda-

nus a, Ioannes Villanus b, & S. Antoninus c; sed omnium accuratissime Albertinus Muffatus d, qui a Patauinis ad cohonestandam celebritatem orator missus e interfuit.

Triumphans, inquit, in Mediolano Rex Henricus corona ferrea insigniri iuxta legis imperialis sanctionem antiquam statuit, euocarique populos, dimissis edictis ad diem certam in ipsa Mediolani vrbe, & sanctissimi Ambrosij ade, seu oraculo: quamquam disceptatum an Modæcia id fieri oportuerit, vt plurimum moris antiqui fuerat, decisum tamen & illic fieri nihil interesse. Illud quoque principum, baronum, ac populorum iam subiectorum frequentia & latitudine effectum est: ad id ex nondum parentibus inuitati vocatique interfuere Patauinorum, Vicentinorumque legati, regiam coronationem presentijs honorantes, seque non ex fidelibus imos zelis bonis &, cum se captaret temporis opportunitas, operibus offerentes: quibus miteresponsum gratificandi cum sibi imperioque, vt decuerit, se deuote submiserint, reddidit. Coronati itaque Henricus Caesar, Augustaue Margarita anno ab ortu Domini nostri Iesu Christi vndecimo trecentesimo millesimo VIIII. id. ianuarij ferrea corona, quam laureâ appellabant, in equis pbaleratis rubro scarleto cum purpureis tegumentis super vertices latis se populis exhibuere per orbem, Rege sceptrum manâ dextra gestante, videlicet scipionem aureum lilio supra veniente. Nonnullisque interiectis de forma corporis, mores ita describit: *Magnanimitatem comitari mansuetudo videbatur, & diuini cultus instans sedulitas, cuiusquam cum subiectis pactionis impatiens, Gibolenge Gelfaue partium mentiones abhorrens, cuncta absoluto amplectens imperio.*

2 At licet Henricus affectaret, tum ad vniuersos alliciendos ad obsequium, in neutram partem Gibellinam Guelphamue proniorem videri; plures tamen Guelphi, ne prætura vrbium ac magistratu pellerentur a Gibellinis, diffisi sunt Henrico. A Florentinis enim, eorumque fœderatis oratores ad Henrici coronationem exornandam non esse legatos Ioannes Villanus & S. Antoninus tradunt f, Henricumque adducendis in mutuam concordiam Mediolanensibus studuisse: Matthæum Vicecomitem eiusque sequaces restituisse patriæ; mox tamen inter Vicecomites ac Turrianos ferro flammaque certatum. Seditio illius Mediolanensis, quæ maximi belli faces intulit toti Italia; causas deriuat Albertinus Muffatus g in Henrici extorsiones, & aduersarum factionum mutuas suspiciones.

Comparatis itaque ad seditionem animis, cum magistratus stipendium a ciuibus in foro exigeret, ab vno arma conclamante temere emisit vox, multitudinem in easdem voces exacuit, & mox coorta seditio. Prætoris cohortes armis instructæ ad eam comprimendam procurrere, factæ plurimæ strages, præcipue a Galeatio Matthæi filio amulos quosque opprimente: Turriani post asperrimam pugnam fusi, Guidonis domus direpta excisique. Dirempta tenebris pugna, in armis pernoctatum, neque illucescente die, quâuis a præcone cædibus temperare iustum esset, restinctus ciuilibus cruor; addit enim Albertinus: *Theutonicorum plerique, quibus se & Maphei Vicecomitis nonnulli complices adiunxerant, in Turrianos eorumque partis consortes deseruerunt partiaris nuncupationibus, vt si se Gelpbos aliqui profsterentur, animaduersum in eos: si quidem Gibellinos, illasi abirent, per colonias Vicecomitum fidas: aggressi Turriani nominis plurimos occidere, domos, et*

al. Gano

a Cætelin elench. Cardin. Clem. V. secunda creat. Cardd. b Mar. Pol. l. 4. hoc an Ciacc. in Clem. V. II. creat. B. Nicolaus eremita.

Insignes hoc anno res gesta.

e Bey. chr. Rom. Pon. M. S. Vat. bibl. sign. n. 2040. in. Henr. pag. 40. Gesta M. S. Clem. V. es chr. Pont. M. S. Vat. bibl. sign. n. 3765. et alij. Henricus Rex Rom. Mediolani ferream coronam accipit. d Guill. et Albriq. Corrusior. hist. l. i. c. 12. e Ptol. L. 10. hist. eccl. l. 24. c. 40.

a Iord. M. S. Vat. sig. n. 1960. b lo. Vill. l. 9. c. 9. c Anr. 3. p. 112. d. c. 2. S. 4. V. ver. in Henr. VI. es alij. d Alberti. Muff. l. i. c. 10. e Guill. et Albriq. Patau. hist. l. 1. c. 12. Disceptatum an Modæcia an Mediolani ritus celebrandus. Margarita Augusta cum viro coronata. Quo cultu Henr. insignitus

Florentini ab eo desiscunt.

f lo. Vill. es Anr. ubi sup.

g Alb. Muff. l. 2. c. 1.

Seditio Mediolani coorta.

h Alb. Muff. l. 2. c. 2. Iord. M. S. Vat. sig. n. 1960. Ptol. Luc. hist. eccl. M. S. l. 24. c. 40.

Guelphus nomen professi exduerunt

villas incendere, ut in ardentibus victorijs est mos victoribus, idque inultum pertransire.

3. Is Gibellinae factionis in Guelpham furor Italiam tumultibus, incendijs, caedibus, rapinis compleuit, ijsque malis demum Henricus & eius frater Golerannus inuoluti perierunt. Nascentis huius ciuilibus pestis exordia, secutasque Italiae conuersiones preter Iordanum a, Ptolemaeum Lucensem b, Ioannem Villanum c, S. Antoninum, d, Conradum Yvecerium e, aliosque describit Albertinus Mussatus f: *Ecce*, inquit, *fauilla intra urbis penetralia sic feruientes flammam extulere, ut omnis Italia nouarum rerum iam excisa incaluerit, prodijtque fama ventilabro mixtis veris falsisque promiscuum iam Regem in tyrannum versus facultates populorum dissipare, partiarium se palam ostendere, Theutonicorum rabies, Francorumque insolentias in Latinos insequere: verum diuulgantium pars Regem non corruptum, sed domesticis suis violatum aiebat, occisis pulsatisque id parum prodesse. Viciniores percussa se ijs terroribus ciuitates, & praesertim partis ecclesiae nomen ex antiquo tenentes, omni potius quietis spe exuta rebellauerunt. Crema, Cremonaque viciniores, pulsus vicarijs praesidijsque regijs, iugum excusserunt. Rheimi, plus equo exultantes, partis imperij fautores seque ob vana regia militia in partem detegentis extollentes expulserunt, fuga remedio vicario cedente. Iisque talibus Mediolani nouis elati Macij, Brixiae paulo ante dominatores, in Thebaldu de Bruxadis ceterosque, qui nuper iussu Regis Brixiae ciuitatem intrauerant, insultum mouere: sed fortuna eorum diuertens affectus, populo plebeque, quos iam veteris dominij pertaesum fuerat, noua affectantibus, vices mutauit, ut pluribus casis multisque captis Maphaeus de Macijs & Brixianensis episcopus eiusdem nepos vix fugam arripere, ad castrum Vrceorum se proripientes: sicque Thebaldu, qui Caesaris beneficio impune in ciuitatem restitutum fuerat, suiique sequaces, fulcianta populo primum locum obtinens, ut ceterorum eiusdem partis principes exclusis ad libitum Maiorum amicis urbem Brixiae possedit, Albertus de Roglogone, quem Rex vicarium ibidem praefecerat, nullis suffultus patris cessit, comiter tamen habitus a Thebaldo & suis non abscedit. Cum arum ciuitas ijs tumultibus paulisper commota, Gebennensi tamen episcopo illo iussu Caesaris ad reconciliationem properanti obediens subsedit. Rubeorum pars, in ciuitatem Parmensem Caesaris imperio adducta, pacem cum Giberto de Corrigia inuita rupit, congressuque impar cum Giberto victa fugataque cum strage multa casorum captorumque ex urbe discessit.*

4. Tot tantique seditionum fluctus Henricum, aulamque caesaream curis ingentibus implere, multisque priuatis consilijs sancitum, explicandam clementiam, conciliandos Mediolanenses, imposita uectigalia mitiganda. Utque primum proceres caesarei monerentur officij, ipsos in concionem vocatos ob praeterita crudelitatis exempla ab Henrico verbis castigatos, refert memoratus auctor g: *Iis stabilitis sollicitus Caesar Amedeu Sabaudiae comitem, dalphinum fratres germanos, ducem Austriae, Ioannem de Calcia Flandrensem marescalcum curiae, Flandriae comitem, aliosque Germanos & Francos ex principibus seuocasse dictus est, in eosque vultu verbisque nuntius, nunc horridis, ardentibus in iram oculis, sermones intendisse sic inquit: Deum meum, caelum, sidera, tellus, o Franci Germanique socij commilitones, necessary mei, fratres, agnati, cognatique,*

mea caro sanguisque meus, nulla me mundi gloria nullique mortalium cupidinum affectus ad has mundi motiones adducunt. Si sursum aspiciam, motorem Deum si infra, Clementem Papam intueor: ijs ducibus uehor. Et quis contra me? nisi ipse ignarus ingratusque facinoribus assentiam, ut caecus a caecis ductus delabar in foueam? An ille supremus iusti & equi praeceptor Deum quaquam sanctius statuit, quam ut proximum diligam ut me ipsum? Villa ne discretio vel differentia inter Christicolam quis ille sit proximus, Germanus, Francus, Vandalus, Saeuus, Longobardus, an Tuscus? Et quisquam vestrum respondeat Gibellinos. Probfactus! Ad quid veni? Ad quid missus? Ve praecessorum cuiusquam errores impius successor exequar? Schismata antiquata iam suscite? Clemens & Dei sedem in terris obtinens nostrum ad id progressum mouit, in plumbo consculpens, ut Gibellinis Guelphos subijciam, vel e contra? Quanam hac paritas? bi imperij, illi ecclesiae velaminibus inuidiosa induere nomina? quibus, haec suggestit? lucifer ille, qui cecidit. Ergo & Clementis Papa nuncius, cuius sub signaculo in me Christicola ut in alterum Dei luminare conspiciunt, alterum eorum genus insecutus progrediar, alterum perditurus? Non sis, temerarij nostrorum actuum perueriores, praesertim quos ex vobis illud praecordiale scelus inuast. Pramoriar ipse, priusque huius corporis compagine quam mente diuidar. Et si quos ex vobis illa prorsus urgeat cordis anxietas, vos siquidem mecum progeniti fratres (in fratres aspiciens) abite hinc, retro callem appetite, seuite vobis auctoribus, non me duce, non principe. Per Deum immortalem nostras ciuitate secures, quas primus butuscemodis concitator tumultus suo sanguine cruentas excipiet. Heu iam Longobardia Italiaque ciuitates, iustissimis accensa iracundijs, si vulgata fidem teneant, nos ut famulos tyrannos detestantur et fugiunt. Quid nisi singula quaeque animalia mortem perniciemque deuitant. Eandem Henrici rationem paucioribus collectam verbis Iordanus a, & Ptolemaeus Lucensis b referunt.

Porro Guidonem Turrianum, qui Cremonam perfrugerat, ac socios varijs clementiae lenocinijs demulcere irritato conatu nisus est, & Cremonenses illi aperte haec praeter acerbiores extorcionem obiecere c: *Ipsam Caesarem, quod intolerabilis erat, Theutonicos in Latinos dimissa licentia finire insanire: iam Gelfos ubique delendos, ex praesumptionibus inultorum excessuum in ipsos commissorum apparere, cuius & Caesaris partiarie mentis indago significat in singulis ciuitatibus & locis vicarios Gibellini nominis institutos, parti ecclesiae iam timendum esse, innouatum Frederici schisma vetus; demum consilium capiendum ab amicis, sociisque Longobardis & Tuscis respectu habito respondendum.*

5. Exinde coitiones Guelphorum multiplices factae, ad quas obruendas Henricus expedit arma, & Cremonenses igni & aqua interdixit. Tum pontificijs diplomatibus, quibus clientes imperij Henrico parere iussi erant, instructus eodem vti haereticos est infectatus, ut refert hisce, verbis Albertinus d: *Annuntiatu edictis vicarios populosque in dictam diem in Cremonensium agris castra posituros inuitauit, imperialibus monitis papalia subiungens anathemata, ut tanquam extra Christicolarum communionem constituti Cremonenses loco eorum habeantur, quos ab orthodoxa fidei semita deuius error abduxit. Et idcirco persecutores eorum dignis Dei obsequijs, qui ad ipsorum dam-*

Proficetur nullius apud se discernimen esse.

a Iord. M. S. Vat. sig. n. 1960.
b Iord. M. S. h. 24. c. 40.
c Iord. M. S. Vat. Procl. Luc. ubi sup.
d Obiecta illa Cremonensibus.

d Alb. Mus. l. 2. c. 6.

Bellum ijs indictum

na & perniciosas opes & operas interponerent, accepturi centuplicia laborum merita ad abluenda crimina diuinitus pro delictis. Fulciebat ea ratione suam causam Henricus, vt hostes domaret, quem parto imperio apostolica diplomata spreuisse visuri sumus. Nec deerant Cremonensibus contraria argumenta: *Cremonenses*, inquit auctor, *in aduersum opinionibus freti suis, quas iustas putabant, vallabant rationibus: hunc non Regem sed tyrannum diuulgabant, cum iam tyrannides in vrbibus exercedas decreuerit, antiquos tyrannos titulis imperialibus approbans, alios ad libitum dominantium constituens deiici populos, quos introduci fecerat iubens, & pellentes subsidijs fouens; totumque parti Gibellinae deditum, Gelpham in Lombardia partibus opprimens, ad Tuscos eiusdem partis eleuandos feruentius aspirans. Hac die tibat Cremonenses, &c.* Fracti a demum illi, ad obsequium pacis legibus se dederunt.

Interea Genuenses b fascibus imperialibus se submisere, Vicentia Aymonis Gebenensis episcopi & Canis Scaligeri opera Patauina ditioni erepta: quin etiam ipsum Patauium, quod iam multo ante diuulsam fuerat ab imperio, inq; Rom. ecclesia clientelam demigrarat, Clementis iussu Henrico & imperio restitutum est, vt narrat subiectis verbis Albertinus c: *Ab Rege missus Aymo Gebenensis episcopus, ab senatu singulisque senatoribus & tribunis iuramenta fidelitatis suscepit; factaque est ciuitas Padua imperio fidelis, Henrico VII. presato regnante anno a Iesu Christi ortu vndecimo trecentesimo millesimo XII. kalen. iulij. Et si ad syderum constellationumque reuolutiones aspectum quisquam direxerit, notabilis haec dierum identitas: nam & hac ipsa die post annos sex & quinquaginta, quae ab imperio ad ecclesiam Romanam defecerat, ad imperium redijt. Interea duo de transmissis a Patauio ad Romanam curiam legatis, & infra: Paduam demum applicuere, senatuique papale responsum retulere, vt scilicet in clyto Regi ecclesia sanctae filio Christianissimo pareant omnino; nec prius cuiquam locum supplicationi *: tum demum admittendas Paduanorum petitiones pontificali clementia, regio culmini & ipsorum statui congruentes.*

Exceptos Taruisij d etiam caesareos oratores addit auctor, cum prius Petrum Gradenicum, ducem ac senatum Venetum, non vt clientes imperij, cuius legibus soluti essent, sed focios ad eblandiendam pro imperiali inuentione promouenda opem petitem adijissent: *Aymo Gebenensis episcopus*, inquit Albertinus e, *Grato dominus Cleriaci, & Andreas iudex Gareti Astensis a Caesare transmissi Venetias se transfulerunt: quos Petrus Gradenico dux Venetorum, cum comitiua obuiam nauigans, comiter honorificeque admodum accepit, in ducatum adducens. Nec ab illo seu Venetis fidelitatis vel obedientiae cuiusquam foedus petitem: nam & maturius cura Rex prima Italia ostia contigisset, legatos illi dux ipse direxerat cum regalibus xenijs honorificabilitatis, nec obsequentiae vllius causa: quibus etiam inibitum pedes osculari regio. Sic aiebat, indultum Venetiarum dignitati, communibus ecclesia imperij; largitionibus antiquatis: munera tamen iuuamentaque ad coronationis progressum, galearumque corpora seu vasa, siquidem nauigio in quoquam mari opus fuerit, quae esse dicti sunt: ad quae dux se tanquam amico Henrico Romanorum Regi, captatis opportunitatibus, seruitia & honores iuxta primatum suorum capiunda consilia impensurum despon-*

dit. Donatos a Venetis caesareos oratores ingenti vi auri, refert Ioannes Villanus a, atque ex ea coronam auream interstinctam gemmis, sedemque imperialem ex argento inaurato conflatas fuisse.

6 Secundis hifce successibus vsus Henricus, cum vniuersa ferme Insubria illius iugum accepisset, ac tum Brixiam quateret, amplissimos oratores ad Clementem misit, qui rogarent, vt cum Viennensi concilio celebrando distineretur, ad conferenda illi festo pentecostes imperialia insignia Cardinales decerneret. Quibus respondit Clemens b celebritatis diem, vt apparatus ad eam pompam necessarium instrueret, tum obgerendarum rerum magnitudinem, ad aliud festum prorogandum videri: reque in deliberationem adducta, Romanorum Rex assumpta in caelum, Virginis diem ad accipienda Romae in principis Apostolorum basilica imperialia ornamenta, elegit, alijsque oratoribus, vt Cardinales legati in eam rem mitterentur, deprecatus est. Cuius preces admittendas ratus Pontifex, eam prouinciam quinque Cardinalibus, nimirum Arnaldo e Pelagrua Sabinensi, Leonardo Albanensi ac Nicolao Ostiensis episcopis, tum Francisco & Lucae diaconis Cardinalibus demandauit c: inter quos singula munia est partitus. Meminit de hac caesarea legatione ad Clementem, deq; Cardinalibus a Pontifice ad Henricum imperialibus insignibus exornandum decretis Albertinus Mustatus, scriptor accuratissimus, his verbis d.

Basilienfis episcopus vnus ex regia curia principibus Auinionem, vbi tunc papalis curia residebat, transmissus a Caesare, benigne a Papa susceptus, totum Caesaris progressum, difficilesque vicissitudinum anfractus, pertinaciamque Brixianorum, complicumque, ac fautorum seriatim dictauit: qualiter etiam ob Bononiensium, Florentinorum, Tuscorumque factiones resistentia, argumenta babeantur statuta die B. Mariae Virginis iam iam accedentis augusti coronam, praesertim in Vrbe, assumi non posse, prorogandum terminum hunc quoad documque se captaret facultas fore: idque non modo ipsius Basilienfis desiderio instantis, sed eadem optantis Papa pro more instinctu obtentum est, decretique ab latere legati Arnaldus de Frangerijs Sabinensis episcopus, hicque principaliter ad coronam capiti Caesaris imponendam legatus; Nicolaus Ostiensis & Veletrensis episcopus, Leonardus de Guercino episcopus Albanensis, Lucas de Flefco S. Mariae in via lata diaconus Cardinales, quos inter, vt praediximus, constitutus & praelatus absentis Papa loco Sabinensis episcopus.

Disceptatione in consistorio habita quisnam eorum ad eam dignitatem praesertendus foret, allegante Ostiensis, quod cum Papam coronare suum esset, sic & consequenter Imperatorem; Sabinensis ex aduerso dictabat, certum esse vt Imperatorum coronationibus Sabinensis semper Papa proximior coronam erigat officiosior alijs, illic praesertim. Siquae Papa pronuntiante obtentum est, vt Sabinensis illo fungatur officio, ceterisque praesit. Iussu igitur in Italiam quam mature proficisci, illud celebre coronationis obsequium captam eiusdem Regis optione temporis habilitate, executuri celerrime iter arripuerunt. Duo tamen facillioribus aditibus alpes transilientes, scilicet Sabinensis & Albanensis, in Regis castra circiter augusti kalendas applicuere, ibique summa recepti letitia Regem Reginamque papali benedictione consalutantes, indultum Regi annuntiauerunt coronationis terminum, ob iustissimas

a Io. Vill. l. 9. c. 14.

Henricus vrget, vt Cardinales ad conferendum insignia imperiale designet. b Lib. 6. ep. 65.

Quinque Cardinales ad id destinati. c Lib. 6. ep. com. 754.

d Alber. l. 4. c. 1.

Extrastra coronationis dies.

Ostiensis & Sabinensis episcopi de corona imponenda certant.

Cardinales ad Her se conferunt.

a Io. Vill. l. 9. c. 15. Psol. Luc. l. 24. c. 40. Lud. Cau. in annal. Cremon. b Alber. l. 2. c. 5. Iord. vbi sup. o Alber. l. 3. c. 11. Patauium Henrico parec.

Ha in re Clementis opera.

* fore

d Iord. M. S. Vas.

e Lib. 3. c. 13.

Venetis Caesarem socii, non principem agnoscut.

Muneribus eum exornant.

*causas prorogatum ad tempus : iamque sancitum
totius coronationis officium in Vrbe, & redactum in
formam cum omnium praerogatione solemnitum ;
ipseque confidens ad solitam virtutem exurgat ,
vires animumque indeficienter intendat ; seque ac
confratres alios non ad aliud praemissos, nisi ut se
adiuuent, foueant temporalibus & spiritualibus
fulcimentis : & ipse quidem tantum circumspi-
ciat, si possit, requisita summiopere impletu-
ros.*

7 Quod ad formulam illam attinet, cuius
mentio fit ab auctore, quaque sanciti erant omnes
ritus in imperiali inunctione & corona confe-
rendis a Cardinalibus obseruandi, illam e veteri-
bus Romanæ ecclesiæ excerptam monumentis,
atque in subiecto diplomate a repetitam, in-
lucem adducere rei dignitas persuasit.

*Venerabilibus fratribus Arnaldo Sabinensi
Apostolicae sedis legato, ac Leonardo Albanensi &
Nicolao Ostiensi Episcopis, & dilectis filijs Francisco
S. Luciae in silice & Luca S. Mariae in via lata
diaconis Cardinalibus nuntijs eiusdem sedis.*

Rex Regum & Dominus dominantium Dei
clementissimus Filius Iesus Christus, in honore
multiplici Reginam praefulgidam, sibi in vestitu
deaurato circumamictam varietate assistentem,
a dextris, sanctam videlicet ecclesiam sponsam
suam, quam suo pretiosissimo sanguine redi-
mitam clementer sibi inseparabili federe con-
iungi voluit, honore primatus multiplicis,
ac multifarie praerogationis insigniuit. Sed in-
eo potissime ipsam honorabilem, & felici ac pre-
cellenti reddidit dignitatis statu fulgentem, quod
eidem tantam tribuit plenitudinem potestatis,
vt personis quantumcunque conspicuis, quan-
tumcunque solemnitate insignibus, & praclaris,
in ijs possit, sibi que competat adesse magnifice,
per quæ ipsæ clari nominis titulum, & famosa
consequantur potentiae culmen & etiam incre-
mentum. Dominator enim caeli, qui solus altis-
simus potestatem habet in regno hominum, &
quæcunque voluerit suscitatur, super illud potesta-
tem dedit ei & honorem & regnum; potestatem,
inquam, æternam, quæ non aufertur, & regnum
quod non corrumpitur, vt Imperatores & Reges
in ipsa & per ipsam doctrina salutari intelligant,
& erudiantur iudices orbis terræ eidem seruire,
& obsequi in timore, qui imperat ventis & mari.
Cuncta namque, quæ in caelo sunt & in terra, sua
sunt, suum est regnum, ipse est super omnes
principes : suæ sunt diuitiæ, sua gloria, qui do-
minatur omnibus ; & in manu eius virtus &
potentia, magnitudo & imperium omnium, sub
quo curuantur qui portant orbem. Per eum enim
Reges regnant & principes, & legum conditores
iusta decernunt : qui habet in temore suo scri-
ptum Rex Regum & dominus dominantium ;
ad cuius præceptum eleuabitur aquila, & ponet
in arduis nidum suum.

Sane dudum post electionem charissimi in-
Christo filij nostri Henrici Regis Romanorum,
illustris, celebratam concorditer per regni Ala-
maniae principes, in electione Romanorum Re-
gis vocem habentes, cum imminet faciendæ ;
solemnes dicti Regis ambasciatores ac nuntij ad
nostram praesentiam accedentes, & nobis eiusdem
electionis praesentato decreto, ad eorum instan-
tem & deuotam supplicationis instantiam, coram
nobis & fratribus nostris iteratis vicibus & per
interstitia temporum repetitam, praesatum Re-
gem, quia per decreti praesati, & conditionis

personæ ipsius, non leui notitia antea nobis &
fratribus nostris notæ, examinationem coram
nobis & eisdem fratribus habitam diligenter, in-
quantum fieri potuit eodem absente ; sufficien-
tem ipsum, idoneum, & habilem inuenimus ad
praesatum Imperium obtinendum, & electionem
ipsam canonicam extitisse : de eorundem fratrum
nostrorum concilio ipsum reputauimus, nomi-
nauimus, approbauimus, denuntiauimus, & de-
clarauimus Romanorum Regem, iustitia exigente
& ac fore idoneum, sufficientem, & habilem ad
dignitatem imperialis celsitudinis obtinendam :
pronunciantes insuper, ac etiam decernentes,
sibi per nostras manus loco & tempore opportu-
nis debere concedi inunctionem, & ipsius imperij
diadema, certum ad hoc ei terminum assignan-
tes.

8 Cumque postmodum Rex praesatus Italiae
partes fuisset potenter ingressus, & a Lombardia
ciuitatibus, aliisque locis insignibus, ad quæ de-
clinauerat, honorifice & pacifice iam receptus,
alij praesati Regis ambasciatores & nuntij ad
Apostolicæ sedis praesentiam accesserunt, qui
cum multa nobis instantia inter cetera supplica-
runt, quod cum ipsi patenter aduertent, sicut
eis iam per nos super hoc responsum extiterat,
quod propter generale concilium, quod in kal-
octobris proximo venturis disposueramus, dante
Domino, & disponimus celebrare, aliaque multa
& ardua plurimumque vigentiâ, quæ necessario
in citramontanis partibus expedienda nobis ne-
gotia incumbebant tunc temporis & incumbunt,
praedictam inunctionem & imperij diadema, alia-
que solemnia per nostras manus Regi non pote-
rant memoratis concedi ; terminum ipsum sub
spatio temporis breuioris concludere, ipsamque
inunctionem & imperij diadema, ceteraque solem-
nia per aliquos de fratribus supra dictis in festo
pentecostes, tunc proximo secuturo, impendi
facere dignaremur. Nos vero praedictis nuntijs
receptis mansuetudine consueta, & ijs & alijs,
quæ coram nobis voluerunt proponere, diligen-
ter auditis, eis certo modo duximus responden-
dum ; eiusdem Regis, super hoc cum praedictis
fratribus nostris diligenti deliberatione praehabi-
ta, nihilominus desiderijs annuere intenden-
tes.

Et quia propter temporis nimiam breuita-
tem in dicto festo pentecostes solemnitate
inunctionis & coronationis huiusmodi non posse
fieri credebamus, nec Rex ipse in praesato festo
sibi, vt eius decebat honorem, de apparatus ad
hoc necessario potuisset forsitan prouidisse, signi-
ficauimus ei per nostras literas speciales, vt tanti
arduitate negotij diligenter inspecta, & conside-
rata prudenter temporis qualitate, aliquem cer-
tum & solemnem diem, prout crederet conueni-
re, post festum praedictum eligere, ipsamque
nobis significare illius deliberatio non differret,
vt infra diem ipsum, aliquos de fratribus supra-
dictis, de quibus apostolica deliberatio prouide-
ret, qui ei inunctionis eiusdem munus impende-
rent, & imponent vice nostra praesatum dia-
dema imperij, ac alia inibi agenda solemnia
peragerent, mitteremus ; dilectos filios magi-
stros Robertum electum Salernitanum, & Hugo-
nem Geraldum cantorem Petragoricensem cappel-
lanos nostros ad eundem Regem super his eam-
eisdem nostris literis destinantes, per quos sibi
paternæ sinceritatis affectum, & mentis apostoli-
cæ puritatem, quos ad statum ipsius & exaltatio-
nem

Promissa
ei impe-
riali inun-
ctione.

Aduentu
eius in
Italiam.

Missis ab
ipso ora-
toribus ad
poscendâ
imperiali
inunctio-
nem.

Obiectis
varijs im-
pedimētis

Ritus co-
ronandi
Caesaris
descripti a
Clemente.

Clem. l. 6
ep. 754.
ext. etiam
inferunt
lit. Henr.
Imp. in l.
priu. Rom.
eccl. 10-3.
pag. 143.
& M. S.
Vall. sign.
lit. B. n. 12
pag. 378.

De sedis
Ap. digni-
tate, quæ
honorum
apicem im-
poratori-
bus con-
ferat.

Vt eam
auctorita-
te a Deo
acceperit.

De confir-
mata Hé-
nici Regis
Rom. ele-
ctione.

nem magnificam habebamus, mandauimus clarius aperiri.

Designa-
to ab
Henr.
assumptæ
in casuni
Virginis
festo die.

9 Verum Rex præfatus super hoc matura deliberatione præhabita, festum assumptionis B. Virginis proximo venturum, pro termino ad recipiendum in basilica Principis Apostolorum de Vrbe more solito vnctionem huiusmodi, & ipsius imperij diadema, aliaque inibi solemnia peragenda recepit, prout nobis per solemnes suos ambasciatores ac nuntios, & speciales literas intimauit, suo regali sigillo pendenti munitas; cum multa deuotionis instantia supplicans per eosdem, vt ad eum aliquos mitteremus de fratribus memoratis pro impendenda vnctione huiusmodi, & imponendo sibi eiusdem imperij diadema, aliisque solemnibus peragendis. Porro si desuper datum esset, vt circa tanti celebritatem negotij exhiberi posset nostra præsentia corporalis, vt vbi mente vigilanter intendimus, ibi præsentialiter nostrum desiderium panderemus; ad quod etiam eiusdem Regis concurrunt, vt pro certo nouimus cū promptitudine multiplicis deuotionis affectus; gauderemus in Domino, & plurimum satisfaceret nostris votis. Verum quia ex causis prædictis non possumus in hac parte affectibus satisfacere mentis nostræ, prædicti Regis frequentibus & deuotis supplicationibus inclinati, & ad personas vestras apostolicæ mentis oculos fiducialiter dirigentes; vobis, quorum nobis sunt notæ virtutes, quasque in magnis & arduis dicta sedes diuersis vicibus est experta, & de quorum operibus fructus vberes prouenisse conspiciamus, super hoc nostræ sollicitudinis onus duximus imponendum; sperantes, quod tanquam viri virtute magnifici, opus huiusmodi viriliter assumetis ad diuini nominis laudem & gloriam effectualiter exequendum.

Cardina-
libus Pon-
tificis loco
ad celebra-
brandam
pompani
delectis.

Ve parti-
ta sint in-
ter Cardi-
nales co-
ronandi
Henrici
munera.

Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus vos ad dictam Urbem die assumptionis prædictæ personaliter conferentes, ac ibidem conuenientes in vnum, tu frater Ostiensis episcopo missam celebres, & Regem inungas eundem: vosque fratres Albanensis, Ostiensis, & Sabinensis episcopi, vosque Franciscæ & Lucas diaconi Cardinales, vel illi vestrum, qui præsentis fuerint, eisdem Regi & Reginae mitras & diademata imperij, Regi quoque sceptrum, pomum, & gladium & alia solemnia, prout infra patentius & distinctius vobis iniungitur, tribuatis; eorumque vertices inclytos reddatis illorum insignijs cum solitis solemnitatibus decoratos, in nomine ac virtute Altissimi, prudenter, honorifice, ac etiam diligenter, prout decet tam arduum & solemne negotium, quæ vobis committimus; nostris vice & nomine exequentes in dicto festo assumptionis, si poteritis commode, vel alio certo conuenienti die, quem idem Rex ad hoc pro qualitate negotiorum imminentium duxerit eligendum. Quod si non omnes ijs exequendis potueritis interesse; quatuor, tres, duo, aut vnus ex vobis, ea nihilominus exequatur. Et ne quis in agendis solemnibus antedictis error, quod absit, interuenire valeret, modum & formam & locum agendorum, & vbi & per quas personas agenda fuerint, particulariter & distincte duximus præsentibus inferenda, prout in archiuo ecclesiæ & in pontificali ordinario continetur, quorum forma talis est.

Qua for-
ma veni-
ad portam
Collinam
Romanæ.
Rex exci-
piendus
sit.

10 Cum Rex in Imperatorem electus peruenit ad portam Collinam, quæ est iuxta castellum Crescentij, recipiatur honorifice a clero Vr-

bis cum crucibus & thuribus, & processionaliter deducatur vsque ad gradus basilicæ S. Petri, cantantibus vniuersis: *Ecce mitto angelum meum, &c.* camerarijs eius missilia spargentibus ante ipsum, & præfecto Urbis gladium præferente. Cum autem peruenerit ante basilicam in platea, quæ Cortina vocatur, dextrandus est a senatoribus vsque ad gradus prædictos: vbi, eo descendente, tradendus est equus, cui Rex infederat, illis. Interim summus Pontifex cum omnibus ordinibus suis præparet se in secretario tanquam celebraturus diuina, & processionaliter exiens vsque ad suggestum aræ superioris, quæ est in capite graduum, super faldestorium ibi sedeat; confidentibus super gradus a parte dextera episcopis & presbyteris, a sinistra vero diaconis Cardinalibus; & in proximiori gradu subdiaconis & acolythis, primicerio & cantoribus astantibus circa illos cum magnatibus & nobilibus, officialibus & ministerialibus aulæ papalis.

11 Tunc Rex cum archiepiscopis & episcopis, principibus & magnatibus suis ascendens ad summum Pontificem, reuerenter osculetur pedes ipsius, et offerens ei aurum, quantum sibi placuerit, benigne recipiatur ab eo ad osculum & amplexum. Quo demum surgente, Rex ipse a parte dextera & prior diaconorum a parte sinistra deducant eum vsque in ecclesiam S. Mariæ in turribus: vbi ante altare, subdiacono euangelij textum tenente, Rex super illum corporaliter præstet huiusmodi iuramentum: *Ego Henricus Rex Romanorum futurus, annuente Domino, Imperator promitto, spondeo, & polliceor coram Deo & beato Petro, me de cetero protectorem & defensorem fore summi Pontificis & sanctæ Romanæ ecclesiæ in omnibus necessitatibus & utilitatibus suis, custodiendo & conseruando possessiones, honores, & iura eius, quantum diuino iulius adiutorio fuero, secundum scire ac posse meum, recta & pura fide; sic me Deus adiuuet & hac sancta, &c.* Forma autem iuramenti præstiti in Auinione per procuratores & nuncios prædicti Regis Romanorum, tempore suæ coronationis renouandi, talis est.

Nos Sifridus Curienfis episcopus, Amadeus comes Sabaudia, Ioannes dalphinus Viennensis & Albonensis comes, Guido de Flandria, Ioannes comes de Saraponte, & Simon de Maruilla thesaurarius Metensis nuncij & procuratores serenissimi principis Henrici Romanorum Regis, habentes ad omnia infra scripta plenam & generalem ac liberam potestatem, & speciale mandatum ab eodem, prout constat per prædictas patentes literas ipsius; vobis sanctissimo patri & domino domino Clementi diuina prouidente clementia Pape V. vice & nomine dicti domini nostri Regis, & in animam ipsius promittimus, & iuramus per Patrem & Filium & Spiritum sanctum & per hæc sancta Dei euangelia & per hoc lignum viuifica crucis & per has reliquias sanctorum, quod nunquam vitam, aut membra, neque ipsum honorem, quem habetis, sua voluntate, aut suo consensu, aut suo consilio, aut sua exhortatione perdetis: & in Roma nullum placitum aut ordinationem faciet de omnibus, quæ ad vos pertinent aut Romanos, sine vestro consilio & consensu: & quicquid de terra Romanæ ecclesiæ peruenit ad ipsum aut perueniet, vobis reddet quam citius poterit. Et quandocumque in Lombardiam & Tusciam aliquem mittet pro terris & iuribus suis gubernandis, quotiens mittet eum, iurare faciat illum, vt adiutor vester sit ad defenden-

Ve dedu-
cendus ad
basilicam
S. Petri.

Qua eum
pompani
Rom. Pon-
tix expe-
ctet in por-
ticu.

Ve Rex
Pontificis
pedes o-
sculaturus
sit.

Perrexit
rus cum
ipso ad S.
Mariam
in turribus.

Deiunctu
rus se si-
crameto
ad tuenda
ecclesiam

Sacramen-
tum aliud
in corona-
tione im-
periali re-
nouand.

dendum terram S. Petri & Romanam ecclesiam secundum suum posse. Et si, permittente Domino, dicitur dominus noster Rex Romam venerit sanctam Romanam ecclesiam, & vos rectorem ipsius & successores vestros exaltabit secundum suum posse. Et eum Roma vel alibi per vos in Imperatorem coronandus fuerit dominus noster Rex predictus, dicitur sacramentum & aliud fieri consuetum ad requisitionem vestram tempore coronationis sua personaliter renouabit.

12 Deinde summus Pontifex cum ordinibus suis ad altare procedit, & facta ibi oratione ad sedem ascendit, Rege cum suis tribus episcopis, videlicet Ostiensi & Portuensi & Albanensi in ecclesia S. Mariæ in turribus remanente, vbi a canonicis S. Petri receptus in fratrem imperialibus induatur insignibus, dato ipsius pallio camerario domini Papæ, qui præcedentibus illis canonicis & cantantibus: *Petre amas me?* &c. cum ad ostium basilicæ principis Apostolorum peruenerit, quæ porta argentea nuncupatur, deducuntibus eum hinc inde comite Lateranensis palatii, & primicerio iudicum Romanorum, Albanensis episcopus ante ipsam portam argenteam hanc super eum benedictionem effundat: *Deus in cuius manu corda sunt Regum,* &c. Cum autem intra ecclesiam in medio rotæ peruenerit, Portuensis episcopus hanc orationem super eum decantet: *Deus inenarrabilis auctor mundi,* &c. Qui cum ad confessionem beati Petri peruenerit, prosterнат se pronus in terram, & prior diaconorum super eum faciat letaniam; qua finita prior presbyterorum dicat orationem dominicam cum capitulis istis: *Saluum fac seruum tuum Domine. Mitte ei auxilium de sancto. Domine saluum fac Regem.* Ac deinde dicat orationem istam: *Actiones nostras quasumus Domine,* &c. Post hæc procedant ad altare sancti Mauritij, vbi Ostiensis episcopus vngat ei de oleo exorcizato brachium dexterum & inter scapulas, hanc orationem dicendo: *Domine Deus omnipotens, cuius est omnis potestas,* &c. Item aliam orationem dicat: *Deus Dei Filius, Iesus Christus,* &c.

His ita peractis, ascendit Rex ad altare beati Petri, vbi summus Pontifex, facta confessione, recipiat eum ad osculum sicut vnus ex diaconibus, ipseque procedat ad pulpitum vel ambonem, vbi thalamus constructus de lignis & ornatus de pallijs debet ei esse paratus, cum suis archiepiscopis & episcopis, principibus & magnatibus secundum capacitatem loci consistat. Primicerius autem & schola cætorum in choro ante altare decantent introitum, & post *kyrie eleison*, & hymnum angelicum decantatum summus Pontifex dicit orationem pro ipso Imperatore: *Deus regnorum omnium,* &c. Item aliam orationem: *Suscipe Domine preces,* &c. Item aliam orationem: *Deus, qui ad predicandum,* &c. Cumque lecta fuerit epistola, & graduale decantatum, Imperator ascendat processionaliter ad altare, vbi summus Pontifex imponit ei mitram clericalem in capite, ac super mitram imperatoriam diadema, dicens: *Accipe signum gloria,* &c. Deinde sceptrum & pomum aureum tradit ei, & post cætera gladium, ita dicens: *Accipe gladium ad vindictam,* &c.

Qui coronatus incedens, portet in dextera manu pomum, in sinistra sceptrum, & sic ad thalamum redeat. Ipsoque ibi cum principibus suis consistente, prior subdiaconorum cum subdiaconibus Romanæ curiæ & capellanis aulæ

imperialis ad pectorale dextrum ante Crucifixum argenteum laudem Imperatori alta voce decantent hoc modo: *Exaudi Christe;* scriniarij vero Urbis sericis cappis induti ante pectorale consistentes, in choro respondeant: *Domino Henrico inuictissimo Romanorum Imperatori, & semper augusto salus & victoria.* Qua laude tertio repetita, prior subdiaconorum cum suis tribus vicibus dicat: *Sauator mundi;* & scriniarij vicissim respondeant: *Tu illum adiuua.* Deinde iste cum suis duabus vicibus dicat: *Sancta Maria;* & illi vicissim respondeant: *Tu illum adiuua,* & sic deinceps: *sancte Michael, S. Gabriel, S. Raphael, S. Ioannes Baptista, S. Petre, S. Paule, S. Andrea, S. Stephane, S. Laurenti, S. Vincenti, S. Siluester, S. Leo, S. Benedicte, S. Basili, S. Saba, sancta Agnes, S. Cecilia, S. Lucia.* Quibus finitis, isti bis dicant: *Kyrie eleison;* & illi vicissim respondeant: *Christe eleison;* ac deinde simul omnes: *Kyrie eleison.*

13 Post hæc euangelio decantato, Imperator corona & manto depositis accedat ad summum Pontificem, & offerat ad pedes eius aurum quantum sibi placuerit; ipsoque Pontifice descendente pro perficiendis missarum mysterijs ad altare, Imperator more subdiaconi offerat ei calicem & ampullam, & stet ibi donec Pontifex ad sedem reuersus communicet, sacramque communionem de manu eius suscipiat cum osculo pacis, & sic ad thalamum rediens in ambone resumat mantum pariter & coronam. Missaque finita pontificalem benedictionem reuenter accipiat, & statim procedat ad locum, vbi debet summus Pontifex equitare: & cum ipse Pontifex equum ascenderit, teneat stapedium sellæ eius, & arrepto frano, aliquantulum ipsum adextret; moxque suum equum ascendens procedat iuxta summum Pontificem vsque ad ecclesiam S. Mariæ in * Traspadina: vbi dato sibi osculo adinuicem, non corde, sed corpore separentur.

Si vero Regina fuerit coronanda, debet super lectorium ex opposito thalamus præparari, vbi cum duabus ad minus puellis, & aliquibus ex principibus imperij tam ecclesiasticis quam mundanis resideat: & post coronationem Imperatoris deducatur ad altare ante summum Pontificem amicta regalibus indumentis: cui summus Pontifex mitram imponat, ita quod cornua mitræ sint a dexteris & a sinistris, & super mitram imponat coronam, ita dicendo: *Accipe coronam imperialis excellentiæ,* &c. Coronata vero Regina reducatur ad thalamum, & post euangelium ducatur ad oblationem summo Pontifici exhibendam, stetque in gradibus iuxta * absidiam versus altare S. Leonis, donec de manu summi Pontificis, post Imperatorem, sacram communionem accipiat; & tunc ad thalamum reducta permaneat vsque ad finem missæ.

Consuevit autem Imperator larga presbyteria omnibus exhibere, quibus ea, cum coronatur summus Pontifex, elargitur; videlicet episcopis presbyteris, & diaconis Cardinalibus, primicerio & cantoribus, subdiaconis, basilicarijs, & regionarijs, vniuersitati cleri Romani, cappellanis, & cæteris officialibus & ministerialibus curiæ; præfecto Urbis, senatoribus, iudicibus, aduocatis, & scriniarijs, ac præfectis naualium. Consuevit etiam Rex, quando descendit de monte Gaudij & venit ad ponticellum, præstare hoc iuramentum Romanis: *Ego Henricus Rex, futurus*

Festæ acclamationes.

Calicem & ampullam more subdiaconi offert.

Pontifici in equum assilientis, stratoris munus exhibet. * Traspadina

Quo ritu Imperatrix coronanda.

* ab eadem

De muneribus erogandis ab Imp.

Imperatoris sacramentum de Romanorum bonis consuetudinibus tuendis.

Rex a canonicis S. Petri in sodalem adscitus imperialibus insignibus ornatur.

Preces pro Rege Rom. fundendæ. Ritus, cû in basilicâ S. Petri in greditur, seruandi.

Brachio dextero & scapulis inungitur.

Vt diaconus admittatur ad osculum.

Preces habendæ a Pontifice.

Aliæ interconferendæ in signa imperialis.

Imperator, iuro me seruaturum Romanis bonas consuetudines suas. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta, &c.

Ve Henricus ob Clementis absentiam se gestur' sit.

14 Quia vero propter nostram absentiam, nonnulla solemnia ex prædictis, personam nostram tangantia, expedit intermitteri, volumus atque decernimus, quod non obstantibus his, quæ superius describuntur, in gradibus scalarum dictæ basilicæ principis Apostolorum idem Rex Romanorum solemnitate & honorificentia debitis recipiatur ad osculum per vos episcopos & diaconos Cardinales, stantes in ordinibus vestris, indatos tamen omnes pluuiialibus, processionaliter obuiantes eidem, cum subdiaconis & acolythis, primicerio & cantoribus assistantibus circa vos, magnatibus & nobilibus, officialibus & ministerialibus aula nostræ. Aurum vero, quod Rex in eisdem gradibus apostolico consuevit offerre post genuflexionem & deosulationem pedum, omiſſis illis, quas nulli vestrum faciat idem Rex, quia soli Romano Pontifici competunt & debentur, in eodem loco per eundem Regem nobis humiliter offeratur, ita dicentem: *Si sanctissimus pater dominus noster, dominus Clemens summus Pontifex esset hic præsens, sibi offerrem aurum istud præsentialiter: sed propter eius absentiam offero sibi, vobis dominis Cardinalibus eiusdem domini Papa vice & nomine recipientibus, aurum istud.* Quo factò, idem Rex existens in medio vestrum vobiscum veniat ad altare sanctæ Mariæ in turribus, & cum ibidem fuerit, publice in vestri præsentia, recipientium nostro & ecclesiæ Romanæ nomine, præstet idem Rex sacramentum suo expresso proprio nomine de verbo ad verbum, prout superius continetur. Renouet autem sacramentum, per procuratores suos præstitum, suæ approbationis tempore coram nobis, secundum tenorem superius descriptum. Et si in adventu suo in gradibus, vbi eidem obuiabitis, renouationem prædictam facere præligeret, contentamur.

Quo ritu aurum sit oblacurus in gradibus basilicæ.

15 Tu vero frater Ostiensis, vt præmittitur, missam celebres; & Regem prædictum inungas, prout in ordinario continetur. Quod si te impediri contingat, hoc tu facias Albanensis; & si ambo impediremini, hoc facias Sabinensis, episcopi. Letanias dicas tu Franciscæ, si potes, pluuiali tamen indutus. Quod si te impediri contingat, tu Lucas hoc in eodem habitu exquaris. Orationem autem, quam dicere debet prior presbyterorum Cardinalium, tu dicas episcopo Sabinensis. Quod si te impediri contingat, tu facias Albanensis; quod si ambo impediremini, tu facias Ostiensis, episcopi. Præstito autem in cappella prædicta S. Mariæ de turribus iuramento, omnes remaneatis cum Rege prædicto, præter illum, qui missarum solemnia celebrabit. Tu vero Albanensis orationem, quæ tibi dicenda competit, dicas loco & tempore debitis. Orationem vero, quam deberet dicere Portuensis episcopus, si adesset, dicas tu Sabinensis; quod si te impediri contingat, tu suppleas Ostiensis. Receptio autem ad osculum, inter diaconos Cardinales post confessionem in altari B. Petri factam, quia soli Romano Pontifici competit & concurret cum osculo pectoris, omittatur. Vos autem vniuersi imponatis mitras suo modo Regi, suoque Reginae, prout in dicto ordinario de summo Pontifice continetur; & diademata Regi & Reginae prædictis.

16 Verba vero dicenda in impositione dia-

dematum, scilicet: *Accipe signum gloriæ; quo ad Regem, item: Accipe coronam imperialis excellentiæ; quo ad Reginae, dicas tu Sabinensis: licet enim ratione prioratus hoc tibi non competat; quia tamen in legatione nostram representas personam, hoc per te volumus adimpleri.* Verba autem prædicta dicas alte, atque sonore ita, quod ab assistentibus audiantur. Omnes vero vos alij verba eadem, voce submissa dicatis sic, vt nequaquam audiri possitis, sicut in consecrationibus prælatorum fieri consuevit per coassistentes principaliter consecranti. Verba autem competentia in assignatione gladij post sceptrum & pomum aureum, ipsumque gladium per te Albanensis, ac vos alios tradita, scilicet: *Accipe gladium ad vindictam malefactorum, &c.* Tu idem alta & sonora voce dicas & proferas Albanensis, reliquis submissa voce eadem verba dicentibus, prout in verbis impositionum mitrarum & diadematum superius est expressum.

17 Decantato autem euangelio, Rex coronandus offerat aurum, quod ad pedes Romani Pontificis consuevit offerri, ad pedem maioris altaris, quod vos omnes nostro recipiatis nomine Cardinales. Cætera vero solemnia peragantur cum omni solemnitate & honorificentia, prout in ordinario continentur. Oblatio vero calicis & ampullæ per Imperatorem iam coronatum, decantato euangelio, corona & manto depositis more subdiaconi Romano fienda Pontifici, & assistentia eidem fienda per Imperatorem donec Romanus Pontifex ad sedem propriam reuertatur, quia soli Romano Pontifici competunt, omittantur. Idem tamen Imperator, si voluerit, sacram communionem de manu recipiat celebrantis, osculo tamen omisso. Quibus prædictis, ad thalamum rediens in ambone resumat mantum pariter & coronam. Processus autem eiusdem Imperatoris ad locum, vbi summus Pontifex equitare deberet, & detentio stapedij sellæ eius, & arrepto freno equi, cui Romanus Pontifex insideret, adextratio, officijque fratris exhibitio, quia soli Romano Pontifici competunt, & presentiam ipsius exigunt corporalem, omittantur omnino. Reliqua autem solemnia, prout exprimuntur in ordinario, solemniter & honorifice compleantur.

18 Quia autem, vt ex prædictis apparet, multæ obseruantia, multaque solemnia, multaque reuerentiæ & honorificentia, Romano Pontifici competentia, propter nostram absentiam omittuntur, protestamur & volumus, & apostolica auctoritate decernimus, nullum ex hoc iuris velfacti Romanæ ecclesiæ ac nobis nostrisque successoribus præiudicium generari, quin cum casus Regis Romanorum in Imperatorem coronandi occurreret, omnia exhibeantur & fiant per coronandos Romanis Pontificibus, sicut in forma, quæ in archiuio ecclesiæ, & pontificali ordinario continetur, superius descripta, seriosius est expressum. Ad eiusdem autem ecclesiæ Romanæ, nostram, & successorum nostrorum conseruationem iuris atque cautelam, volumus per vos ab eodem tam Rege coronando, quam Imperatore coronato, expresse his nostris protestationi & decreto consentiente, recipi patentes literas quadruplicatas, de verbo ad verbum tenorem presentium continentes, suo regali primum sigillo, ac postmodum sua imperiali bulla aurea communitas; quas vos Albanensis, Ostiensis, &

Sabinensis episcopo ob legato nis dignitatem datum, vt coronam imponat.

Soli Pontifici exhiberi solita iussa.

Exigit ab Henr. Clementis vt promulget, nil dani ex ijs prætermis sis Rom. Pontifici obuenturum.

Lucas, duo aut alter vestrum nobis, aut camera nostra fideliter assignetis. *Datum in prioratu de Grausello prope Malaufanam Vafonenfis diocesis XII. kal. iulij anno sexto.*

19 Monuit alijs literis a eade re Henricum Romanorum Regem, vt postquam solemniter ritu imperatoria inunctione fuisse illitus, eadem sacramenti forma, qua iam antea anno superiori Balduino archiepiscopo Treuirensi & magistro e Molans obstrinxerat fidem imperialem ad tuenda ecclesie iura, Cardinalibus legato & nuncio apostolicis deuinciret.

Clemens, &c. charissimo in Christo filio Henrico Regi Romanorum illustri.

In humilitatis spiritu, qua virtutum comprobatur origo, sicut matris ecclesie filius a Domino benedictus tua deuotionis ac fidei zelum, nobis & ipsi ecclesie dudum offerens reuerenter, iuramentum, quod tenor infra scriptarum literarum tuo pendenti munitarum sigillo continet seriose, olim in manibus dilecti filij magistri de Molans scholastici Tullensis capellani nostri, de mandato per nos ei facto, nostro, ecclesie predictae, & Apostolicae sedis nomine recipientis, per te sacrosanctis euangelij, sicut per easdem literas plene constat, tactis corporaliter praestitisti; promittens teque firmiter obligans cum omni efficacia & effectu, quod post imperialis diadematis a te coronationem susceptam omnia in iuramento & literis contenta predictis ratificares, confirmares, recognosceres, faceres, seruares, atque iurares; & de his omnibus infra octo dies post coronationem huiusmodi ad perpetuam rei memoriam, ac nostram & successorum nostrorum, & ecclesie ac sedis praedictorum securitatem atque cautelam patentes quadruplicatas, imperialis maiestatis typario communitas, concedens literas, huiusmodi literarum tuarum, seriem continentes.

20 Quare magnificentiam regiam paterno rogamus & hortamur affectu, quatenus vt deuotionis & fidei ac reuerentiae feruorem huiusmodi cum tuae promotionis & exaltationis augmento per clara tuae celsitudinis gesta erga nos & praefatam ecclesiam creuisse demonstras, in manibus venerabilium fratrum nostrorum Arnaldi Sabinensis legati & Nicolai Ostiensis episcoporum, nuncij Apostolicae sedis, vel alterius eorundem, quos ad tui praesentiam duximus destinandos, quibusue & cuilibet eorundem in solidum iuramenti, & aliorum praedictorum omnium & singulorum receptionem per nostras literas speciales commissimus, post susceptum per te, vt praemittitur, ipsius imperij diadema omnia in iuramento & literis contenta praedictis ratifices, confirmes, recognoscas, facias, serues, ac praestes de nouo simile iuramentum, nobisque super his omnibus & singulis, iuxta tuam promissionem & obligationem easdem, praedictas literas quadruplicatas eiusdem imperialis maiestatis typario communitas, in eis tenore praedictarum tuarum literarum inserto, concedas; illasque nobis per eosdem episcopos, vel alterum eorundem transmittas, &c.] Adnexae sunt literae Regis Romanorum ad Clementem datae, quae ab his verbis ducunt exordium: *Feruenti desiderio, &c.* quas cum nos superius ediderimus, superuacaneum foret iterum exscribere. Addeamus tantummodo adscriptam in ijs diem, quae in altero regesto non extabat. *Dat. Lausana v. idus octobris anno Domini m. cccx. regni vero nostri anno secundum.*

do. Pontifex autem suis diem hunc apposuit. *Dat. in prioratu de Grausello prope Malaufanam Vafonenfis diocesis. x. kal. iulij anno sexto.*

21 Iniunxit a praeterea Arnaldo Sabinensi legato & Nicolao Ostiensis nuntio Apostolicae sedis, vt ab Henrico, postquam imperialibus infulis redimitus esset, exigerent vt literas huiusmodi publice ederet, rataeque haberet, ac praestita sacramenta de tuenda sedis Apostolicae dignitate confirmaret, ob exploratam in forum fidem tantae rei curam in eos transfudisse: pariterque ad eos literarum, quas ab Henrico imperiali inunctione delibito repetituri essent, exemplum transmisit. Cum vero Florentini atque alij partium Guelpharum duces imperialem Henrici consecrationem disturbare molirentur, Pontifex Arnaldum episcopum Sabinensem Apostolicae sedis legatum in Etruria, Liguria, Insubria, marchia Taruina, pluribusque alijs prouincijs, quas in literis ad eum datis designat, ad componendos Italicos motus, ac muniendum inungendo Imperatori iter, creauit: *Te, inquit, tanquam pacis angelum, commisso tibi in Lombardia & Tuscia partibus, terris, ecclesiae Romanae subiectis temporali dominio ubicunque positus prorsus exceptis; necnon & in marchia Taruina, Aquileiensi & Gradensi patriarchatibus, Ianuensi, Pisana, & Iadrensi patriarcha Gradensi metropolitico iure subiectis prouincijs, ac Sardinia & Corsica insulis, & in illa parte prouinciae Rauennatis, quae in terra imperij dignoscitur constituta, & Piacentina ac Papiensi ciuitatibus & diocesis plena legationis officio, vt euellas & destruas, disperdas & dissipas, edifices & plantes in nomine Domini, prout gratia caelestis infusio, & tua tibi prouidentia ministrabit, de fratrum nostrorum consilio destinamus: tibi nihilominus faciendi & exercendi auctoritate nostra quacunque ad Dei & Apostolicae sedis honorem, cultumque diuini nominis ampliandum, ac fidelium partium eandem statum prosperum & tranquillum, obseruantiam ecclesiasticae sanctionis, integritatem ecclesiasticae libertatis, releuationem pauperum, animarum salutem, & tranquillitatem corporum pertinebunt, facultatem plenariam tribuentes, &c.* *Dat. in prioratu de Grausello prope Malaufanam Vafonenfis diocesis XII. kal. iulij an. vi.*

Extant ad eundem legatum aliae literae b, quibus omnem curam in sopiendis Guelphorum Gibellinorumque; tum multis ipsum de figere iubet: vtque aduersas partes in mutuam pacem possit adducere, affinitates inter dissentientes conciliare atque eos connubiorum nexu deuincire cōcedit. Vt etiam ea odia excindere facilius legatus posset, Pontifex plurima ipsum auctoritate instruxit c, ac priuilegijs amplissimis ornauit. Tum patriarchas, archiepiscopos, episcopos, marchiones, duces, aliosque viros principes in decretis legato prouincijs constitutos, eiusdem Arnaldi Cardinalis iussis ac monitis obsequi imperauit. d

22 Quae porro post traditam Arnaldo & alijs Cardinalibus pacandae Italiae, Henricique imperiali diademate exornandi prouinciam (neque enim hoc anno ob populorum defectionem Romam iter intendere Rex potuit) gesta sint, enarrat Mussatus e: *Soliciti igitur, inquit, idem duo, nempe Sabinensis & Ostiensis episcopi Cardinales, ad portas Brixiae praemissis nuncijs accedentes, alloquia petunt. Ingressos Brixianus populus suis quibusque ordinibus vocibus altis applausibusque prosequuntur.*

a 1b. ep. 753.

De Arnaldo Card. creato sedis Ap. legato.

In quibus prouincijs id munus ei demandatum.

b 1b. ep. cur. 66.

Guelphos & Gibellinos iubetur inter se conciliare.

c 1b. ep. cur. 68. ad ep. 94.

d Post ep. cur. 65.

Henr. ob defectionem vrbis, ab itinere versus Romam distrahitur. e Muss. l. 4. c. 2. Cardinales legati Brixianos nituntur ad Henricum obsequium flectere.

Lib. 6. ep. 753. tenouet sacramentum a ab oratoribus praestata.

Henricum id se factum spondisse Pont.

Designat Arnaldum ep. Sabin. A.S.L. ad illud excipiendum.

Nem generalia publicis literis diuulget.

tur, vociferantes: *Viuat mater ecclesia. Viuat, viuat dominus Papa, sanctique patres Cardinales. Sicque ad pratorium adducti reuerentissimis inclinationibus, aggregata concione frequenti, eorum alter Osiensis iussu silentio crucis signaculo sic inquit: O deuota semper Deo & sacrosancta ecclesia Brixiana communitas, quis vos ab imperijs ecclesie vestra matris, vera semita tam cæcus tam pertinax error abduxit, ut venientem in nomine Domini benedictum eiusdem ecclesie filium Henricum Romanorum Regem Augustum neglexeritis, vosque contra omnipotentis Dei nutum, contraque sanctissimi Clementis Papæ monita infelices exereritis? Nonne scitis ipsius Filij Dei vocis oraculo responsum, Casaris imaginem reddendam Casari? O imbecilles: o miseri iam humana diuinaque censura damnati, quam hac vestra cæcitas, quæue calamitas? Pergitis ne alterum mundo luminare constitutum obstruere hac clausi rupe, laterumque strue, quam Deus ipse superna animaduersione, ut olim Sodomam & Gomorram, euerteret? Tollite ecce vos, infausa infidelium secta, & ad pedes benedicti Regis in cilicij & cineribus vos sternite humiles, & peccata desite: nosque Dei ac Trinitatis, necnon & patris nostri Clementis Papæ sanctissimi contemplatione freti pro vobis assistemus, ut parcat, & in vos, quamquam immeritos, regia benignitate conspiciat. Cum ita Cardinalis Osiensis perorasset, Brixianorum prætor populi iussu respondit, agnosci quidem summam Romano Pontifici a Deo tributam potestatem, & Imperatorem officij nomine singularem mundi ministrum: sed Henricum non Imperatorem esse, sed expilatorem, Guelphos ab eo pelli in exilium, populorum sanguinem exugi, Gibellinos vero ad tyrannidem exercendam excoli, Friderici schisma accendi: testes huius rei Mediolanum, Parmam, Veronam, Matuam, Taruifium. Ita Cardinales re infecta abiere.*

23 Extracta obsidione Golerannus Henrici frater telo transfixus a, pestisque ex cæcorum, equorum cadaveribus difflata quatuor et septuaginta duces insignes, septem millia supra septingentos hastatorum militum, & e plebe numerum infinitum absumpsit b. In Brixiam etiam proserpens miseris ciues sæde depasta est. Inter quas angustias Lucas Fliscus Cardinalis interpretem concordia opportune se exhibuit c, quamquam postea Henricus, qui appetentis coronationis præfixo tempore vrgebatur, nonnulla Cardinali pollicita data violauit. Brixiam Cardinalis Flisci opera in Henrici adductam obsequium, Iordanus d, Ptolemæus Lucensis e, Ioannes Villanus f & alij consentiunt. Præterea veniunt postea Henrico Placentiam clausæ vrbs detulisse, paulo post tamen pristinos motus recruidisse, narrat Iordanus h: *Audiens, inquit, Imperator factiones & rebelliones multiplices Lombardorum, Guarnerum de Hoembruch fecit præsidem Lombardie, ut emergentia huiusmodi coerceret: sed vix cum centum intra Placentiam receptus, audiuit Guelphos per vicarios ubique grauari, & hoc impatientia causam esse: & hac cum repulsa ad Casarem Guarnerus redit.* Accendisse plurium populorum odia Henricum ob Guelphos oppressos, eorumque patrociniū Robertum suscepisse, vnde aucta bellorum moles, visuri sumus.

Porro Henricus præfæctis i Mediolano Matthæo Vicecomite, Veronæ Cane Scaligero, Matinæ Passerino, Parmæ Guiberto Corrigiano, Genam secontulit, atque a ciuibus magnis honoribus, resistente nemine, mense octobri exceptus est k;

Spinolam illiusque studiosos in urbem reuocauit, & inter Oriæ & Spinolæ stirpes clarissimas concordiam redintegravit. Verum est Henrico magnæ gloriæ, terrestribus ac maritimis viribus subientem illam rempublicam se ipsius imperio subiecisse. Sed ad id Clementis monita, nec non Cardinalis Nicolai Osiensis episcopi, quem Genæ cum Henrico versatum refert Io. Villanus a, non parum valuisse magno argumento est. Immo quatuor Cardinales legatos, atque inter alios Fliscum Henrico comites se addidisse, narrat Augustinus Iustinianus b. Secuta Henricum Regina præclaris perpolitæ moribus, non multo post Genæ defuncta, in Minoritarum æde tumulo condita est c festo S. Lucie, vt narrat Iordanus d: *Quam fuisse, ait Mussatus, caremoniarum diuini cultus tanta assiduitatis, vt solemnium festiuitatum dicta sit pernoctare vigilijs.* Admisso porro a Genensibus Henrico, Florentini vt iter ipsi versus Pisas abrumperent, copias submiscere e. Huius Etruriæ atque sociorum Guelphorum motus causam attingit anonymus auctor de gestis Henrici: *Res, inquit, f noua & dura videbatur quibusdam Italicis atque Tuscis, & ijs maxime, qui populum regere videbantur, cum a sexaginta quinque annis & amplius a depositione ab imperio ultimi Friderici sine Imperatoris dominio perstitissent, quod eius dominio denuo subijcerentur, quo se estimabant in perpetuum liberatos.* Exeunte g anno Brixienfes Guelphi cum vrbe recuperare moliti essent, a Cane Scaligero magna clade profligati sunt. Reginenses ac Parmenses ab Henrico desciuere: in quorum auxilium Bononienses & Florentini procurrere.

24 Diffuderat se illius mali labes in ditionis ecclesiastica loca, pariq; scelere nonnulli pontificiū excusserant iugum, æque atq; alij imperiale suis cernicibus depulerant; ex quo quæta emerferint mala, e literis ad Arnaldū Apoll. sedis legatū datis elicitur, quibus deformatâ ijs seditionibus pontificiæ ditionis faciē ita depingit Clemens: *h Tādudum hoste pacis nonnullas terras ecclesie Romanae subiectas, in partibus Italia constitutas, sue nequitia stimulis impetente, status earum pacificus diffidiōrum scanda' a protulit: ac diffensionibus varijs suscitatis ibidem quies perijt, bellicus furor inualuit, multis sub hostili clade peremptis; & nonnullis eiectis a laribus proprijs, violenter armauit impietas patrem in filium, & filius in parentem: frater fratri non detulit, & cognatus proximo non pepercit.* Crudele tunc bellum a Perusinis & Fulginatibus gestum aduersus Spoletanos, quod ægre Clementis imperio compositum est i.

25 Sedandæ alterius grauissimæ controuersie, quæ inter Philippum Regem Francorum & Bonifacium exarserat, studio Clemens latas in eum a Bonifacio censuras ita deleri voluit, vt publica in Regem acta edita e commentarijs pontificijs eradi infferit, pronuntiauitque eum omnino purum fuisse ab eo crimine, cuius labe aspersus ferebatur, dedisse nimirum suis ministris imperia, vt Bonifacium in custodiam compingerent. Quod vero attinebat ad intentatum ab eodem Rege aduersus illius memoriam iudicium, quo pseudopontificatus, hæreseos, ac plurium flagitiorum notam illi impeggerat, atque apud Benedictum XII. & Clementem inlitterat, vt sententiam ferrent, an ille legitimus sedisset Pontifex, an e Pontificum albo eradendus esset; declarauit non incitatum odio Regem, sed bono adductum zelo, ex sapientum ac doctorum virorum consilio

Magnæ apud Brixiam utrinque clades.

a Lib. 3. cap. 16.

b Lib. 4. c. 8.

c Lib. 9.

d Brixia Lucæ Flisci Cardinalis operæ in Henrici adductam obsequium.

e Iordanus d, Ptolemæus Lucensis e, Ioannes Villanus f & alij consentiunt.

f Præterea veniunt postea Henrico Placentiam clausæ vrbs detulisse,

g paulo post tamen pristinos motus recruidisse,

h narrat Iordanus h: *Audiens, inquit, Imperator factiones & rebelliones multiplices Lombardorum,*

i *Guarnerum de Hoembruch fecit præsidem Lombardie, ut emergentia huiusmodi coerceret: sed vix cum centum intra Placentiam receptus, audiuit Guelphos per vicarios ubique grauari, & hoc impatientia causam esse: & hac cum repulsa ad Casarem Guarnerus redit.*

k Accendisse plurium populorum odia Henricum ob Guelphos oppressos, eorumque patrociniū Robertum suscepisse, vnde aucta bellorum moles, visuri sumus.

l Porro Henricus præfæctis i Mediolano Matthæo Vicecomite, Veronæ Cane Scaligero, Matinæ Passerino, Parmæ Guiberto Corrigiano, Genam secontulit, atque a ciuibus magnis honoribus, resistente nemine, mense octobri exceptus est k;

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

Genensibus excipiunt Henricum. Dissensiones ab eo conciliantur.

a Io. Vill. l. 9. c. 21.

b Aug. l. 4. c. 4.

c Io. Vill. l. 9. c. 27.

d lord. M. S. Vat. sig. n. 1960.

e Reginald. Genæ moritur.

f Vill. c. 26.

g M. S. Vat. bibl. sig. n. 2040. pag. 49. in.

h Henr. VI.

i Io. Vill. l. 9. c. 31.

Excitata in ecclesiastica ditione seditiones.

h Lib. 6. ep. cur. 66.

Quæ inde secuta mala.

i Lib. ep. cur. 46. 47. & l. 7. ep. cur. 70.

Philippus Franc. Rex capiti Bonifacii crimine liberatus.

lio huiusmodi iudicium intendisse: pontificisque sollicitatum precibus, cum aduersarij ab intendendo illi coniurationis in Bonifacium ac direpti ecclesie thesauri iudicio rogati discederent, totam controuersiam sedi Apostolicæ atque ecclesie permisisse. De quibus hæc Bernardus a: Anno Domini mcccxi. quarta die exitus mensis aprilis, scilicet v. kal. maij in Auinione per Clementem Papam fuit in consistorio publice excusatus Philippus Rex Francorum de his, quæ egerat contra memoriam Bonifacij quondam Papæ; & pronuntiatum ad excusationem Regis, quod ea egerat bona intentione, & bono animo atque zelo, presentibus ibidem Regis nuncijs: & hæc fuerunt consequenter bulla papalis testimonio confirmata. Fuitque ibidem Clementi Papæ commissum totum negotium, totusque processus habitus Bonifacij memorati ab utraque parte scilicet accusante & defendente, & renunciatum atque conclusum per viam pacis tractata. Papa vero suscepit super se negotium examinandum, & finaliter terminandum.

26 Vsum ea industria in conciliandis aduersis partibus Clementem, ne grauiora mala, quæ antea ex huiusmodi contentionibus emergerant, recrudescerent, atque alia maiora consilia, quæ ad amplificandam Dei gloriam cogitabat diturbarentur, ipse testatur. Sucepta igitur dirimendę totius causę prouincia, deterfit a Francorum Rege omnem maculam ac notam, qua obgestas cum Bonifacio similitates inultus fuisset; quibus de rebus hoc diploma amplissimum edit b, cuius exordium a Francorum regni præclaris encomijs aspiciatur: nil vero grauius consuluit in Bonifacij memoriam, quam paulatim consenscente inuidia in suum splendorem restitutum iri arbitrabatur.

Clemens, &c. ad certitudinem presentium, & memoriam futurorum.

Ex parte charissimi in Christo filij nostri Philippi Regis Francorum illustris fuit expositum coram nobis, quod significantibus olim sibi frequenter & pluries nonnullis sublimibus & magnæ auctoritatis personis, Bonifacium Papam VIII. prædecessorem nostrum non per ostium, sed aliunde intrasse ouile dominicum, ecclesiam, videlicet sponsam Christi, ipsumque fore crimine prauitatis hæreticæ irretitum; quibusdam ex personis ipsis ipsum super hoc impetere seu denunciare uolentibus, ac requirentibus Regem ipsum, tanquam fidei pugilem & ecclesie defensorem, ut cum ex vitioso & illegitimo ingressu damnabili, peruersis actibus, detestandis operibus, & perniciosis exemplis dicti Bonifacij status fidei & ecclesie miserabilibus dispendijs & ærumnis, grauisque ruinæ periculis subiaceret; ac ubi de hæresi agitur, fidei & ecclesie defensatrix semper extiterit incluta domus sua, per declarationem veritatis huiusmodi procuraret generale concilium conuocari; Rex ipse, quia pudenda patris proprio libenter pallio contexisset, denunciatorum & obiectorum ipsorum frequentibus pulsatus instantijs, & assiduis clamoribus excitatus; eiusque conscientia tam per nonnullas sublimes, graues, & dignas personas, videlicet dilectos filios nobiles viros Ludouicum Ebroicensem & Guidonem sancti Pauli ac quondam Ioannem Drocensem comites, afferentes præstitis ad sancta Dei euangelia ab eis tacta corporaliter iuramentis, se præmissa credere esse vera, & ealegitime posse probari, quam per alias quamplures sublimes & fide dignas personas, status tam eccle-

fastici quam mundani, eundem Bonifacium diuersis hæresum speciebus infectum, ac in profundo malorum positum, ac omnino incorrigibilem, affirmantes, super his, ut decuit, informata negotium conuocationis huiusmodi concilij generalis pro declaratione veritatis, ut videlicet dicti Bonifacij innocentia in hac parte claresceret, sicut teste conscientia exoptabat, aut ipso Bonifacio, si denuntiata & obiecta contra eum forent veritate subnixâ, tanquam illegitimo profus amoto, & cunctis erroribus, iniquitatibus, & spurcitijs a domo Domini procul pulsus, de vero legitimo pastore prouideretur ecclesie sancte Dei; vna cum prælatis, baronibus, collegijs, vniuersitatibus, communitatibus, ciuitatum, & aliarum villarum ac clero & populo regni sui, nec non alijs Regibus & principibus, prælatis, & alijs præcellentibus & magnæ auctoritatis personis, status tam ecclesiastici quam mundani, ac communitatibus & vniuersitatibus ciuitatum, & aliarum villarum diuersorum regnorum & climatum orbis terræ, alijsque sibi adherentibus; ex seruore fidei & zelo iustitiæ, ac pro reformatione status ecclesie, ac generali bono totius reipublice Christianæ, assumpsit deliberato consilio ad laudem diuini nominis & exaltationem catholicæ fidei promouendum, ipsiusque promotionem conuocationis concilij generalis, ut ipsius prouisione salubri memoratis obiectis audientia præberetur, ac super obiectis sciretur veritas, ac statueretur & fieret, quod iustitia suaderet, apud eundem Bonifacium, dum viueret, per solemnes nuntios regios, & post eius obitum apud bonæ memoriæ Benedictum Papam XI. prædecessorem nostrum, & eo sublato de medio, apud nos ad ecclesie præfate regimen, licet insufficientibus meritis, diuina dispositione vocatos, dum paulo post nostræ promotionis auspiciis Lugduni nobiscum pro huiusmodi & terræ sanctæ, & alijs negotijs arduis personaliter conuenisset, ac Pictanis postmodum iteratis instantijs, ut videlicet per eundem Benedictum prædecessorem nostrum, dum in humanis agebat, & post eius decessum, per nos etiam de præfati deliberatione concilij conuocandi, si expediens videretur, super denunciatis & obiectis huiusmodi discuteretur veritas, ac decerneretur & fieret quod censent & statuunt canonice sanctiones; operosis studijs, ac sollicitudinibus institit indefessis. Quare præfatus Rex nobis humiliter supplicauit, ut cum, sicut denunciatorum & obiectorum prædictorum habebat assertio, ex certis causis exhibitionis iustitiæ in hac parte morosa protractio negotio fidei ac eidem denunciatoribus & obiectis dispendiosa foret & periculosa quamplurimum, in negotio memorato procedere, ac exhibere super eo iustitiæ plenitudinem dignaremur.

27 Proponebatur autem in contrarium ex parte quorundam, se offerentium defensionem memoriæ & status Bonifacij memorati, dictum Regem ex malignitatis & odij fomite potius, quam charitatis aut fidei vel iustitiæ zelo, procedere ad requisitiones huiusmodi faciendas, ipsumque depunciationes & obiectiones & assertiones prædictas calumniose fieri procurasse, ac Regem eundem & quosdam ex denunciatoribus & obiectis supradictis ausu sacrilego capi fecisse, Bonifacium memoratum; ac denunciatores & obiectores & assertores eosdem conspiratores fuisse, & esse dicti Bonifacij inimicos etiam capi-

Philippus in discrimen schismatis nonnullos Reges & populos trahere fategerat.

Benedictum & Clementem ad illius damnamandam memoriæ sollicitauerat.

Responso Bonifacij defensorū verissima

Accusatores Bonifacij hostes illius, extiteret, atque adeo non audiendi.

a Ber. chr Rom. Pon. M. S. Vat. bibl. signat. nu. 3765. in Clem. V. Causa de Bonifacij memoria ab aduersis partibus Pontifici committitur.

Lata a Clemente sententia.

b Lib. 6. ep. chr. 32.

Quæ proposita a Phil. Rege ad calumnias iactatas in Bonifacium & schisma excusanda.

Fallacia calumniatorū nocere nobilitati officia.

tales : quibus præmissis & alijs multis rationibus, dicebatur dictū Regem super requisitione prædicta nullatenus audiendū, ac denunciatores & obiectores prædictos ad denunciations & obiectiones huiusmodi nō fore aliquatenus admittendos.

28 Sed respondebatur e contra pro parte Regis, denuntiatorum, & obiectorum & assertorum ipsorum, quod ab ipso primordio promotionis dicti Bonifacii ad summū pontificatus apicem memorato Regi per nonnullas sublimes & præminentis excellentiæ, aliasque fide dignas personas ecclesiasticas & mundanas insinuatū multoties fuerat, & diuersis successiue temporibus auriens regijs pluries inculcatum, quod præfatus Bonifacius per ostium non intrasset, quodque vitio labis hæreticæ & alijs nefandis criminibus irretitus, ac positus in fundo malorum omnino incorrigibilis existeret; ipsamque Regem, vt tanquam fidei pugil ecclesiæque defensor imminentibus malis & scandalis remedijs occurreret opportunis, fuisse cum instantia requisitum. Sed Rex ipse vt filius pudoratus illius, quem loco patris habebat, pudenda cernere veritus, auertens a prædictis insinuationibus & denuntiationibus aures suas, ipsum diutius propter honorem ecclesiæ tolerauit, & venerabatur vt patrem, donec personarum prædictarum frequentibus & continuatis instantijs & demum in publico parlamento Parisijs præsentibus prælatis, baronibus, capitulis, conuentibus, collegijs, & communitatibus & vniuersitatibus villarum regni prædicti opportune & importune pulsatus, cum vltius urgente conscientia de præmissis, vt præmittitur, informata absque Dei offensa dissimulare non posset, nec sine grauibz scandalis & periculis tollerare; de prælatorum, baronum, ac capitulorum, conuentuum, collegiorum, communitatum & vniuersitatum villarum regni præfati, necnon magistrorum in theologia ac professorum vtriusque iuris, & aliarum sapientum & grauium personarum diuersorum regnorum & partium deliberato consilio, non ex odij fomite, non typo malitiæ, sed zelo fidei, necessitate cogente, promotionē, vt prædicatur, assumpsit negotij supradicti, nec præfatum Bonifacium capi, nec aggressionem, vel insultum in eum, vel eius domum fieri mandauit, aut fecit; sed denunciations & obiectiones prædictas sibi per Guillelmum de Nogareto militem & alios nuncios suos, ad hoc ab eo cum patentibus & expressis literis regijs destinatos, dumtaxat insinuari præcepit, & ab eo super his generale concilium conuocari; et si dictus Guillelmus circa personam vel domum dicti Bonifacii, vel alias in præmissis aliqua commisit illicita, displicerunt & displicent dicto Regi, nec ea rata vel grata vnquam habuit neque habet. Adijciebatur etiam denuntiatores & obiectores prædictos, de hæresi, illegitimo ingressu, & alijs criminibus supradictis a longe retro lapsis temporibus per nonnullas graues & fidedignas personas instructos & informatos fuisse; ipsosque ad denunciations & obiectiones easdem apud præfatum Regem, cum ad prælibatū Bonifacium tunc aditū commodè habere non possent, in publicum defendendas non ex odio præconcepto, cum tunc ipsos in nullo dictus Bonifacius offendisset, non ex fermento malitiæ, sed potius ex feruore fidei & zelo iustitiæ processisse, & earum prosecutionem etiam nunc instare, paratos eas secundum formam iuris legitime prosequi & probare.

29 Nos autem cum fratribz nostris matura

& frequenti super hoc deliberatione præhabita; considerantes attentius & infra claustra pectoris meditatione sollicita reuoluentes, quod præfati negotij prosecutio rigorosa impeditiua nimis prædicti negotij terræ sanctæ, & alijs grauioribus onusta dispendijs & diuersis vndique plena periculis existeret, sicut iam facti exordia indicabant; ac volentes tot & tantis malis & periculis, ne in segetem periculose succrescerent, sed præcis radicibus, suo præfocarentur in ortu, ex debito pastoralis officij sollicitus providere; apud eundem Regem de fratribz nostrorum consilio, & ad eorum supplicationem instantem, salutaribus monitis, exhortationibusque paternis iustitimus, vt reiectis anfractibus denuntiationum & obiectionum huiusmodi, cum per alias congruas & legitimas vias præfatum negotium tractari commodius & facilius posset & breuius terminari, ipsius negotij prosecutionem nostræ & ecclesiæ ordinationi relinqueret, & vt denuntiatores & obiectores præfati id idem facerent, interponeret partes suas, ita quod nos & eadē ecclesia, causarum vitatis anfractibus, & prædictis malis & periculis obuiado, ex officij nostri debito ad ipsius negotij cognitionem, examinationem & rotalem decisionem procedere, statueret & ordinare de ipso, ac finem congruum eidem imponere deberemus, prout catholica fidei ac vniuersalis ecclesiæ statui & honori conueniens, ac terra sanctæ negotio & alias secundum Deum expediens videretur.

Sed licet requisitionem huiusmodi apud eundem Regem pluries diuersis successiue temporibus atque locis duxerimus repetendam, ipso tamen Rege ad denuntiatorum & obiectorum prædictorum instantiam requisitioni prædictæ vt prius nihilominus insistente; nos inter tot diuersa & aduersa in medio super iustitiæ solium constituti in tanto negotio non præcipitanter aut irruptiue, sed cum debita cautela & maturitate, procedere cupientes, diuersos & varios in negotio ipso per legitima interualla dierum & temporum continuatis terminis fecimus, iustitia mediante, processus. Et ne vel malignis aut falsis delationibus aditum nimis facilem pandere, aut denuntiatoribus & obiectoribus supradictis, si spiritu Dei aguntur, in dispendium fidei viam præcludere vel negare iustitiæ videremur; non intendentes tamen denuntiatores & obiectores prædictos, vel alterum eorundem, aut denunciations vel obiectiones, vel aliqua proposita per eosdem admittere, nisi si, prout, & in quantum contra summos Pontifices viuos vel mortuos admittendi forent, & etiam admittenda iuxta sanctorum patrum decreta & canonica instituta; de motu & zelo Regis præfati circa requisitionem huiusmodi, & assertorum & denuntiatorum & obiectorum prædictorum circa assertions, denunciations, & obiectiones præmissas duximus inquirendum.

Et demum competenti super his inquisitione præhabita comperimus, quod etsi etiam assertores, denuntiatores, & obiectores prædictos ad assertions, denunciations, & obiectiones huiusmodi, ac dictum Regem ad requisitionem prædictam, vt præmittitur, faciendas obiectorum veritas, de quibus certi non sumus, forsitan non mouisset; ipsos tamen ad hoc præconcepta malignitas aut mala causa non impulit, sed bonus, sincerus, & iustus zelus induxit: vnde assertores, denuntiatores, & obiectores eodē ad assertions, denunciations, & obiectiones easdem, & dictum Regem, qui ad eorum, necnon aliarum subli-

mium

Vt Clemens se gesserit, ne Philippū Regem a se abalienaret, nec Bonifacium contra fas omne dānaret.

Dolosa recorsio accusatorū,

Fallax de dilata accusacione Bonifacij excusacio,

Conuentum Parisien. Philippus, cū ob censuras sibi in causis fueret, conuenerat.

Ad tegendam Phil. Regis ac suorum infamiam Clemens declarat, ipsum animo calumniandi Bonifacium non accuisse.

mium & grauium personarum frequentem & sa-
pius repetitam instantiam ad requisitionem præ-
dictam ab initio processerat, & nunc etiam pro-
cedebat, extra omnem calumniam fuisse & esse,
ac bono, sincero, & iusto zelo, ex serua. catho-
licæ fidei processisse, de fratrum nostrorum consi-
lio auctoritate apostolica pronuntiamus, dicimus,
atque decernimus, & tenore præsentium declara-
mus, &c. [Interiectis dein varijs excusationum
fucis, quibus Guillelmus Nogaretus patrati in
Bonifacium sceleris turpitudinem colorabat, dum
suum in sacro Cardinalium senatu causam age-
bat, addebatque inter alia seruatum a se vitam
fuisse Bonifacio, ne ab hostibus trucidaretur, ip-
sumque a Philippo tantummodo missum, vt illi
conceptam prouocationem ad concilium denun-
tiaret, addit:] Vnde nos de saepesati Regis inno-
centia in hac parte tam per confessionem præfati
Guillelmi, quam alias sufficienter instructi pronun-
tiamus, dicimus, atque decernimus, & auctoritate
prædicta de fratrum præfatorum consilio tenore
præsentium declaramus, Regem ipsum super ca-
ptione, aggressionem, & insultu prædictis, ac disper-
sione & amissione thesauri & alijs, quæ in confi-
ctu, vel facto captionis dicti Bonifacii, aut aggres-
sione, vel insultu prædictis ipsi Guillelmo imposi-
tis quomodolibet contigerunt, innocentem peni-
tus & inculpabilem fuisse, ac esse.

30 Quibus pronuntiationibus, declarationibus,
& decretis per nos, vt præmittitur, factis &
habitis, cum in negotio memorato vellemus vl-
terius iustitia mediante procedere, ne causa fidei
indiscussa diutius remaneret; illi qui defensionem
memoriæ & statui dicti Bonifacii se, vt præmittit-
tur offerebant, negotium defensionis huiusmodi
in officij nostri mera & libera potestate sponte,
ac libere dimiserunt: ac demum præfatus Rex,
præmissa pericula consideranter attendens, tan-
quam benedictionis & gratiæ filius progenitorum
suorum, qui se semper ipsius ecclesiæ beneplacitis
coaptarunt, vestigia clara sequens, pro se ac vni-
uersis regnicolis regni sui, cuiuscumque status vel
conditionis existant, nostris in hac parte requisiti-
onibus de abundantia regalis clementiæ per effe-
ctum operis acquieuit.

[Deditit Philippus a persequenda Bonifacii
memoria; cum veluti manifestus calumniator
damnandus esset, eaque onerandus infamia, quæ
scepseris eum indignum redditura erat. Neque
ob Clementis sententiam ad ipsius Regis gratiam
compositam ignominia dedecus eluit: siquidem
ranta apud Gallos ipsos Philippus exinde arsit
inuidia, vt illius frater Carolus dux Valesiorum
coram Philippi eiusdem filio Ludouico Hutino
obiecerit Enguerrano Marinio, quem poscebat
ad supplicium, illum controuersæ Philippum
inter & Bonifacium exercitæ fontem fuisse, &
inuisse, quæ nunquam elueretur innocenti su-
perioris Regis memoriæ notam. Sed ad pontifi-
cium diploma redeamus.] Præfati quoque denun-
tiatores & obiectores, ad inductionem dicti Regis
factam eisdem ad preces nostras per nos, vt præ-
mittitur, ipsi Regi porrectas, auctoritate nostra,
interueniente, nostris circa id beneplacitis finali-
ter assenserunt, negotium huiusmodi & prosecu-
tionem ipsius nostræ & ecclesiæ cognitioni, deci-
sioni, ordinationi, & dispositioni libere relin-
quentes, prout per patentes regias ac de-
nuntiatorum, obiectorum, & assertorum præ-
dictorum literas, quas ad cautelam & memo-
riam rei gestæ in ipsius ecclesiæ archiuo re-

positas seruari facimus, plene constat.

31 Nos itaque mansuetudinem regiam, ac
expertam in his deuotionis & reuerentiæ filialis
gratitudinem, quas pro tot & tantis malis & pe-
riculis euitandis dicto Regi diuinitus credimus
inspiratis, plenè in Domino laudibus commen-
dantes, Regi cælesti, in cuius manu corda sunt
principum, & a quo tantum bonum non ambigi-
mus processisse, cum ab ipso bona cuncta procedant,
laudes & gratias profundæ humilitatis spiritu,
totoque deuotionis animo exhibemus: ac nota-
tum & zelam dicti Regis in hac parte ex serua-
re fidei, quem Rex ipse a progenitoribus suis heredi-
tario quasi iure traxisse dignoscitur, prodeun-
tem non immerito approbantes, & sonoris lau-
dum offerentes præconijs; ac volentes præfato Re-
gi & suis aduersus futura pericula sic plene pro-
spicere, & alias in hac parte ad honorem Dei &
ecclesiæ sic vtiliter & salubriter prouidere, quod
in clytæ domus & regni Franciæ fama celebris,
suique nominis claritas, vbiq; diuulgata per orbem,
nullis obloquentium morsibus, vel vltio-
rum caninis latratibus, qui vel ex ignorantia ver-
itatis, aut propria malignitatis astutia, vel inui-
diæ stimulis concitati malum in bono præsumunt
& prædicant, in posterum pateat; sed in sui splen-
dore luminis semper illibata persistat, vitentur
iam experta pericula, ac tot & tantis malis &
scandalis iam præuisis, quæ ex præteritorum
commemoratione, resuscitatione, vel recidua ite-
ratione quacumque verisimiliter sequi possent
in posterum, via præcludatur omnino, ac charita-
tis vnitas & pacis fœdera, quæ inter præfata
ecclesiam ac Reges & regnum Franciæ hætenus,
diuina fauente clementia, vigerunt & vigent, in
sui vigoris & roboris firmitate de bono semper
in melius illibata perpetuis temporibus obser-
uentur; omnes sententias latas ab homine vel a
iure, constitutiones, declarationes non inclusas
in sexto libro decretalium, in quantum præiudicant
vel possent præiudicare honori, statui, iuribus,
& libertatibus dictorum Regis & regni, regnicolis,
assertoribus, denuntiatoribus, delatoribus, fau-
toribus, adhærentibus, ac valitoribus antedictis,
duabus constitutionibus, quæ non sunt in eodem
libro inclusæ, quarum vnâ incipit: *Vnam sanctam*,
& alia: *Rem non nouam*; quas secundum moder-
ationes easdem, alias per nos factas, & non aliter
intelligi volumus, & secundum moderaciones
ipsas volumus in suo robore remanere, exceptis;
necnon priuilegiorum reuocationes, suspensiones,
ac quoslibet processus suspensionum, excommu-
nicationum, interdictorum, priuationum, dis-
positionum, & alios quoscumque processus iuris
vel facti, verbo vel literis, in scriptis vel sine scri-
ptis, directe vel indirecte, principaliter vel inci-
denter, implicite vel explicite, publice vel occulte
contra dictam Regem, liberos, & fratres ipsius,
& regnum Franciæ, statum, iura, & libertates eius-
dem pro quibuscumque factis, causis, vel occa-
sionibus, aut exquisitis coloribus, vel signentis
quibuscumque præteritis temporibus; necnon
contra denuntiatores, obiectores, & assertores
prædictos, ac prælatos, barones, & alios incolas
& habitatores regni eiusdem, quibuscumque tem-
poribus, causa, vel occasione prædictarum asser-
tionum, denuntiationum, propositionum, obiectionum,
prouocationum, appellationum, petitionum,
seu requisitionum, conuocationis concilij
generalis, blasphemiarum, iniuriarum dictarum
vel factarum contra dictum Bonifacium quo-

Clemen-
tis in Phi-
lippum
est illa cõ-
mendatio

Bonifacia
na gesta
in Reges
Franc. res-
cissa.

Fucati
Guillelmi
Nogareti
excusatio
patrati in
Bonifacium
sacrilegij.

Vt Bonifa-
cij accusa-
tores ac
defensores
in Clem.
arbitrium
causæ fi-
dei discul-
sionem
contule-
rint.

Quando
& cur de
litteris
Rex Boni-
facium
persequi
a Phil.
Asserit
Lud. Hutino.

quo modo; vel captionis, aggressionis, vel inuasionis domus, personæ suæ, dispersionis & amissionis thesauri & aliorum, quæ in facto Anagninæ vel alibi vbiicumque occasione præmissorum quomodolibet contigerunt; vel causa seu occasione dicti Regis, aut occasione discordiæ, quam habuit contra ipsum Regem Bonifacius prædictus, seu causa vel occasione aliquorum emergentium vel contingentium, seu quæ contingere potuerunt ex eisdem; ac etiam contra adiutores, valitores in præmissis, seu ea tangentibus ipsius Regis, vel sibi quomodolibet adherentes, viuos vel mortuos, cuiuscumque nationis, præminentia, honoris, ordinis, dignitatis, aut status ecclesiastici vel mundani existant; etiam si cardinalatus, archiepiscopali, episcopali, imperiali, vel regali dignitate præfulgeant, tam per dictum Bonifacium, quam quoscunque alios in vita, vel post mortem ipsius auctoritate sua, quam per memoratum Benedictum immediatum successorem suum pro factis, causis vel occasionibus antedictis factis & habitis a festo sanctorum omnium, quod fuit anno natiuitatis dominicæ millesimo trecentesimo citra, si qui sint vel fuerint; ad cautelam relaxamus, reuocamus, irritamus, annullamus, cassamus, & ex nunc nullos, cassos, & irritos nuntiamus ex certa scientia, de fratrum nostrorum consilio & de apostolicæ plenitudine potestatis.

Et si quis calumnia, macula, siue nota ex præmissis denuntiationibus, obiectionibus, assertionibus, aut quibuscunque contumelijs, blasphemijs, iniurijs, verbis vel factis, in scripturis priuatis vel famosis libellis, occulte vel publice eidem Bonifacio in vita eius vel post mortem illatis; aut earum publicatione, assumptione, vel prosecutione, aut culpa, offensa aut iniuria qualibet, seu infamia iuris vel facti, præfato Regi, posteritati suæ, assertoribus, & denuntiatoribus ac obiecto-ribus, prælatis, baronibus, vel alijs indigenis, incolis, & habitatoribus dicti regni; nec non & adiutoribus, valitoribus, & adherentibus prædictis aut aliquibus ex eis, aut alijs consentientibus, mandantibus, vel ratum habentibus, opem, consilium, auxilium, vel fauorem præbentibus quoquo modo, viuis vel mortuis personis, infra nominatis exceptis, ex captione, insultu, & aggressionem prædictis, aut ex rapina seu perditione thesauri ecclesiæ, aut ex alijs quibuscunque, quæ in conflictu vel facto captionis, insultus, aggressionis prædictorum, vel alias ipsorum occasione, vt præmittitur, contigerunt impingi, imponi, vel imputari possent in posterum quoquo modo; huiusmodi calumnias, notas, maculas, iniurias, infamiam, actiones, querelas, & offensas, si quæ forsan sint vel esse possint in posterum, totaliter abolemus & tollimus, & etiam ad cautelam penitus amouemus; & sententias, emendas, multas, & penas, si quæ sint, pro eis impositas vel inflictas ab homine vel a iure, & quæ imponi vel infligi possent in posterum; etiam si supponerentur vel dicerentur captio prædicta vel aliqua de præmissis facta nomine dicti Regis, valitorum, adiutorum, vel adherentium prædictorum, aut ipsis mandantibus, vel procurantibus, vel ratum habentibus, aut sub vexillo suo, aut insignijs armorum suorum; profus amouemus & tollimus, & etiam ad cautelam omnino remittimus & quietamus: ac Regem ipsum & regnum prædictum, assertores, denuntiatores, & obiectores, prælatos, barones, & clerum & populum dicti regni, nec

non valitores & adherentes, & alios supradictos, in eum statum in omnibus & per omnia, si forsan ipsi vel eorum aliqui quomodolibet egeant, personis inferius nominandis dumtaxat exceptis, reponimus, restituimus, & plene reducimus, in quo Rex ipse & alij supradicti erant ante omnia supradicta iuxta distinctiones personarum, factorum, causarum, & temporum superius assignatas; ita quod Rex ipse, posteritas sua, & regnum prædictum, assertores, denuntiatores & obiectores, barones & alij supradicti, aut aliqui seu quiuvis ex eis, exceptis dumtaxat infra nominatis personis, ex calumnia, notis, maculis, captione, aggressionem, insultu, rapina, seu deperditione thesauri, culpis, iniurijs vel offensis, blasphemijs, sententijs vel processibus, vel quibuscumque alijs supradictis deinceps notari vel impeti nequeant, nec sententiæ aut processus huiusmodi contra ipsos, vel quemuis ex eis aliquem possint habere vigorem, effectum, aut roboris firmitatem, &c.]

32 Subdit, cum rerum experientia doceat, imminetia pericula discutere, sui esse consilij præteritorum memoriam penitus extinguere, ne forte malum aliquando recrudesceret: atque adeo memoratas constitutiones, priuilegiorum, declarationes, reuocationes, suspensiones, anathematis, interdicti ecclesiastici, abrogatae dignitatis sententias, aliasue publicas tabulas & Pontificum regeftis legumue codicibus ex sacri Cardinalium senatus consilio euulsisse; atque intentato ecclesiastico fulmine ab omnibus cuiuscumque ecclesiasticæ, etiam cardinalitæ vel regiæ dignitatis, sexus, conditionis, intra menses quatuor illarum exempla flammis dari, vel e libris suis abradi iubere, neque cuiquam vllas prærogatiuas in ea re ad eludendum hoc pontificium imperium suffragaturas. *Dat. Avin. v. kal. maij pontificatus nostri anno vi.* Hæc licet a Clemente magna religione decreta sint, haud tamen omnes paruere: nam in primis Galli prouocationis a Bonifacio ad concilium conceptæ a Philippo formulam, in qua teterrimæ illæ afflatæ a furijs calumniæ aduersus Pontificem purissimum ab hæresi, immo religionis perspicuum assertoré descriptæ erant, vt maximum telum aduersus auctoritatem Pontificum in suis scrinijs condiderunt; quod postea, cum a suo pseudopontifice Petro e Luna prouocarunt ad concilium, in publicas tabulas retulere. At contra Bonifacij memoriæ cultores, indignati Clementem, plus æquo in Regem pronum studio, earum literarum Bonifacij exempla clam asseruarunt, vt illius innocentia apud posteros enitesceret, & paterent causæ, ob quas tanto furore Philippus percitus fuit, inflammatusque a suis senatoribus, vt Pontificis, a quo censura apostolica percussus fuerat, memoriam infectaretur, tristitiaque extincti spolia flammis exurenda deposceret. Cum autem iam illorum temporum inuidia, ob quam Bonifaciana in Philippum diplomata Clemens e regeftis pontificijs aboleri iussit, vetuitque retinere, iam contabuerit; maximique pro sedis Apostolicæ asserenda maiestate referat illustrare, in Bonifacianis gestis nil a religione dissonum contineri, & ob iustitiam ac districtas in elatum Regem censuras Bonifacium calumnijs atrocissime appetitum, ea ipsa, quæ in regeftis oblitterata fuerunt, vt hæreseos, magiæ, aliorumque flagitiorum ab impijs obiectorum Bonifacio causæ inspicantur; ex alijs authenticis MM. SS. resarcire, & propagare historiæ visum est. Quæ germana quidem esse

Benedicti sententiæ in prædones, qui Bonifacium ceperant, ac diripuerant thesaurum ecclesiæ conuulsæ.

Suscepta a Philip. Rege ob factas in Bonifacium calumnias infamiam abolutæ.

Omnes Galli prius iniurijs & dignitati restituti.

Bonifacij in Gallos sententiæ & pontificijs regeftis euulsæ.

a. Euc. in l. 9. de schismate M. S. arch. Vat. pag. 12. Propagata postea a Bonifacij studio.

Ex ijs illius innocentia illustratur.

35 De eadem controuersia Lugdunensis ecclesie, cuius clientelam susceperat Bonifacius aduersus regiam potentiam, hac postea inter alia capita, qua Ioanni tit. SS. Marcellini & Petri Cardinali legato pro pacificanda cum Philippo concordia tradidisse vidimus a, sanxit: Item b quod nos testamur non tantum ut priuata persona, sed etiam papaliter, & decernimus huiusmodi nostro dicto & testimonio esse standum, quod ciuitas Lugdunensis eiusque suburbia & contingentia, edificia, siue horti non sunt infra terminos, fines, seu limites regni Francia constituta: nec etiam ecclesia & villa S. Irenaei & ecclesia seu locus, qui dicitur S. Iustus supra seu prope Lugdunum: & quod praedicta ciuitas & castra, terra, possessiones & bona ad dictam Lugdunensem ecclesiam pertinentia, merum et mixtum imperium, et iurisdictione in eisdem sunt iuris et proprietatis praefatae ecclesiae Lugdunensis, et pertinent ad eandem: quodque Rex ipse et quouis alij Reges Francia non habent, nec habere debent in ipsis vel eorum aliquo ius aliquod vel resortum: et quod dicta ciuitatis vniuersitas, communitas, siue ciues singulares vel speciales persona ipsius, nec merum et mixtum imperium, nec iurisdictionem habent in ciuitate, suburbij, hortis, vel edificijs contingentibus, aut in castris, bonis, et possessionibus praedictis, nec etiam in ecclesijs, seu villis vel locis sancti Irenaei vel sancti Iusti praefatis; & quod per concessionem vel commissionem, qualitercumque ipsis vel eorum alicui a praefato Rege Francia factam, sub quauis forma vel conceptione verborum, aut etiam faciendam mero aut mixto imperio ac iurisdictione in praedictis ciuitate, suburbij, edificijs, continentibus, territorio, seu districtu, castris, villis, pontibus, terris seu bonis, aut in ipsorum aliquo, nullatenus uti possunt; ipsosque vniuersitatem, communitatem, ciues, singulares vel speciales personas Lugdunenses commissione vel concessionem huiusmodi, vel quauis alia non posse ipsa, vel ipsorum aliqua, vel aliquod exercere. Quibus & omne ius, omnemque potestatem condendi ordinationes et statuta municipalia nos penitus interdiximus, maxime dum speciales persona ciuitatis eius sunt excommunicationis sententia innodati, & ciuitas ipsa ecclesiastico supposita interdicto; & quod archiepiscopo & capitulo Lugdunensi, clericis & vassallis, seu hominibus ipsorum de damnis & iniurijs eis illatis satisfactio plena fiat, nec impedimentum praestetur, quo minus auctoritate Lugdunensis ecclesiae merum & mixtum imperium & iurisdictione in dictis ciuitate, suburbij, villis, castris, terris, pontibus, bonis, & locis valeat exerceri. Quae sequuntur, in superiore tomo descripta sunt e. His & alijs efferatus Philippus Cardinalem legatum liberali addixerat custodia, furorique in Bonifacium habenas effuderat: exambitum vero Lugduni imperium Clementis V. opera sibi afferuit: sed de Lugdunensi controuersia hactenus. Ad alia, qua Bonifacius Philippum emendare iussit, redeamus.

36 Vacantium etiam regni tui ecclesiarum cathedralium redditus et proventus quos tu et tui appellatis regalia per abusum, tu et ipsi non immoderate percipitis, sed immoderate consumitis: sicque fit, ut quorum custodia fuit ab initio Regibus pro conseruatione permissa, nunc ad consumptionis notam discriminose deueniant, et discriminosis abusus exponantur: quod autem custodiendum est rapitur, et quod conseruandum, illicite deuoratur, et custodes sunt lupi rapaces effecti, et sub praetextu custodiae status ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum dispendia perfert, damna

sustinet, et miserabiles sortitur euentus, promerita conseruationis spe utique defraudatur. Et quidem praefati ecclesiasticaeque persona nedum his, quos regni tui continet incolatus, sed propter illud alienigena etiam transeuntes propria bona mobilia de regno ipso nequaquam extrahere permittuntur: ex quo diuersa patiuntur incommoda, et qui super hoc libero debent uti arbitrio, seruitutis quasi iugo premuntur. Atque ut de mutatione monetarum, alijsque grauaminibus et iniurijs processibus, per te actuos magnis ac paruis eiusdem regni incolis irrogatis et habitis contra eos, qua processu temporis explicari poterunt, taceamus ad praesens; qualiter in praemissis et alijs libertas ecclesiastica et immunitas tuis sint eneruata temporibus, qualiter tu a sacris et pijs, prouidis et maturis progenitorum tuorum vestigijs, quibus per vniuersa mundi climata emittebat illustrissimos radios charitatum, degenerare noscaris, nempe multorum ad nos insinuatio clamorosa perduxit; ac nedum in regno ipso, sed in vniuersis mundi partibus innotescit. Et ecclesia dicti regni, quae solebant hactenus libere et quiete viuere, nunc facta sunt sub tributo, sicut lucuosus clamor earum sub intolerabili persecutione testatur.

Nec ignoras, quod super his et consimilibus de te ad Deum, necnon ad te saepius nedum saepe clamauimus et exaltauimus vocem nostram, annuntiauimus scelera, delicta deteximus, sperantes te ad poenitentiam salubriter reuocare; ac adeo laborauimus in clamando, quod rauca sint facta fauces nostrae: sed tu velut aspis surda obturasti aures tuas, et nostra salubria monita non audisti, nec recepisti ea velut medicamenta curantis. Verum licet ex praemissis sumere contra te pharetram, atque arcum non indigne nec iniuste possimus, ut te a tanto reuocaremus inuio, ad semitam reducendo salutis; adhuc nihilominus, dum tamen filialiter metuas, hac tibi praesignificare decreuimus, ut saniori ductus consilio a facie arcus inflexibilis sententia potius immo prorsus effugias, quam expectes debite iudicium ultionis; cum tuius dignoscatur ante casum occurrere, quam remedium quaerere post ruinam.

37 Cum autem nos debitum pastoralis officij urgeat, & publica utilitatis intersit, ut qui nec Deum timent, nec deserunt ecclesiae, neque censuram canonum reuerentur, et quasi descendentes in profundum malorum contemnunt, quamuis displiceat eis, ad salutem etiam trabamus inuitos; nos nolentes ex dissimulatione tam longa, ne nos tua culpa reddat obnoxios, ne si nos vel te, quod absit, incorrectum, Deus de hac vita subtraheret, anima tua de nostris manibus requiratur; neue tua custodia, quam suscepimus in commisso nobis officio apostolicae seruitutis, in nostrum cadat periculum & discrimen ac perditionem, multorum talia dissimulando ac diutius tolerando; ecce amore paterno commoti, qui omnem vincit affectum, & ex affluentia materna sollicitudinis excitati ad prouidendum, ne perdat cum impijs Deus animam tuam, neue tua & tam amoeni regni claritas malis actibus & detestandis insolentijs denigretur; deliberatione cum fratribus nostris super hoc habita pleniori, venerandos fratres nostros archiepiscopos & episcopos, ac dilectos filios nostros electos, & Cisterciensem, Cluniacensem, Praemonstratensem, nec non S. Dionysij in Francia Parisiensis dioecesis, & maioris monasterij ordinis S. Benedicti monasteriorum abbates, & capitula cathedralium regni tui, ac magistros in theologia ac in iure canonico ac ciuili, & nonnullas personas alias ecclesiasticas, oriundas de regno praedicto, per alias na-

Aditus ad sedem Apost. intercluisse

Monetarum pretia corripisse,

Desciuisse a maioribus virtutibus.

Immunitatem ecclesiastici ordinis eueruisse.

Obscurauisse ad monita precesque;

Intentate illi minz.

Ostenz correctionis necessitas.

Propositu ipsi, praefules ac viros doctos ex paterno amore vocatos.

a To. An. nal. 14. 1303. n. 14. b Exr. in M. S. arch. Vat. allat. Auenione Decretii Bonifacij de Lugdun. no.

e To. An. nal. 14. an. 1303. n. 35. d Bern. in chro. Rom. Pont. in Clem. Ge. n. abr. ar. e Chron. com. mitis e Montefort & Chron. Burgund. Arguitur cenlus ecclesiaru vacantiu ipsu oc. cupare.

stras patentes literas certo modo ad presentiam nostram euocauimus; mandans eisdem, quod. III. kal. nouembris, quas eis peremptorie pro termino assignauimus, nostro se conspectui representent, ut apud te & alios, sublata repentina exceptione consilij; quinimmo maturiore cautela seruata, & frustratorij obiectionibus amputatis, super premissis & alijs deliberate consulamus eosdem, cum quibus sicut cum personis apud te suspitione carentibus, quin potius acceptis & gratis, ac diligentibus nomen tuum & affeclantibus statum prosperum regni, tractare consultius & ordinare salubrius valeamus, quæ ad premissorum ordinationem, tuamque directionem, quietem, atque salutem, ac bonum ac prosperum ipsius regni regimen uidebimus expedire.

Si tuam itaque rem agi putaueris, eodem tempore per te, & per fideles viros & prouidos tue conscios voluntatis, ac diligenter instructos, de quibus plenam habere valeas fiduciam, ijs poteris interesse. Alioqui tuam vel ipsorum absentiam diuina replente presentia in premissis & eam contingentibus ac alijs, prout Spiritus nobis ministrauerit gratia & expedire uidebitur, procedemus: tu autem audies quid loquetur in nobis dominus Deus noster. In quibus tamen sine offensa Dei, scandalo & periculo ecclesie, offensione iustitie, ac utilitatis publica lesione & honoris tui poterimus minorationis uitare dispendia, deferre tibi disponimus, & tui etiam culminis salubria commoda promouere, si te correxeris & habilitaueris ad gratiam promerendam.

38. Ceterum, licet super premissis & similibus ad excusandas excusationes in peccatis te aliqui excusare nitantur, non tantum ea tibi, quantum & tuis prauis consiliarijs imputando; in hoc tamen inexcusabilis comprobaris, quod tales consiliarios, honoris tui utique destructores, tuæque salutis & famæ falsos & impios consumptores, assumis & retines, eisque regum præbes assensum, qui ad tam enormia & tam detestabilia te inducant. Hi sunt quasi falsi prophetae uidentes tibi falsa & stulta, quia non uiderunt a Domino uisionem. Ergo fraudulentis subuersoribus, & detractionibus talium, sub adulationis & falsi consilij utique uelamento confectis, minime quesumus acquiescas, quia in uasitate quadam hostili deuorant incolas regni tui, & non tibi, sed eis mellificauerunt apes. Isti sunt secretiora ostia illa, per que ministri Bel sacrificia, quæ superimponebantur a Rege, clanculo asportabant. Hi sub umbra tui & longa manu, tua & aliorum bona diripiunt; & obtentu iustitie palliata subditos opprimunt, ecclesias grauant, & redditus alienos uolenter inuadunt: pupillo & uidue non intendunt, sed lachrymis pauperum impinguntur, & diuitum oppressorum discordias suscitant, atque fouent: guerras nutriunt, & pacem de regno prauis operationibus expellere non uerentur. Veruntamen cedit in hoc illa praua dissimulatio Iudeorum, qui cum linguis crucifigebant Dominum, dicebant eis non licere interficere quemquam; tradebant tamen eum occidendum militibus, ut ab eis culpa in alios transferretur. Tantam namque prudentiam Deus tibi ministravit ex alto, tanta uides & audis in alijs, quorum potes exemplo doceri; totque tibi meminimus salubria nos consilia destitisse, quod si tua studia conuerteres solerter ad bonum, talium te curares consiliatorum iuuamine communire, qui te in stultum finem nequaquam impingerent, sed ad incrementa salutis & utilitatis publica prudentius animarent; sed timemus

ne apud te, cuius interiores oculi putantur illicitis excacati, uilescat sermo dominicus, & uerba edificantia uitæ per duritiam similis amoris defectui ascribatur.

Ad hæc ne terræ sanctæ, &c. His annexuit Bonifacius amplissimam hortatoriam orationem a Philippum, ut in arma ad recuperandam terram sanctam confugeret, & Cassano Regi Tartarorum egregie animato aduersus Saracenos exercitum coniungeret. Sed cum Bonifacius, dum hosce pios stimulos addidit, eam iniecit sententiam, Philippi maxime & aliorum Regum, desidia Palæstinam in barbarorum redactam feruitutem, Philippus, quem non pudebat turpia agere, sed sibi obijci, Clementem perpulit, ut vox, maxime, obliteraretur. Morem uero regijs cupiditatibus gessit Clemens, cum amplissima mulceretur spe, Philippum expeditionem Syriacam obiturum: sed omnia ea promissa tandem dissipata uisuri sumus.

39. Expunctæ præterea ex regeſto anni VII. Bonifacij duæ aliæ literæ, quarum prima ab his uerbis ducit exordium: Super statu terrarum; altera ab his: Nuper ex rationabilibus; quarum exempla nondum in manus nostras peruenere. Ex regeſto uero anni noni pontificatus Bonifacij erasas literas mihi humanissimæ communicauit Ioannes Rubens Anglus monachus Benedictinus: ac primæ occurrunt eæ, quæ Bonifacius ultima aprilis extremo pontificatus ad Ioannem Cardinalem tit. SS. Ioannis & Marcellini, quibus Philippum Regem obfirmatum in pertinacia, oblatamque expiationem censurarum, quas ob interclusos ad sedem Apostolicam aditus contraxerat, aspernantem, fidelium consortio segregatum promulgari iussit b.

Bonifacius dilecto filio Ioanni tit. SS. Marcellini & Petri presbytero Cardinali.

Per processus nostros diuersis præteritis diebus solemnibus secudum morem laudabilem S. Romanæ ecclesie publice factos, & presente copiosa fidelium multitudine solemniter publicatos, inter alia anathematis & excommunicationis sententias continentes, qui in archiuijs eiusdem ecclesie conferuantur, non reuocamus in dubium, sicut non potest nec debet aliquatenus reuocari, quin magnificus princeps Philippus Francorum Rex dictis anathematis & excommunicationis sententijs sit ligatus, quantumuis regali præfulgeat dignitate; non obstantibus quibuscumque priuilegijs & indulgentijs, sub quauis forma vel tenore concessis, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possit, quæ omnia duximus reuocanda ad hoc, quod contra huiusmodi nostras sententias & processus per ea nequeat se tueri, quo minus includatur in ijs ex eo, quod ad sedem Apostolicam uenientes & redeuntes ab ea fecit, ordinauit, mandauit, & statuit multipliciter impediri: & specialiter nonnullos ecclesiarum prælatos & personas ecclesiasticas regni sui ad nostram presentiam venire prohibuit sub grauibz pœnis & bannis, quos pro reformatione dicti regni, utilitate populi, augmentamento catholice fidei, conseruatione ecclesiastica libertatis, correctione dictorum excessuum, subsidio terræ sanctæ, & ex alijs rationabilibus causis moti feceramus ad nostram presentiam euocari, sicut pene totus orbis ad eandem & beatorum Petri & Pauli Apostolorum limina confluens affirmauit, & nonnulli archiepiscopi & episcopi regni præfati hæc & ijs similia per suas nobis literas intimarunt, & per procuratores suos ad eorum

a. Exr. An. mal. 10. 14. an. 1301. n. 32.

Alia Bonifacianæ literæ obliteratæ.

Lit. eiusdē ad Card. legatum. b. Exr. in M.S. processu Bonif. pag. 225.

Bonifacij edicta in obliuionem aditus ad sedem Ap.

Philippi præuaricationes.

Causæ uocationis præfulum Gallicanorum.

Regni administrationem probe cōducendā

Monitus ut a iusticiis natus improbitate caueat.

Illorum fraudes detectæ.

simoniam

Ut præter tu regio opes ad se auertant.

apoloque

Demōstrati corum deni hy porcissim.

Doler ab ijs ipsum regi.

rum excusationem proponi fecerunt, quasi ex hoc legitimam causam haberent non comparandi in præfixo ijs termino coram nobis: quamuis nonnulli archiepiscopi & episcopi & aliæ persone ecclesiasticæ propter hoc comparere non omiserint, quasi obedientiæ filij & zelo deuotionis accensi, ad nos & dictam ecclesiam matrem suam. Quas quidem excusationes per procuratores ipsos propositas tanquam frivolas non admisimus, sed repulimus publice & repellimus, vt debemus.

De nuntiatum Philippus ana themate se illaque affe.

Veriti ecclesiastici sacra illi conferre.

Vnde Regem ipsum sic ligatum a communione fidelium & sacramentorum perceptione nuntiamus exclusum, & per te, seu alium, vel alios præcipimus nuntiarum. Nam cui Romanus Pontifex, vicarius Iesu Christi, Petrique successor non communicat, nullus communicare debet, aut ei sacramenta ecclesiastica ministrare. Eos vero cuiuscumque fuerint præminentia, dignitas, ordinis, conditionis, aut status, etiam si archiepiscopali aut episcopali dignitate præfulgeant, qui huiusmodi sacramenta aut eorum aliqua dicto Regi ligato taliter ministrare, aut coram eo missam celebrare publice præsumperint, excommunicationis sententia innodamus, ipsique interdicimus lectionis, prædicationis, administrationis sacramentorum, audiendi confessiones officium; intimantes aperte nos grauius contra eos spiritualiter & temporaliter processuros, prout expedire viderimus: præsertim cum Rex ipse oblatum per te impendendum absolutionis beneficium iuxta formam ecclesiæ auctoritate nostra recipere contempserit; ex quo videtur, quod dolenter referimus, in sua malitia induratus. Quare sibi eadem auctoritate præcipias & iniungas, vt quidquid fecit, mandauit, ordinauit, & statuit ad impedimentum aduentum ad dictam sedem, vel redeuntium ab eadem, reuocare procuret ac efficaciter corrigat & emendet. Præsentium autem literarum nostrarum terrorem deducas ad præfati Regis notitiam, & in locis, in quibus expedire videris, seu prouincijs facias solemniter publicari, ne quis per ignorantiam de contentis in ipsis literis se valeat excusare, quod ad eius notitiam non peruenerit, quod tam solemniter publicatum fuerit.

Nicolaus Farinula in ius vocatus.

Cæterum fratri Nicolao ordinis Prædicatorum olim confessori Regis eiusdem ex parte nostra districte præcipias, vt infra trium mensium spatium huiusmodi præceptum immediate sequentium, quod sibi pro preceptorio termino studeas assignare, personaliter nostro se conspectui representet, accepturus pro meritis, aut suam, si poterit, innocentiam ostensurus, ac pariturus nostris beneplacitis ac mandatis. Alioquin contra eum spiritualiter ac temporaliter, prout expedire viderimus, procedemus. *Dat. Laterani die vltimo aprilis pontificatus anno 11.*

40 Præterea iussu Clementis e regeſto crasi est ad Philippi Regis gratiam Bonifacij sanctio a qua, vbi audierat Philippum indignantem sua errata a Christi vicario corrigi, conciliabulum Parisijs congregasse, in eoque post immanes confictas calumnias prouocasse ad concilium, professum ea omnia futura irrita, quæ aduersus se decernerentur, ac prohibuisse, ne apostolicis imperijs quis pareret; mox promulgauit hæc omnia ideo gesta ab Rege, quod ex impotentia animi censura apostolica corrigi non ferret: nullum tanti sceleris exemplum extare: Imperatores non modo summorum Pontificum, sed etiam aliorum episcopo-

rum censuram pertulisse: œcumenicum concilium, ad quod prouocatum est, suo nutu congregandum; nec ob illam inutilem prouocationem pontificiam coerceri auctoritatem, quin Philippum Regem male agentem castigare possit.

Bonifacius episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Nuper ad audientiam nostram vulgatus rumor attulit, quod in festo natiuitatis B. Ioannis Baptistæ, præterito proximo, Philippo Regi Francorum in præsentia multorum pariu, in iardino eiusdem Regis congregatorum, contra nos diuersa crimina denunciata fuerunt; quodque supplicatum eidem Regi extitit, quod ipse huiusmodi denuntiationibus consentiret, consilium super hoc apponeret, dando ad conuocandum seu conuocari faciendum concilium generale opem & operam efficaces; & quod huiusmodi denuntiationi & requisitioni Rex idem & prælati, qui ibidem erant, assenserunt, & ne nos contra ipsos Regem & regnum suum, prælatos, nobiles, comites, barones, nobiles, & alios procederemus in aliquo ad ipsum generale concilium, aut ad Papam nostrum successorem legitimum, vel ad sanctam Romanam ecclesiam extitit appellatum; & quod multi appellationi huiusmodi adhaerent, inter Regem & prælatos & adherentes eisdem initis confederationibus, & colligationibus factis, districte mandando per Regem eundem, vt nullus nuncios aut nostras literas reciperet, vel nobis in aliquo obediret, ac Stephano de Columna nostro & Romanæ ecclesiæ hoste in regno suo, non sine incurſu grauium sententiarum, recepto.

Sane quantum ad hoc conuenticulum; minister huius qua charitate, quo zelo processerit, quantaue temeritate id asserit, qui veritatem considerant id euidenter intelligunt, & qui sapiunt manifeste cognoscent. Intueantur blasphemias, maledictorum tenores inspiciant; videant regij mandati iustitiam, legant, optamus, colligationem & confederationem; ipsius receptionem Stephani prudenter aduertant, & nutantem ecclesiam summorumque Pontificum statum, nisi causa fatua causaque superba eorundem, quo processerunt, compunctur impetu, & occidant intus orba. Attendant nihilominus diligenter vt nos, * huiusmodi os suum ponentes in cœlum & lingua eorum transeunte super terram, hæresis inauditis mendaciter blasphemarunt blasphemis alijsque confictis, quantum in eis fuit, criminibus lacerarunt. Sed vbi auditum a seculo & quod hæretica fuerimus labe respersi? quis? nedum de cognatione nostra, immo de tota Campania, vnde originem ducimus, notatur hoc nomine?

41 Certe heri & nudiustertius apud eundem Regem, dum eum beneficijs mulcebamus, catholici fuimus: hodie vero ab ipso taliter blasphemamur. Sed quæ causa mutationis tam subitæ? Quæ irreuerentiæ causa filialis? Vere sciunt cuncti, quod interpretationis vnus * quo peccatorum suorum * purgare volebamus, & penitentia arcimonia, qua crimina tergerentur purgata, eum ad concinnandum armauerunt dolos, & ad falsas insanias prouocauerunt. Maiores Mediolanensi episcopo sumus, et claræ memoriæ Valentinianus Augustus, et Francorum * minor: ille sicut humilis et catholicus princeps non erubuit profiteri, se Mediolanensi episcopo, cum vt homo delinqueret, submissurum, et necessario sub-

Bonifacius decreta in prouocationes ad concilium.

Doli multiplices in ea edenda prouocatione. *duces

Calumniam in ea conceptam

*homines

Bonifacii contra hæreses obiectum sibi crimine apologia

Demonstratur nullo id nisi fundamento

*pharmacum *sordes

* Rex Quantus Philippus ab aliorum principum religione aberraret

subiturum medicamenta curantis: hic autem sicut Senacherib in superbiam datus est: nos, qui cum salubribus corripiebamus monitis, spreuit: nos subsannauit, et post tergum nostrum caput mouit. Sed pauca quod contra eundem Senacherib dicitur: *Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti uocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel; & ecce sanctus Israel, id est Dei vicarius, hic est Petri successor, cui dictum est; Pasce oues meas; &: Tu es Petrus & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, & porta inferi non preualebunt aduersus eam. Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in calis.* Et propter hoc, qui in nauis Petri non est, peribit naufragio: & qui in ea est, oportet quod gubernatoris gubernationi subdit. Cum ergo de calumnia obiectoris propter falsitatem huius obiecti criminis pateat, per consequens quod calumniatur in obiectis alijs dicitur patere. Maledictorem primo consideremus ex legitimis causis excommunicatum publice nuntiari, ex hoc contextu & celeritate actuum quis non iure presumat eiusmodi non charitatis, sed ad uindictam zelum? Quis non cogitabit ad correctionis fugam ipsum ad tantam temeritatis audaciam peruenisse. Præteriti temporis roborat coniectura.

42. Olim itaque dum capitula, in quibus excedebat, nostris comprehensa literis per dilectum filium Iacobum de Normannis notarium nostrum transmissimus, ægre tulit, indignatus extitit & in furiam versus, maledicere cepit, non ueritus, quod scriptum est: *Principem populi tui non maledices.* Cum autem cessare nos credidit paulo, ante nos in Christo patrem sanctissimum habuit & sic nos suis literis appellauit. Nunc uero, quia virgente conscientia ex debito pastoralis officij ipsius correctionem omittere non ualemus, impingnatus, dilatatus, & incrassatus recalcitrauit dilectus, & peiora prioribus addidit maledicta. Ex quibus eius in ijs malum conuincimus zelum & iniquitatis in ipso fomitem comprobamus & dicere illud prophetæ possumus: *Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam animam meam?* Sed faciente Domino, incidet in foueam, quam fecit, & dolor eius animi mandati præmissi peruersitatem approbat. Directa sunt enim uerba canonum, eum qui ab episcopo suo ante sententiam tempus dubia suspitione discesserit, manifestam manere censuram; quam clerici Symmachi Papæ, qui ab eo etiam de hæresi accusato contra regulas ante tempus discesserant, incurrisserant, nisi prouidentia synodi actum fuisset misericorditer cum eisdem. Eundem zelum & animum prædicta colligatio patefecit.

Ad hæc receptatio Stephani memorata non solum malum indicat zelum, sed Regem ipsum inimicum detegit & principis Apostolorum mandati transgressorem, cum ait de Clemente: *Si inimicus est iste Clemens alicui pro actibus suis, cum illo nolite amicos esse; sed auertite uos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum. Si quis uero amicus fuerit ijs, quibus ipse nunc loquitur, unus est ex his, qui exterminare ecclesiam Dei uolunt: qui enim inimicis alicuius suas amicitias copulant, eius inimici censentur, & ideo facile mentuntur.* Nomen insuper ecclesiæ nutabit status, & Romanorum Pontificum uidebit auctoritas, si talis Regibus & principibus alijs potentibus aperiatur uia, aditusque pandatur? confestim enim Romanus Pontifex Petri successor, qui clara ipsius Petri uoce

omnibus præest, cum circa alicuius principis, vel potentis uolet correctionem intendere & mittere manus ad fortia, dicitur hæreticus, vel notorie & in scandalum criminofus, ut sic figiatur correctio, & suprema potestas penitus confundatur. Absit ab scriptura nostrorum temporum hoc perniciosum exemplum: absit a nobis tanta socordia: absit tam damnabilis negligentia, quod talem errorem finamus subrescere, quin ipsius sui ortu succindamus eundem.

43. Nunquid ergo, si supradictis contra nos peccatis a nobis, sine quo concilium congregari generale non potest, illud in exemplum tam detestabile maxime, ut omittamus ad præsens de excommunicatione multiplici, qua Rex idem tenetur astrictus calumniator malo, ut ex superioribus patet, præcedenti zelo, ac etiam inimico ac sibi confederatis, quibus colligatus est, etiam concedatur taliter, quod firmamentum dabimus huic pesti? nempe quod in aliorum prælatorum personam ex prædictis causis secundum scita canonum repellere deberemus, illud in nostram sine alicuius iniuria, si nobis & fratribus nostris uidebitur, poterimus merito refutare, ut nemo deinceps Rex, aut princeps, vel alius potens Francorum Regum exemplo contra Romanum Pontificem sic prorumpat in uerba blasphemiarum, nullus sic correctionem euitet. An sic, ut taceamus de Rege Franciæ a Zacharia regno priuato, dignæ recordationis Theodosij magnus, ab Ambrosio Mediolanensi episcopo extra ecclesiam factus, contra eum exarit? An Lotharius gloriosus Rex contra Nicolaum Papam sic erexit calcaneum? An contra Innocentium Fredericus? An Rex Franciæ his maior est? Sed an nos minores sumus prædecessoribus nostris, aut minus iuste procedimus? Quippe horum aliquid uerum non est? Sed hi ut debuerunt, sustinuerunt humiliter. Ille autem ut Adonias cum dijs terræ contra Deum Abraham, qui contra nos uices eius in terris gerentes, ut sic, quod absit, post Christi iusto ruat iudicio grauius eleuatus est.

Per hoc autem non credat aliquis, quod contenti simus, quin non obstante friuola appellationis obiecti, quæ ad minorem uel parem, siue mortalem aliquem non potuit interponi, super prædictis & alijs notabilibus ipsius Regis eiusque sequacium excessibus, prout expedierit, suis loco & tempore, nisi se corrigant & satisfactionem impendant debitam, ne eorum sanguis de nostris requiratur manibus, procedamus. *Dat. Anagnia xviii. kal. septembris pontificatus nostri anno ix.* Ex his perspicue constat, iure latam constitutionem hanc a Bonifacio, & summa cum laude ab eo apostolicam auctoritatem defensam, quam aduersus huiusmodi nefarias ad concilium prouocationes, pro ecclesiastica disciplina labefactanda dolo conceptas, tutati sunt successores: inter quos Pium II. in Mantuana synodo, deinde alios anathema id aufuris obiecit uisuri sumus.

44. Expuncta est etiam Clementis imperio concepta a Bonifacio sententia, qua ferebatur Philippum Regem anathemate inustum, Galloque ab illius imperio liberis & solutos renuntiarat. Causas huius decreti affererat, indignum habitum a Philippo nuntium apostolicum, qui ad ipsum detulerat singula capita, in quibus illi clerum populumque Gallicanum oppresserat, eaque emendare iubebatur: Ioannem Card. le-

Concilium non nisi a Pontifice congregandum

Quam distantes in eadem causa alij Reges fuerint.

Decernitur sprete prouocatione uirgendum iudicium

Postrema sententia a Bonifacio in Philippum concepta a Ex. in M. S. arch. Vat.

Blasphemia conuincitur

Ostenditur prouocationem regiam illam esse peruenisse

Ut Philippus censura correptus calumnias constiterit

Stephanum Columnam exceperit

Iniquitas eiusdem in obijciendo crimine hæreticos

gatum ad sopiendam nascentem discordiam mis-
sum custodia cinxisse; infandas calumnias aduer-
sus suæ animæ patrem & episcopum fuisse: vim
attulisse clero Gallicano, vt nefariæ suæ prouoca-
tioni adheresceret, reluctantes compegisse in-
vincula; Columnenses schismaticos recepisse;
tum etiam itinera ad Romanam curiam inter-
clusisse.

Bonifacius, &c. Super Patri solio, excelso
throno, diuina dispositione sedentes, illius vices
gerimus, cui per Patrem dicitur: *Filius meus
es tu, ego hodie genui te. Postula a me & dabo
tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam
terminos terra. Reges eos in virga ferrea, & tan-
quam vas figuli confringes eos.* Quo monentur, vt
intelligent Reges, disciplinam apprehendant, eru-
diantur iudicantes terram, quod seruiant Domi-
no in timore & exultent ei cum tremore, ne si
irascatur, aliquando pereant, cum exarserit ira
eius. Ideoque magnum iudicamus, vt paruum,
quia eius sumus vicarij, apud quem personarum
acceptio indigne reperitur. Hoc veteris & noui
testamenti veritas habet: hoc venerandorū conci-
liorum probat auctoritas: id sanctorum patrum
tenet sententia; id etiam naturalis ratio manife-
stat. Sed licet tanta potestate sit prædita Petri
sedes, tantaque polleat dignitate; tamen vt pius
pater seueritatem mansuetudine temperantes,
ac lenientes æquitate rigorem, non ad confrin-
gendum, quamquam iuste possemus, ferream, sed
ad dirigendum in viam salutis directionis vir-
gam in præsentiarum assumimus, & correctionis
ferulam amplexamur. Nouum ad hoc nihil, prout
neque grana de spicis excuti fecimus, nempe sim-
pliciter iudicantis opera fungimur: quilibet
vtentes denuntiatorum officio nullas pœnas Phi-
lippo Francorum Regi imponimus, sed ei pro-
pter excessus suos iam excommunicato notorie
infligis potius a iure intimamus.

Bonus itaque medicus, si quibusdam medi-
camenta morbis officiant, se de gratia vertit, non
eis statim duriora subiiciens, sed leniora, nisi
morborum aliud exposcat acuitas, administrans.
Sic peccatorum eiusdem sauciati Regis vulnera
prius palpauimus, exactis lenitatibus multimus,
ipsamque pietate paterna fouimus; immo le-
nimenta huiusmodi seminarium contumaciæ
fuerunt & odiorum, eum erexerunt in superbiam,
& ad contemptum pertinaciter prouocauerunt.
Vnde nos ad alias, non graues tamen, medelas
conuertimus, vt saltem experiamur, vtrum tactus
leniter, non contractus se corrigat: fructuosam
(sicut Nabuchodonosor præ cæteris terræ Rex
inclutus quod optamus, ne obstinatus in quem
transfixit videat, & cogamur ferro abscindere
vulnera, quæ fomentorum medicinam non sen-
tiunt) pœnitentiam agat: an, quod absit, in pro-
fundum malorum demersus, sordidus sordescat
amplius, & velut Pharao indurescat.

45 Olim siquidem dum idem Rex peccaret
grauiter in diuersis articulis in clerum & eccle-
siam Gallicanos, primo per eiusdem Regis nun-
cios ad nos missos ipsum super huiusmodi salu-
bribus monuimus monitis, deinde ad eum dile-
ctum filium Iacobum de Normannis notarium
nostrum ei nostras deferentem literas, in quibus
excedebat capitula continentes, transmissimus:
quamquam impudenter, quamquam infrunito
animo & irreuenter tractauerit; non aduertens,
quod secundum euangelicam veritatem, qui sper-
nit midum, spernit mittentem, ideo dignus sen-

tentia, quam dudum Constantinus Papa in Iusti-
num Imperatorem Iustiniani filium ex simili
causa tulit, qui in vicino erant, manifesto cogno-
scant, ac idem patuit de longinquo; nec con-
siderans, quod antiquis est sancitum a sanctis
patribus promulgatis canonibus, quod si quis
Romam petentes rebus, quas ferunt, spoliare,
presumpserit, communionem careat Christiana,
quodque ij, qui accedunt ad præsentiam Romani
Pontificis cum rebus suis, debeant esse sub
apostolica protectione securi; & paruipendens ex-
communicationis sententiam, quam inhæren-
tes vestigijs Romanorum & præcipue Nicolai
IV. Papæ, prædecessorum nostrorum, qui di-
ctorum canonum auctoritate suffulti contra-
talia facientes ad excommunicationem hæ-
tænus processerunt, addito per Nicolaum
eundem processibus ipsis, etiam si connitentes
imperiali, aut regali dignitate radient; nos
etiam, eodem privilegio excluso, in omnes
etiam si prædicta fulgeant dignitate, qui ad
sedem Apostolicam venientes vel recedentes
ab ea capiunt, spoliari, vel detinere præsumunt,
aut impedimentum aliquid exhibent, quominus
ad eandem sedem libere cum proprijs bonis &
rebus suis veniant & recedant ab ea, in die cœ-
næ Domini proximo præterito tali modo decla-
rantes, etiam illos, qui per se, vel suos officiales,
vel ministros, aut alijs incolis imperij, regnorum,
seu terrarum suarum, vel transeuntibus per ea
vndecumque oriundis, ad sedem venientibus me-
moratam, vel redeantibus ab eadem equitatu-
ras limitant vel subtrahunt, quæ deserunt seu re-
portant pro suis opportunitatibus vel expensis,
aut quasuis alias res & bona; siue aperiant literas
vel auferunt, seu taxant numerum personarum aut
euectionum, vel alias directe vel indirecte tali-
bus venientibus vel redeuntibus impedimentum
vel obstaculum præstare præsumunt; impedito-
res fore ad dictam sedem venientium & redeun-
tium, & excommunicationis sententiam incurrere
supradictam; adeo nostris temporibus, sicut alias
fecerat, notorie sui regni fines, in transgressores
grauissimis interminatis pœnis & nos iactatis
blasphemijs, arctæ custodiæ deputat, ablati con-
tra dictam sententiam nostram non solum indi-
genis, sed etiam ad eandem sedem per regnum
ipsius aliunde venientibus rebus suis, vel iniurio-
se taxatis, immo autem omnino subtractis, ac li-
teris, quas deserunt, apertis per custodes passuum,
aut retentis, quod nullus libere ad sæpedictam
sedem potest accedere: nec prælati Franciæ per
nos, vt super dictis deliberaremus cum eis, ad
nostram præsentiam euocari potuerunt, sicut eorū
huiusmodi per literas constat, quas in archiuio Ro-
manæ ecclesiæ conseruari facimus. Sic & Noui-
men. Constantien. & Bituricen. episcopi ipsorum
* nuncios excusatio, eodem impediende Rege,
venire * qua causa etiam si princeps quisquam
fuerit, qui hoc prohibuerit, illum censet canon.
communione priuandum. Quis eum libere ad
memoratam sedem proficisci dicet, qui sic tracta-
tur & quod retineatur, vel regnum permittatur
exire sub alterius potestate consistit? certe nullus,
qui sane intelligat, & qui scripti iuris * in hoc co-
gnoscat habet aliquam veritatem.

46 Sed volentes secundum sacrorum doctri-
nam canonum pacis seruare vinculum, eum æqui-
tate & firmitate portare, nec sic moti sumus.
Immo euangelica dicta pensantes conati sumus
errantem ouem tam charam, tanquam nobis
dile-

Psalm. 2.

De sedis
Ap. apice.

Adhibitis
ad Philip.
emendan-
dū curis.

Multiplica-
cia eius
scelera.

Nuntius
apostolicus
inhoneste
ab illo ha-
bitus.

Vt iniuste
aditus ad
sedē Ap.
obscipie-
rit.

Centuræ
id molien-
tibus inte-
tata.

Constat
Philippū
hæc ausū
* nuncio-
rum * nō posse

* vim

dilectum quasi proprijs humeris, ne periret, ad ouile reducere, in vberibus collocare pascuis, & dulcedinis pabulo confouere. Nam cogitantes secundum euangelij parabolam, quod qui notarium spreuerat, saltem nostrum vereretur filium, ad reducendum eum dilectum filium nostrum Ioannem SS. Marcellini & Petri presbyterum Cardinalem de regno oriundum ipsius, qui tanquam amicus suus eius zelabat salutem, curauimus destinare, offerentem inter cetera sibi ex parte nostra absolutionem ab excommunicationum sententijs, quibus erat notabiliter irretitus.

Verum frustra nos talis cogitatus arripuit, quia si erga predictum notarium se, vt pramittitur, gessit, filium nostrum magis ignominiose comescuit, quia sicut ipse nobis Cardinalis retulit, oblatam absolutionem contempsit, eique deputatis custodijs, ne libere posset ire quo vellet, nec recipere, qui venirent ad eum de regno suo, non reuersurum sine sua licentia: & sic quodammodo, vt eiusdem Cardinalis verbo vtamur, regio banno suppositum protulit & efflauit eundem. Et etiam vltra parabolam ipse tandem nos patremfamilias non dimisit intactos, sed iterum laceravit blasphemijs & iniurijs lacesiuit, oblitus quod legitur: *Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longauus super terram*; & quod filio semper honesta & sancta patris querela deberet videri, & taliter eius non effici castigato: confederationibusque & colligationibus factis cum nonnullis prelati & personis alijs regni sui, pacis vinculum, quod saluum esse totis affectibus nitebamur, rupit, perturbauit vnitatem ecclesiasticam & inconsutilem Domini tunicam scindere non expauit; ac suae appellationi friuolae, contra nos interpositae, adherere perperam coegit & cogit inuitos, & in ruinam secum perniciose deducit. Sane parabolam timeat, ne vinea alijs locetur agricolis, qui suis temporibus fructus reddant. Paueat censuram canonum, quae contra tales dignoscitur preparata; & ne ex huiusmodi stricta custodia Cardinalis predicti canonem latae sententiae, qui ad eos per interpretationem transit, qui clericos sine laesione detinent in custodia publica vel priuata, cum non multum a specie verborum differant, quibus quo volunt facultas recedendi non datur, incurrat diligenter attendat.

47 Ad hoc, vt omittamus de dilecto filio I. abbate Cisterciensi detento, & alijs multis religiosi maxime Italicis, quia iussio Regis vrgebat, recedentibus regno captis de ipsius conuiuentia, & aliquo tempore in castelleto seruatis, eo quod adherere nollent appellationi predictae; ac de eo quod in persona venerabilis fratris nostri B. Apamiarum episcopi actum extitit nuper & Nicolaum de Bonfractu capellanum Cardinalis iam dicti nostras ad eum portantem literas, quibus Regem excommunicatum per Cardinalem eundem mandamus publice nuntiari, capi fecit, & repetitum a Cardinali eodem a carcere noluit relaxare, prout idem Cardinalis nobis id per proprias literas notum fecit; vnde perinde dicitur habere, cum ipse Rex impedimentum illud praestiterit, sicut si mandata renuntiatio praecessisset.

Stephanum insuper de Columna nostrum & ecclesiae hostem in suo regno receptauit patenter, non veritus excommunicationis sententiam, quam post Columnensium fugam de Tybure promulgauimus publice, quibusquamque priuilegijs

non obstantibus, in omnes, etiam si imperiali aut regali praefulgeant dignitate, qui dictum Stephanum & alios quondam filios Ioannis de Coluna, & Iacobum fratrem dicti Ioannis, Richardum & Petrum de mote Vig. dicti Iacobi nepotes recipient, conducerent, receptorum, receptari vel recipi facerent seu conducerent, aut eis vel ipsorum alicui publice vel occulte auxilium, fauorem, vel consilium exhiberent; quodque contra adiutores, fautores, & receptores predictorum Iacobi & filiorum dicti Ioannis ab olim per nostras literas procedi mandauimus, vt contra haereticos, receptatores, fautores, & adiutores eorum; nequaquam in his seruit Deo Rex Francorum in timore, aut ei cum tremore exultat, ne iratus in eum per suum vicarium exardescat: nempe tanto offendit grauius, quanto perniciosius peccat, suae perditionis ad alios exempla transmittens.

48 Heu ipsum consilia praui commaculant: eum syrenes necnon vsq; in exitium dulces damnose permulcent, periculose regalem mentem, exagitant, & decipiunt incessanter. Non enim propter eas liberare possumus nec debemus; hominem namque primum non a peccato diaboli excusauit suggestio, quin diuini mandati transgressor solueret poenam mortis: & silentium nostrum nihil aliud foret, quam delinquendi occasio, & dissolutio vniuersae ecclesiasticae disciplinae. Cum enim notorium etiam facti continui sit, quod ipso faciente, & contra dictam nostram venientem sententiam, libertas non est per regnum ipsius veniendi ad Apostolicam sedem; & quod, si dictus Nicolaus est captus & praefatus Stephanus receptatur in regno; nostraeque sententiae supra dictae latae firmatae sint vt praedicatae publice, sic quod canonum excommunicatio in aperto liquet ex praemissis (vt taceamus ad praesens de custodia iam dicto Cardinali imposita, detentione abbatis, captione religiosorum dictorum, & temerarijs actibus in iam dictos commissis) ipsum eundem Regem manifestis excommunicationibus esse ligatum, & per consequens beneficia ecclesiastica, personatus, & dignitates, si eorum aliquo legitimo titulo quandoque ad eum collatio pertinet, de iure interim non posse conferre, imperium siue iurisdictionem aliquam per se vel alios, aut communes actus seu legitimos exercere, & collationem & exercitium ipsum nullius existere dignitatis, ac fideles ac vassallos ipsius esse a fidelitate, & etiam iuramentis, quibus astringuntur eidem, & huiusmodi debito totius obsequij auctoritate canonum absolutos; hoc omnibus, his praecipue qui de eius sunt regno, vel in eo moram faciunt, nunciantes eum excommunicatum, comitari poenas huiusmodi declaramus: & more periti medici, cum non profuerint monita, a leuioribus incipientes, ac sanctorum patrum nostrorum statuta tenentes, omnes fideles & vassallos eius, eique iuratos a fidelitate & iuramentis, quousque idem Rex in excommunicatione manserit, apostolica nihilominus auctoritate absoluiimus; & ne eidem fidelitatem obseruent vel seruent, modis omnibus, & sub interminatione anathematis, quia magis Deo quam hominibus seruire oportet, & fidelitatem Christiano principi Deo aduersanti eiusque praecpta calcanti nulla cohibentur auctoritate persolvere, prohibemus.

49 Et quia Rex ipse aliquos forsitan inueniret, qui beneficia huiusmodi, Dei timore postposito, ab ipso reciperent, districte praecipimus

Ab assentatoribus se corrumpti sinat.

Multiplicium censurarum laqueis vinculus coenatur.

Pronuntiatum Philippus fidelium coru eiectus.

Galli ab eius imperijs liberi renuntiat.

Cardinalis legatus indignus ab eo tractatus.

Offerens ipsi noxae condonationem repressus.

Septus eu sodia.

Ve Philip pus schisma molis sit.

Ceperit internuntium ferentem edictum anathematis.

Alluctus sic anathemate ac si promulgatum fuisset.

Columnam excepit contra edicta vetera.

sub excommunicationis, amissionis beneficiorum, quæ alias haberent, & inhabilitatis perpetuæ ad ecclesiastica beneficia de cætero obtinenda, pœna (quam ipso facto incurrant, si contrarium agant) ne ab eo, sic excommunicato manente, illa recipiant quoquo modo: districtè sub huiusmodi a nobis insignendis pœnis inhibentes capitulis ecclesiarum, in quibus beneficia ipsa, per Regem, excommunicatione durante, conferuntur eundem, ne eos, quibus concedantur ab ipso, recipiant vel admittant. Porro cum scriptum sit: *Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes*; nos confœderationes prædictas, etiam cum quibusvis terræ Regibus aut principibus, quod non credimus, initas dissoluimus, & iuramenta, si qua sunt præstita, annullamus: etiam nuntiantes ipsi Regi, vt a facie arcus fugiat, respiscat, ad obedientiam redeat, & ad Dominum conuertatur ne quod præterire non valebimus, iusto in eum iudicio animaduertere compellamur.

Vt autem huiusmodi noster processus, quem de consilio fratrum nostrorum facimus, ad omnium notitiam deducatur, chartas siue membranas, processum continentis eundem, in cathedra ecclesia Anagnina appèdi vel affigi ostijs seu superliminaribus faciemus, quæ processum nostrum suo quasi sonoro præconio & patulo indicio publicabunt ita, quod idem Rex & alij, quos processus ipse contingit, nullam postea possint excusationem præterdere, quod ad eos talis processus non peruenerit, vel quod ignorauerint eundem; cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. *Actum Anagnina in aula nostri palatii v. i. idus septembris, pontificatus nostri anno ix.*

Pronuntiatum non est hoc edictum a Bonifacio, siquidem ab hostibus pridie eius diei, quo Philippum anathemate damnatum erat promulgatus, interceptus in custodia est habitus: *Pridie*, inquit acta iudicialia, a quo statuerat Pontifex publicare processum contra Regem Francia, *vii. videlicet idibus septembris*. Enitescit vero ex ijs literis, Bonifacium, quamuis atrocissimè læsum a Philippo, profcisumque calumnijs infandis adeo, vt nequiores vix dæmon fingere potuisset, clementia potius vsum quam seueritate, Regemque contumacem ad officium flectere, apolloico munere pertentasse: fretum autem sua innocentia huiusmodi calumnias generose magis quam caute contempsisse.

50 Porro Clemens cum ad redintegrandum inter Romanam ecclesiam regiamque Gallicam pristinum fœdus, hæc & alia in ijs dissensionum fluctibus gesta abolenda sanxisset, demum ad depellendam veritatis luce aspersam Bonifacij memoriz infamiam confecta in ea lite documenta, quæ Philippum ac filios nō tangerent, salua esse iussit; tum etiam pronuntiauit, non comprehendendi superiori sententia Guillelmum e Nogareto, Reginaldum e Supino, Thomam e Morolo, Robertum Petrum e Genezano, Stephanum Ademulphum, Nicolaum Giffredum Buss, Orlandum e Petru e Luparia, nec pariter Sciarram e Columna, Ioannem Landulphi, Gotifredum Ioannem, de Ceccano, Maximum e Trebis, nec nō Anagninos, qui inuadendo palatio pontificio ac thesauro expilando operam præbuere, cum decreuerit de ijs alia ratione statuere.

Explicuit vero in eos clementiam apostoli-

cam a, dum omnibus vinculis, quibus erant irretiti, exoluit; ob suum enim in Regem ac regnum Francorum studium Anagninos, qui illi adhaferant, accepto ab ipsis sacramento, se in ijs, quæ gesta fuerant, nullo sinistro, vt illis videbatur, consilio adductos, omnibus pœnis exemit. Rainaldum pariter e Supino, Petrum e Genezano, & Stephanum Picalottum, quamuis offerrent se multis argumentis probaturos, quæ in Bonifacium tentata erant, iustis de causis egisse, neque a Benedicto vibratis censuris teneri irretitos; cum tamen ad cautelam excipiendis pœnis se submitterent, a Berengario Tusculano episcopo absolui iussit, atque eandem noxæ pœnam, quam Nogareto iniunxit b. Quæ vero pœnæ Nogareto coniurationis in Bonifacium auctori ad scelus expiandum impostæ, indicat Bernardus c, de ipso in gratiam cum ecclesia restituto agens his verbis: *Papa Clemens absolut Guillelmum de Nogareto presentem & petentem absolui a sententia excommunicationis, qua tenebatur propter Bonifacij Papa captionem: fueruntque sibi ibidem per ipsum impostæ & iniuncta in penitentiam peregrinationis aliqua facienda, & in super quod in primo generali passagio transmarino transeat ipse mare, ibidem quamdiu viueret moraturus, nisi secum per sedem Apostolicam fuerit dispensatum.* Quæ Bernardi verba pontificio diplomati ad fideles dato consentiunt, quæ ex peregrinationes a Nogareto obeundæ, nimirum Compostellana, ac plurium in Gallijs sacrarum ædium, in quibus singularis vigeat religio, describuntur d. Ad quas etiam Clemens Nogareti heredem obstrinxit, si antequam ea religione se exoluisset, e viuis excedere contingeret.

Clemens, &c. uniuersis Christi fidelibus presentes literas inspecturis.

Licet Guillelmus de Nogareto Regis miles a pluribus contentis in prædictis literis et eorum effectu specialiter, vt præmittitur, excludatur siue excipiat; nos considerantes, quod licet ipse asserat ex his, quæ in personam vel erga personam Bonifacij prædecessoris nostri, et ingressu domus suæ cum multitudine armatorum, et occupatione ac rapina thesauri ecclesiæ Anagninæ facta fuerunt, se pluribus rationibus, quas se probaturum offerebat, non teneri; nec propter præmissa vel illa, ad quæ idem Benedictus prædecessor noster ratione præmissorum contra eum processit, excommunicationis seu excommunicationum sententijs se fore ligatum; quia tamen cum instanti instantia humiliter et deuote a nobis impertiri sibi super huiusmodi petijt absolutionis beneficium ad cautelam, offerens ob diuinam, ecclesiæ, et nostram reuerentiam penitentiam, quam ei duxerimus iniungendam super prædictis, se ad cautelam recepturum, ac etiam completurum; nos volentes saluti suæ animæ providere, nec non et consideratione ipsius Regis, pro ipso in hac parte cum instantia supplicantis, ipsum ab omnibus sententijs supradictis absoluiimus ad cautelam, et iniungimus sibi penitentiam ad cautelam: videlicet quod in proximo passagio generali transfretet personaliter cum equis et armis in subsidium terræ sanctæ, ibidem in dictæ terræ subsidium perpetuo moraturus, nisi a nobis vel successoribus nostris super abbreviatione temporis gratiamauerit obtinere.

Volumus etiam quod interim peregrinationes personaliter faciat infrascriptas: videlicet, quod

Addita ad Regem monita.

Capitulum Bonifacij pridie quam hoc edictum promulgare possit. Ex. in M. S. arch. Vat.

Qui e superioris sententia excepti.

a Lib. 6. ep. 33. Anagnini Regis Phil sequaces pœnis exēpti.

Præcipui in Bonifacii conuersionis auctores ad cautelam absoluti. b Ep. cur. 39. c Ber. chr. Rom. Pont. & M. S. Vat. bibl. signat. n. 3765. in Clem. V. hoc art.

d Lib. 6. ep. cur. 39.

Vt Nogareto cæsuris liberari possit.

Quæ iniuncta illi penitentia.

quod visitet B. Mariæ de valle viridi, de rupe amatoria, Aniciensis de Bologna super mare, Carnotensis S. Ægidij, et de Montemaiori ecclesias, ac limina B. Iacobi Compostellani: ipsumque, dummodo penitentiam huiusmodi deuote susceperit et peregerit cum effectu, dum vitam duxerit in humanis, vel eo mortuo heres eius, prædictarum relaxationum, reuocationum, irritationum, annullationum, cassationum, denuntiationum, abolitionum, amotionum, sublacionum, remissionum, quitationum, restitutionum, repositionum, reductionum, et aliorum omnium et singulorum effectuum, prouisionum, et securitatum prædictarum secundum distinctiones personarum, factorum, causarum, et temporum in prædictis nostris literis comprehensas, de fratrum nostrorum consilio, et de plenitudine apostolica potestate participem effecimus et confortem. [Denuntiat Nogareto, si inflicta illi eas pœnas ipse heresue respuerint, ipsum irrogatis antea censuris, sententiisque irriterit fore. *Dat. Auinione v. kal. maij anno sexto.*

51 Cum ij, qui Bonifacio hæreseos crimen obiecerant, ac iureiuando se id probari posse affirmauerant, non tamen ita, vt in iudicio aduersarios agerent, sed vt rei veritas illustraretur; atq; alij, qui vindicandam ab ea labe Bonifacij memoriam susceperant, cœptis destitissent, remque totam contulissent in sedis Apostolicæ arbitrium vt ex Regis, denuntiatorum, defensorumque literis patebat; Clemens tamen fidelibus omnibus denuntiauit a, ita se admisisse illos a persequenda lite discedere, vt omnibus, qui aliquid aduersus Bonifacium vel pro eo defendendo velent asserere, ipsorum dicta benigne ab Apostolica sede exceptum iri: *Quia, inquit, nobis, qui successores sumus illius, licet immeriti, in quo Christus fidei posuit fundamentum, incumbit necessitas, quam libenter amplectimur, quod de ijs, quæ contra fidem essent, nihil prout possumus relinquamus penitus indiscussum; declaramus, & nostræ intentionis extitit & existit, quod prædictas dimissionem et impositionem in officio nostro iuxta formas, vt præmittitur, ita recipimus, quod quicumque fideles & catholici, qui admittendi fuerint, possint nos instruere & informare, ac testes nominare in negotio supradicto tam pro bis, quæ proposita sunt vel proponuntur ad defensionem & excusationem ipsius Bonifacij & memoriam eiusdem, quam contra eum & memoriam ipsius: & ita in ipsa dimissione & ante diximus & expressimus, &c. *Dat. Auen. v. kal. maij Pont. nostri an. vi.** Referuabat Clemens Viennensi concilio ecumenico illius controuersæ cognitionem, ac Bonifacius legitimus Pontifex extitisset: sed cum ea, quæ ipsi obiecta erant, vel friuola aut calumnijs plena essent, ab improborum iniurijs & calumnijs Bonifacij memoria vindicata est.

52 Defluxit ad Viennensis concilij historiam oratio, ad quod vt confluerent frequentes antistites, ad quos id unus incumbebat, operam dedit. Extant enim plures apostolicæ literæ, quibus segniores atque inter cæteros Rothomagensis archiepiscopus, Baiocensem, Constantiensem a, Niuernensem b, & Carnotensem episcopos, vt iter Viennam intenderent, sollicitauit. Cum vero Dunelmensis anceps hæreret, an ad synodum conueniret, in qua ipsius prædecessor Antonius idemque patriarcha Ierofolymitanus & patriarchæ & episcopi dignitatem in concilio gessisset, illum monuit c Pontifex, vt abiecta

omni mora accingeret se itineri, cum pauciores ex Anglia exciti essent: *Fraternitati tuæ mandamus, quatenus hinc ad kal. octobris proxime venturi, si commode poteris, vel saltem vsque ad kal. decembris tunc immediate sequentis præsentiam tuam, quam in eodem concilio speramus multipliciter fructuosam, in ipso concilio studeas exhibere.* *Dat. in prioratu de Grausello xviii. kal. sept. anno vi.* Verum postea datis Viennæ iii. kal. decembris literis a, cum eius præsentia adeo Angliæ necessaria videretur, vt sine rerum Anglicanarum discrimine discedere non posset, flagitante Rege, in Anglia subsistere permittus est: pariterque episcopum Vvignorniensem, regio sigillo præfectum ab Eduardo, ab adeunda synodo exemit b Clemens; ea tamen lege, vt nomine suo procuratores mitteret. Moguntinum c quoque archiepiscopum, quem Henrici Romanorum Regis precibus adductus liberum, a Viennensi itinere pronuntiarat, oratores suo nomine ad concilium legare iussit. Intercessisse vero ideo Henricum apud Pontificem, vt archiepiscopus maiori natu filio Regi Boemiæ ad regnum probe instituendum temperandumque operam explicaret, literæ d scriptæ ad eundem Regem docent: cum enim alias adiecisset preces, vt Balduinum archiepiscopum Treuirensis fratrem suum, cuius opera sibi admodum erat necessaria, excusatum haberet, respondit Treuirensis ipsum archiepiscopum ob eximias virtutes, quibus erat instructus, concilio vtilem admodum futurum, cum maxime nullos nisi scientia & auctoritate conspicuos euocaret; tanta tamé apud se pollere gratia, vt quamuis iam antea, ipso flagitante, Moguntinum archiepiscopum Regi Boemiæ permiserit, seque Arnaldi Sabinensis, Leonardi Albanensis, & Nicolai Ostiensis episcoporum, ac Luca S. Mariæ diaconi Cardinalium præsentia & consilio orbarit, vt imperialis consecrationis celebritati præsent; Treuirensis etiam archiepiscopum atque episcopum Tridentinum, cuius industriam ob regij sigilli præfecturâ necessariam illi putaret, quo ipsius insistant obsequijs, adeundæ synodi religione ac labore liberarit.

53 Cum vero inter alia præcipua agitanda esset in concilio Viennensi de Templariorum extinguendo ordine causa, maximum defixit studium Pontifex ita circumstantijs omnibus ac probationibus instruere actionem iudiciariam, vt illius dirimendæ exigua difficultas patribus relinqueretur: atque adeo Terraconensem, Toletanum, & Compostellanum archiepiscopos, atque episcopos Valentinum, Seguntinum, Elborensis & alios plures antistites, qui in Templarios quæstionem exercuerant, appetente iam concilij tempore, quas ab ijs expresserant confessiones, ad sedem Apostolicam transmittere iussit e. Cum vero nonnullorum reorum pertinacia inquisitorum diligentiam elusisset, criminum obiectorum veritatem tormentis extorquendam fanxit. Qua de re pluribus antistitibus, vt Constantinopolitano f patriarchæ & Nigripontis episcopo, Famaugustano & Nicofiensis in oriente g, in Hispania Ilerdensis & Vicensibus episcopis h inter cæteros, hæc imperia dedit: *Per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus fratres ipsos, qui sunt in dicto regno Aragonia & terris charissimo in Christo filio nostro Iacobo Regi Aragonum subiectis, ad habendum ab eis veritatis plenitudinem promptiorem tormentis & quæstionibus, si sponte confiteri no-*

a Lib. 7. ep. com. 6.

b Lib. 6. ep. cur. 118. c Ibid. ep. cur. 119. Nonnulli archiepiscopi ad Henr. Regis Rom. gratiam itineris la bore liberati. d Ib. ep. cur. 126.

Expressas a Templarij confessiones mitti ad synodum iubet.

e Lib. 6. post ep. cur. 26. & ep. 28. Quæstionibus sub iijc iustis, ni sponte veritate fateantur. f Ib. ep. 108. & 116. g Ib. ep. 107. & 114. h Ib. ep. 120.

peregrinationes in-

Promulgat Clem. omnes, qui contra Bonif. deponere voluerint audiedos. a Ib. ep. cur. 36.

Præsules Viennam ad consilium iter maturare iubentur.

b Ib. ep. cur. 50.

c Lib. 6. ep. cur. 115

BARONII
CONT.
RENALDI

TO.XV

B
1
45